

**1990’LI YILLARDA ESER VEREN KADIN
ÖYKÜCÜLERDE KADIN
SORUNLARINA BAKIŞLAR**

CANSU TAKUR

**Yüksek Lisans Tezi
Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı
Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK
2020**

Her Hakkı Saklıdır.

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

Cansu TAKUR

1990'LI YILLARDA ESER VEREN KADIN ÖYKÜCÜLERDE KADIN
SORUNLARINA BAKIŞLAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK
ERZURUM- 2020

İÇİNDEKİLER

ÖZET	3
ABSTRACT	4
ÖN SÖZ	5
GİRİŞ: KADIN, ÖYKÜ VE 90'LI YILLAR.....	6
1. AŞK VE EVLİLİK.....	12
2.1.Mutsuz Evlilik (Geçimsizlik-Uyumsuzluk-İlgisizlik-Sevgisizlik-Maddi Sorunlar).....	13
2.2. Aldatılma- Terk Edilme.....	24
2.3. Çok Evlilik- Dini Nikâh- Kuma.....	43
2.4. Kırsal Yaşamda Geleneksel Evlilik.....	51
2.4.1. Kayınbiraderle Evlilik.....	51
2.4.2. Para Karşılığında Yaptırılan Evlilik.....	54
2.5. Yalnızlık- Hayata Küsme.....	58
2.6. Annelik- Çocuk Sevgisi.....	69
2. BOŞANMA	80
3. KADINA ŞİDDET.....	90
3.1. Fiziksel Şiddet.....	92
3.2. Duygusal/Sözel Şiddet	106
3.3. Cinsel Şiddet.....	115
3.4. Ekonomik Şiddet.....	123
4. İNTİHAR.....	126
5. KADIN VE EĞİTİM- ÇALIŞMA HAYATI.....	133
5.1. Çalışma Hayatının Gerekliliği.....	134
5.2. Eğitimin Yarıda Kesilmesi.....	142
5.3. Eğitim Almama.....	150
6. KADIN- DİN VE SİYASET.....	153
6.1. Başörtüsü Sorunu ve Tesettür	153
6.2. Kadın ve İdeolojik Bakış.....	160
7. TOPLUMSAL HAYATTA KADINA BAKIŞ.....	170
7.1. Kadını Küçümseme- Kadına Değer Vermeme.....	170
7.2. Ev İşleri.....	180

7.3. Özgürlük Arayışı.....	187
7.4. Kadın-Erkek Eşitsizliği.....	194
SONUÇ.....	207
KAYNAKÇA.....	208
ÖZGEÇMİŞ.....	216

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****1990’LI YILLARDA ESER VEREN KADIN ÖYKÜCÜLERDE KADIN
SORUNLARINA BAKIŞLAR****CANSU TAKUR****Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK****2020, 216 Sayfa****Jüri : Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK****Dr. Öğr. Üyesi Sevda ÖNAL KILIÇ****Dr. Öğr. Üyesi Caner SOLAK**

Kadının üstlendiği rol, ona yüklenen görev ve sorumluluklar yaşanan zaman dilimine göre asırlardır dönüşmekte fakat tamamıyla değişmemektedir. Bulunduğu sosyal statü, eğitim durumu, fiziksel özellikleri, çevresindeki insanların yaklaşım şekli her kadının hayat çizgisinde önemli etkiler yaratmaktadır. Bu da zamanla toplumsal düzeyde kendisini açık bir biçimde göstermeye başlamaktadır.

Bu tez çalışmasında, doksanlı yılları kapsayan dönemde kadın öykücülerin eserlerinde anlatılan kadın karakterlerin yaşadığı problemlere yazarların hangi kadınsal duyarlılıklarla yaklaştığı ve bu yaklaşımların eserlere hangi biçimlerde yansıtıldığı tartışılmaktadır. Bununla birlikte, doksanlı yıllarda var olan siyasal düzen ve toplumsal hayat içinde kadının nüfuz edebildiği alanlara da kadın öykücülerin farklı bakış açıları göz önüne alınarak yaklaşmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Öykü, Kadın Problemleri, 1990’lı Yıllar.

ABSTRACT**MASTER’S THESIS****THE WOMEN PROBLEMS IN THE STORIES THE STORYTELLER WROTE
IN THE 1990s****CANSU TAKUR****Advisor: Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK****2020, Page: 216****Jury: Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK****Dr. Öğr. Üyesi Sevda ÖNAL KILIÇ****Dr. Öğr. Üyesi Caner SOLAK**

The role that the woman took on herself, the roles and responsibilities encumbered to her have been transformed for centuries, depending on the time frame that lived in but does not change completely. Her social status, educational background, physical appearances, and approaching style of her social circle create a significant effect on every woman's lifeline. And this too gradually begins to demonstrate itself explicitly at the social level.

In this thesis study, the approaches by the writers in feminine sensitivity to the problems experienced by the female characters and how these approaches projected to their works narrated in the works of women short story writers in the period covering the nineties are discussed. However, the political order that existed in the nineties and the areas that women could penetrate in social life was approached by considering different perspectives of women short story writers.

Key Words: Woman, Story, Woman’s Problems, 1990s.

ÖN SÖZ

Öykü; sanatçının belleğinden yansıyan, hayatın çeşitli kesitlerini gözler önüne seren bir türdür. Kurmaca oluşu onu yaşamın gerçeklerinden koparmaz. Aksine yazar, yaşanması muhtemel olayların anlatmaya değer taraflarıyla ilgilenir. Bu bakış ile öykünün insan yaşamına dair birçok hakikati sunduğundan bahsedilebilir. Bu çalışmada, öykünün hakikat ile olan ilişkisi düşünülerek 1990'lı yıllarda öykü yazmış kadın öykücülerin kadın kahramanları yansıttı biçimlerine yer verilmiştir. Kadının doğduğu andan itibaren maruz kaldığı davranış şekilleri, hayat karşısında verdiği mücadele, doksanlı yılların şartlarında karşılaştığı sorunlar, kadın olması sebebiyle yaşadığı haksızlıklar, en yakınlarından dahi gördüğü olumsuz muameleler tezin konusunu oluşturmaktadır.

Araştırmanın ilk aşamasında doksanlı yıllarda 125 kadın öykücü tarafından yazılan 173 öykü kitabı olduğu tespit edilmiştir. Bu eserlerin bazıları yazarlarıyla birlikte edebiyat dünyasında hatırı sayılır bir yer edinebilmişken bazılarının tek baskı yaptığı görülmektedir. Bu sebeple tez araştırmasına kaynak olabilecek nitelikteki kitapların tamamına ulaşmak mümkün olamamıştır. 16 kadın öykücünün söz konusu dönemde kaleme aldığı 18 öykü kitabı araştırma metninin içinde yer almazken, 4 öykü kitabında ise teze konu olabilecek herhangi bir veriye rastlanmamıştır. Bu kapsamda 105 kadın öykücünün 151 öykü kitabında yer alan 1935 adet öyküsü titizlikle incelenmiş ve kadın yaşamına dair birçok ortak probleme rastlanmıştır. Öykülerde bu ortak problemlere yaklaşım tarzlarının yer yer birbirleriyle benzer tarafları olduğu gibi tamamen birbirlerinden ayrılan yönlerinden de bahsetmek mümkündür. Böylece aynı olay karşısında kadınların aldığı farklı tavırların sonuç ve etkilerinin de ne şekilde değişime uğradığı görülmektedir.

Kadının güçlü bir birey olarak varlığını sürdürebilmesine, asırlardır süren kadına dair önyargılara ve uygulanan olumsuz davranış biçimlerine farkındalık yaratabilmek ve değişmez zannedilen birçok aksi tutumu değiştirmek ancak okuyarak ve iyi nesiller yetiştirerek mümkündür. Bu çalışmada tüm aksi yanlar ortaya konmaya çalışılmıştır.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi ve desteğini esirgemeyen kıymetli hocam Sayın Prof. Dr. Mehmet TÖRENEK'e, her işi layıkıyla tamamlamamı öğütleyen motivasyon kaynağım olan anneme, çalışmamın her aşamasını ilgiyle takip eden eşime, manevi destekleriyle her zaman yanımda olan babam ve ağabeyime, tez sürecimde hayatıma giren ve varlığıyla beni yüreklendiren kızım Eylül'e teşekkürlerimi sunuyorum.

GİRİŞ: KADIN, ÖYKÜ VE 90'LI YILLAR

Kadın; yaşamın devamlılığını sağlayan, ihtiyacı olan her şeyi karşılayabilecek gücü içinde barındıran, zorlukların üstesinden gelebilecek yetkinliğe sahip kişidir. Yüzyıllar boyunca kadının rolü toplumdan topluma, yaşanan zaman dilimine göre değişkenlik göstermiştir. Hayatı sürdürmek için kadının varlığının gerekliliğini, ona zihnen ve bedenen ihtiyaç olduğunu kabul eden toplumlar olsa da genellikle kadın hak ettiği değere sahip olamamaktadır.

Kadına sosyal devlet anlayışı gereği erkekten ayrı tutulmaksızın haklar verilmiş olsa da günlük hayatta bunun yansıması tam manasıyla görülememektedir. Bu, gelenekselleşmiş kurallardan ileri gelmektedir. Erkeğin yetiştirilirken daha ayrıcalıklı olduğuna dair davranışlarla karşılaşması bunun nesilden nesile aktarılmasına sebep olmuştur. Üstelik bundan dolayı mağduriyet yaşayan kadın dahi farkında olmadan bu davranış zincirine yeni halkalar ekleyerek buna destek olmaktadır.

Edebi metinler içerisinde örneğine en çok rastlanan türlerden biri kuşkusuz öyküdür. Olayın aktarılış biçimi göz önüne alındığında hem okuyucu hem yazar açısından öykünün daha tercih edilebilir bir tür olduğu söylenebilir. Yazarların gerek süreli yayınları kullanarak gerek bir kitap içinde toplayarak eserini okuyucuyla buluşturma kolaylığını öykünün belirlenmiş yapısı mümkün kılar. Edebiyatımızın önde gelen kadın yazarlarından olan Tomris Uyar da öykü ile düşüncelerini şöyle aktarır: “Kısa öyküyü dünyayı anlatma, görme biçimime en uygun dal olarak görüyorum. Roman böyle değil. Romanla öykü arasında hiçbir bağ olduğunu da sanmıyorum. Öykü yazarken çok daha yoğun, daha çarpıcı, kısa, yani öz bir anlatma yolunu seçiyorsunuz. Sayfalara boğulmuş bir anlatım biçiminden çok daha güç. Bu niteliklerden ötürü çağımıza daha uygun bir sanat olduğunu düşünüyorum.”¹

Öyküler yazıldıkları dönemin aynası konumundadırlar. Çağa tanıklık etmeleri açısından önemli unsurları barındırırlar. Tez çalışmamızda eserlerine sıklıkla yer verdiğimiz Zeynep Aliye, öykünün bu özelliğini şu sözleri ile ele almıştır: “Öykü nedir? Çok klasik bir tanımı vardır. O klasik tanım içerisinde belli bir yere oturtabilirsiniz. Bugün hala oturtulabilir belli bir yere. Ancak çağının tanığı olmak zorundadır yazar da.

¹ Tomris Uyar, (İlgün Sönmez ile Söyleşi), “*Verdiğim Özgürlükten Kendime de İsterim*”, Milliyet Sanat, Haziran 2002.

Yani öykü yazıyorsanız, ben bu dönemin öykücüsüysem, bu dönemden zaten ister istemez izler taşımak zorunda. Bunun dışında bir şey olamaz. Nedir? Bilimkurgu katabilirsiniz ama yine bulunduğunuz çağla koşut olur.”²

Kadın yazarların öyküye yönelişleri, kurmaca dünya içerisinde kendi duyarlıkları ile hayatın içinde var olan çeşitli sorunlara eğilmeleri Türk edebiyatı açısından da önemli bir ilerlemedir. “1990’lı yılların özellikle ikinci yarısında öykü türünde verilen ürünlerin sayısında ciddi bir artış olduğu gözlemlenmiştir. Bu hareketlenmeyle, tür olarak öykü yeniden gündeme yerleşmiştir. Sözü edilen dönemde yayımlanan öykü sayısındaki artış, sık sık bir ‘öykü patlaması’ndan söz edilmesine yol açmış, buna paralel olarak, pek çok öykü dergisi yayın hayatına başlamıştır.”³

1990’lı yıllarda yaşanan ‘öykü patlaması’ sayısal verilerle de desteklenmektedir. Önceki zaman dilimlerine nazaran yaşanan bu büyük artışın kuşkusuz birçok destekleyicisi bulunmaktadır. Altmışlı ve seksenli yıllarda yaşanan siyasi bunalımların edebiyat dünyası üzerinde büyük bir baskı uygulaması ve bu yüzden de yazarların çokça ürün vermek için özgürlük alanlarının ve ruhsal doyumlarının yeterli düzeyde olmaması önemli bir sebep olarak karşımıza çıkmaktadır. Doksanlı yıllara gelindiğinde toplumsal açıdan bir rahatlamanın meydana gelmesi edebiyat ve sanat dünyasını da olumlu anlamda etkilemiştir. Bununla birlikte doksanlı yıllarda internet kullanımının başlaması, teknolojik imkânların gelişmesi de yazar ve eserler noktasında yardımcı bir güç olarak görülmektedir. Eserlerin basım ve yayımlarının kolaylaşması, yeni edebiyat dergilerinin yayın hayatına girmeleri ve genç yazarlara olanak sağlamaları sürece katkıda bulunmuştur.

Kadın yazarlar tarafından yazılmış öykülerde artışın görülmesi, kuşkusuz söz konusu yazarların kalemlerini doksanlar öncesine nazaran daha özgürce kullanabilmelerindendir. “Kültürel ve sosyolojik değişimler, postmodern gelişmeler kadın yazarın önceki dönemlerin çekingen, tanımlanmış konuşma biçimlerinden daha

² Zeynep Aliye, *Öykünün Penceresinden- Ankara Öykü Günleri*, Haz. Özcan Karabulut, Era Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 135.

³ Leyla Burcu Dünder, *Edebiyat Sosyolojisi Açısından 90’larda Türk Öyküsü*, Hece Yayınları, Ankara 2016, s.16.

rahat, kendisine mahsus bir dile geçmesine yardımcı olmuştur. Kadın yazar sayısındaki artış, şehirleşme kadar, eğitim, basım yayın imkânlarının gelişmesi ile de bağlantılıdır.”⁴

Edebiyat dünyasında sağlam adımlarla ilerlemiş olan, eserleriyle kendilerinden sıkça söz ettiren birçok kadın yazar doksanlı yıllarda da öyküleriyle ses getirmeyi başarmıştır. Adalet Ağaoğlu, Ayla Kutlu, Ayşe Kulin, Buket Uzuner, Cihan Aktaş, Emine Işın, Erendiz Atasü, Füzûzan, Jale Sıncak, Nezihe Meriç, Peride Celal, Sevgi Özel, Sevinç Çokum, Tansu Beke, Tomris Uyar, Zeynep Aliye gibi kadın yazarlarımız doksanlı yılların bireyler üzerinde bıraktığı etkileri öykülerinde ustalıkla yansıtmışlardır. Bu isimlerden bazıları doksanlardan önce başladıkları yazı hayatlarını doksanlarda da aynı hassasiyetle sürdürmüşlerdir. Daha önce yazdıkları öykülerde görülen birtakım unsurlara doksanlarda da değinmişlerdir. “Bütün kadın yazarlar, kadınları anlatarak başladılar işe. Hepimiz kadınlardan başladık. Hatta o zamanlar birçok kişi bize kadın yazar, kadın öyküleri yazarı falan gibi suçlamalar da getirdi. Ancak bu sadece kadınları anlatabileceğimiz anlamına gelmiyordu. Kadınlar bizim en iyi bildiğimiz kesimdi. İçinde bulunduğumuz kesimdi. Bu yüzden onları anlatmakta biraz daha cesurduk ve işe onlardan başladık. Ama daha sonra, herkesi anlatabileceğimizi gösterdik ve sanırım da, kadın yazarlar olarak söylüyorum bunu, kişisel bir şey yok, bunu kanıtladık.”⁵

Toplumun en küçük parçası olarak kabul edilen aile birliğinde edinilen alışkanlıklar sosyal hayatta yansımaları bulur ve toplumun tamamını etkiler. Kadına biçilen değer de kişilerden başlayıp topluma yayılır. “Sosyal ve ekonomik hayatta etkin rol oynayan kadınlar yaşamın her alanında sorunlarla karşılaşmaktadır. Kadınların karşılaştıkları sorunlar demokratikleşme ve kalkınmayı da olumsuz etkilemektedir.”⁶

Çoğunlukla kırsal kesimlerde kadınlar doğum anından itibaren haksızlık ve eşitsizlikle tanışır. Kız çocuğun makbul olmadığı bu kesimde, ömür boyu karşılaşılabilecek problemlerin ilk adımı atılır. Okula gitme, evlenme gibi bir insanın hayatında alacağı en önemli kararlar aile büyükleri tarafından verilir ve kadınların fikri

⁴ Ertan Örgen, *2000’li Yıllarda Kadın Öykücülerin Dili Üzerine Tespitler*, Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, Sayı:67, 2014, s. 63-85.

⁵ Feyza Hepçilingirler, *Öykünün Penceresinden- Ankara Öykü Günleri*, Haz. Özcan Karabulut, Era Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 105.

⁶ Kevser Özaydınlık, *Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 2014, 14(33), 93-112. <https://doi.org/10.21560/spcd.03093>.

dahi alınmaz. Evlilik sonrasında da aynı durum devam eder ve kadın ömrünün sonuna kadar değersizleştirilen, beden gücü sonuna kadar kullanılan, çocuk bakımını tek başına üstlenen, kendisinden sürekli hizmet beklenen kişi konumuna gelir. “Geleneksel anlayış içerisinde kadının temel ve birincil görevi ev içerisinde annelik ve çocuk bakımını sürdürürken komşuluk ve akrabalık ilişkilerini de yerine getirmek olarak görülmektedir.”⁷

Kadına biçilen değer kent yaşamında da çok farklılık göstermemektedir. Kendini ifade edebilen, sosyal hayatta yer edinebilmiş, tahsilli kadınların da birçok problemle mücadele etmek zorunda kaldığı görülmektedir. Erkek, kendisini ön plana çıkarmak, ego tatmini yapmak amacıyla kadını alt etmeye çalışır. Kendisinden zihnen daha güçsüz olmadığını fark ettiği için kadının duygusal açıdan daha zayıf olduğu alanlara girerek, şiddet göstererek kadını yenmeye çalışır. Kadın ise kendi elindeki güce ulaşabilmek için dahi mücadele etmek zorunda kalır. Tez araştırmasında öykülerinden yararlanan kadın öykücülerden biri olan Nezihe Meriç’in öykülerinde kadının sosyal yaşamdaki yerine sık sık değinilir.

“Birey ile toplum arasındaki, özgürlükler ile gelenekler arasındaki gerilimi; ekonomik zorluklar ve kadının kamusal hayatta değişen rollerini hayatın doğal akışı içinde canlandırmaya gayret eden yazarın, bunları yaparken bir yandan da zengin bir duygular panoraması çizdiği görülür. Meriç’in öykülerinde, huzursuzluk, sıkıntı, çaresizlik duyguları çoğunlukla hayatı sorgulayan, fazla düşünen eğitilmiş karakterlerin deneyimlediği duygulardır ama bu karamsar kişiler, olumsuz duygularından kurtulmanın bir yolunu her zaman bulurlar. Bu kişiler, çevrelerindeki, fazla bilinçli olmayan ve toplumsal sorunları derinlemesine düşünmeyen birileriyle kurdukları olumlu bir temas ile ya da gündelik bir işi yapıp ferahlamak suretiyle dertlerini bir süreliğine unuturlar. Neşeli bir komşu veya uzak arkadaş, mutluluğunu yanındakine de bulaştırır. Yeni yıkanmış bir taşlık, yaz sıcaklığında insanı serinleten taş evleriyle bir eski zaman yokuşu, mutfakta yemek hazırlığı ve yağda kızaran puf börekleri, en koyu karamsarlığı bile dağıtır.”⁸

⁷ Özlem Çakır, *Türkiye’de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması*, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 2008, (31), 25–47.

⁸ Süreyya Elif Aksoy, *Nezihe Meriç’in Öykülerinde Mutluluğa ve Umuda Açılan Yollar: İlişkiler, Gündelik İşler, Bedensel Sağlık*, Monograf Edebiyat Eleştirisi Dergisi, Aralık 2019.

Doksanlı yılların sosyal, siyasal ve kültürel akışı içerisinde kadınların maruz kaldıkları birtakım sorunlardan da bahsetmek mümkündür. Bu sorunların başında kuşkusuz başörtüsü kullanan kadınların yaşadıkları olaylar gelmektedir. Tez kapsamında incelenen öykülerde sıkça rastlanan başörtüsü problemi kadınların özgürlüğünü kısıtlayıcı bir unsur olarak görülmektedir. Gerek eğitim ve çalışma hayatında gerek sosyal yaşamında başörtülü kadının en büyük tabusu, dini inançları gereği kullandığı başörtüsü olmaktadır. Öyle ki bu problem kadının sahip olduğu tüm bilgi ve becerilerin önüne geçmekte ve kadının kendisini geliştirip topluma fayda sağlamasını dahi engellemektedir.

“Başörtülü kadınlar düzeyinde baktığımızda, başörtüsü yasağı nedeni ile kamuda işe girmek, var olan işlerde çalışmak, özel sektörde işe girmek, ilerlemek ve yükselmek sıkıntılıdır. Kamudaki yasağın, “yayılma etkisi”yle özel sektöre de yansıdığı durumda, uzman meslek sahibi başörtülü kadınların iş piyasalarına katılımları düşmektedir. Eğitimli kadınların işgücü piyasalarına katılamadığı bir toplumda, kadın işgücünün yaratıcılığından, üretkenliğinden, çözüm odaklı düşünme sisteminden yararlanılmamaktadır.”⁹

Başörtüsü problemini öykülerinde yoğun bir biçimde işleyen yazarlarımızdan biri Cihan Aktaş’tır. Kadınların dini inançları gereği kullandıkları örtünün sosyal hayatta incitici, engelleyici bir unsura dönüştüğüne yer vermektedir. “Aktaş, hikâyelerinde bilhassa 1980’li yıllarda ortaya çıkmaya başlayan dindar kadınların kamusal alanda var olma mücadelesinde, yaşadıkları sıkıntılara ışık tutar. Hikâyelerinde özellikle ötekileştirilmek istenen başörtülü kadınları yıkıcı modernizmin ekseninde ele alan Aktaş, hikâyeleri aracılığıyla inançlı kadınlara sık sık mesaj verir, onları feminist duygularla öne çıkarır. Ancak onun hikâyelerinde ‘feminizm’, kadını her alanda erkekle eşit tutmayı amaçlayan, cinsel farkındalığı ortadan kaldıran bir kadın hareketinde değil, ‘kadın meselelerinin ele alınışında’ kendini gösterir.”¹⁰

Doksanlı yılların kadınlar üzerinde olumsuz anlamda bıraktığı bir başka etki ise kuşkusuz altmışlı ve seksenli yıllarda yaşanan ideolojik olaylardır. Hem olaylarda etkin

⁹ Dilek Cindoğlu, *Başörtüsü Yasağı ve Ayrımcılık: İş Hayatında Meslek Sahibi Başörtülü Kadınlar*, TESEV Yayınları, İstanbul 2010, s. 82-83.

¹⁰ Derviş Erdal, *Cihan Aktaş’ın Hikâyelerinde Ötekileştirilmiş Başörtülü Kadınlar*, C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi 2012, Cilt: XVI, Sayı: 2 Sayfa: 573-594.

rol üstlenen erkeklerin eş, çocuk ve anneleri hem de siyasi düşüncelerini savunan kadınlar dönem içerisinde fiziksel ve psikolojik manada yaralar almışlardır. Doksanlı yıllarda ise bu yaraların kadınlar için ne denli derin olduğundan bahsedilebilir. Çevresine güveni olmayan, dünyanın yaşanabilir bir yer olup olmadığını sorgulayacak kadar ürkek, eğitimini veya işini olaylar yüzünden kaybetmiş birçok kadın öykülerde yer almaktadır.

“Geçmişten uzaklaşma, yeniye alışamama nedeniyle boşluk, boşluğun getirdiği yalnızlık, buhran ve yeni arayışlar ortak temalar olarak görülmektedir. Geçmişin eleştirisini yapan hikâyeciler, yeni durumu da başlangıçta anlamakta zorluk çekerler. Siyasî iradenin tekrar sivil idareye geçmesi ile birlikte ülkenin hızlı bir kalkınma sürecine girmesi, kapitalizm rüzgârları bu belirsizliği daha da artırır. Bu nedenle yalnızlık ve buhran 1950 kuşağından daha derin hissedilir.”¹¹

Siyasi düzen çerçevesinde sıkıntılarla mücadele eden ve bunları eserlerine açık bir biçimde yansıtan yazarlardan biri Feride Çiçekoglu’dur. Eserlerinin ana temasında yer alan bu problem, dönemin kadınlar üzerinde bıraktığı etkiyi anlamak bakımından önem taşımaktadır. “Yazarın senarist, mimar ve akademisyen kimliği ile ortaya koyduğu tüm yaratıcı eserler, onun ‘iyileşme’ sürecinin bir parçasıdır. Askerî darbeyi kendi yaşamında deneyimlemiş bir birey olarak hüznün ve acıyı yoğun olarak işlediği eserlerinde umudu ve direnci simgeleyen unsurlara sıkça yer verilir. ‘Doğmuş Kızıma Mektup’ öyküsünde tasvir edilen dayanışma zinciri bu umudu ve direnci çoğaltır. Doğulu ve Batılı feminist kadın yazarları buluşturan bir düşünsel ve duygusal zemin ortaklığı söz konusudur. Mektup öyküde kadın zincirinin oluşmasını sağlayan ortak duyarlık, savaş karşıtlığı ve haksızlıklar karşısında verilen mücadeledir.”¹²

Tez araştırması kapsamında öykülerine sıklıkla başvuru alan yazarlardan biri de Sevgi Özel’dir. Özel’in öyküleri kadınların yaşadıkları sıkıntıları yansıtmaları bakımından önemli bir yerde durmaktadır. Bir kadın öykücünün zihninden kalemine dökülenlerin derinliğini, edindiği dertleri, kendisini tüm kadınların sözcüsü addettiğini şu sözlerle ifade eder:

¹¹ Ahmet Uslu, “1980 Sonrası Türk Hikâyeciliğinde Karakter Tipolojisi”, Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-, (Prof. Dr. Kamil Veli Nerimanoğlu Armağanı) Volume 11/15 Summer 2016, Ankara, s. 581.

¹² Alev Önder, “Doğmuş Kızıma Mektup” Öyküsünde Kadın Dünyası, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 72, Haziran 2018, S. 339-348.

“Devrimciler Aşık Olamaz(dı) ilk kitabım. Bir anlamda hem benim hem benimle belli bir zaman diliminde aynı şeyleri paylaşmış olan, yaşamış olan insanların 70’li yıllardaki serüveniydi. Bir anlamda benim öykücülüğümün de serüveniydi. 60’lı yılların sonuna doğru politik bilinci henüz oluşmamış, özellikle kadınların yaşanan akışı içinde farklı şeylerle tanıştıktan, kavramlarla tanıştıktan, onları sindirmeye, öğrenmeye çalıştıktan sonra belli bir yol almaları ve artık yaşamlarına giren farklı kavramları yaşam biçimlerini tartışabilir duruma geldiklerini anlatmaya çalıştım.”¹³

Öykülerde kullanılan üslup, yazarların kendilerine has anlatım biçimlerini kullanmaları farklı perspektifler oluşmasını sağlamaktadır. Benzer olaylara yer verilmiş olsa dahi yazarın kullandığı bu üslup farklılığı okuyucu üzerinde daha önce hissetmediği duyguları harekete geçirmektedir. “Adalet Ağaoğlu hikâyelerinde ironiyi kadına ilişkin meselelerde de sıklıkla kullanır. Özellikle kadına dönük söylem ile uygulama arasındaki farkı anlatmada en önemli araç ironidir. Adalet Ağaoğlu’nun hikâyelerinde ironi, romanlarının temel meselelerinden olan kadın sorunu ile ilgili teori ile uygulama arasındaki derin uçurumu göstermek üzere kullanılır.”¹⁴

Sonuç olarak; kadınların karşılaştığı problemler yüzyıllardır çeşitli formlara girerek devamlılığını sağlamaktadır. İnsanların zihin kodlarına yerleşen bu davranış biçimleri hayatın doğal akışı içerisinde normal olarak kabul edildikçe de ne yazık ki varlığını sürdürmeye devam edecektir. Kadın yazarlar ise içlerinde barındırdıkları, engel olamadıkları hassasiyetlerle yaşananları yani aşkları, evlilikleri, boşanmaları, şiddeti, acizlikleri, hayatlarına müdahaleyi yansıtmayı sürdüreceklerdir.

1. AŞK VE EVLİLİK

İnsanlığın varlığıyla birlikte hüküm süren, en kadim duygu olarak kabul edilen aşk iki insanın birbirine duyduğu yoğun sevgi halidir. Bu duygu yoğunluğuna karşılıklı biçimde sahip olan bireyler, çoğunlukla bu birlikteliği meşrulaştırmak isteyerek evlilik yoluna girmektedir. Ancak birlikte yaşamının gereklerine uymaya çalışmak, sosyal hayatı iki birey için de kabul edilebilir bir hale getirmek, maddi sorunları aşabilecek güçte olabilmek aşk ile bağlı olsa dahi iki insan için de kolay olamamaktadır. “Eşlerin

¹³ Sevgi Özel, *Öykünün Penceresinden- Ankara Öykü Günleri*, Haz. Özcan Karabulut, Era Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 20-21.

¹⁴ Betül Coşkun, *Adalet Ağaoğlu’nun Hikâyelerinde Bir Eleştiri Vasıtası Olarak İroni*, A. Ü. Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [Taed] 49, Erzurum 2013, s. 145-170.

daha fazla pozitif sözsüz mesaj kullanmalarının, daha fazla fikir birliği içinde olmalarının ve karşısındakini onayladığını belli etmelerinin, anlaşmazlıklar üzerinde daha fazla tartışmalarının, çatışmaktan kaçınmalarının, birbirlerine karşı destekleyici davranışlar sergilemelerinin, karşılıklı uzlaşmalarının, kullanılan sözsüz mesajlarda tutarlılığın, birbirlerine karşı daha az eleştirici olmalarının, evlilik ilişkisindeki hoşnutluk oranının hoşnutsuzluktan daha yüksek olmasının evlilik yaşantısını olumlu etkilediği belirtilmektedir.”¹⁵

İki insanın mutlu bir hayat yaşamak amacıyla bir araya gelmesi, her zaman arzu edildiği gibi sonuçlanmamaktadır. Yaşanan olumsuzluklardan ise en çok kadınların etkilendiği görülmektedir. Kuşkusuz bunda kadının toplumsal hayattaki konumu ve duygusal hassasiyetleri önemli rol oynamaktadır.

1.1. Mutsuz Evlilik (Geçimsizlik-Uyumsuzluk-İlgisizlik-Sevgisizlik-Maddi Sorunlar)

Bir kadın ve bir erkeğin birlikteliklerini yasalar önünde teyit etmeleriyle evlilik birliği kurulmuş olur. Söz konusu evlilik bir aşk evliliği de olsa ailelerin uygun görmeleri üzerine gerçekleştirilmiş de olsa ortak amaç mutlu bir şekilde bir hayatı paylaşmaktır. Ancak hayat insanlara her zaman hayal ettiği imkânları sunmamaktadır. Hayatı paylaştığı kişiyle arasındaki uyum, ona duyduğu sevgi ve ondan alabildiği karşılık, yaşam şartlarının zorlayıcılığı evliliği istenmeyen noktalara getirebilmektedir. “Kişilerarası ilişkilerde sosyal desteğin önemini ön plana çıkaran araştırmalar evlilik ilişkisinde de eş desteğinin önemine işaret etmektedir. Eş tarafından sağlanan destek, eşe değer verildiğini, sevildiğini ve saygı duyulduğunu ifade etmektedir.”¹⁶

Suna Tanaltay’ın “Üç Katlı Ev” adlı öyküsünde kadın, eşinin ilgisizliğinden şikâyetçidir. Bu ilgisizlik öyle bir boyuta gelmiştir ki kadın kendi evini hapisane olarak görür. Yaşadıkları, kendini çok değersiz hissetmesine sebep olmuştur. Kendini evlilik birliği içerisinde bir birey olarak görememektedir. Yalnızca evin sorumluluğu noktasında var olan kadın, bu durum karşısında içten içe isyan etmekten başka çare bulamaz. Yalnızlık ve çaresizlik içinde bir hayatı sürdürmek zorunda kalır.

¹⁵ Mary Anne Fitzpatrick, *Marital Interaction: What Do We Know? Between Husbands and Wives: Communication in Marriage*, Beverly Hills 1988, CA: Sage.

¹⁶ Pınar Çağ, İbrahim Yıldırım, *Evlilik Doyumunu Yordayan İlişkisel Ve Kişisel Değişkenler*, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2013, 4(39), 13.

“Konuşan, sorularıma yanıtlar veren satıcılardan hoşlanıyorum. Susup bakmıyorlar yüzünüze... Ya da başlarını çevirmiyorlar... Tek tek hepsi kocamdan daha ilgili... Yemek makinesi, iş makinesi, çamaşır ya da süpürge makinesi değilim onlar için; insanım...”

Arkadaki avluya bakan mutfağın tozlu pencere demirleri... Kale kapısı gibi ağır, zincirli kapı... ‘Evet’ diyorum kendi kendime, ‘Bu zincirler boşuna değil... Tutukluyum ben... Mum ışığı kadar aydınlığı olmayan bir evlilik zindanındayım... Şakır şukur zincirler yalnızca kapının değil... Benim zincirlerim...”¹⁷

Jale Sancar’ın “Hiç Kimse” adlı öyküsünde maddi olanaklar göz önüne alınarak yaptırılmış bir evlilikten bahsedilir. Kadın sevmediği bir adamla kendi fikri alınmadan evlendirilir. Oldukça rahat bir düzende yaşamasına rağmen hayatı boyunca mutsuz olur. Tüm özgürlüklerinden, kişisel zevklerinden arındırılarak yalnızca evinin hanımı olması, ev sorumluluklarını yüklenmesi bir dayatma olarak karşısına çıkarılır. Resim yapma tutkusuna dahi elinden alınan kadın, bu duruma bir süre sabreder fakat sonunda psikolojik olarak sıkıntılar yaşamaya başlar, ruh hastası olur. Hayatla mücadele edebilmek adına sakinleştirici ilaçlar almaya başlar.

“Korkunç bir acı, iç sıkıntılarıyla boğuşan günler ve boşluk. Bütün özlemlerini, beklentilerini, sevgilerini yok edip, küçük beyaz haplara sığınmıştı. Tam bir yenilgi diye iç geçirdi. Tam bir yenilgi.”¹⁸

Nuray Tekin’in “Ormanda Üç Kişi” adlı öyküsünde alışkanlığın hüküm sürdüğü tekdüzeleşmiş bir evlilikten bahsedilmektedir. Birbirlerinin kararlarına saygı duymayı bilen çift, evliliğin getirmiş olduğu değiştirilemez kurallardan sıkılırlar. Öyle ki birbirleriyle paylaşımları azalan bireylerin zamanla bu düşünceleri dahi monoton bir hal almış ve çift yalnızlaşmaya başlamıştır. Bu yalnızlaşma beraberinde mutsuzluğu da getirir. Sık sık edilen kavgalar nihayetinde terk edişler ardından geri dönüşler yaşanır ve ikisi de bu durumu sonlandırmak ister.

“Onunla iyi anlaşırdık aslında. Evet birbirimizi ‘özgür’ de bırakırdık. Ama sonra ilişkimiz sadece ‘ilkesel bir birliktelik’ halini almaya başladı... Telefonda o da

¹⁷ Suna Tanaltay, *Gül Kokusu*, Tekin Yayınları, İstanbul 1990, s.127.

¹⁸ Jale Sancar, *Aynadaki Yüzler*, Can Yayınları, İstanbul 1991, s.35.

benzer bir durumda olduğunu, artık kendisini bıraktığını ve olayların onu yönetmeye başladığını söyledi...

Neden bu kadar yalnızız?... ”¹⁹

Selçuk Baran’ın “Arjantin Tangoları” adlı öyküsünde kadın kahramanın eşiyle arasındaki iletişimsizlikten bahsedilmektedir. Kadın, eşine karşı sürekli korku beslemektedir. Evlilik içerisinde var olması gereken sevgi bağının yerini korku duygusunun almış olması eşler arasında hayatı çekilmez bir hale getirmektedir. Kuşkusuz bundan duygusal açıdan en çok etkilenen taraf kadındır. Evlilik devam ettiği sürece kadın için korkuyla beslenen kaygı her daim varlığını korumaktadır.

“Evet, ondan korkuyorum. Onunla kavga etmek istemem. Kavga edince çok inciniyorum. Öyle ki, o zaman ölmek istiyorum. İçinde neler gizlediğini bilmiyorum. Suskunluğunun arkasında neler gizli. Artık tanımıyorum onu, bir zamanlar kocam olan adamı. Bu yüzden korkuyorum.”²⁰

Tomris Uyar’ın “Pençe” adlı öyküsünde kadın, kocası tarafından sürekli eleştiriye maruz kalmaktadır. Çok basit sebeplerle büyük kavgalar çıkaran, her şeye müdahale etmeye çalışan eşinden memnun değildir. Erkek sürekli çıkardığı kavgaların sonunda özür dileyip aynı şeyleri tekrarlar. Boşanmaya da sıcak bakmayan adam, sürüp giden anlaşmazlıklarla yaşamayı tercih eder. Mutsuzluk içerisinde süren evlilik kadını yıpratmaktadır. Her dakika yeni bir kavgaya gebedir ve bu olay kadının psikolojisinin bozulmasına, kendine güven duymamasına sebep olmaktadır.

“Uzun süredir sesini ilk yükseltiydi. Kavga etmekten kaçındığını bütün dostları bilirdi. Kocasının toplantılarda başkaları yüzünden (başkalarının giyim kuşamı, davranışı, başkalarının dünya görüşü, sanat anlayışı); evde, çocukların yanında, hiç yüzünden (yemeğin tuzsuzluğu, o uyurken sifonun gürültüyle çekilmesi); baş başa kaldıklarında ‘zaten ilk evliliğini de yürütemediği’ yüzünden başlattığı tartışmalara katılmazdı.”²¹

¹⁹ Nuray Tekin, *Tek Kişilik Ölüm*, İletişim Yayınları, İstanbul 1991, s.33.

²⁰ Selçuk Baran, *Arjantin Tangoları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1992, s.84.

²¹ Tomris Uyar, *Otuzların Kadını*, Can Yayınları, İstanbul 1992, s.91.

Zeynep Aliye'nin "Kumru Geri Gelmeli" adlı öyküsünde kadın kahramanın eşi için hayatında sevdiği birçok şeyden vazgeçtiğinden bahsedilir. Bu vazgeçişler zamanla kadının ruhunda boşluklara sebep olur ve karşısındaki erkeğin bunların hiçbirine değmediğini fark eder. Yaşamak istediği ile yaşadıkları aynı olmamaya başladığında içinde bulunduğu pişmanlığı dile getirir. Mutsuzluk içerisinde bir hayat yaşamaya mahkûm olur.

*"Boğazımdan hırıltıya benzer bir ses çıkıyor. Heveslendiğim, amaçladığım ne çok şeyi, onun hayatıma girmesiyle birlikte terk ettiğimi düşünüyorum. Evet, çakılıp kalmışım gölgesine..."*²²

Jale Sancak'ın "Bahçedeki Tuhaf Adam" adlı öyküsünde kadın kahraman iyi gittiği zannedilen evliliğini eşini terk ederek bitirir. Erkeğin zaman içinde eski davranışlarını bırakması aile içi sorunlara neden olur. Evliliği içerisinde onu mutlu eden her şey yok olmuştur. Kadını eşine bağlayan, birlikteliklerinin devam etmesini sağlayan iletişim kopmuştur. Erkek olabildiğince değişir ve eşi onunlayken dahi yalnız hisseder. Kadın bu değişime dayanamaz ve evi terk eder.

*"Günden güne miskin, kirli, kindar bir adam olmasaydı eğer, seviştığımız yıllardaki içtenliğini, inceliğini kaybetmeseydi ben de gitmezdim. Gidemezdim... Sonunda isyan ediverdim bir gece. Artık bezginlikten kırılmak istemiyordum demek ki. Yalnızlıksa o varken de yalnızdım. Öyleyse bu tükenmiş ilişkiyi devam ettirmenin manası yoktu. Acıdan başka bir şey katmamıştı hayatıma."*²³

Nursen Karas'ın "Konuşmak: Yaşamın Yarısı" adlı öyküsünde mutsuz evliliğin sebeplerine yer verilir. Kadın, evliliğinde yaşanan sıkıntının sebebini çözmeye çalışmaktadır. Eşinin ilgisizliğinin, sevgisizliğinin karşısında alması gereken tavra karar veremeyen kadın, evliliğinin devam edip etmeyeceği noktasında da çekinceli davranmaktadır. Erkeklerin davranışlarını ve evlilikleri anlamaya çalışıp durumu genele yayarak kendi mutsuzluğunu sonlandırmak istemektedir.

"Seviyor mu, sevmiyor mu? Seviyorsa neden ilgisiz? Sevmiyorsa neden birlikteyiz? Birlikteliğimizin kaynağı sevgi değil miydi? Artık sevgi yoksa ayrılmalı"

²² Zeynep Aliye, *Aliye'nin Öyküleri*, Cem Yayınevi, İstanbul 1992, s.59.

²³ Jale Sancak, *Bahçedeki Tuhaf Adam*, Can Yayınları, İstanbul 1993, s.75-76.

mıyız? Nasıl ayrılırız? Böyle yaşanır mı? Bütün erkekler mi böyle? O zaman bütün kadınlar mutsuz demektir.”²⁴

Hülya Özel’in “Yaralı Martı” adlı öyküsünde genç bir kızın istenmeyen bir evliliğe zorlanması konu edilmektedir. Adamın maddi durumu iyi olduğundan kızın babası evliliğin gerçekleşmesinde kararlıdır. Genç kız ile adam arasında azımsanmayacak yaş farkı olmasına rağmen bunu bir engel olarak görmez ve evlilik gerçekleşir. Adam, genç kıza çok iyi davranır, rahat bir yaşam, huzurlu bir aile düzeni sunar. Ancak aralarında sevgi bağı yoktur. Bu sevgisizlik kız için mutsuz olmaya yeter şarttır. Ruhunu besleyememeye başlar ve huzursuzluğu daha da artar. Bu duruma daha fazla dayanamayacağını kocasına anlatır ve sonunda mutsuz bu evlilik biter.

“Korku, üzüntü ve kaygının eşlik ettiği gülümsemesi önce dar kıvrımlar oluşturdu yüzünde sonra da kayboldu. Sustuk. Şaşkın bakışlarını gözlerimden kaçırırken fark ettiğim öfke, kararına karşı koymanın gereksizliğini hissedişindendi belki.”²⁵

Neşe Karel’in “İntihar” adlı öyküsünde kadın kahramanın çok sevdiği eşinden ayrılmak zorunda kalışına yer verilmiştir. Eşinin çeşitli bağımlılıkları, kadının daha önce karşılaşmamış olduğu ve hayal kırıklığı yaşamasına sebep olan unsurlardır. Büyük umutlarla başlattığı evliliğini bitirmek zorunda kalan kadın, hayatı boyunca yeni bir ilişkiye adım atmaz. Yaşadığı bu kötü olaylar kadını psikolojik açıdan etkilemiş ve bu etkileniş kadının karakterinde değişimlere yol açmıştır.

“Sekiz ay evli kaldıktan sonra, taparcasına sevdiği kocasından bağrına taş basarak ayrılmıştı. Adamın alkol ve uyuşturucu bağımlılığıyla baş edememişti. Umutlarıyla, düşleriyle, etiyle, kemiğiyle ihanete uğramıştı. Gencecik ortada kalmıştı. Bir daha da erkek sözcüğünün (E) sini ağzına almamıştı. O tarihten sonra, hepten çekilmez bir insan olmuştu.”²⁶

Çiğdem Anad’ın “Aklim Nereye Gidiyor Ellerim Nereye” adlı öyküsünde güzel başlayan bir evliliğin zamanla sıradanlaşmasından bahsedilir. Kadın-erkek arasındaki aşk bitmiştir. Aşkın bitişiyile birlikte de evlilik artık eskisi gibi yürümez. Buna, öykü içerisinde kadının sözleriyle yer verilir. Büyük umutlarla başlayan, mutlulukla sürmesi

²⁴ Nursen Karas, *Ceviz Sürgünü*, Karas Yayınları, İstanbul 1993, s.101.

²⁵ Hülya Özel, *Yağmurla Geldim Sana*, Başak Yayınları, Ankara 1994, s.24.

²⁶ Neşe Karel, *Erkekler de Sever*, Akdeniz Sanatevi, Antalya 1994, s.11-12.

dilenen evlilik, sevginin azalmasıyla beraber bitme noktasına gelmiştir. Kadın, evini terk etmek durumunda kalır. Bunu yaparken duyduğu üzüntü; kin ve nefret sonucunda bitmiş bir evliliğe benzemez. Derin bir hüznün içerisinde.

“Gökyüzünü yakalayabildiğim çatıyı terk ediyorum.

Evliliğimi gökyüzü bile koruyamamıştı.

Gün ve gece boyu hareketi kesilmeyen caddeleri gören penceremiz bile evliliğimizi canlandıramamıştı.

Odun ateşi anında parlar, aniden söner.

Aşkımız bir odun ateşiydi.”²⁷

Peride Celal’in “Mektup” adlı öyküsünde yoksulluk çekmiş ve çok çalışarak iyi bir konuma gelmiş olan Saffet Bey’in yaşamöyküsü oğlundan gelen mektupta anlatılır. Oğlunun babasına eleştirileriyle dolu olan mektupta Saffet Bey’in vefat eden eşinin yaşadığı sıkıntılara yer verilir. Kadın yıllarca kocasının egosu altında ezilmiştir. Gururundan ödünler vermiş, her zaman kocasının gölgesinde kalmıştır. Bu mutsuz evlilik içinde kadının, sevgiden yoksun olan kocasına mecburi bir bağlılığı söz konusudur. Yaşadığı bu psikolojik baskı ve üzüntü onu hasta edecek boyuta kadar ulaşmıştır.

“Annemle olan büyük sevdâ, tutkunluk numaraları. El ele yürüyüşler, akşamları baş başa oturup uzun konuşmalar. Siz konuşurdunuz, o zavallı, şarap kadehlerini üst üste devirip dinlerdi yalnızca. Çünkü oynanan oyunda siz başoyuncu, o küçük bir figürandı.

Odanızdan gelen mırıltıları dinlerdim, kulağım duvara yapışmış. Zavallı anama çektiğiniz bitmez tükenmez nutuklar! Sizden birazcık sevgi dilenen o kadını sıkıntıdan öldürdünüz.”²⁸

Ferda İzbudak Akıncı’nın “Eski Bir Fotoğraf” adlı öyküsünde ailesinin isteği üzerine evlenen bir kadından bahsedilmektedir. Babasından korktuğu için onun baskısına karşı çıkamayan kadın kendisini mutsuz bir evliliğin içerisinde bulur. Eşi gün geçtikçe anlayışsız ve kaba bir insana dönüşür. Öyle ki bir müddet sonra erkek, eşini

²⁷ Çiğdem Anad, *Aklım Nereye Gidiyor Ellerim Nereye*, İmge Kitabevi, Ankara 1995, s.10.

²⁸ Peride Celal, *Mektup*, Can Yayınları, İstanbul 1995, s.54.

öldürmeyi düşünecek kadar ileri boyuta ulaşır. Babasından korktuğu için yaşadıklarını paylaşamayan kadın, bu mutsuzluk içinde yalnızlaşır.

*“Senin anlayacağın, annemin hep kendisi için hayal ettiği gibi evimin hanımı olmuştum. Ama kocam öyle hızlı yaşlandı ki baba... Yaşlandıkça da aksileşti. Önceleri ufak ufak yükseltmeye başladı sesini. Sonra bar bar bağırır oldu. Artık her şey onu sinirlendiriyordu. Kavga çıkarmak için neden bile aramıyordu. Doğrusu düş kırıklığım büyüktü.”*²⁹

Nurdan Beşergil’in “Yüz Yüze” adlı öyküsünde erkeğin; eşini evin kadını, çocuğunun annesi olarak görmesinden bahsedilmektedir. Kadının ev içindeki rolü artık görev haline gelmiştir. Evinin, eşinin ve çocuklarının ihtiyaçlarını rutin bir şekilde karşılayan, yaptıklarının ardından kendisine teşekkür edilmeyen kişi konumuna gelmiştir. Yaptığı tüm fedakârlıklar, yapmak zorunda olduğu vazife halini almıştır. Kadına karşı bu duyarsızlık, onun aile içindeki değerini azaltmıştır. Bu sebeple kadın sürekli mutsuzdur ve evlilik hayatları da elbette bu doğrultudadır. Bu, yetiştirdikleri çocuklara da yansır. Anne- baba arasındaki ilişki, babanın anneye gösterdiği tutum onların terbiyesinde de önemli bir yer tutmuştur. İnsana karşı duyarsız bir hal almalarına sebep olmuştur.

*“Biraz babanın, anneyi çocuğunun anası, evinin kadını olarak görmesinin sonucu olsa gerek, teşekkür etmeyi de, takdir etmeyi de öğrenemedin.”*³⁰

Perihan Akçay’ın “Bağdagül’ün Bilezikleri” adlı öyküsünde başkahraman kayınvalidesi ve eşinden gördüğü muamele yüzünden mutsuz bir evliliği sürdürmek zorunda kalan bir kadındır. Kayınvalidesinin sürekli incitici ifadeler kullandığından, kendisine değer vermediğinden yakınan kadın, eşinden de farklı bir davranış görmez. Yetiştirilme biçimlerine göre evliliğin sonlandırılması mümkün olmadığından dolayı kadın bu mutsuzluğa göğüs germek zorunda kalmaktadır.

*“Gelin hanımsa, annesinin yalanlarına inanan eşinin de sık sık hakaretlerine maruz kalıyordu. Ama evlenirken alnını karalamıştı bir kere... Onların kitabında koca ocağını terk etmek yoktu.”*³¹

²⁹ Ferda İzbudak Akıncı, *Düş Sarnıcı*, Sone Yayınları, İzmir 1996, s. 49.

³⁰ Nurdan Beşergil, *Rüzgâr Çıktı*, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1996, s.100.

Sevgi Özel'in "Yardan da Maldan da Olmak" adlı öyküsünde kadın kahraman, âşık olduğu için tüm olumsuzluklara göğüs gererek evlenir. Bir anlık verdiği karar, ömür boyu süreceğini zannettiği aşk bir süre sonra sona ermiş ve kadın için bir pişmanlıktan ibaret olmuştur. Mutsuzluk içinde devam etmiş bir evlilik kadını yormuştur Yaşadığı duygusal gelgitler, geri dönülemez yollara girmiş olmak onu yıllar içinde yıpratmıştır.

*"Gözüme bir görünecek varmış. Babam, bir dediğimi iki etmezdi. Kızım, dul karı enciğinden koca olmaz, üstelik işi gücü yok... Varma bu ipsize demiş, yalvarmıştı nerdeyse... Olmaz olaydım, âşık oldum bu herife, gözüm başkasını görmedi. Oysa neler, kimler istemediydi beni..."*³²

Ayşe Kulin'in "Dar Zamanlar" adlı öyküsünde bir kadının istemediği bir evliliğe zorlandığı görülmektedir. Ailesinin uygun gördüğü kişiyle evlenmeye karşı çıkmaz çünkü zaten ailesiyle yaşamaktan da mutlu değildir. Kadın, mutsuzluktan başka çaresi olmadığını anladığında direnmekten vazgeçer ve evlenir. Ailesinin yanında da mutluluğu bulamamış bir kadının geleceğinden de nasıl umudunu kestiği öyküde açıkça görülmektedir. Hayatını başkalarının eline vermek zorunda kalmış bir bireyin çaresizliği, 'boşvermişlik' olarak öyküye yansımaktadır.

*"Ne fark eder diye düşünüyorum. Bu evde oturacağıma ot gibi, başka evde otururum. Onları oyalamak, onlarla mücadele etmekten daha kolay. Üstüme babamı da salmadan annem, olur'umu veriyorum evliliğe."*³³

Aynı öyküde, isteyerek evlenmeyen çiftin aynı ev içinde ayrı hayatlar yaşadıkları görülmektedir. Adamın psikolojik problemleri ve kadının eşini sevmemesi böyle bir evliliğin oluşmasına sebep olmuştur. Sevgi bağıyla gerçekleşmemiş bir birliktelik iki hayatı da çıkmaza sokmuştur.

"Kocamla bazen günlerce karşılaşmıyoruz. Konuşmuyoruz. Herkes kendi kuyusunda, yalnız başına sevgisiz, umutsuz ama huzurlu yaşıyor. Yok, o benden bir

³¹ Perihan Akçay, *Doğ Diye Haykırdı Güneşe*, Gözyaşı Yayınları, Konya 1996, s.22.

³² Sevgi Özel, *Direncin Kuşları*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1996, s.122.

³³ Ayşe Kulin, *Geniş Zamanlar*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.42.

kerte daha iyi durumda, ölümden sonrası için beklentileri var hiç olmazsa. Benim kuyum dipsiz."³⁴

Lütfiye Aydın'ın "Güz Güneşi" adlı öyküsünde maddi olanakların iyi olması, eşinin davranışlarının rahatsız edici olmaması gibi gerekçelerle güzel görünen bir hayatı yaşayan kadının 'mutlu' olup olmadığı sorgulanır. Mutlu olmak için yalnızca problemsiz bir hayatın var olmasının yeterli olup olmadığı işlenir. Kadının hayatında onu mutsuz etmeyecek unsurların oluşu, mutlu olması için yeterli değildir elbette. Birey, yaşam boyu ruhunu tatmin edecek güzellikler aramaktadır. Bu, olmadığı takdirde içinde bulunduğu lüks hayat dahi onu sıkmaya başlayacaktır.

"Evli, kocası varlıklı, güzel çocukları olan rahat bir kadın. Mutlulukla rahatlık arasındaki o ince çizgi kim bilir kaçınıcı kez geçti aklından, bir dizi soru biçiminde... Böyle rahat, güvenli bir başka arkadaşı, 'Sanki her gün kanlı biftek yiyormuşum gibi tiksinti veren bir konforu yaşıyorum' diye yakınmıştı epeyce önce."³⁵

Nezihe Meriç'in "Kadın Aşk Deniz" adlı öyküsünde birçok konuda fikir birliğine varamayan çiftin mutsuz evliliğinden bahsedilmektedir. Çift, etrafındaki insanlara karşı her zaman mutlu bir aile tablosu çizmeye çalışmaktadır. Ancak içlerinde var olan huzursuzluk zaman zaman ortaya çıkar ve ilişkilerinin sorgulanması gereken bir beraberlik olduğunu gösterir.

*"Kestirmeden şöyle demek gerekir. Ayı ayrı dünyalarda yaşamıştık. Bizi belirleyen o dünyalar birbirini tutmuyor. Yanlış bir işti evliliğimiz."*³⁶

" 'Mutlu'yu çiziyorum. Bu öyküde mutluluk sözünün pek yeri yok.

*Şöyle denebilir: Yillardır, bir arada, yüzlerinde hep rahat, dingin bir anlamla, yaşayıp gidiyorlar bu görünümü bozacak hiçbir söylenti duymadım. Mutluluk böyle bir şey mi? Peki ne?"*³⁷

Yeşim Eyüboğlu'nun "Hiza" adlı öyküsünde kadının evliliği süresince yaptığı fedakârlıklardan bahsedilmektedir. Bu fedakârlıklar zamanla göreve dönüşmüştür ve

³⁴ Ayşe Kulin, *Geniş Zamanlar*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.47.

³⁵ Lütfiye Aydın, *Tsunami*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1998, s.31.

³⁶ Nezihe Meriç, *Yandırma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s.48.

³⁷ Nezihe Meriç, *Yandırma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s.50.

kadın, mutlu olmasa da kendini evliliğinin devamını sağlamakla görevli olarak görmektedir. Kadının sabrı son noktaya gelmiştir. İçinde bulunduğu bu mutsuzluğa son vermeye niyetlenmektedir ancak yetiştirilme tarzı, ona doğduğundan beri öğretilenler buna engel olmaktadır. Kadın; ne yaşarsa yaşasın, mutlu olsa da olmasa da evinde olmak ve sorumluluklarını yerine getirmek zorundadır.

“Evimin çıkarlarını gözettim hep. Çalışarak katkıda bulundum evime. Yeri geldi, yuvamın dağılmaması için sineye çektim. Yeri geldi, kavga ettim. Ne gerekiyorsa yaptım. Hiçbir yararı olmadı. Hepsinden hepsinden vazgeçmeliyim. Her şeyi her şeyi bırakıp gitmeliyim. Ama rahatsız eden birisi var. Şarkı söylerken sesimi kısıyan, kahkaha atarken eliyle ağzımı kapatan, kısa eteklerimi bacaklarımdan çekiştirip uzatan birisi var. Çok uzaklardan duyar gibi olduğum ‘terket.....t.....e.....r.....k.....’ fısıltılarının önünü kesen birisi vardı.”³⁸

Ayfer Coşkun’un “Hafo” adlı öyküsünde çocuk yaşta gelin edilmiş bir kadının yıllar sonra babasıyla hesaplaşması verilmektedir. Yaşadıkları, kadına ağır gelmiştir. Yıllarca ailesini görmemiş, onların sevgi ve desteğinden mahrum kalmıştır. Ailesiyle paylaşmak isteyip de paylaşamadığı her sıkıntıyı tek başına göğüslemeye çabalamıştır. Hayatını cefa çekerek geçirmiş olan kadın, eşine de yıllardır görmediği babasına da kin beslemekte ve onları affetmemektedir.

“‘Ne? Bana yaptıklarını helal mi edem?’

Yüzünden acılı bir gülümseme geçti. ‘De ki, ben ettim, Allah eder mi acep? On dördümde verdin can düşmanımıza. Fazla mı gelmiştim bu eve? Yıllarca hasret çektim, aramadın. Kanlı evinde kanlı ciğerim var, demedin. Torun doğurdum, düşman evidir diye varmadın kapıma. Yataklara düştüm, derdimi sormadın. Ne sana ne o herife helal ederim. Sen beni kurban ettin yetmedi...’³⁹

Aytül Uncu Akal’ın “Çöl Çalısı” adlı öyküsünde boşanmak isteyen bir çiftin yıllarca içlerinde biriktirdiklerini ortaya çıkardıkları görülmektedir. Erkek, kadının şikâyetçi olduğu sorumluluk yüklü monoton hayatın müsebbibi olmadığını savunur. Kadının ev işlerine, eşine, çocuklarına karşı sorumlulukları zaten hayatın olağan

³⁸ Yeşim Eyüboğlu, *Geleceğini Biliyordum*, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1998, s.119-120.

³⁹ Ayfer Coşkun, *Duran Zaman*, Belge Yayınları, İstanbul 1999, s.37-38.

akışında üzerine yüklenmiştir. Bunda kendisinin suçu olmadığını düşünür. Kadının çalışma hayatını dahi kocasının işine göre düzenlemesinin gerekliliğini savunan adam, her yönden kendine üstünlükler verildiğini ima eder. Kadının yükünü hafifletmek adına hiçbir şey yapmayan eş, mutsuz bir evliliğin sürmesine sebep olmuştur.

“Evin işleri, evin sorumluluğu, çocukların bakımı kadının zaten doğal görevi. Bu görevleri onun üzerine yıkan kendisi değil ki, onun ne suçu var? Kuralları koyanlar koymuş. Herkes kendi görevine uysun. Kadının, mesai saatlerini kocasına göre ayarlayabileceği bir işte çalışması, böylece kocası işten geldiğinde onu güler yüzle kapıda karşılayabileceği, onu rahatlatacak, yorgunluğunu alacak yöntemler arayışı içinde olması gerekmez mi?”⁴⁰

Güliz Elal’in “Panik Ataktan, Yaşamsal Ataklara” adlı öyküsünde kadın kahraman kendinden yaşça büyük olan eşiyle babasının baskısıyla evlenmiştir. Önceden babasının arkadaşı olarak tanıyıp ‘amca’ dediği kişiyle evlenmek kadını psikolojik olarak etkilemiştir. Eşiyle evlilik birliği içerisinde uyum sağlayamamış kadın için hayat çekilmez bir hal almıştır. Mutsuz bir evliliği sürdürmek zorunda kalmıştır. Evliliği süresince eşiyle uyumlu bir çift olabilmeyi hayal etmiştir.

“ ‘Ben Necmi’yle mecbur olduğum için evlendim; aramızdaki, sevgiye dayanan bir ilişki değil. Esasında evliliğimiz hep kötü gitti; paylaşımsız ve yalnız. İyi bir insan, içinde kötülük yok ama kaba saba, cahil ve duyarsız.’

‘Sevgiye dayanan bir ilişki olsaydı, bu sizce nasıl olurdu?’

‘Eşimle dost olmayı, konuşmayı isterdim... Onun sıcakkanlı ve paylaşmayı seven birisi olmasını isterdim, daha insancıl bir ilişki yani.’⁴¹

Sonuç olarak, evliliğin mutsuzlukla sürdürülmeye çaba gösterilmesi ilişkiye daha da zarar vermektedir. Bunun sonucunda ise iki taraf için de hayatın çekilmez tarafları ön planda olmaktadır. Söz konusu öykülerde kadın kahramanlar bu huzursuzluk içinde en çok zarar gören taraf olurlar.

⁴⁰ Aytül Uncu Akal, *Beni Bırakma Hayat*, Bilgi Evi Yayınları, Ankara 1999, s.87-88.

⁴¹ Güliz Elal, *Düнде Saklı Yarımlar*, Altın Kitaplar, İstanbul 1999, s.147.

1.2. Aldatılma- Terk Edilme

Aldatma, bir birlikteliğin devamı sırasında taraflardan birinin başka bir birlikteliğe meyletmesi olarak tanımlanabilir. Sosyal hayat içerisinde aldatan tarafın kadın veya erkek olması arasında yoğun bir ayrıma gidilmektedir. Kadının aldatması söz konusu olduğunda toplumdan dışlanarak ömür boyu üzerinden atamadığı etiketi taşımak zorunda kaldığı görülürken; erkeğin aldatması durumunda bu konu daha normal karşılanmaktadır. Bu yüzden erkeğin kadını aldatma örneklerine daha fazla rastlanmaktadır.

Aldatma eylemi gerçekleştiğinde aldatılan kadın için hayat düzeni değişmeye başlar. Psikolojik açıdan yıpratıcı bir sürece girmiş olan kadın, eşinin bu olay üzerine takındığı tavra göre farklı problemlere de kapıları aralamaktadır. “Aldatmada ortaya çıkan acı verici duygular kimileri için başlangıçta yoğun olsa da zaman içerisinde yok olmakta, kimileri içinse kişilerin kendilik kavramında kalıcı yaralar bırakmaktadır. Ancak ne olursa olsun aldatma deneyiminin yaşattığı acının tamamen silinemediği, geçmişte bir yerlerde gizlendiği ve bu olayı sindirmiş görünen kişilerde bile tetikleyici durumların eski acıları hatırlatabildiği söylenebilir.”⁴²

Fatoş Dilber’in “İki Kadın, Bir Erkek” adlı öyküsünde aldatma eylemini yapan da bundan etkilenenler de anlatıcı konumundadır. Yazar hepsine tek tek sıra verir ve okuyucu yaşananları direkt olarak kahramanlardan dinler. Erkeğin eşini aldatması karısını olduğu kadar birlikte olduğu kadını da etkilemektedir. Her ne kadar biri mağdur biri suçlu olsa da ikisi de bu olaydan olumsuz yönde etkilenmektedir. Öyküde aldatılan kadın Suna, eşinin yaptığı bu eyleme karşı dirençli durabilecek karakterde değildir. Sinirleri, onu hasta edecek kadar bozulur.

Bunlara sebep olan Nesli ise önce durumdan kendini sorumlu hissetmez ve hayatının önceki evresinde kendisinin de aldatıldığını söyleyerek bir bakıma günah çıkarmaya çalışır. Geçmişte iyi bir evlilik ve iyi bir eşe sahip olduğunu düşünürken aldatılarak hayal kırıklığı yaşamış olması onun duyarlılığını azaltır, onu hırçınlaştırır. Bir süre sonra arada kalmaktan şikâyetçi olur. Çünkü erkek boşanacağını söylemekte ve

---

⁴² Blow, A. J., *Facing it head on: Helping couples move through the painful and pernicious effects of infidelity*. Journal of Couple & Relationship Therapy: Innovations in Clinical and Educational Interventions, 2005, 4 (2-3), 91-102..

bu işi sürüncemede bırakmaktadır. İki kadının da hayatı istemedikleri bir yöne doğru akmaktadır.

*“İlk kez dün akşam kendimi suçlu hissettim. Adam evli ve iki çocuğu var. Sonra da bunun beni ilgilendirmedigine karar verdim. O düşünsün, evli olan o. Bundan böyle artık günümü yaşayacağım. Hiçbir şey mükemmel değil. Hiçbir şey hayat boyu sürmüyor.”*⁴³

*“Suna’nın üzülmelerini ben de istemiyorum. Ama bu bermuda şeytan üçgeninin kenarlarını da ikiye indirmenin zamanı geldi artık. Suna için kendimi feda edecek değilim. Her şeyin bir bedeli var. Eğer biraz mutlu olmak istiyorsan bu bedeli ödeyeceksin. Başka çıkış yolu yok!”*⁴⁴

Fatoş Dilber’in “Tek Kişilik İlişki” adlı öyküsünde ise bir erkekle yasak ilişki yaşayan kadının sözlerine yer verilmektedir. Düzeni bozan, araya giren konumunda da olsa bu kadının değil, erkeğin suçudur ve kadın, erkeği karısını da kendisini de aldatmakla suçlar. Kendi bakış açısına göre erkeğin karısı öteki kadındır. Adam ikisinden de vazgeçmeyerek ikisine de haksızlık yapmaktadır. Erkeğin bencilce davranışı iki kadının da yaşam kalitesini düşürmekte, hayatlarını mutluluk içinde yaşamalarına engel olmaktadır. İki kadından da birbirlerini kabullenmelerini beklemek kuşkusuz kadının onurunu incitici bir durumdur. Ancak bu, erkeğin umurunda dahi olmamaktadır.

“‘Benden başka daha kaç kişiye göz kırptıyorsun?’ diye sordu kadın.

‘Yalnız sana.’

‘Bu olası değil. Unutma bir de karın var. Bizlerden başka daha kaç kişi var merak ediyorum doğrusu.’

‘Seni aldatmıyorum.’

*‘Nasıl böyle bir şey söylersin. Beni karınla, karını da benimle dört yıldır aldatıyorsun.’”*⁴⁵

Fatoş Dilber’in “Eleman Aranıyor” adlı öyküsünde ise birlikte olduğu erkeğin evli olduğunu öğrenen kadının bu durumu hemen kabullenemeyişi ve buna üzülmesine

⁴³ Fatoş Dilber, *Suçlu Sizsiniz*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990, s.17.

⁴⁴ Fatoş Dilber, *Suçlu Sizsiniz*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990, s.30.

⁴⁵ Fatoş Dilber, *Suçlu Sizsiniz*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990, s.60.

değinilir. Annesinin bu durumu daha rahat kabullenışı ise ‘ileri görüşlülük’ olarak ifade edilir. Bir evliliğin zarar görmesine sebep olmak yeniliğe açık olmak olarak ifade edilir. Bu durum, toplum nezdinde aldatmanın normalleşmeye başladığının göstergesidir. Yozlaşan toplumun aile kurumunu bu denli ayaklar altına alması ise en çok kadınları etkilemektedir. Kadının benliğine saygısızlık yapılmasını meşru hale getirmektedir.

“Yavuz’un evli olduğunu az önce öğrenmişti. Bu denli anlayışla karşılayacağını hiç sanmıyordum. Annem benden daha ileri görüşlü. Hiç değilse benim kadar tutucu değil. Yeniliğe açık olmak yaşla başla pek ilgili değilmiş demek.”⁴⁶

Fusun Erbulak’ın “Aşk Anarşisttir” adlı öyküsünde kadın kahraman kocası tarafından kendi arkadaşıyla aldatılır. Böyle bir durumla karşı karşıya kalmak kadının üstesinden gelebileceği bir durum değildir. Psikolojik olarak sıkıntılar yaşar, derin bir üzüntü duyar. Kısa bir süre sonra şeker hastası olan kadın kocasından boşanır. Boşanmadığı takdirde daha da kötü durumlara düşeceğini düşünmektedir. Yaşadıkları onun sağlığını bozmuştur ve hem fiziksel hem psikolojik açıdan biraz daha rahatlayabilmesi için boşanması gerektiğine karar verir.

“Ve şeker hastası olmak bedeliyle ödedim Akın’ın acısını. Hem yara, hem bıçaktım artık. Onu boşamaya, hemen dava açmaya şeker hastası olduğum an karar verdim. Ne mutlu!.. Yoksa kim bilir nasıl çırpınıp, nasıl yalvaracaktım gitmesin diye. Acıyarak yanında kalınmaz hiçbir kadının. Acımak en aşağılık duygudur. Acıdığı için yanımda kalmasına katlanamazdım.”⁴⁷

Aynı öykünün bir başka bölümünde aldatılmış bir kadının çaresizliğinden bahsedilmektedir. Kocas, kadını apartmanlarında görevli olan kapıcının kızıyla aldatmıştır. Kadın bunu öğrenir ve arkadaşından yardım ister. Fakat hayatlarında herhangi bir değişiklik yapamaz. Düzeninin bozulmaması için kocasını affetmek zorunda kalır. Adam, yaptıkları karşısında herhangi bir bedel ödemez, bedel ödeyen taraf hiç suçu olmadığı halde yalnızca kadındır.

“Kocam kapıcının kızı Hayriye’yi iğfal etmiş. Yardım et ne olur, beni yalnız bırakma.”⁴⁸

⁴⁶ Fatoş Dilber, *Suçlu Sizsiniz*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990, s.97.

⁴⁷ Fusun Erbulak, *Aşk Anarşisttir*, Cep Anlatı Yayınları, İstanbul 1990, s.27.

⁴⁸ Fusun Erbulak, *Aşk Anarşisttir*, Cep Anlatı Yayınları, İstanbul 1990, s.57.

“Düzen bozmamak adına neler yükleniyor kadınlar!.. Bu yükler sonradan bedele dönüşüyor.”⁴⁹

Suna Tanaltay’ın “Yürek Paylaşılmıyor” adlı öyküsünde kadın aldatılır ve bir süre sonra bunu fark eder fakat bu farkındalığını kocasına hissettirmez. Bir müddet sonra adam da durumu anlar fakat pişman olmak yerine haklı olduğunu savunur. Kadını, evin düzenini bozacak olursa diğer kadını da eve getireceğine dair tehdit eder. Kadın çaresizce içinde bulunduğu hale katlanmaya çalışır. Kocas da bunu bildiğinden böyle bir tehditle kendi kabahatini bastırmaya çalışmıştır. Hayatları, bu aldatmanın açığa çıkma hadisesinden sonra diğer kadının evi uzaktan uzağa yönetme durumuyla devam eder.

“Beni ağlarken yakaladı geçenlerde... İlgilenmek, avutmak bir yana, kızdı... Hem de çok kızdı... Üzerime yürüyerekten:

- Böyle tiyatrolar olursa, onu çeker getiririm eve...

Dedi... Evet bunu da dedi nihayet... Aklında fikrinde hep o... Evin görünmeyen kadını O... Tüm kumanda onda...”⁵⁰

Suna Tanaltay’ın “Hiçbir Şey Demedi Gülnaz” adlı öyküsünde ise aldatılan kadın bu durumu kabullenmiştir. Aldatma olayı kadının da bilgisinde rutine bağlanmıştır. Bu durumu anlayışla karşılayan kadın için, evinin düzenini bozmamak, çocuklarını babalarıyla büyütmek yeterlidir. Bunun için her şeye katlanır. Kadının bu tavrı, tek başına çocuklarına yetememe, kendi hayatını da çocuklarının hayatını da sorumluluğu altına alamayacağı düşüncesinden ileri gelir. Erkeğin evini tamamen terk etmiyor oluşu kadın için yeterlidir, her ne kadar mağdur bir konumda olsa da bununla yaşamayı öğrenmiştir. Erkek için ise içinde bulundukları durumun anormal bir hali yoktur.

“Çocuklarını, evini ve kocasını öylesine sever ki, susar, katlanır ve ayrılmayı hiç düşünmez... Geç de gelse, bazı geceler hiç de gelmese, çocuklarının başındaydı ya... Evin direğiymiş. Babalarıydı.”⁵¹

⁴⁹ Füsun Erbulak, *Aşk Anarşisttir*, Cep Anlatı Yayınları, İstanbul 1990, s.58.

⁵⁰ Suna Tanaltay, *Gül Kokusu*, Tekin Yayınları, İstanbul 1990, s.16.

⁵¹ Suna Tanaltay, *Gül Kokusu*, Tekin Yayınları, İstanbul 1990, s.111.

Jale Sancak'ın “İfrigül, Hüsrev Çocuk ve Kasetçi” adlı öyküsünde kocası tarafından aldatılıp terk edilen bir kadından bahsedilmektedir. Kadın çocuğuyla birlikte yapayalnız kalır. Üstelik maddi açıdan zor durumda olan bir aile oldukları için yaşanan her şey bir kat daha zorlayıcı olmuştur. Anne-oğul kuş yemi satarak para kazanmaya çalışmaktadır. Bir kadın olarak onurunu incitecek davranışlarla karşılaşmış olmasından ziyade çocuğu için endişelenmektedir. Onun bu düzensiz ve yoksul yaşam içerisinde nasıl yetişeceği kadını düşündürmektedir.

“Vurup kapıyı gitmişti Halil. Öteki kadına. Kara Benli Zehra’ya. Kentin öteki kıyısında bir kondusu varmış Zehra’nın. Halil’e de kâhyalık ayarlamış bir garajda. İfrigül o kadar yalvarmış, ayaklarına yapışmış, gene de önüne geçememişti. Koydu gitti işte. Bir kadın, bir çocuk, İfrigül’le Hüsrev, ne gelir ellerinden.”⁵²

Tülay Arıcı'nın “Komşu” adlı öyküsünde eşi tarafından aldatılıp terk edilen bir kadından bahsedilmektedir. Çocuklarının sorumluluklarıyla birlikte hayata karşı yapayalnız kalan kadının fizyolojik ve psikolojik sıkıntıları baş göstermeye başlar. Hayatı boyunca zorluklara göğüs germeye çalışırken zamanla sağlığı da bozulur. Yaşadığı olaylar onu ölüme kadar sürükler.

“Bir yıl sonra tamamen terk etti evini, karısını. Feride Hanım ‘ele güne karşı, kapı bir komşuya karşı ne derim’ deyip, eşinden dostundan kaçır olmuştu. Hastalanıp yatağa düştüğünü duyan yakın komşusu Türkan Hanım’a derdini dönebiliyordu yalnızca.”⁵³

Duygu Asena'nın “İdil ya da Bebek” adlı öyküsünde bir kadının başına gelebilecek en kötü olaylar kahramanın başına eş zamanlı olarak gelir. Hamile kaldığını, lösemi olduğunu ve kocasının onu aldattığını aynı anda öğrenir. Bebeğini doğurmaya, onunla birlikte bir hayat kurmaya karar verir ama hastalığı buna izin vermez. Yaşadıkları, hayatıyla ilgili edindiği bilgiler sağlıklı bir kadının dahi kaldırmaması güç olaylar iken hastalıkla savaşıyor bir kadın için tahmin edilemez şekilde güç bir durumdur. Kadının içinde bulunduğu çaresizlik hali, hastalığını da ilerletir ve onu ölüme götürür.

⁵² Jale Sancak, *Aynadaki Yüzler*, Can Yayınları, İstanbul 1991, s.9.

⁵³ Tülay Arıcı, *Madalya*, Saküder Kültür Yayınları, İstanbul 1991, s.99.

*“Kocasının kendisini aldattığını, gebe kaldığını ve lösemi olduğunu tam üç gün ara ile öğrendi İdil. Önce, 12 yıllık evlilik yaşamları boyunca, kocasının 12 yıldan da fazladır bir başkasıyla birlikte olduğunu söylediler ona.”*⁵⁴

Işıl Özgentürk’ün “Gül Kokusu” adlı öyküsünde yaşlı bir kadının yıllar önce aldatılıp terk edilmesine yer verilmiştir. Zorluklara birlikte göğüs gerdiği eşi bir başka kadına âşık olur ve onunla birlikte gider. Kadın hayatı boyunca yapayalnız kalır. Erkek, kadına vaat ettiği mutlu hayatı yaşatmamıştır. Bu şekilde yıllar geçer, kadın ömrünün son demlerini yaşamaktadır. Yaşlı kadın yaşadıklarını anlatırken çok naif bir ifade kullanır. Adamı hala özlemekte ve beklemektedir.

“Birlikte öldük, birlikte dirildik...”

*Sonracığıma ne oldu güzel kızım, bir gün bir başka kadın geldi, onun da gözlerine, gözbebeklerine baktı, onun da nakışını yaptı, onun da gülünü vurdu camlara, gün geldi, vakit geldi birlikte çekip gittiler başka diyarlara, başka kasabalara... İşte böyle, ben bir başıma kaldım hala beklerim, gül kokusu hiç solmaz güzel kızım...”*⁵⁵

Lütfiye Aydın’ın “Yüreği Sevda Delisi” adlı öyküsünde aldatılan bir kadının suskunluğu tercih ettiğinden bahsedilmektedir. Kocasının düşünceleriyle verilen bu durum, kadının bazı konularda ne kadar cesaretsiz olduğunu gösterir. Kocasıyla arasında problem yaşadığı takdirde evinin düzeninin bozulmasından korkar. Erkek, karısına yaşattıklarının bu denli farkında olmasına rağmen kendi istek ve arzuları için durumu sonlandırmaz. Kadının böylesine zor bir hayat yaşamasına göz yumar.

*“Doğru. Çocuklarımin anası hep taşıdı beni. Susarak direndi çok şeye. Kendi onuru için, çocukların geleceği için sustu. Şimdi de susuyor, n’apsın. Kızımın biraz feminist eğilimleri var ama, Meyro için yazdığım şiiri bir başka dile çevirecek kadar saygılıdır babasına.”*⁵⁶

Neşe Cehiz’in “Küçük Bir Aşk Hikâyesi” adlı öyküsünde Sare isimli genç öğretmen bir subay tarafından kandırılır. Üstelik hamile kalmıştır. İlişki sürerken subayın evli olduğunu öğrenir. Adam başka bir kadınla Sare’yi, Sare’yle ise karısını aldatmıştır ve oldukça umursamaz bir tavır sergiler. Sare bebeğini aldırma zorunda

⁵⁴ Duygu Asena, *Kahramanlar Hep Erkek*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1992, s.129.

⁵⁵ Işıl Özgentürk, *Yuvaran Bir Kuş Uçtu*, Gendaş Yayınları, İstanbul 1992, s.13.

⁵⁶ Lütfiye Aydın, *Sengisemai Bir Ölüm*, İnsancıl Yayınları, İstanbul 1992, s.51.

kalır. Subayın karısı da aldatıldığının farkındadır ve durumu kabullenmiştir. En hazin son Sare'nindir. Çünkü hem bilmeyerek evli bir erkekle birlikte olmuştur hem terk edilmiştir hem de bebeğini kaybetmiştir. Her bakımdan kötü bir haldedir.

“Koltuğuna kurulup ne güzel gündü diyemedi. Veda edecek kimsesi yok... Üşütmüş, burnu akıyor. Saç baş darmadağınk. Suçlayacağı, ‘Hep senin yüzünden’ diyebileceği biri bile yok. Genelde kendini pek iyi hissetmezdi. Gelecek özlemini kısa bir süre için tanıdı. Çok acı çekti...”⁵⁷

Tomris Uyar'ın “Fal” adlı öyküsündeki kadın kahraman kocası tarafından yıllardır aldatıldığını fark eder. Okulunu dahi yarıda bırakıp evlenecek kadar fedakâr olan kadın, yaşadıkları karşısında şaşkındır. Eşinin onu defalarca aldattığını, hatta artık yaşam şekillerinin bu doğrultuda olduğunu düşünerek hüzne boğulur. Öykü boyunca kadının yaşadığı ruhsal sıkıntılardan bahsedilir. Kadın, kocasının bu şekilde bir alışkanlıkla aldatma olayını gerçekleştiriyor oluşunu içine sindiremez.

“Yazmaya oturmadan önce saçlarını havluyla kuruttu. Çarşafa gitti gözü. Bir dudak boyası lekesi, bir parfüm kokusu, bir-iki saç teli bulup haklı çıkmak geldi içinden. Arasa bulabilirdi de, ama boşuna bir çabaydı. Kocasının onu başka kadınlarla aldatma olasılığı bir yana, asıl onları kendisiyle arada bir aldatmasına katlanamazdı, hiçbir haklılık uğruna.”⁵⁸

Gül Abus Semerci'nin “Aria” adlı öyküsünde kadın aldatılır ama bunu affeder, buna boyun eğer. Aldatılmak, erkeğin isteklerini yerine getirmeye çalışmak kadın için normaldir. Erkek suçlu olmasına rağmen alttan alınan, nazıyla oynanan konumundadır. Çünkü kadının bunlara başkaldırmaya da eşinden ayrılmaya da gücü yoktur. Erkeğin himayesinde yaşıyor olmak onun için mecburidir. Erkek ilişkide en üst noktadadır, her şey onun isteği üzerine şekillenir. Bu, kadının erkeğe verdiği bir güçtür. Hayatlarının olağan akışına bu durumu işlemişlerdir.

“Sekreterin cevap vermiyor, nedense? O kadınlasın hep, değil mi? Olsun. Seni çoktan affettim. Benden daha mı güzel, Abiziddin? O çirkef karıda ne buluyorsun,

⁵⁷ Neşe Cehiz, *Evlilik Cüzdanını Buruşturan Öyküler*, Varlık Yayınları, İstanbul 1992, s.16.

⁵⁸ Tomris Uyar, *Otuzların Kadını*, Can Yayınları, İstanbul 1992, s.54-55.

anlamıyorum. Benim neyim eksik? İki çocuk yaptık. Biri de yolda. Daha fazla istiyorsan, daha fazla yaparız."⁵⁹

Meltem Bal'ın "Satılık Sevinçler" adlı öyküsünde ise sevgilisi tarafından terk edilen bir kadına yer verilir. Kadın, sevgilisinin başka bir ilişkisi olduğunu anlamış ve bu terk edilişe sessiz kalmıştır. O zamana kadar birlikte verdikleri mücadele ve emeğin bu şekilde sonuçlanması kadın için büyük bir yıkım olmuştur. Artık hayattan tat alamayan kadın, sevinçlerini satılığa çıkardığını ifade eden bir ilan verir gazeteye. Onun için artık yaşam içerisinde sevinecek bir şey kalmamıştır. Her şey bir erkeğin başka bir kadınla daha mutlu olacağını düşünmesiyle gerçekleşir fakat durum bu kadar basit değildir. Çünkü bunun nihayetinde bir başka hayat alt üst olmuştur.

"Yeşil gözlerimdeki 'yitirilmiş çakıl taşı gölgesi'ne aldırmaksızın bırakıverdi elimi. Gözlerinde bir başka yolcuyla bir başka dağ gezisi yaşama özleminin heyecanı yanıp söniyordu.

Gözlerini gördükten sonra ardından bakmadım hiç.

Oysa ben tepeye bunca yaklaştımışken, bunca emek harcamışken –oracıkta ve onunla- omuz omuza soluklanıp dinlenelim, harcadığımız gücü yeniden ve birlikte toplayalım istiyordum."⁶⁰

Meltem Bal'ın "Bir Anayol Sevdası" adlı öyküsünde tiyatrocu bir kadının sevgilisi tarafından ansızın terk edilişi anlatılır. Kadının, erkekten ayrı kalma endişesi ilişkileri süresince olmuştur. Hiçbir şey söylemeden ortadan kaybolan adam, ardında büyük bir üzüntü bırakır. Kadın, uzun süre kendini toparlayamaz. Hayattan tat alamaz. Birlikte karar verilerek başlatılan bir ilişki sadece erkeğin kararıyla bitmiştir. Kadın için bu durum bir yük halini alır ve bir süre sonra bu yükü kaldırmaya zorlanır. Sıkıntılarını anlatırken naif bir dil kullanan anlatıcı, erkek için kötüleyici cümleler kurmaz.

"Ve o kışı yaşayamadım onunla...

İhlamur gecesinden sonra çekip gitti!

Bütün korkularımı doğrulayıp, acılar içinde bırakarak beni, gitti! Günlerce, haftalarca, hatta daha sonra aylarca bekledim yolunu. Her gece evime dönerken her köşe başında aradım o bembeyaz pardösüsünü.

⁵⁹ Gül Abus Semerci, *Canım Kocam*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1993, s.67.

⁶⁰ Meltem Bal, *Satılık Sevinçler*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1993, s.118.

Konuştüğümüz her şey, birlikte geçirdiğimiz her an giderek daha büyük çivilerle kazılıyordu belleğime.”⁶¹

Emine Işınsu’nun “Kayısı Kurusu” adlı öyküsünde yıllar önce kocası tarafından terk edilen yaşlı bir kadından bahsedilir. Kadın, evlilikleri süresince eşine hizmet etmiş, birçok fedakârlık yapmıştır. Kadın, kendi değerini bir tarafa koyarak yalnızca yaptığı hizmetler karşılığında kocasının gitmemesi gerektiğini ima eder. Bu, kadının kendisini değersiz görüşüyle ilgilidir. Kendisi dahi evliliğinin devam etmesi için karşılıklı sevgi, saygıdan ziyade hizmet edilip hizmet görülen bir ilişkinin varlığını yeterli bulur. Fakat yaşadıkları bunun tam tersini göstermektedir ve kadın bunun üzerine isyan eder.

“Kahrolasıcı herif... dedi.. Kahrolasıcı, neyim eksikti benim ki bırakıp gitti.. Güzeldim, gençtim... Hem bak çok becerikliydim o zaman, adam temiz pak ev ister diye ben kendimi paralardım, şu tahtaları ovardım gün aşırı, tek leke olmasın isterdim.”⁶²

Fatma Bölek Gürel’in “Madenin Kırmızı Gülü” adlı öyküsünde sevgisizlik içinde sürmüş bir evliliğin ardından yeni bir ilişkiye başlayan Zehra’dan bahsedilir. Zehra, bu yeni ilişkisinde çok mutludur, adama aşkla bağlanmıştır. Evliliğinde aldığı psikolojik darbelerden kurtulmaya başlamıştır. Fakat bir gün sevdiği adamın evli olduğunu öğrenir ve dünyası başına yıkılır. Başka bir kadının aldatılıyor oluşu, sevdiği adam tarafından kandırılmış olmak kadının kaldırabileceği şeyler değildir. Aldatılma gibi çirkin bir olayda ‘kötü kadın, ikinci kadın’ konumunda olmak kuşkusuz en incitici mevzudur. Hayatta ikinci bir darbeye karşı karşıya kalmış olan kadının içindeki güven duygusu yerle bir olmuştur.

“Karanlık ve umutsuz dünyasına bir güneş doğmuştu. On yıl süren evliliğinin ne kadar sevgiden uzak, ne kadar zorlama ve yalnızca alışkanlıklarla yürüyen bir beraberlik olduğunu şimdi daha iyi anlıyordu.

Zehra’nın bütün dinlediklerinden aklında kalan ve yıllarca çıkmayacak olan şu sözleriydi Nezih’in. ‘Ben evliyim ve iki yetişkin oğlum var.’ Ağlayan Zehra’yı avutabilmek için, zaten ayrı yaşadıklarını, karısını hiç sevmediğini, boşanmak istediğini uzun uzun ve yeniden yeniden anlattı. Zehra sustu...”⁶³

⁶¹ Meltem Bal, *Satılık Sevinçler*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1993, s.101.

⁶² Emine Işınsu, *Bir Gece Yıldızlarla*, Ötüken Yayınları, İstanbul, 1994, s.42.

⁶³ Fatma Bölek Gürel, *Bir Yaz Gecesi*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1994, s.95.

Fatma Bölek Gürel'in "Körfez, Ev Sahibi ve Genç Kız" adlı öyküsünde sevdiği erkek tarafından evlilik vaat edilmiş genç bir kız anlatılır. Evleneceklerini düşünüp görücülerini büyük bir heyecanla bekleyen kız büyük bir hayal kırıklığına uğrar. Sevdiği erkek bir başkasına daha aynı vaatleri verir ve diğer kıza görücülerini gönderir. Terk edilmişlikle yüz yüze gelen genç kız için bu, yaşamının ilk devrelerinde edindiği kötü bir tecrübedir. Yıllarca bunun etkisinden kurtulamaz. Hiçbir zaman unutamadığı yüzüstü bırakılmış olma duygusu onun tüm hayatına yansır.

"Genç kız için heyecanlı günler ve geceler başladı. Evi yeniden temizledi, sildi, süpürdü. Camları pırıl pırıl yaptı. Bekledi. Uykuları kaçtı.

*Uzun bekleyişten sonra bir gün acı haberi duydu ve beklediği konukların hiçbir zaman gelmeyeceğini öğrendi. Çünkü delikanlının ailesi başka bir kızı istemeye gitmiş ve düğün hazırlıkları çoktan başlamıştı. Bunu duyunca genç kız bıçaklanmış gibi oldu."*⁶⁴

Hülya Özel'in "Dua Çiçeği" adlı öyküsünde uzun süredir bir İngiliz ile ilişki yaşayan genç kızdan bahsedilir. Evlenecekleri hayaliyle karşısına çıkan tüm sıkıntıları yenmeye çalışan kız için üç yılın sonunda büyük bir hayal kırıklığı meydana gelir. Sevgilisi tarafından terk edilir. Yaptığı fedakârlıkların, kurduğu hayallerin, beslediği güvenin yerle bir olduğunu gören kızın hayattan da bir beklentisi kalmaz. Uzun süre bu travmayı atlatamadığı görülmektedir.

*"... Evlilik öncesi kız-erkek ilişkilerinin dahi tam anlamıyla kabullenilmediği bir toplumda, hele bir de 'yabancı' biriyle sevgili olmanın zorlukları, tutucu ailesine söylediği onca yalan... Tam üç yıl boyunca göğüslediği tüm zorluklar geçiverdi gözünün önünden... Acıdı kendine."*⁶⁵

Nevra Bucak'ın "Kontes Natalya" adlı öyküsünde aldatılan kadınlardan bahsedilmektedir. Kadınlar onur kırıcı bu durum üzerine sessiz kalmak zorunda kalırlar. Başka bir kadının varlığını bile bile evliliklerini sürdürmeye çalışırlar. Erkeğe olan bağımlılıkları, onları böyle zor bir duruma katlanmaya mecbur bırakmıştır. Erkeklerin istekleriyle düzenlenen bir yaşam tarzını benimsemişlerdir.

⁶⁴ Fatma Bölek Gürel, *Bir Yaz Gecesi*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1994, s.20.

⁶⁵ Hülya Özel, *Yağmurla Geldim Sana*, Başak Yayınları, Ankara 1994, s.59.

“ ‘Kontesin evli bir erkekle yaşadığı?’

‘Tabii, doğru bunu duymayan mı kaldı?’

‘Peki, adamın karısı ne yapıyor?’

‘Ne yapacak, çoğumuzun yaptığını yapıyor; evinde çocuklarıyla birlikte kalıp kocasının eve geri dönmesini bekliyor.’”⁶⁶

Şebnem İşıgüzel’in “Öykümü Kim Anlatacak” adlı öyküsünde kamburu olan bir kadından bahsedilmektedir. Kadının kocası onun bu durumuyla alay eder ve bir süre sonra onu terk eder. Çevresindeki insanlar bu durumu zaten bekledikleri için, yadırgamazlar. Kadının bu görüntüsü diğer erkekleri de kendinden uzaklaştırır. Fiziki özellikleri yüzünden toplum nezdinde aşağılanan kadın, aile içerisinde de aynı tutumla karşılaşınca büyük bir yıkıma uğrar. Kendisine edilen hakaretler, küçük görmeler karşısında sessiz kalmaya alışmış olan kadın yine sessizce bunların sonuçlarına da katlanır.

“Onu sırtında kamburu olduğu halde dansa kaldıran tek kişi matematik öğretmeni olan eski kocasıydı. Ama o da günün birinde, Pi sayısı gibi eciş bücüşün deyip ona Pi adını vermemiş miydi?

Pi eski kocasını affetti affetmesine de, o kıvırcık saçlı müzik hocasının peşine takılıp gitti. Pi terk edilmişti.”⁶⁷

Şebnem İşıgüzel’in “Işık Hızındaki Spermiler” adlı öyküsünde ise terk edilen on sekiz yaşındaki genç bir kızdır. Bu durum karşısında derin bir üzüntü yaşar. İçindeki bu büyük üzüntü onurundan önce gelmez ve adama bu halinden bahsetmez. Bir bebeğinin olacağını öğrenir ama bu dahi onu kararından döndürmez. Yaşça küçük olmasına rağmen kadınlık gururunu her şeyin üstünde tutar. Bebeğiyle birlikte terk edilmişlikle savaşıyor kadın zaman zaman duygularına yenilir fakat yine de bunu açığa vermez. Böyle davranmak onu hayat karşısında bir kat daha yormaktadır.

“Sen beni terk ettin. Ben sana, ‘Seni çok seviyorum, gitme...’ diyemezdim. Ben gururlu bir kadınum. Ama pek güçlü sayılmam. Senin alay ettiğin günlüğüme bunları

⁶⁶ Nevra Bucak, *Beyoğlu’nun Eski Ustaları*, Cem Yayınevi, İstanbul 1994, s.15.

⁶⁷ Şebnem İşıgüzel, *Öykümü Kim Anlatacak*, Can Yayınları, İstanbul 1994, s.31.

yazarken ikimizin bu fotoğrafının öbür yarısına bakıyorum. Öbür yarısı hala gözümün önünde, onu buruşturup atamıyorum.”⁶⁸

Cihan Aktaş’ın “Virginia Woolf Mutsuzluğu” adlı öyküsünde bir erkek, anlatıcının annesini seviyordur. Kadın buna karşılık vermez ve bu konuda da sürekli zor durumda kalır. Öte yandan erkek de evlidir. Bir gün erkek karısını terk eder ve gider. Nereye ve kiminle gittiğini kimse bilmemektedir ama karısı anlatıcının annesini suçlar. Bu olay, her iki kadın için de onur kırıcı bir hal alır. Terk edilen kadının tepkisi de diğer kadının hiç suçu olmamasına rağmen anlayışlı tutumlar sergilemeye çalışması da yaşadıkları üzüntünün yansımasıdır.

“Bir gün öğle üzeri siyah gözleri aldatılma acısıyla, aklanma kararıyla parlayan esmer ve zayıf karısı geldi kapımıza çocuklarıyla; kaynanasının annemi hedef alan suçlamalarını çoğaltarak tekrarlardı. İnce sesi perde perde yükseldi, komşular kanatlı bahçe kapısının önüne biriktirler. Annem ne yaptıysa da bu yaralı ve kin dolu kadını susturamadı. Kocasının habersizce çıkıp gidişinin sırrını araştırıyordu belki de. Çığlıklarıyla, ev sahibimizin eviyle bizim evi kuşatan ağaçlar dalgalanıyordu.”⁶⁹

Semra Özdamar’ın “Nükhet’in Sıkıntısı” adlı öyküsünde aldatılan bir kadının durumundan bahsedilmektedir. Kadın durumu kabullenir, zaten sıkıntı içinde olan hayatına aldatılmayı da ekleyince çok büyük bir farklılık yaşamamaktadır. Evlilik hayatı yolunda gitmez, eşiyle aralarındaki ilişki sevgisizlik içinde devam etmektedir. Kadın çok mutsuzdur ve aldatılmış olduğunu öğrenmek onu hem şaşırtmaz hem de daha fazla üzemez. Hayatı karamsarlığın en üst noktasında devam eder.

“Evet, şimdiye dek aldatıldığını fark etmeden yaşamıştı Nükhet, bundan böyle bunu bilerek yaşayacaktı. Zaten, kendilerini hep aldatmıyorlar mıydı? Aldatıldığını bilmek, bu sıkıntılı, bu sevgisiz yaşamında neyi değiştirirdi ki? Bir şeyleri değiştirebilir miydi Nükhet bu yüzden? Hayır, çok geçti artık. Yaşamını yitirmekten daha acı bir şeydi bu, yaşamın anlamını yitirmişti o...””⁷⁰

Yeşim Dorman Müderrisoğlu’nun “Unutmak” adlı öyküsünde aldatılmış olan kadın kahraman eşinden tek celsede boşanır. Bu süreçte her zaman güçlü görünmeye

⁶⁸ Şebnem İşigüzel, *Öykümü Kim Anlatacak*, Can Yayınları, İstanbul 1994, s.98.

⁶⁹ Cihan Aktaş, *Son Büyülü Günler*, Nehir Yayınları, İstanbul 1995, s.77.

⁷⁰ Semra Özdamar, *Hayat Bizi Yaşar*, Kibele Yayınları, İstanbul 1995, s.200.

çalışan kadın için asalet her şeyden önce gelir. Ona verilmiş terbiye bunu gerektirmektedir. Kocasının yaptığı hatayı hayatı boyunca kendine yük etmek yerine evliliği hemen bitirmeyi uygun görür. Bu, öykülerde çok rastlanan bir davranış biçimi değildir. Genellikle kadının güçsüzlüğü, çaresizliği vurgulanırken burada kendi ayaklarının üzerinde durup, onurunun ayaklar altına alınmasına müsaade etmeyen bir kadın söz konusudur.

“Yaşasaydın bu yapayalnız hayatımı bana yakıştırır mıydın anne? Soylu kızın tam istediğin gibi davrandı ve kendisini aldatan kocasını tek celsede özgürlüğüne kavuşturdu. Israr etmek, zorluk çıkarıp nafaka istemek bana yakışmazdı. ‘Kim o kadın?’ diye soru soracak kadar düşük biri değildim kuşkusuz, merak bile etmediğimi göstermek için soru sormak yerine ağlamayı seçtim.”⁷¹

Zeynep Aliye’nin “Bütün Merhabalara Elveda” adlı öyküsünde evlenmek üzere olduğu adama daha önce başından başka bir evlilik geçtiğini itiraf eden bir kadından bahsedilmektedir. Kadın, hayatlarında bilinmeyen hiçbir şeyin kalmamasını istediği için bunu açıklamayı uygun görmüştür. Evleneceği kişiden önce de sevdiğini, sevildiğini ve ayrılmış olmasına rağmen hala dost kalabildiğini belirten kadın ağır bir tepkiyle karşı karşıya kalır. Adam duydukları karşısında sakinliğini koruyamaz ve kadına önce psikolojik şiddet uygulayıp evliliklerine az bir süre kalmışken kadını terk eder. Kadın için bu durum bir travma etkisi yaratır.

“Dinlerken yüzün öyle yabancılaşmış, ürkünçleşmişti ki, art arda patlamalarda zerrelere ayrıldım. Susturdun beni, aşâğılıkla, yalancılıkla, ikiyüzlülükle, bayağılıkla suçladın...”⁷²

Ayfer Tunç’un “Cinnet Bahçesi” adlı öyküsünde klasik bir ev hanımından bahsedilmektedir. Kadın evin tüm yükünü omuzlarına alır. Aldatılmaktadır ama bunu içine sindirir. Bu gerçeğe yaşamaya devam eder. Sahip olduğu en basit şeyler dahi kadın için teselli sebebidir. Bunlardan vazgeçtiğinde kendi hayatını da çocuklarının hayatını da sıkıntıya sokacağını bildiğinden kadınlık onurundan vazgeçerek yaşamaya devam eder. Hayatta kazanabileceği hiçbir şey yoktur. Elindekilerle yetinip, onların varlığına şükredip şikâyet etmeden yaşayacaktır.

⁷¹ Yeşim Dorman Müderrisoğlu, *Harran’da Dolunay*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995, s.61.

⁷² Zeynep Aliye, *Dolunay Vardı*, Altın Kitaplar, İstanbul 1995, s.120.

*“Unut bunları Sabahat dedim kendime. Katın var dedim, fayans kaplı mutfağın var, elektrikli şofbenin, Hereke halıların, cezven, şekerin, kahven, üç çocuğun var dedim. Kocan var, kocanın dostu var, kırmızı, sert, kabuklu ellerin de var ama olsun dedim.”*⁷³

Nalan Barbarosoğlu’nun “İçimin Şarkısı” adlı öyküsünde ruh ve sinir hastalığı olan bir kadının kocası tarafından terk edilmesi anlatılır. Hastanede yatan kadın kendisine haber dahi verilmeden kocasından boşandığını öğrenir. Her şeye rağmen bu duruma inanmamakta, kocasının kendisine değer vermeye devam ettiğini düşünmektedir. Kadının içinde bulunduğu ruh hali hiçe sayıldığı gibi, hasta bir insana bu şekilde bir hayal kırıklığı yaşatabilmeyi göze alabilen erkeğin merhametsizce olan bu tutumu kabul edilebilir değildir. Bir hayatı paylaşmaya söz vermişken bu şekilde bir ayrılık kuşkusuz hiçbir kadının hak ettiği bir sonuç değildir.

*“Coşkun kim mi?.. Söylemedim mi sana?.. Hay Allah, Kocam. Kocamdı yani. Artık değilmiş. Dün söyledi Selim Bey. O da, ben sorunca. ‘Coşkun beni niçin ziyarete gelmiyor Selim Bey’ diye sordum. ‘Artık gelmeyecek,’ dedi; ‘Siz boşandınız’. ‘Nasıl olur,’ dedim; ‘Benim bundan hiç haberim yok’. Meğerse böyle hastanede olunca, herkes benim adıma karar alabilirmiş.”*⁷⁴

Neşe Cehiz’in “Pire” adlı öyküsünde eşi tarafından terk edilen ve bir daha eşinden haber alamayan bir kadından bahsedilmektedir. Kadının psikolojik sıkıntılar içinde olduğu görülmektedir. Kendini değersiz hisseden kadın, kendini bir pireyle eş tutar. Hayat karşısında yenilgiye uğrayacağını düşünen birey, kötü bir olayla karşılaştığında mücadeleye girmek istemez. Öykü kahramanı da en baştan kendisini önemsiz, gereksiz olanlar grubuna koyup yoluna devam eder. Bu da elbette onun ruh sağlığında sıkıntılar çıkmasına ve bunu aşamamasına sebep olmaktadır.

“Kocam evi terk edeli iki yıl kadar oluyor. O gün bugün bir daha kendisinden haber alınamamıştır. Onu her yerde aradım. Bulamadım. Evin her köşesine, örümcek ağlarına bile baktım, yok. Yok! Çamaşır sepetine, çöp kovalarına, perdelerin arkalarına

⁷³ Ayfer Tunç, *Mağara Arkadaşları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996, s.56.

⁷⁴ Nalan Barbarosoğlu, *Ne Kadar da Güzeldir Gitmek*, Can Yayınları, İstanbul 1996, s.25.

baktım, yok. Yok!.. Lütfen görenler bir haber iletsin. Kime mi? Bana. Ben kim miyim? Yalnızca ‘önemsiz bir eş’ deseniz yeterli olur.’”⁷⁵

Yeşim Dorman Müderrisoğlu’nun “Ah Cicim Celalimu” adlı öyküsünde kadın, yaşadığı aşkın er ya da geç biteceğinin farkındadır. Bu, kadının yaşadıklarının yanı sıra toplumun genel kodlarına işlemiş bir durum olarak da görülür. Erkek, kadını ya hayatında başka bir kadın olduğu için ya da ilişki bağından kurtulmak istediği için terk eder. Yaşanılan tecrübeler kadını bu düşüncelere sevk etmiştir ve ona bu şekilde bir genelleme yaptırır. Aşk gibi kadim bir duygunun gerçek sahiplerinin ilişkilerde kaybeden taraf olduğu bu öyküde açıkça kendini göstermektedir.

“Hari bir defa dinlemişti duygularını. Aşkın sonuna kadar yaşanamayacağına karar vermişti Celal’den sonra. Aşk sonuna kadar gitmiyor, yarı yolda yok oluyordu. Savaşın en hararetili yerinde taraflardan biri kaçıp saklanıyor ya da bir başka cepheye koşuyordu. Meydanda tek başına kalan o şaşkın nefer, âşık olanın ta kendisiydi. Hari emindi, aşk şaşkınlara mahsustu.”⁷⁶

Ayşe Kilimci’nin “Memur’un Kalbinin Zonkuna ve Altıncı Gerdeğine Dair Hikayat” adlı öyküsünde orta yaşın üzerindeki kadın kahraman evleneceği kişiye gençliğinde başından geçen olaylardan bahseder. Yeni evli iken eşi tarafından defalarca aldatılmıştır. Eşi, bu aldatmaların bir kısmını itiraf ederken bir kısmını gizlemeye devam etmiştir. Kadın bir gün kendi evinde aldatıldığına şahit olur ve eşini öldürür. Bu, onun tüm hayatını değiştirmiş ve yıllarca sıkıntı içinde yaşamasına sebep olmuştur.

“O kesin sessizlik... Ölüm... Onun kadın koynundan çıkıp da yanıma vardığı her gece azar azar ölüyordum ama ben de... Günden güne ölmekler toplanıp, bir dönülmez, kesin ölüme varıyormuş demek işte böyle...”⁷⁷

Ayşe Kulin’in “Geniş Zamanlar” adlı öyküsündeki kadın kahraman Ayla, eğitilmiş bir kadındır. Eşinin, kendi arkadaşıyla onu aldattığını fark eder ve evi terk eder, İngiltere’ye yerleşir. Öykü boyunca Ayla’nın olayı unuttuğunu söylemesine rağmen unutamadığı vurgulanır. Bu, eşine olan sevgisinden ziyade kadınlık onuruna verdiği zarardan kaynaklanmaktadır. Kadının bu durumu içten içe hazmedemediği görülür.

⁷⁵ Neşe Cehiz, *Fasulyeden Aşklar*, Varlık Yayınları, İstanbul 1996, s.84-85.

⁷⁶ Yeşim Dorman Müderrisoğlu, *Mimu’nun Hayat Kitabı*, İmge Kitabevi, Ankara 1996, s.39.

⁷⁷ Ayşe Kilimci, *Yeni Moda Aşklar Destanı*, Papirüs Yayınları, İstanbul 1997, s.39.

Güçlü durmaya çalışmasının sebebi toplum içindeki saygınlığını korumak adınadır. Onun karakterinde bir kadının kendisini aldatan eşi için ulu orta acı çekmemesi, bunu çevresindeki insanlara göstermemesi gerekir. Bu da kadın için kuşkusuz bir başka yüküdür. Duygularına engeller koyarak bulunduğu hali bir kat daha zorlaştırır.

“On kişilik masamızda oturuyorduk arkadaşlarımızla. Cemile, ‘Bileziğinin kopçası açılmış, Suna,’ demedi mi? Suna bileğini, kopçayı kapatması için, yanında oturan kocama uzatmadı mı? Kocam, bileziğin incecik, küçücük kopçasını kapatmayı beceremediği için, bu işi bana devretmedi mi? O bilezik, şimdi niye benim yatağımın altında?”⁷⁸

Feyza Hepçilingirler’in “Islak Kedi” adlı öyküsünde terk edilen kadınlardan bahsedilir. Terk edilmiş olan kadınların zor duruma düştüğünü vurgulayan yazar, onların ıslanmış kedilere benzediğini ifade eder. Çaresizlik içinde yapayalnız kalan kadının sığınacak herhangi bir yeri yoktur. İçindeki gücü ortaya çıkaracak cesareti de olmayan bu kadınlar adeta bir kedi gibi oradan oraya savrulurak ömür tüketir.

“Engabeli bir açıklıkta uzanan bir köy yolunda ilerlerken söylenmişti: ‘Terk edilen kadınlar, ıslanmış kedilere döner.’ Öyle yoksun, öyle çaresiz.”⁷⁹

Feyza Hepçilingirler’in “Aşkın Bir Yüzü Ölüm” adlı öyküsünde aldatılma durumuna alışmış bir kadın vardır. Bunun farkında olduğunu eşine yansıtmamaktadır. Evdeki işlerinden de bu aldatılma durumundan da sıkılmış olan kadın isyan eder. Kadın, üzerinde olan sorumluluklar yüzünden kendini fiziksel olarak güçsüz hissederken aldatılıyor olma durumu psikolojik olarak yıkıma uğratmıştır. Her bakımdan haksızlığa uğrayan kadındır ve bunları çözmek için elinden gelen bir şey yoktur.

“Şimdi kalkıp eve gitse, kocasını içilmiş sigaraların dumanını atmak ya da kim olduğu hiçbir zaman bilinmeyen o kadının kokusunu kovalamak için kapıları açmış, evi havalandırırken bulacak. Kuşkular içinde yaşamak istemiyor artık. Ne kadar bıktığını, ne kadar yorulduğunu anlamalılar.”⁸⁰

⁷⁸ Ayşe Kulin, *Geniş Zamanlar*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s. 22-23.

⁷⁹ Feyza Hepçilingirler, *Savrulmalar*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.77.

⁸⁰ Feyza Hepçilingirler, *Kırlangıçsız Geçti Yaz*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.11.

Hepçilingirler'in "Karanlığa Kuş Uçtu" adlı öyküsünde kocasının kendisini aldattığından şüphelenen kadın, tam şüphelerinden arındığı sırada aldatıldığına dair kanıtlara rastlar. Kadının on sekiz yıllık evliliğin üzerine böyle bir şeyle karşılaşması sonucu yaşadığı acı ile öykü sonlanmaktadır. Kadının yaşadığı büyük bir hayal kırıklığının ta kendisidir. Uzun yıllar emek verdiği bu evliliğin bir başka kadın yüzünden bitiyor oluşu ona hayatta en acı veren durumdur.

"Bir tutam sarı saç göz olmuş, ses olmuş, öylece duruyordu çarşafın kırışıklıkları arasında. Elini uzatmışken çekti..."

*Boğazı yırtılınca kadar bağlamak, parçalayınca kadar yatağı yumruklamak, günlerce susmadan ağlamak istiyordu. O sarı saçlı yatağa attı kendisini, avuçlarının içine kıştırdığı çarşafı, tırnakları çarşafı geçip eline batıncaya kadar sıktı. Gözlerinden bir damla bile yaş gelmeden, öylece kaldı on sekiz yıllık yatağın üstünde."*⁸¹

Lütfiye Aydın'ın "Kanama" adlı öyküsünde erkek, ailesini başka bir kadın için terk etmiştir. Üstelik evi terk etmiş olmasına rağmen her hafta gelip eşine şiddet uygular. Karısının ve çocuklarının maddi ihtiyaçlarını da karşılamamaktadır. Kadın her açıdan zor durumdadır. Terk edilmişliğin verdiği psikolojik yıkımın yanı sıra gördüğü fiziksel şiddet kadını yıpratır. Hayat karşısında yapayalnız kalmış olan kadın kahraman, çocuklarına bakmak için çalışmaya başlar. Evin yükünü üstlenmeye çalışır. Tahsili de olmadığı için dikiş dikerek maddi olanak sağlamaya çalışır.

"Babamın o findıkkurdu kadın için bizi terk ettiği yıl.

*Haftada bir, sanki yalnızca annemi dövmek için eve uğrardı babam. Sonra da binlerce sövgüyü ağzının içinde geveleyerek üç beş kâğıt parayı fırlatıp giderdi. Çapkın, müsrif kocasından çoktan umudu kesen annem dışarıya dikiş dikmeye başlamıştı."*⁸²

Ayda Erbal'ın "Gece, Annesi Korkularımızın..." adlı öyküsünde bir hayat kadınının yaşadığı zorluklardan bahsedilir. Kadın hamile kalır ve bu dönemde bebeğine zarar verecek hiçbir şey yapmaz, bebeğini doğurur. Aşkla bağlı olduğu bebeğin babası tarafından terk edilir. Bir bebekle birlikte yapayalnız kalan kadın, çaresizlikten yaptığı işe dönmek zorunda kalır. Toplumda bu şekilde hayatını kazanmaya çalışan kadınlara

⁸¹ Feyza Hepçilingirler, *Kırlangıçsız Geçti Yaz*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.13-14.

⁸² Lütfiye Aydın, *Tsunami*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1998, s.40.

ekseriyetle ‘suçlu’ gözüyle bakılmaktadır. Fakat kimse olayların iç yüzünü araştırmaz ve sanık koltuğuna her zaman kadın oturtulur.

“Her aşkta aşağılayıcı ve acıklı bir yan vardır, onun payına da terk edilmek düşmüş. Kolunda bu dünyada henüz yirminci sabahını görecektir olan bir çocukla baş başa kalmış. Ev tamtakır kuru bakırmış, o gün işe çıkmak zorunda kalmış...”⁸³

Ayfer Coşkun’un “Kına Kaşığı” adlı öyküsünde evlenmek vaadiyle birlikte olduğu erkeğin, sevdiği(?) kadını kendi elleriyle başkasıyla evlendirmesinden bahsedilir. Adamın annesinin kadını oğluna layık görmemesi, bu durumun sebebi olarak verilmektedir. Adam, yaşadığı suçluluk duygusuyla kadına maddi yardımda da bulunacağına dair söz verir. Erkek için para veriyor olmak yaptığı hatayı düzeltebilir bir çaredir. Kadının duyguları hiçe sayılmaktadır. Sevdiği adamla bir gelecek kurmak isterken kendisine sorulmadan bir başka adamla evlenmek zorunda bırakılır.

“Seni ortada bırakmam. Meraklanmayasın, he mi? Bozo’ya verecem seni. Gıymetin bilir. Biçare eyi adamdır. Elimizde büyüdü sayılır.

Evi Bozo’ya verecem. Yıllık erzakın da alacaksın.”⁸⁴

Cihan Aktaş’ın “Katya Diye Biri Yok” adlı öyküsünde yaşanan şehirde erkeklerin ekseriyetle eşlerini yabancı asıllı kadınlarla aldattığına yer verilir. Artık alışılan bir durum olan bu aldatmalar; özellikle Rus asıllı olmak üzere yabancı kadınların, erkeklerin başına dert açmaları, onlara sıkıntı yaratmalarıyla son bulur. Bu durum, eşlerin çaresizlikle kabullenişlerinin ardından yaşanan alışkanlıklardır. Kadınların bir süre sonra bunları birbirleriyle dedikodu mahiyetinde paylaşmaları, aldatılmış olmalarını değersizleştirme ve aile kurumuna zarar verme sonucunu doğurur.

“Beş çocuklu bir kadın, yorgun bir sesle, kocasının mavi gözlü bir Rus kızıyla ucuza gelen bir evlilik yapma hayallerini anlatırdı. Bir diğeri Özbekistan’a kadar uzayan bir kapılmayı anlatırken, dinleyenler, yarı yarıya ağarmış saçlarını boyamaya başlayan öğretim üyesinin Rus kızına aşkının yol açtığı felaketler karşısında şaşkına

⁸³ Ayda Erbal, *Son Kullanma Tarihi Geçmiş Aşklar*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999, s.72.

⁸⁴ Ayfer Coşkun, *Duran Zaman*, Belge Yayınları, İstanbul 1999, s.56.

dönerlerdi. Kimseye güvenilemezdi demek ki... Kırk yıllık hayat arkadaşın birkaç gecede bir yabancı oluyorsa...”⁸⁵

Nilüfer Açıkalın’ın “İstiyorum” adlı öyküsündeki kadın kahramanın eşi hasta olur. Böbrek yetmezliği olan adama uygun böbrek bulunamaz ve karısı böbreğini ona vermek ister. Erkek evlilikleri boyunca eşini farklı kadınlarla aldatmıştır ve kadın bunun farkında olmasına rağmen eşine bu fedakârlığı da yapar. Ameliyat gerçekleşikten sonra da adam yine karısını genç bir kızla aldatır. Kadının ilişkide her zaman verici, destekleyici taraf oluşu erkeğin kendinde her istediğini yapma hakkı bulmasına sebep olur. Kadın, hayatını eşi için yaşamış ancak bunun karşılığını defalarca aldatılarak almıştır. En baştan aldatılmaya karşı çıkmamış olmak sorunu büyütmiştir. Olayın ardından eşi maddi anlamda oldukça fazla destek sağlamış olmasına rağmen kadın, yaşadıklarını onuruna yediremez.

*“Nadide altı yıl önce Samim’e böbreğinin birini vermişti. Tahliller, hastane, tedavi derken çok romantik bir zaman dilimi geçirdiler, ama bir süre sonra her şey eski halini aldı. Samim sağlığına kavuştuktan hemen sonra yirmi üç yaşında bir kızla çıkmaya başladı.”*⁸⁶

Ulviye Alpay’ın “Dava Düştü” adlı öyküsünde avukat bir kadın bir mimarla evlidir. Hayatları normal düzende ilerlerken bir gün kadın, aldatıldığını öğrenir. Üstelik bu, yeni bir durum değildir. Kadın yıllardır aldatıldığını anlar. Bu, onun için bir yıkımdır. Kocasından ayrılan kadın öykü sonunda kocasıyla sevgilisinin trafik kazasında öldüklerini öğrenir. Yaşadığı yıkıma rağmen bu haber onu derinden sarsar. Çünkü kocasıyla her şeye rağmen yeniden görüşme ihtimali kadına iyi gelmektedir. Öykülerde rastlanan birçok kadın gibi o da erkek rıza gösterdiği takdirde yaşadıklarını sineye çekmeye, erkeği affetmeye meyillidir. Bu ise kuşkusuz sorunları daha da büyüten bir adımdır.

*“...bir bahar yağmuru gibi kısa süren mutluluk... Yıllarca da aldatılan bir eş oldum. O gün ateşlenip eve dönmeseydim, kim bilir daha kaç yıl aldatılacaktım. O güne isyan mı etmem gerekir, yoksa bana gerçeği gösterdiği için kutlamam mı?”*⁸⁷

⁸⁵ Cihan Aktaş, *Suya Düşen Dantel*, Nehir Yayınları, İstanbul 1999, s.101.

⁸⁶ Nilüfer Açıkalın, *Bıçak Sırtı*, Gendaş Yayıncılık, İstanbul 1999, s.49-50.

⁸⁷ Ulviye Alpay, *Mavi Bir Merhaba*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 1999, s.78.

“‘Belki bir gün arar,’ umudu da bu telefonla yok olmuştu. Deprem olmuşçasına tökezledin. Üzüntü içinde o anda acı çekmeden ölmüş olmalarını diledin. Geçmişini, yaşanmışlıkları, usundan bir an silemediğin anıları yok sayamazdın. İçin yandı.”⁸⁸

Sonuç olarak, aldatmanın taraflarından olan iki kadının da çeşitli sıkıntılara maruz kaldığı görülmektedir. Hayat düzeni bozulan, terk edilen, hayal kırıklığına uğrayan, onuru incitilen kadın da düzen bozan konumunda olup kendini her daim suçlu hissetmek zorunda kalan, erkeğin vaatleriyle yaşamını sürdürmeye çalışan ikinci kadın da öykülerde yer yer mağdur konumundadır. Kuşkusuz bunun sorumlusu kendi isteklerini her şeyden üstün tutan erkektir.

1.3. Çok Evlilik- Dini Nikâh- Kuma

Doksanlı yıllarda kadın öykücüler tarafından yazılmış öyküler incelendiğinde poligami olarak adlandırılan çoklu evliliklere sıklıkla rastlanmaktadır. Hem kırsalda hem kentte yaşayan erkeklerde görülen bu çok eşlilik farklı şekillerde tezahür etmektedir. Kırsalda yaşayan erkek genellikle aynı eve ikinci bir kadını getirir ve eşini ‘kuma’sı ile birlikte yaşamak zorunda bırakırken, kentte yaşayan erkek ikinci kadına farklı bir ev düzeni kurar ve onu ‘metres’i olarak kabul eder. “Bazı toplumlarda poligami bir erkek için maddi zenginlik ve gücü temsil eden toplumsal bir statü sembolüdür. Çok sayıda eşe sahip olmak üreme imkânlarını artırmaktadır. Buna bağlı olarak çok çocuklu özellikle de erkek çocuğa sahip olmak işgücünü artırmakta ve politik güç sağlamaktadır.”⁸⁹

Öykülerde rastlanan ve kırsal alanda kadının katlanmak zorunda kaldığı ‘kuma’, kadını ruhsal açıdan sürekli bir üzüntüye maruz bırakmaktadır. Bazı öykülerde kadının da kumayı gerekli gördüğüne yer verilmektedir. Eşi ve çevresi tarafından bazı yönlerden yetersiz görülmek onun için kumayı mecbur kılar. Böylelikle aile içindeki konumunu düşürmeden kendine yeni bir konum inşa eder. “Ülkemizde ikinci plana düşmek istemeyen ilk eşler, bazen kumasını kendi bulmaktadır. Bu şekilde evliliğe dâhil

⁸⁸ Ulviye Alpay, *Mavi Bir Merhaba*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 1999, s.82.

⁸⁹ Slonim-Nevo V, Al-Krenawi A, Yuval-Shani B, *Polygynous marriage in the Middle East: stories of success and failures*, Ethnology, 2008, s.202.

olan kadın, ilk e e kayııvalide gözüyle bakmakta bu durum ilk e in aile içindeki konumunu güçlendirmektedir.”⁹⁰

Cemile  akır’ın “Ali Almanya’dan Gelmedi” adlı öyküsünde kadın kahramanın e i bir başka kadınla birlikte olur ve imam nikâhıyla evlenir. Bir süre sonra adam diğer kadını da eve getirmek ister. Kadın bu durumu kabullenmez, onuruna yediremez. Çocuklarını da alıp evden ayrılan kadın, zorluklarla çocuklarını büyütür. Kocas  için bu durum çok da dert edilecek bir şey değildir. Yeni e iyle eve yerle mi tir. Tüm sıkıntı ve sorumluluk kadının üzerinde yo unla mı tır. Tüm hayat  bu sorumlulukla sürer, buna rağmen çocuklarını en güzel şekilde yeti tirir.

*“İ i yanardı. Kocas  Halil İbrahim  zerine kuma getirmiş, o da kumayla aynı evde yaşamayı onuruna yediremeyip, eski eve ayrılmıştı. Eski ve döküntü evde tahtaların arasından giren r zg r, öbür yanından çıkıyordu. O zamanlar Hüseyin daha  ocukt . Kızlar da. Çocuklarını o evde b y tm  , kızlarını oradan gelin atına bindirmi ti.”*⁹¹

Oya Baydar’ın “Teyzem Ya adı M ?” adlı öyküsünde genç bir kız imam nikâhıyla evliliği kabul eder ve evlenir. Çok kısa bir süre sonra adamın karısı çocuklarıyla birlikte genç kızın evine gelir. Adamın evli olduğunu öğrenen kız kandırılmanın verdiği sıkıntıyla adamı terk eder. Öyküde erkek her iki kadının da ma duriyetine sebep olmuştur. Bu öyküde genç kızın yaşadığı sıkıntılı durum, yalnızca imam nikâhıyla olan bir evliliği kabul edi inden kaynaklanmaktadır.

*“Evlili inin kırk nc  gününde kapı  alınıyor. Kapıda genç bir kadın, yanında iki küçük  ocuk. Ablam buyur ediyor içeri. Me er kadın adamın karısıymı . İki çocuğuyla bırakmış, tayini çıkınca izini kaybettirmi . Ablam, daha o gün, adam içten eve dönmeden bir tek bavulunu alıp çıkıyor evden.  ıkı  o  ıkı .”*⁹²

Didem Uslu’nun “G lo’nun Kara Yazgısı” adlı öyküsünde çok küçük yaşta evlendirilmi  olan G lo’nun yaşadığı sıkıntılardan bahsedilir. Bu sıkıntılardan biri de kendisine ‘kuma’ getirilmiş olmasıdır. Kadın bu duruma sessiz kalmak zorundadır.

⁹⁰ Sebahat Gücük, Seçil G nher Arıca, Zafer Akan, Vefik Arıca, Servet Alkan, *Van İlindeki  ok E lilik Oranları Ve Etkileyen Faktörler: Kesitsel  alı ma*, Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi, 2010, 21:127-133.

⁹¹ Cemile  akır, *Gelincikle Uyanmak*, Ekin Yayınları, İstanbul 1990, s.125.

⁹² Oya Baydar, *Elveda A yo a*, Can Yayınları, İstanbul 1991, s.70.

Yaşadığı bölgede normal kabul edilen bu duruma karşı çıkmak için yüksek bir özgüven ve bir dayanağa sahip olmak gerekmektedir. Kadında bunların hiçbiri yoktur. Eşine bağımlı bir hayat sürdürmektedir. Evine kuma gelmesi gururunu incitici bir durum olmasına rağmen yapacak hiçbir şeyi yoktur.

*“Gülo’nun sesi soluğu artık iyice kesilmişti. Evde varla yok arasında yaşıyor, hep düşünüyordu. Töre böyleydi ama kabullenmesi çok zordu. Koca paylaşmak...”*⁹³

Perihan Akçay’ın “Sahabe Sofrası” adlı öyküsünde çocuğu olmayan bir kadının kendi eşini bir başka kadın ile evlendirdiğine yer verilir. Bu, kadının çaresizliğinin ifadesidir. Mensubu olduğu toplumun alışkanlıkları, kuralları, dayatmaları kadını böyle bir yola sevk etmiştir. Kuşkusuz hiçbir kadın için kolay olmayacak bu durum, erkeğin çocuk sahibi olması adına kabullenilmiştir. Ancak sonrasında kadınların birlikte yaşamayı kaldıramadıkları vurgulanır.

*“Oğlumun çocuğu olmayınca, ilk karısı onu kendi elceğizleriyle tekrar evlendirdi. Ama sonra geçinemediler. Biz de yenisine şehirde ev tuttuk.”*⁹⁴

Tülay Arıcı’nın “Yeni Gelin” adlı öyküsünde evlat sahibi olmak isteyen çift, birçok kez bebek sahibi olmalarına rağmen her seferinde kısa süre içinde bebeklerini kaybederler. Bir süre sonra kadın beklemediği bir haberle sarsılır. Eşi, çocuk sahibi olmak için başka bir evlilik daha yapmak istemektedir. Eve ‘kuma’ gelme fikri kadını psikolojik açıdan yıpratmaktadır. Ancak eşine karşı çıkacak veya eşini terk edecek maddi ve manevi gücü olmadığından bu onur kırıcı durumu kabullenmek zorunda kalır. Bu olay, kadının hayata küsmesine sebep olmuştur.

*“Bir gün ‘Ben çocuk isterim, sen bana karılık edemezsin bundan böyle, genç bir gelin getireceğim,’ dedi. Dondu kaldı Havana. Bu hiç aklına gelmemişti.”*⁹⁵

Ayla Kutlu’nun “Mercan’a Güzelleme” adlı öyküsünde çok genç yaşta bir kadının hayatındaki sıkıntılı durumlarına yer verilmiştir. Yirmi yaşında evlenmiş olan kadının iki kuması vardır. Kendi kararlarını verebileceği, hayatını devam ettirebileceği

⁹³ Didem Uslu, *Tutkulu Bir İstanbul Üçlemesi*, Simavi Yayınları, İstanbul 1992, s.123.

⁹⁴ Perihan Akçay, *Kardelen Çiçeği*, Gözyaşı Yayınları, Konya 1991, s.26.

⁹⁵ Tülay Arıcı, *Madalya*, Saküder Kültür Yayınları, İstanbul 1991, s.66.

tahsili yoktur. Üstelik yaptığı evlilikte resmi nikâhı da yoktur. Böylece tüm hayatı çevresindeki erkeklerin kararlarına göre şekillenecektir.

“Adı, Mercan...

Gebe olduğuna inanıyor.

Gövdesinde gebeliğin hiçbir belirtisi yok.

Çerçi Rasim’in Fehime’den olma kızı.

Nüfus kâğıdı yok.

Resmi nikâhı yok.

İki kuması var.

Okula gitmedi.

Okuma yazmayı, harfleri çatacak kadar öğrenmişliği var.

Doğum tarihini bilmiyor: ‘Vardır bir yirmi yıl yaşamışlığım.’”⁹⁶

Selma Fındıklı’nın “Terzinin Kocası” adlı öyküsünde aldatılan iki kadından bahsedilir. Kadınlardan birinin kocası karısını aldatıp evi terk ederken, diğer kadının kocası öteki kadını da eve getirir ve kuma hayatı yaşatır. Desteği olmayan kadın, bu duruma katlanmak zorunda kalır. Maddi olanağı yerinde olmayan, kendi ayakları üzerinde duramayacağının farkında olan kadın, bir başka kadının kendi eşiyle evliliğine şahit olmak zorunda kalmıştır. Erkek bunu bildiğinden kadının onurunu ayaklar altına almaktan çekinmez. Kadın arkadaşının durumuyla kendi durumunu karşılaştırırken arkadaşınıkini yeğler. Kocasının terk edip gitmiş olması ona göre daha iyidir.

“Keşke bırakıp gitseydi seninki gibi.. Gözün görmedi hiç olmazsa.. O bir de evime getirdi dostunu.. Gözüümün önünde yaptı yapacağını.. Neden? Tepem atsın da bırakıp gideyim, diye .. Hangi cehenneme gidecektim? Kimsem mi vardı? Param mı vardı?”⁹⁷

Yeşim Dorman Müderrisoğlu’nun “Masalara El Sürmek” adlı öyküsünde üzerine kuma getirilen bir kadından bahsedilir. Kadın, bu durumu çok fazla dert etmemektedir. Hayatına hiçbir şey olmamış gibi devam etmektedir. Olanlara karşı çıkacak olsa da eline hiçbir şeyin geçmeyeceğinin farkındadır. Kocasıyla sevgi dolu bir

⁹⁶ Ayla Kutlu, *Mekruh Kadınlar Mezarlığı*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1995, s.77.

⁹⁷ Selma Fındıklı, *Loş Sokağın Kadınları*, Sel Yayıncılık, İstanbul 1995, s.130.

evlilik hayatı geçirmediikleri için artık bir beklentisi kalmamıştır zaten. Kocasıyla mutlu bir hayatı kuması Zeynep yaşamaktadır.

“Gencecik Zeynep’i tüm töreleri karşısına alarak üzerine kuma getirdiğinde bile korkmamıştı. Rıza’nın gönlündeki o sıcak yolda zaten hiç yürümemişti. Ateşli öpüşler, göğüs üzerine yatırıp gün ağarana kadar saçları koklamalar Zeynep kızın payına düşmüştü.”⁹⁸

Cihan Aktaş’ın “Müfettiş Fethi’nin Penceresi” adlı öyküsünde Gülbahar adlı bir kadının başından geçenlere yer verilmiştir. Kadın yıllarca çalışır ve imam nikâhıyla evli olduğu kocasıyla bir düzen kurmaya çalışır. Hayatını yoluna koyduğu sırada kocası tarafından aldatılır ve diğer kadınla aynı evde yaşamaya zorlanır. Kadınlık gururu buna izin vermez, babasına sığınır. Babası da bu sırada onu başka bir adama kuma olarak verir. Kadın çevresindeki hiçbir erkek tarafından değerli görülmez. Resmi nikâhlı olmadığından ötürü her iki ilişkisinde de herhangi bir hakka sahip değildir. Bu yüzden de rahatça (çevresindeki erkeklerin isteği üzerine) yeni bir evliliğe (!) adım atar.

“İşleri iyice gelişmeye başlamıştı ki kocası çocuk yaştaki tezgâhtar kızı, imam nikâhlı Gülbahar’ın üzerine resmi nikâhla almış, bu da yetmezmiş gibi günün birinde tutmuş eve getirmişti. Bunu gururuna yediremeyen Gülbahar üç oğlunu arkasında bırakarak köyüne dönmüştü. Şansa bakın ki babası da kuma üstüne yaşlı başlı bir adama vermişti onu.”⁹⁹

Perihan Akçay’ın “Kuma” adlı öyküsünde kadın, eşi tarafından kandırılır ve onun dediklerine güvenerek sorgulamadan boş kâğıtlara imza atar. Adamın amacı eşinden boşanıp başka bir kadınla evlenmektir. Kadının attığı imzaların neticesinde evlilikleri sonlanır, boşanma gerçekleşir. Umursamaz bir tavırla karşı karşıya kalan kadın, üzerine kuma gelmesine razı olmak zorundadır. Aksi halde başının çaresine bakacaktır ve buna maddi- manevi gücü yoktur.

“ ‘Senin resmi nikâhın yok artık!’ demişti. ‘Ben İstanbul’da bir kıza tutuldum. Onunla evleneceğim. Ama dini nikâhın hala bende. İstersen üzerine kuma almama razı ol. Uslu uslu alt katta otur. Yok, bana zorluk çıkaracaksan koy da git ananın evine. Ha!

⁹⁸ Yeşim Dorman Müderrisoğlu, *Harran’da Dolunay*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995, s.76-77.

⁹⁹ Cihan Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, Nehir Yayınları, İstanbul 1996, s.127-128.

Unutmadan söyleyeyim. O kâğıtları imzalarken, aynı zamanda çocukların bende kalmasına da rıza gösterdin. Haberin ola!.. ”¹⁰⁰

Sevgi Özel’in “Babalı Babasız” adlı öyküsünde resmi nikâhı olmayıp sevdikleri erkeklerle birlikte yaşayan iki kadının hastanede karşılaşmasından bahsedilir. Kadınlardan biri dini nikâhın yeterli olduğunu düşünür. Üstelik kadının birlikte yaşadığı adamın resmi nikâhlı eşi de olmasına rağmen normal bir aile düzeni kurarlar. Diğer kadın ise kendisini ‘metres’ olarak tanımlar. Aslında ikisinin de aynı durumda olduğundan bahseder. Resmi nikâh olmadığı sürece birlikteliklerinin herhangi bir değer ifade etmediğini vurgular. Erkekler birden fazla evlilik yapma arzusuyla eş olarak kabul ettikleri tüm kadınları mutsuz ve çaresiz bırakırlar.

“‘Sen nikâhlı mısın?’

‘Tabii, imam nikâhım var. Kenan, Muhsine ablayla nikâhlı, ama benim de nikâhım var. Herkes biliyor bizim karı koca olduğumuzu, yani ben metres değilim, gizli saklı...’

‘Bak hanım, seninle aynı durumdayız. İstesem imam nikâhını Ercüment de kıydırırdı. Onun yasal bir değeri yok, adamlar isterse ikimizi de kapı dışarı ederler. Çocuklarımız da aynı durumda... ”¹⁰¹

Sevgi Özel’in “Yardan da Maldan da Olmak” adlı öyküsünde çocuğu olmayan bir kadın çevresi tarafından ‘kusurlu’ sayılmaktadır. Bunu kendisi de kabullenmiştir. Tüm maddi varlıkları kadının olmasına rağmen adam kandırarak hepsini kendi üzerine almıştır. Kocasını kadının üzerine kuma getirir. Üstelik ilişkisinin çok önceden başladığı da ortaya çıkmıştır. İki kadın aynı evde yaşamak zorunda kalır. Kadın hem aldatılmış, hem mal varlığını kaybetmiş, hem de yıllarca kocasının ve kumasının hizmetkârı olarak yaşamıştır.

“Makbule Teyzemin çocuğu olmuyormuş, üstelik Makbule Teyzem suçunu kabullenip kocasından da ayrılmıyormuş. Oysa Remzi Amca, bir astsubayın karısıyla imam nikâhıyla evleneli çok olmuş. Kadının bir kazada ölen kocasından çocuğu

¹⁰⁰ Perihan Akçay, *Doğ Diye Haykırdı Güneşe*, Gözyaşı Yayınları, Konya 1996, s.69.

¹⁰¹ Sevgi Özel, *Direncin Kuşları*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1996, s.70.

yokmuş, ama Remzi Amcaya bir oğlan doğurmuş. Başka bir ilçede yaşayan kadını, kendi evine getirmek istiyormuş Remzi Amca.”¹⁰²

Ferda İzbudak Akıncı’nın “Gözlerim Cimin Üzümü” adlı öyküsünde kadın kahramanın çocuğu olmamaktadır. Kocas bu durum üstüne başka bir kadını ‘kuma’ olarak alır. Kadın bunu başkalarından duyar ve kocasıyla yüzleşir. Bu; kadını sadece çocuk doğurduğunda, ev işlerini üstlendiğinde kabullenme olgusunu gösterir. Kadın sadece kendi varlığıyla erkek için bir şey ifade etmez. Öykü içerisinde her iki kadın da değersizleştirilmiştir. Biri çocuğu olmuyor diye yok sayılırken diğeri sırf çocuk doğursun diye kabul görmektedir.

“ - *Doğru mu Şükrü?*

Adam yere yere baktı.

- *Neden cevaplamıyorsun sorumu? Dilini mi yuttun?*

- *Ne... Doğru mu?*

- *Üstüme kuma aldığın, ne olacak?*

- *Doğru... Evet...*

- *Çocuk yüzünden, he mi?*

- *Çocuk yüzünden.*

- *İyi!*”¹⁰³

Dursaliye Bedir’in “Londra’dan Bir Kadın Döndü” adlı öyküsünde yaşlanmaya başlayan bir kadının üzerine kuma getirilmesinden bahsedilir. Ömrünü eşine ve çocuklarına adanmış olan bu kadın bu hareket karşısında tepki göstermez ve kumasını kabullenir. Kendi çocuğuymuş gibi ilgilenir, sever. Kadının böylesine zor bir durumu kabullenebilmiş oluşu yaşanan geleneksel hayatta yaşananların normal kabul edilmesidir. Ayrıca aksi bir tepki gösterecek olsa hayat mücadelesi verecek gücü yoktur. Erkeğin kararlarıyla yaşamak zorundadır. Öykü kahramanı karakteristik özellik olarak da uyumludur. Bu yüzden kumasıyla problem yaşamamaktadır.

“Derken bebeler 12 tane olup yan yana büyümüşlerdi ki bir gün kocası gelip ‘Sen artık iyice eskidin, tadın tuzun kalmadı’ diyerek üstüne yeni yetme bir kuma getirmişti.”¹⁰⁴

¹⁰² Sevgi Özel, *Direncin Kuşları*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1996, s.124.

¹⁰³ Ferda İzbudak Akıncı, *Gizli Resimler*, Halkevleri Yayınları, Ankara 1998, s.30-31.

Ayfer Coşkun'un "Gönül Yaralı Anneanne" adlı öyküsünde kadının aldatılmış olma durumundan ziyade 'aldatma' mevzusuna toplumun nasıl baktığına yer verilmiştir. O kadar alışılmış, içselleştirilmiş, kabullenilmiş bir durumdur ki bunun zararı olmadığına inanılır. Birçok erkeğin bunu yapıyor oluşu aldatma kabahatinin derecesini azaltır, toplum gözünde çabucak halledilebilecek bir konu olarak görülür. Ayrıca resmi nikâh akdinin devam etmesi de rahatlatıcı bir başka sebeptir. Böylece ikinci kadının elinde bulunmayan resmi belge onu 'zararsız' hale getirir.

*"Kimin kocası yapamamış ki gençliğinde, hatta evliliğinde? Eninde sonunda kapatmaydı işte. Kime ne zararı vardı? Hem evlenince elini eteğini çekmemiş miydi adam? Kim görmüş kadının evine gittiğini? Konağa doğum yaptırmaya geldiğinde, başını örtüp kaçmamış mıydı, bir zamanlar kapatması olduğu adamdan?"*¹⁰⁵

Sevgi Özel'in "Bir Baba, İki Artı Bir Çocuk" adlı öyküsünde erkek yıllarca iki evliliği bir arada yürütür. İki kadından da çocuğu vardır. Durumdan her iki taraf da haberdardır ve bu, kadınların hayatları boyunca huzursuz olma sebebidir. İki kadın da yıllarca vazgeçmeyi, kendine ve çocuklarına yeni bir hayat kurmayı denemez. Her ikisi de kendini adamla birlikte olmayı en çok hak eden taraf olarak görür. Kadınlar arasındaki problem, babalarının ölümünden sonra ilk kez birbirini gören çocukların 'kardeş' olmalarını engeller. Çocuklar normal olarak annelerinin yanında olurlar.

*"Hüseyin içinden, 'abim bunların ikisini de seviyor muydu? Yıllarca iki kadını birden sevebilir mi insan? Bu nasıl sevgi?'"*¹⁰⁶

*"Bir babanın arkada bıraktığı iki artı bir çocuk, üç kardeş olmayı becerememişti."*¹⁰⁷

Sonuç olarak, erkeğin çok eşli olma arzusuyla iki kadına da mağduriyet yaşattığı görülmektedir. İkinci kadının resmi nikâhının olmaması, hayatta eşine dair hiçbir garantisinin bulunmaması da çeşitli zorluklara yol açmaktadır. Söz konusu öykülerde bunun sonucunda kadınların nelerle mücadele ettiği açıkça görülmektedir.

¹⁰⁴ Dursaliye Bedir, *Londra'dan Bir Kadın Döndü*, Halkevleri Yayınları, Ankara 1998, s.19.

¹⁰⁵ Ayfer Coşkun, *Duran Zaman*, Belge Yayınları, İstanbul 1999, s.46.

¹⁰⁶ Sevgi Özel, *Bir Bulut Ayağıma Dolandı*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999, s.84.

¹⁰⁷ Sevgi Özel, *Bir Bulut Ayağıma Dolandı*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999, s.85.

1.4. Kırsal Yaşamda Geleneksel Evlilik

Ülkemizin çeşitli bölgelerinde evlilik ve aile yaşamına farklı bakış açılarıyla yaklaşıldığı görülmektedir. ‘Töre’ adı altında gelenekleştirilmiş evlilik biçimleri her ne kadar kadını koruma amaçlı düşünülmüş olsa da kadının mağduriyetiyle sonuçlanmaktadır. Kadının güçsüzlüğünü, korumasızlığını, değersizliğini vurgulayan bu evlilik şekilleri kadının iradesi dışında gerçekleşir.

1.4.1. Kayınbiraderle Evlilik

Doksanlı yıllarda yazmış kadın öykücülerin eserlerinde görülen evlenme biçimlerinden biri levirat adı verilen kayınbiraderle yapılan evliliktir. Eşini kaybeden kadın, eşinin ailesiyle yaşamaya devam eder ve kayınbiraderiyle evlenmek zorunda kalır. Kayınbirader evli dahi olsa bu kural değişmemektedir. Dini nikâh kıydırarak artık evli ilan edilirler. “Bu tür evlilikler, aile birliğini ve devamını korumaya yönelik fedakâr bir davranışın sonucudur. Bireyin topluluğa veya aileye kurban edilmesidir. Bu bağlamda geleneksel toplumlarda dul kalan kadının daha önce gelin olarak geldiği ailenin dışında bir birey ile evlenmesi bir ilke olarak doğru kabul edilmez. Çünkü evlenen kadın, bir aileye dâhil edilmiş sayılmaktadır ve kimliği o aile ile varlık bulmaktadır.”¹⁰⁸

Öykülerde örnekleriyle karşılaşılan levirat evliliklerde iki tarafın da durumdan memnun olmadıkları açıktır. Eşini kaybetmiş kadının yaşadığı üzüntüye ek olarak o güne kadar kardeş bildiği kişiyle evlenmek zorunda bırakılması adeta bir yıkım halini alır. Öte yandan kayınbirader için de durum çok farklı değildir. Hali hazırda evli olan kayınbirader yengesiyle nikâh kıymış olmasına rağmen gerçekten evlilik hayatı yaşamaz, onu yengesi olarak görmeye devam eder. Bekâr olan kayınbirader ise mecbur kaldığı bir evlilik birliği içinde yaşamak zorunda kalır.

Ayla Kutlu’nun “Mercan’a Güzelleme” adlı öyküde kocası vefat eden bir kadının kayınbiraderiyle evlendirilme geleneğinden bahsedilir. Öyküde bu durum iki taraf için de istenen bir durum değildir. Erkek, kadını ablası olarak görür, hiçbir zaman gerçek bir evlilik hayatı yaşanmaz. Kadının mağdur olmaması düşünülerek yapılan bu

¹⁰⁸ Mazhar Balı, Aysan Sever, *Tabulaştırılan/Tabulaşan Kurumun (Ailenin) Kurbanlıklar Edinme Pratiği: Levirat Ve Sororat, Aile Ve Toplum*, 2005, S: 9-21.

evlilik, aslında kadının yeni bir hayat kurmasına engel teşkil etmektedir. Kadın ömrü boyunca vefat etmiş eşinin ailesiyle yaşamak durumunda kalır.

“İkinci kadın, Ağa Maruf’un kardeşinin karısıydı. Ağa Maruf kardeşi ölünce kadını nikâhlamış, ama hiç dokunmamıştı. Ve onlar ablalarıydı. Kendini, kan kadar güçlü bağla bağlanmış sayacaktı.”¹⁰⁹

Sevgi Özel’in “Babalı Babasız” adlı öyküsünde kocasının ölümü üzerine kendisinden küçük kayınbiraderiyle evlenmek zorunda kalmış olan bir kadından bahsedilmektedir. Kadın yıllar sonra adamın başka biriyle evlenmek istediğini öğrenir. Kadın, bunun sorumlusu olarak eşinin ailesini görür. Kayınbiraderiyle evlenmek zorunda bırakmamış olsalardı daha güzel bir hayat yaşayacağını düşünmektedir. Kocasının da bu hayatı yaşamaya mecbur kalmıştır. Kadının durumu anlayışla karşılaması nihayetinde aynı evde yaşamasalar dahi üstüne kuma getirilmiştir.

“Biliyorum Kenan, Seniha değil mi? Şaşıрма, herkes biliyor. Onun da gönlü varsa, al. Ne yapayım, yazgım böyleymiş. Anan baban yolumu açsaydı, kendi dengimi bulurdum ben de belki. İkimize de yazık ettiler ya, artık umarımız yok. Yalnız aynı dam altına sokma bizi. Bana bir lokma, bir hırka ver, yeter ki, kuma emrine sokma olur mu?”¹¹⁰

Suzan Samancı’nın “Hazro Günlüğü” adlı öyküsünde kocasını kaybetmiş kadınların yaşadığı zorluklardan bahsedilmektedir. Eşin olmaması demek kadınlar için bir yıkılış anlamına gelir. Gidecekleri yer olmaz, kendi hayatlarını kurabilecekleri güçleri yoktur. Kayınbiraderle evlendirilmekten başka çare bulunamaz. Bu çözüm, kayınbirader için de (zaten evliyse) kayınbiraderin eşi için de zor bir durumdur. Kayınbiraderin evli oluşu dahi bu evliliğe engel olmaz. Kadın, eltilsinin evine kuma olarak gitmek zorunda kalır. Herkes mağdur konumdadır.

“Boyunları büktü gencecik iki kadın. Hazime acısını taşıyabilecek güçte. Fadile henüz toy. Genç, güzel oluşundan belki! İki çocukla anamın evine dönemem ki. Kaynın

¹⁰⁹ Ayla Kutlu, *Mekruh Kadınlar Mezarlığı*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1995, s.101.

¹¹⁰ Sevgi Özel, *Direncin Kuşları*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1996, s.64.

nikâhlaşın diyorlar, başını aldı gitti küçük kaynım. Büyük eltimin ödü kopuyor. Her gün kavga, ' derken, çaresizlikten zırl zırl ağladı. ”¹¹¹

Erendiz Atasü'nün “İkinci Ülke” adlı öyküsünde öykü kahramanı bir kadın doktordur. Sağlık taraması yapmak için güneydoğuda ülkenin ‘geri kalmış, zor’ şehirlerinden birine gider. Burada geçmişe uzanan hikâyelere yer verilirken kocası ölmüş bir kadının kayınbiraderiyle evlenme mecburiyetinde kalışından bahsedilir. Bir kadının duygularının nasıl hiçe sayılarak törelerin yerine getirilmesi eleştiri konusudur. Kadının hayatı da eşinin ölümüyle birlikte bitmiş olur.

“Töre gereği dul Haco’yu kaynına almışlar. Pek fenasına gitmiş Haco’nun bu evlilik, önceleri. Yüreği ölen eri için yanarmış, öbürünü ise ‘ağa’ bilmiş bunca zaman. ”¹¹²

Dursaliye Bedir’in “Korucunun Karısı” adlı öyküsünde ölen eşinin ardından kayınbiraderiyle evlenmek zorunda bırakılan bir kadından bahsedilmektedir. Kadın böyle bir evliliğin gerçekleşmesini asla istememektedir. Kayınpederi sürekli baskı yaparak kararını uygulamaya geçirmeye çalışır. Kayınbiraderinin bu evliliğe rıza göstermiş oluşunu sevinç sebebi olarak kadına sunarlar. Kadın evlenmemek için elinden gelen her şeyi yapar fakat hiçbiri kabul görmez. Öykü boyunca kadının çaresiz durumu göze çarpmaktadır. Fikri önemsenmeyen, kadın olduğu için kendi hayatına dahi müdahale hakkı olmayan bir karakter olarak öyküde yerini bulur.

“‘Gelinimi köy yüzünde dul gezdirmem’ demeye başlamıştı... Öz kayını ile evlenmesini istiyorlardı. Üstelik köydeki herkes sevinerek evlenmesini bekliyordu.

Öyle ya ‘Ben kardeşimin karısını istemem’ diyen erkekler bile vardı.

Hayatının ilk yalanını işte o zaman söylemişti: ‘Rahmetlinin bana vasiyeti var. Ölürsen kimse ile evlenme, çocukları başında otur, onlara bak’ demişti. Ama kayınpederi duymamış gibi davranıyor iki günde bir kayınvalidesi ile haber yolluyordu. ‘Kadın kısmı böyle şeylere karışmaz. Ne dersem o olacak. Hazırlansın.’ diyip duruyordu. ”¹¹³

¹¹¹ Suzan Samancı, *Kıraç Dağlar Kar Tuttu*, Can Yayınları, İstanbul 1996, s.99.

¹¹² Eréndiz Atasü, *Taş Üstüne Gül Oyması*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1997, s.72.

¹¹³ Dursaliye Bedir, *Londra’dan Bir Kadın Döndü*, Halkevleri Yayınları, Ankara 1998, s.38

1.4.2. Para Karşılığında Yaptırılan Evlilik

Kırsal kesimde sıklıkla rastlanan evlilik biçimlerinden biri de ‘başlık parası’ adı verilen para karşılığında yaptırılan evliliktir. Genellikle yaşı küçük olan genç kıza danışılmaksızın aile büyüklerinin verdiği karar ile evlilik birliği kurulur. Genç kızın babası kızıyla evlenmek isteyen erkekten belirli bir miktar maddi karşılık bekler. Bu beklenti karşılandığı takdirde kızını evlendirmeye razı olur.

“Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizin kırsal kesimlerinde, günümüzde bile oldukça yaygın olan başlık parasının miktar ve biçimi üzerinde yapılan pazarlığın sonuçlanmasına ‘başlık kesme’ denir. Başlık, kadını bir mal olarak gören bir anlayışın ürünü olması yönüyle, son derece ilkel bir zihniyetin devamıdır. Oğlan tarafının ekonomik yıkımına sebep olmakta, gerekli paranın temin edilmemesi durumunda, kız kaçırmalarını ve kan davalarını çoğaltmaktadır.”¹¹⁴

Söz konusu öykülerde başlık parası karşılığında ‘satılan’ genç kızların evliliklerinde çeşitli sıkıntılarla mücadele etmek durumunda kaldıkları görülür. Sevgi bağı kuramadığı kişi ile mecbur kaldığı bir evliliği sürdürmek zorunda kalan kadının güvence altında olabileceği bir tahsili, yanında kalabileceği bir ailesi yoktur.

Fusun Erbulak’ın “Aşk Anarşisttir” adlı öyküsünde kızların başlık parası karşılığında satılmasına yer verilmiştir. Kızlar artık bunu kabullenmişlerdir. Şehirde yaşayan kadın için yadırganan bu durum, kırsalda yaşayanlar için alışılmış bir durum olarak görülür. Bir gün para karşılığında evlendirileceğini bilen kadının geleceğe dair bir umudu ya da hayali yoktur. Gelecekte yaşayacağı mutsuzluğa, evlendirileceği kişiyle uyum sağlayamama ihtimaline göğüs germeye çalışır. Çünkü kabullenmekten başka bir çaresi yoktur. Kızını para karşılığında evlendiren bir zihniyet kuşkusuz onu hayat karşısında da güçsüz durumda kalacak şekilde yetiştirmiştir. Okutup meslek sahibi yapmayarak başına gelecek tüm durumları kabul edecek bir birey haline getirmişlerdir.

“- Sevinç ablacığım... Ne olur beni bu kadar şımartma. Hep sizinle yaşamayacağım ki!...

- İstemiyor musun?

¹¹⁴ Lütfi Sezen, *Türkiye’de Evlenme Biçimleri*, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 27, Erzurum 2005, S.185.

- *İstemez olur muyum? Ama günün birinde nasılsa satacaklar beni.*
- *Kızlar satılmaz ki Güllü.*
- *Bizim oralarda satılır. On beş bin lira başlık parası istiyor babam.*”¹¹⁵

Lütfiye Aydın’ın “Acılı Güzelin Öyküsü” adlı öyküsünde on yedi yaşındaki bir kızın başlık parası karşılığında varlıklı bir aileye kuma olarak verilmesi anlatılmaktadır. Üstelik adam oldukça yaşlıdır. Genç kız etrafındaki kişilerden dahi medet umarak bu işin gerçekleşmemesi adına elinden geleni yapar ancak başarılı olamaz. Babası kızı vermiştir. Üstelik aldığı başlık parası ile kendine yeni bir eş almıştır. Bu durum onun için oldukça normaldir.

*“Sevdiği hamala değil, Suriye’ye gelin gitti Mercan. Bir toprak ağasına dördüncü kadın oldu. ‘Babam yerindeymiş,’ dedi, çok ağladı. ‘Beni o adama verdirme usta,’ diye çok yalvardı babama. Ustanın elinden ne gelirdi ki... Seyyar satıcı babası, Mercan’ın başlık parasıyla ikinci bir kadın aldı.”*¹¹⁶

Suna Tanaltay’ın “Al, Kaçır Beni” adlı öyküsünde kadının istemediği birine başlık parası karşılığında zorla verildiğinden bahsedilmektedir. Kadının evlenmek istediği başka biri vardır fakat kimse bunu önemsemez. Kadının babası da mecbur kalarak evlendiği kocası da kadına değer vermez, fikirlerini önemsemezler. Kadının aile içerisinde fazlalık olarak görülüp gelir getirme ihtimali olan bir kısmeti çıktığında hemen evlendirilmesi onun benliğini yok saymaktır. Ömür boyu etkisi sürecekararları kendisi alamayan kadın, içinde kin ve nefret biriktirir. Bu da onun çevresindeki insanlara güven duyamamasına sebep olmaktadır. En yakınları dahi onu ‘satmıştır’.

*“...Baştan, çok ağladım... Hiç sormadan, bana danışmadan vermişti bubam... (Mezarında yatamayası, kabir huzuru göremeyesi bubam...) Anamın gözleri kıpkırmızı... Biliyordu Ali’me yangın olduğumu... Ali’m de bana... İki düve, bir öküz uğruna sattı bubam beni...”*¹¹⁷

Tansu Bele’nin “Gülnur: O Kadın Benim” adlı öyküsünde para karşılığında küçük yaşta evlendirilmiş bir kadının bu duruma olan isyanına yer verilmiştir. Bu şekilde evliliğe zorlanan tüm kadınlar adına üzüntüsünü dile getiren kadın kahraman,

¹¹⁵ Füsün Erbulak, *Aşk Anarşisttir*, Cep Anlatı Yayınları, İstanbul 1990, s.61.

¹¹⁶ Lütfiye Aydın, *Cemre*, Can Yayınları, Ankara 1990, s.29.

¹¹⁷ Suna Tanaltay, *Gül Kokusu*, Tekin Yayınları, İstanbul 1990, s.9.

kadın olmanın zorluklarından da bahseder. Kadın olmanın mağdur olmayla eş değeri olduğunu düşünmektedir.

*“Paraları saya saya aldığın on beşlik bedenimden. Ah kız doğurmasın analar, kız doğurmasın. Kız yerine taş doğursun. Kız gülleri, kız gülleri... Hepsi birer yas gülleri.”*¹¹⁸

Tülay Arıcı'nın “Yeni Gelin” adlı öyküsünde genç bir kızın kendisinden yaşça büyük biriyle ikinci eş olarak (kuma) evlendirilmesine yer verilmiştir. Kızın babası, adama borcunun karşılığı olarak kızını vermeyi teklif eder. Genç kızın fikri dahi alınmadan ‘alışveriş’ gerçekleşir. Kadının değersizleştirildiği, çocuk sahibi olmak adına bir aracı olarak görüldüğü öyküde net biçimde ifade edilmiştir. Bu tür evliliklerde kadının içinde bulunduğu mağduriyetler göz ardı edilmektedir.

*“Koca domuza gelin geleceğine kendi gibi genç bir delikanlıya varsaydı. Yazık... Kör babası körolasica. Günah be bu kıza günah. İki günde dünyası kararır gider. Onu da yaktı körolasica beni de. Babası olacak nalet, babalıklara doymasın inşallah. Sattı mal gibi kızı.”*¹¹⁹

Lütfiye Aydın'ın “Küskünlüğün Mor Sürgünü” adlı öyküsünde annesinin gençlik yıllarını anlatan bir kızın düşüncelerine yer verilir. Kadın başlık parası karşılığında evlendirilmiştir. Hayatı boyunca mutsuzluk içinde yaşamış olan kadının başlık parasıyla evlendirilmiş olduğunu öğrenmek kızının derin bir hayal kırıklığı yaşamasına sebep olmaktadır. İçten içe doğup büyüdüğü topraklara, ailesine küskündür. Kızı da annesinin bu durumuna üzülmemekte ve ruhundaki yaralara destek olmaktadır.

*“Baban bir tarla karşılığında vermiş seni; yeni öğrendin. Selam bile yollama köyüne. Küs baba evine, sus, derdini içinde biriktir, özlemini boncuklara dök.”*¹²⁰

Didem Uslu'nun “Gülo'nun Kara Yazgısı” adlı öyküsünde bir kadının hayatı boyunca karşısına çıkan sıkıntılarla mücadele etmesine yer verilir. Kadın, çok küçük yaşlarda babasının isteğiyle evlendirilir. Babası bu evliliği yüklü miktarda başlık parası

¹¹⁸ Tansu Bele, *Ah Benim Bir Başıma İstanbul Kadınlığım*, Edebiyat Gazetesi Yayınları, İstanbul 1990, s.43.

¹¹⁹ Tülay Arıcı, *Madalya*, Saküder Kültür Yayınları, İstanbul 1991, s.68.

¹²⁰ Lütfiye Aydın, *Sengisemai Bir Ölüm*, İnsancıl Yayınları, İstanbul 1992, s.25.

karşılığında yaptırır. Çocuk sayılacak yaşta para karşılığında evlendirilmiş olan Gülo, hayatı boyunca sıkıntı yaşar. Eğitimsiz, kendine güveni olmayan, ailesinin umursamadığı bir kadına kocası da saygı göstermemektedir.

“Gülo on üç yaşındayken babası onu Ramazan’a satmış, iyi de başlık parası almıştı. Gülo’nun da bileklerine on beş burma bilezik geçirilmiş, boynuna kalın bir urgana takılı, göbeğe varan beşibiryerdelere dolanmıştı.”¹²¹

Müzeyyen Hançerci’nin “Fakir Kızın Öyküsü” adlı öyküsünde kızın istemediği biriyle aile baskısı yüzünden evlendirilmesinden bahsedilmektedir. Kız, sırf adam zengin olduğu için evliliğe zorlanmaktadır ve nihayetinde mutsuz olur. Bu mutsuzluk onu hırçınlaştırır ve çevresindekilerle olan bağını köreltir. Artık hayattan bir beklentisi kalmayan kız, kendini her şeyden soyutlar. Maddi kaygıların olmaması durumu hayatta mutlu olmak için yeterli şart değildir.

“Aydan küçük yaşlarda anne ve babası tarafından sevmediği bir adamla zorla evlendirilen bahtsız bir kızdı. Eşinin zenginliğine tamah ederek evlendirilen kızcağız hayattan ve çevresinden soğumaya başlar. Hiçbir yakınıyla konuşmamaya karar veren Aydan odasına kapanır ve ağlayarak tüm gününü orada geçirir.”¹²²

Tomris Uyar’ın “Lal” adlı öyküsünde çocuk yaşta bir genç kızın yaşadığı maddi problemler verdiği sıkıntı ve her bakımdan rahat bir yaşam için yanlış bir evlilik yaptığından bahsedilmektedir. Eş adayı kıza göre oldukça yaşlıdır fakat maddi olanaklarının fazla olmasıyla kızın evlenmesi için yeterli şart sağlanır. Kız bu evlilik için birçok şeyden vazgeçmek zorunda kalır. Maddi olanaklar o an için her şeyden önce gelmektedir. Kendine bir gelecek kurabilme ihtimalini okulunu yarıda keserek yok eder. Üstelik tüm bunların nihayetinde kocasının aslında zengin olmadığı gerçeğiyle de karşı karşıya kalır. Yaşadığı pişmanlığın yanı sıra eline bir şey geçememiş oluşu onu derinden sarsar.

“Ama lise 2’deyken kaderin sillesini yedim. Mahalledeki baskılar sonucu bana güvenli bir gelecek sağlayacak babam yaşında bir herifle evlendim. Okulumu ve

¹²¹ Didem Uslu, *Tutkulu Bir İstanbul Üçlemesi*, Simavi Yayınları, İstanbul 1992, s.113.

¹²² Müzeyyen Hançerci, *Mutluluk Şarkısı*, Nesli Ofset, İstanbul 1993, s.53.

edebiyat hevesimi terk ettim. Meğer aileden zengin sandığım kocam kumarbazın tekiymiş.”¹²³

Dursaliye Bedir’in “Londra’dan Bir Kadın Döndü” adlı öyküsünde on iki yaşında bir çocuğun başlık parası karşılığında evlendirilmesine değinilir. Bu, o kadar alışılmış bir durumdur ki hiç kimse yadırgamaz. Üstelik amcasının oğluyla evlendirilmiş olması bir şükür sebebi olarak görülür. Normal şartlarda başlık parasını veren herhangi biriyle de evlendirilebilir. Yaşanılan bölgede, bu evlilik şeklinin normalliği çocuk yaşta öğretilir. Bu yüzden de kız ‘gönülsüzlük etmez’.

“12 yaşına geldiğinde 8 koyuna, amcasının oğluna gelin olmuştu gönülsüzlük etmemişti çünkü üç köy öteye hiç tanımadığı bir adamın koynuna da atılabilirdi.”¹²⁴

Fatma Murat’ın “Boşlukta” adlı öyküsünde okutulmayıp erken yaşta başlık parası karşılığında yaşlı bir adamla evlendirilen kızıdan bahsedilmektedir. Aile için önemli olan paradır. Kız ne kadar isyan ederse etsin ailesinden olumlu yönde bir cevap alamaz. Başlık parası için hayatta sahip olabileceği her şeye engel konur. Öykü içerisinde erkeğin yaşının, aradaki yaş farkının evlilik için engel teşkil etmediği vurgulanmaktadır. Böylece kadının kendi denginde bir insanla hayatını birleştirme hakkı elinden alınır. Kadın kaderine razı olmak zorundadır.

“Babam yaşındaki adamın koynuna atıyorsunuz. Hiç insaf yok mu sizde?” dedi. ‘Erkeğin yaşı mı olurmuş? Daha ne istiyon bir elin yağda bir elin balda olacak,’ dedi anne o zaman. ‘Sanki beni düşündüğünüzden! Senin gözün başlık parasında. Beni düşünsen okula yollardın,’ dedi Kezban.”¹²⁵

1.5. Yalnızlık- Hayata Küsme

Bir bireyin yaşamını sürdürebilmesi başka bireylerin varlığıyla mümkündür. İnsanın sosyal bir ortamda var olması, bu sosyal ortama ayak uydurabiliyor oluşu onun hayat kalitesini de ortaya koymaktadır. Çevresiyle, aile bireyleriyle ölçülü ve düzgün ilişkiler içinde olan kişilerin düzenli bir hayata sahip olup daha mutlu yaşadıkları aşikârdır. Aksi takdirde huzursuz olmamaları olası değildir.

¹²³ Tomris Uyar, *Aramızdaki Şey*, Can Yayınları, İstanbul 1997, s.61.

¹²⁴ Dursaliye Bedir, *Londra’dan Bir Kadın Döndü*, Halkevleri Yayınları, Ankara 1998, s.17.

¹²⁵ Fatma Murat, *Korkuyor Aşk*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999, s.81.

Duygusal açıdan daha hassas olan kadınlar için doğru ilişkiler içerisinde sosyal bir şekilde hayat sürdürmek psikolojik anlamda gerekli bir olgudur. Doksanlı yıllarda kadın öykücüler tarafından yazılmış öykülerde çevresindekilerden soyutlanmış, istediği birlikteliklerden uzaklaştırılmış kadınlar bir süre sonra hayat karşısında güçsüz kalmaktadır. Özellikle meşgul olabilecekleri bir işleri yok ise durum daha belirgin hale gelmektedir. Yalnızlığın olumsuz tarafıyla yüzleşen kadınların mutsuzluğu, zaman zaman psikolojik açıdan rahatsızlanmalarına da sebep olacak boyuta gelebilmektedir.

Fatoş Dilber'in "İki Kadın, Bir Erkek" adlı öyküsünde kocasından boşanmış bir kadının yalnızlığı olayların başlangıcıdır. Kadın, kocasından boşandıktan sonra yalnız kalır ve aslında bunun bir özgürlük olmadığını anlar. Oysaki hayatını daha iyi bir hale getirebilmek için boşanma kararı almıştır. Evliliğin onu bağlayan tüm gerekliliklerinden kurtulmuştur. Ancak yaşadıkları, yaşamak istedikleriyle örtüşmez. Özgürlük ve yalnızlık arasındaki ince çizgi bu öyküde gözler önüne serilmiştir.

*"Son bir yıldır kimseyle birlikte olmamıştım. İnsan, yalnızlığın ne menem bir şey olduğunu, ancak gerçek anlamda yalnız olunca anlıyor nedense. Bunun dayanılmaz olduğunu da... Kocamdan boşandıktan sonra, arkadaşlarım 'İşte şimdi özgürsün. Artık dilediğin gibi özgürce yaşamak senin hakkın,' dediklerinde özgürlüğün tek başına bir anlamı olmadığını henüz bilmiyordum."*¹²⁶

Dilber'in "Benim Yalnızlığım" adlı öyküsünde ise kadının yalnızlığı ayrıntılı bir biçimde öykü boyunca işlenmiştir. Kadın, içinde bulunduğu yalnızlığı ruhunu çıkmaza soktuğu noktada anlatmaya başlar. Çevresinin artık onu görmediğini düşünen kadın, yolda yürümeye başlar. O kadar yalnızdır ki görünmezlik halini almış gibidir. Tanımadığı kişiler bile artık onunla göz temasıyla dahi iletişim kurmuyordur. Öykü sonunda hayatta olduğunun gerçek olamayacağını düşünen birey kendini ölüme bırakır. Yalnızlık, bir kadını ölüme sürüklemiştir.

*"Birine saati sordu, karşılık alamadı. Kesinlikle yoktu artık. Yaşamıyordu. Bu apaçık ortadaydı. İyice emin olmak için kendini hızla gelen bir arabanın önüne attı."*¹²⁷

Dilber'in "Plastik Bebek" adlı öyküsünde de bir kadın, karşısında var olmayan bir erkeğe duygu dünyasını açar. Öykü genelinde kadının psikolojik buhranlar içinde

¹²⁶ Fatoş Dilber, *Suçlu Sizsiniz*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990, s.7.

¹²⁷ Fatoş, Dilber, *Suçlu Sizsiniz*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990, s. 45.

olduğu görülmektedir. Bu buhranların temelinde ise yalnızlık yatar. Kadın için yalnızlık da buhran da bir ‘alışkanlık’ halini almıştır. Çalışma hayatını ön plana alan kadın, meşgul olduğu sürece yalnız olduğunu hissetmez. Meşguliyetin sona erdiği her an artık onun yalnızlaşma anıdır. O andan itibaren ise kadının hayatı çekilmez bir hal alır. Bu alışkanlığıyla hüznün içinde yaşamak zorunda kalmıştır.

“Ben hiçbir şey yapmadım. Büyük bir tevekkülle bekledim. Neyi beklediğimi bilmeden bekledim. Zaten geçen bayram da beklemiştim. Bu bende bir alışkanlık haline geldi artık. Bayramlarda bekliyorum. Öteki günler çalışıyorum. Fakat özellikle bayramlarda ve hafta sonlarında şimdilerde bir bekleme krizi içindeyim.”¹²⁸

Füruzan Toprak’ın “İlk Aşkım” adlı öyküsünde öykünün ana kahramanının halası yaşı geçkin ve hiç evlenmemiş biridir. Yeğenine evlenmenin gereklerinden bahseder. Hayatın tek başına geçmeyeceğini kendi tecrübelerinden yola çıkarak anlatır. Yalnızlık karşısında dik durabileceğini düşünen birey, ilerleyen yıllarda bunun yanlış olduğunu fark etmektedir. Zamanla çevresindeki insanları kaybeden, yanında onunla ortak paylaşımı olabilecek birini bulamayan kişi için kuşkusuz hayatın zorlukları baş göstermeye başlayacaktır. Bunu öyküde bir öğüt olarak görmekteyiz.

“‘Genç yaşta n’ap yap evlenmeye bak yavrum. İnsanlar çift doğar. Tek başına mutluluk olmaz,’ dedi acı dolu bir sesle.”¹²⁹

Nazlı Eray’ın “Fotoğraftaki Kişiler Anlatıyor” adlı öyküsünde nişanlısı ölen genç kızın hayata küsmesine değinilir. Genç kız, hayatına yeni birini almaz ve hayatı boyunca evlenip yuva kurmaz. Zaten yaşadığı kayıp yüzünden derin bir mutsuzluk halinde olan kız evlenmeyi aşkla bağlandığı nişanlısına sadakatsizlik olarak görür. Bir ölüden farksızdır ve bunu hayatı boyunca sürdürür.

“KOÇO NEJAT (Ölü) (Münire’yi duymaz.): Acaba evlendi mi Münire? Öyle güzeldi ki? Söylesenize, evlendi mi?”

MUSTAFA: Evlenmedi Nejat Ağabey. Oracıkta, o gün o da seninle öldü sanki.”¹³⁰

¹²⁸ Fatoş, Dilber, *Suçlu Sızsiniz*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990, s.38-39.

¹²⁹ Füruzan Toprak, *Haykırmak*, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul 1991, s.18.

¹³⁰ Nazlı Eray, *Kuş Kafesindeki Tenor*, Can Yayınları, İstanbul 1991, s.80.

Eray'ın “Gecenin İçinde Dört Sesli Kanon” adlı öyküsünde ise evlenmemiş olan bir kadının yaşlandığı zaman yapayalnız kalışından bahsedilmektedir. Hayatını biriyle paylaşmadığı için pişmanlık duymaktadır. Gençliğinde talibinin çok olmasının verdiği güven içinde yıllarını geçirir ancak yaşlanmaya başladıktan sonra etrafından herkes çekilir. Bu, onun için bir hayal kırıklığıdır.

*“Rıza... Rıza... Niçin beğenmedim seni, niçin burun kıvırdım sana, Rıza? Kırk yıl geçti aradan. Hep isteneceğim, hep arzulanacağım sandım ama... Ama işte şimdi yapayalnızım. Ah Rıza.”*¹³¹

Zerrin Koç'un “Şafağı Söktürenler” adlı öyküsünde içinde bulunduğu yalnızlık duygusundan yakınan bir kadına yer verilmektedir. Çevresinde var olan insanlarla zihni bir birliktelik yaşayamayan, aynı duyguları paylaşamayan ve bundan dolayı mutsuz olan kadın, arayış içerisindedir. Manevi anlamda kendisiyle uyumlu olan bir kişinin varlığı dahi onu hayatta daha güçlü kılacaktır. İçinde sürekli bu yalnızlığın biteceği noktasında bir umut taşımaktadır.

*“Böyle yaşamakla ulaştığın yer yalnızlığın değil midir? Benimle aynı duyguları paylaşabilecek, bu kapasiteyi algılayabilecek bir kişi daha olamaz mı? Aynı acıyı çeken, bu özlemlerin ağırlığına tutunabilen bir kişi daha... Yani beni tanıyan, kendisini bana daha ilk görüşte tanıdık hissedem... Birisi... Birileri... Aynı frekanslarda dolaşabileceğimiz, koordinatları ayrı da olsa aynı noktalara bağlanmış. Birileri... Birisi...”*¹³²

Zeynep Avcı'nın “Ahşap Köşkün Hanımefendisi” adlı öyküsünde gençliğinde etrafında yakınlarının eksik olmadığı kadının yaşlandığında yapayalnız kalışından bahsedilir. Öyküye de adını veren maddi durumu yerinde kadının, ahşap köşkün hanımefendisinin, tek sorunu yalnızlıktır. Yanında duygularını paylaşabileceği, vakit geçirebileceği birileri olmadığı sürece maddiyatın da bir anlamı yoktur. Sosyallikten kopan birey için bir süre sonra saygınlık kaybı da söz konusu olur.

“Gözü kör olsun yaşlılığın. Hanımefendi gibi paran pulun vardır, seksenini aşmana karşın elin ayağın tutar ama yine de yalnız başınasındır işte. Hastalığın da

¹³¹ Nazlı Eray, *Kuş Kafesindeki Tenor*, Can Yayınları, İstanbul 1991, s.133.

¹³² Zerrin Koç, *Bir Ara Uğra Sevgin Kalmış Bende*, Ekin Yayınları, İstanbul 1991, s.93.

yalnızdır, sağlığın da. Yalnız olunca insan, böyle, günün birinde, dayarlar merdiveni; yatak odanın penceresinde densizce beliriverir."¹³³

Lütfiye Aydın'ın "Solvenjg Hangimizdi?" adlı öyküsünde yaşlı bir kadının yalnızlığı anlatılmaktadır. Kadın otuz yaşındaki halini hatırlar. Sorumluluk sahibi bir anne, iyi bir eş olmuştur. Ancak orta yaş döneminden itibaren içinde yalnızlık duygusuyla yaşar. Eşinin iş yoğunluğu sebebiyle kendisiyle ilgilenememesi onu kendi kabuğuna çeker. Daha sonraki dönemlerde daha da yalnızlaşan kadın, geçmiş zamana özlem duymaktadır. Kuşkusuz bir insan için başka insanların varlığı önemli bir gerekliliktir. Ancak bazı birlikteliklerle, paylaşımlarla mutlu bir hayat sürebilir.

"Papatyalı tarlaları süsleyen ilk gençliğimden uzakta; bugünlerden habersizdim daha. İyi aşçılığı, titiz anneliği, dakik memurluğu saygın ama sıkıcı bir üniforma gibi üzerimde taşıdığım toyluğum... Dağ köylerinden dönen otopsi yorgunu kocamın horultularına sağırlaşmayı öğrendiğim okuma saatlerimde, ancak kitaplarla paylaşıp yenebildiğim sızılı yalnızlığım. Kısa, derin, yine de doyulmamış uykularım.

Otuz yaşıım."¹³⁴

Tomris Uyar'ın "Fal" adlı öyküsünde bir kadının yalnızlaştığına dikkat çekilmiştir. Öykünün bir noktasında kadın, giydiği kazak ile küçük iç sorgulamalara girer. Artık eskisi gibi hayata bağlı değildir, adeta hayattan küsmüştür. Kendisine sorduğu sorular, kocasının zihin dünyasını anlamaya çabalaması onun yalnızlık karşısında psikolojik açıdan yenilgiye düştüğünü ifade etmektedir. Öykünün devamında kadının yalnızlığı duygusal açıdan bir üst noktaya ulaşır. Bu yalnızlık, bir kadının eşinden boşanmak isteyebileceği noktaya ulaşmıştır artık.

"Çünkü yine yıldız çiçeklerine döndü. Kaç kere boşanmayı düşündüğünü, vazgeçtiğini saydı. Çiçekler, her cumartesisini yalnız geçirdiğini başına kakar gibiydiler. Yabancı bir demet içinde tek tek duruyorlardı."¹³⁵

Uyar'ın "Çivi" öyküsünün ardından Otuzların Kadını'nın yaşadığı birtakım sıkıntılara yer verilir. Bunlardan biri de babasının ölümünden sonra girilen yalnızlık girdabıdır. Kaybedilen insanların ardından gelen kısa bir rahatlama duygusu, daha sonra

¹³³ Zeynep Avcı, *Ahşap Köşkün Hanımefendisi*, Can Yayınları, İstanbul 1991, s.19.

¹³⁴ Lütfiye Aydın, *Sengisemai Bir Ölüm*, İnsancıl Yayınları, İstanbul 1992, s.37.

¹³⁵ Tomris Uyar, *Otuzların Kadını*, Can Yayınları, İstanbul 1992, s.53.

kendini ruhsal bir bunalıma bırakır. Öykü kahramanının kocasıyla da babasıyla da arasındaki ilişki olumlu yönde değilken, onların olmadığı bir hayatı yaşamak da çok cazip değildir. Yalnızlık hissinin yoğunluğu, rahatlama hissinin güzelliğinin önüne geçmiştir. Kadın, her durumda mutsuzdur.

“Onun ölümüyle gelen özgürlük, yedeğinde yığınla sorumluluk getirmişti. Ortılığı Vatan Cephesi’nin saçtığı tohumlardan kendiliğinden serpilen bir alatav kuşağı kaplamıştı. Onlarla nasıl konuşacağını, nasıl baş edeceğini bilmiyordu. Eski kocasıyla resmi durumlar dışında görüşmüyorlardı. Babasına duyduğu nefreti bile özliyordu koyu yalnızlığında.”¹³⁶

Buket Uzuner’in “Ninenin Ninnisi” adlı öyküsünde çevresi tarafından çok sevilen başkahraman Nevbahar Hanım yaşlanır ve zamanla yalnızlaşır. Eşini, kızını, damadını kaybeder. Bu kayıplar ve yalnızlaşma onu ağır ruhsal bunalımlara sokar. Hayata küsen kadın tüm benliğini bir kenara bırakır, bambaşka biri olur. Tüm neşesini, hayata bağlılığını kaybeder. Onun bu yeni hayat tarzı ve mutsuzluğu çevresi tarafından fark edilecek kadar açıktır.

“Sonra aniden kapıp koyuverdi kendini. Kumral saçlarını üşüterek üşüşen akları, kuaförü, yağsız diyeti bıraktı. Doğanın daha çok iyimser ve enerjik karakterlere cömertçe sunduğu, gerçek yaşından çok daha genç göstermek gibi bir ayrıcalığın keyfini çatmayı artık tamamen umursamaz görünüyordu. Çöktü, soldu, aniden değişti. Esnafla, komşularla selamı sabahı kesti.”¹³⁷

Cihan Aktaş’ın “Virginia Woolf Mutsuzluğu” adlı öyküsünde yer alan kadın kahraman, kocası onu yalnız bıraktığı için sitem eder. Yalnızlığı, onu kitap okumaya sevk eder. Kocasına olan sitemi yalnızca içinde yaşadığı sıkıntılardan ibaret değildir. Eşinin gözünde değersizdir ve bu, öyküde açıkça kendini belli etmektedir. Kadın, bunun da farkında olduğundan içinde bulunduğu yalnızlık ve hüznün karşısında güçsüz kalmaktadır. Duyguları önemsenmeyen karakter konumundadır. Bu haliyle hayattan tat alamayan kadın, çocuklarıyla da istediği gibi ilgilenemez.

“Beni yalnız bırakıp gidiyorsun, burada tek başına çocuklarla ne yaptığıma aldırmıyorsun, diye yakınıyordu kocasına. Ne yapayım diyordu kocası da, karısındaki

¹³⁶ Tomris Uyar, *Otuzların Kadını*, Can Yayınları, İstanbul 1992, s.135.

¹³⁷ Buket Uzuner, *Şairler Şehri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1994, s.79.

bu sorgulayıcılığı gizli bir keyifle izleyerek. Hep evde mi oturayım... Yoksa her gittiğim yere yanımda mı taşıyayım, Öğretmenler Sendikası'na mı götüreyim seninle çocukları... Hangi sıfatla..."¹³⁸

Nazife Öztok'un "Sevdayla Dokunmak" adlı öyküsünde kadın kahraman evlenmeyip kardeşlerine hayatını adamıştır. Onların çocukluklarından itibaren sorumluluklarını yüklenmiş, yetişkin çağlarında her zaman yanlarında olmuştur. Ancak bir süre sonra herkes kendi hayatını kurmuş ve ablalarından kopmuşlardır. Kadın, gençliğini verdiği kardeşlerini yaşlandığında yanında bulamaz, yapayalnız kalır. Bu, çevresi tarafından da üzüntüyle karşılanmaktadır.

*"Hangimizde kader var ki Münevver?.. Kader olmadığı gibi akıl da yok. Daha doğrusu, akıl olmadığı için kader yok... Şu Behice Hanım'ı gözünün önüne getir şimdi: Benim de bir yuvam olsun dememiş kadıncağız, güzelim kismetlerini tepmiş hep; kardeşlerine adanmış kendini. Onlara hem ana, hem baba olmuş yıllardır. Okutmuş, adam etmiş hepsini ve evermiş... bak hangisi arıyor kadını?.. Ya..."*¹³⁹

Cihan Aktaş'ın "Acı Çekmiş Yüzünde" adlı öyküsünde kendini hayat karşısında güçsüz hisseden kadının yaşamı içinde en büyük sorununun 'güven' problemi olduğu açıkça kendini belli eder. Kadının yaşadığı olumsuzlukların, mutsuz olma sebebinin altında yatan en derin sebep güvensizliktir. Bu güvensizlik onun hayatın olumlu yanlarını göz ardı etmesine sebep olmuştur. Bunun doğurduğu bir başka sonuç ise, yalnızlıktır. Güven duymayan birey kendini yalnız hisseder. Kadının hayatında bunca karışık duygu söz konusuysen hayata gülümseyerek bakması mümkün olmaz.

*"İnsanlara, hayata, erkeklere, oğluna güvenmiyor. İnsanlardan korkuyor. Ona göre bütün insanlar düşman, tehlikeli, kötü niyetli. Dost gülüşler karanlık niyetleri gizlemenin bir yolu. İnsanlara, hayata karşı zamanında tedbir almak lazım."*¹⁴⁰

Aktaş'ın "Portakal Bahçesi Işığı" adlı öyküsünde ise kocası yıllar önce sürgün edilmiş bir kadının yalnızlığına değinilmiştir. Sadakatli kadın kocasının gelip gelmeyeceği belli değilken, ölmüş olması muhtemelken onu beklemekten vazgeçmez. Genç yaşında yalnızlığı yaşam biçimi haline getirmiş ve mutsuzluk içinde bir hayat

¹³⁸ Cihan Aktaş, *Son Büyülü Günler*, Nehir Yayınları, İstanbul 1995, s.65.

¹³⁹ Nazife Öztok, *Karasevda Çiçeği*, Suteni Yayıncılık, İstanbul 1995, s.30.

¹⁴⁰ Cihan Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, Nehir Yayınları, İstanbul 1996, s. 9-10.

sürmek zorunda kalmıştır. Kimse onun ne durumda olduğunu, hangi duyguları beslediğini bilmez; ona destek olmazlar.

“Yitirilmiş gençliğimi, kabuk bağlayan aşkı, beklemeyle geçen yalnız yıllarımı isteseler de bilemezler, göremezler. Nerelerde, kimler beni hatırlatır bilmem. Nerede kim düşünür sürgünde geçen gençliğimi?..”¹⁴¹

Fatma Karabıyık Barbarosoğlu’nun “Karanfilli Kavga” adlı öyküsünde subay eşinin tayini dolayısı ile şehir şehir gezen bir kadın işlenir. Gittikleri her yerde kocasının varlığıyla yalnızlığını hissetmeyen kadın için aralarında başlayan iletişimsizlik problemi onu derin bir mutsuzluğa götürür. Erkek umursamaz kaballığıyla, kadının naif özlemini fark edememektedir. Yaşadıkları bu değişim kadının mutsuz olmasına sebep olmuştur. Bu mutsuzluk ise onun hayata bakışı değiştirir.

“İlk zamanlar Talat’ın varlığı yetiyordu. Kimsesiz aya gidiyoruz dese, sen varsın ya derdim, gam çekmezdim. Sonra gittiğimiz yerlerde hiç olmamaya başladı o. Akşamları kapıdan içeriye kendini getiremedi, yorgun uykuya hasret bir adam getirmeye başladı... Bütün konuşabildiğimiz sofrada dile getirilebilenlerdi.”¹⁴²

Mecbure İnal’ın “Yalnızlığın Rengi” adlı öyküsünde kocası tarafından terk edilen kadın hayat boyu yapayalnız kalır. Tek başına hayat mücadelesi vermeye çalışır. Kadının maddi bir desteği olmaması onu iş bulma konusunda zorlarken hayatını paylaşabileceği bir çocuğunun olmaması da duygusal açıdan yıpratır. Bu sıkıntı ve mutsuzluk içinde bir yaşam sürdürmek zorundadır.

“Evlendiği adamın vefasız çıkışı, beş yıllık evliklerinin üstüne, Almanya’ya gidişi... Orada yeniden evlenişi, çoluk çocuğa karışması...

O’nun hiç çocuğu olmamıştır.”¹⁴³

Suzan Samancı’nın “Karanlık Çöküyor Yüreğime” adlı öyküsünde kocasını kaybetmiş olan bir kadının, bu kaybedişin ardından yaşadığı üzüntüye yer verilmiştir. O güne kadar yanında olan herkes kendi hayatına dönmüştür. Hem kocasının ölümünün verdiği hüznün hem yalnızlık sıkıntısı kadını üzmektedir. Öykü içerisinde üzüntünün

¹⁴¹ Cihan Aktaş, *Azize’nin Son Günü*, Nehir Yayınları, İstanbul 1997, s.117.

¹⁴² Fatma Karabıyık Barbarosoğlu, *Acı Deniz*, İz Yayıncılık, İstanbul 1996, s. 53.

¹⁴³ Mecbure İnal, *Yalnızlığın Rengi*, Timaş Yayınları, İstanbul 1996, s.92.

sitemle birleşmiş hali söz konusudur. Bu durumda olan bir kadın için hayatın eskisi gibi olmayacağı aşikârdır. Yalnızlıkla birlikte yeni hayatına alışıp yeni bir düzen kurması gerekmektedir. Bu da bir kadının kolayca yapabileceği bir şey değildir.

“Bugün eşimin öldürülüşünün birinci yılı doldu. Herkes kabuğuna çekildi. Ayak sesleri, telefon zili beklemekten bıktım. Artık hiç kimsecikler yok! Pencere kenarında yüzümü dayamaktan kolum uyuşuyor. Yalnızlık ne kötü. Sessizlik uğulduyor kulaklarımda. Bir anda karanlık basıyor. Ürküyorum. Eşyalar birden kararıyor. Sonra eşyalar tık tık diye ses çıkarıyor. Yoksa bana mı öyle geliyor?..”¹⁴⁴

Melek Paşalı’nın “Yalnızlığa Övgü” adlı öyküsünde işlenen yalnızlık teması alışılmışın dışındadır. Öyküde yalnızlığı dost edinmiş bir kadının duygu dünyasına yer verilir. Yalnızlığı güzel bir durum olarak benimseyen kadın yalnızlıkla mutludur. Yalnızlık bir dosttur ve kadın dostunu incitmekten her daim kaçınmaya çalışır. Yalnızlığını sonlandırmayı düşünmek bile onun kendisini suçlu hissetmesine sebep olur. Yalnızlık duygusunu kişileştirerek öykü kahramanı haline getirir.

“Yalnızlık alnımdan öptü beni o gün, sımsıkı tuttu ellerimden ve bir daha hiç bırakmadı. Oysa ben yine de ondan ayrılmayı düşünebildim. Keşke öfkelense bana, yüzüme vursa hatalarımı. Ama yapmaz. O asil duruşuyla, sonsuz vefasıyla beni küçültür, küçültür... Hala kapımda bekliyor sabırla. Hava soğuk üşüyor olmalı. Yine de sitemsiz.”¹⁴⁵

Ayşe Kulin’in “Foto Sabah Resimleri” adlı öyküsünde artık devri geçmiş bir kadının durumundan bahsedilir. Satılması gereken evinden ayrılmak istemeyen anneanne, bu durumundan memnun değildir. Onu yalnız bırakmayan tek şey ölen eşinin hayalidir. Bir hayalle hayatı paylaşmaya çalışan kadının geçmişe yönelik hayli özlemi vardır. Yıllardır oturduğu, ömrünü tükettiği evinden de ayırmaya çalışan yakınlarından şikâyetçidir. Bu şikâyetlerle birlikte mutsuzluk da kendini göstermektedir. Mutsuzluğun temel sebebi de kuşkusuz yalnızlıktır.

“Sabahları kuşlarıyla oyalanıyordu ama akşamları başka bir uğraşı vardı anneannenin. Özlemini çektiği sohbetler için günbatımını bekliyordu. Yatağının

¹⁴⁴ Suzan Samancı, *Kıraç Dağlar Kar Tuttu*, Can Yayınları, İstanbul 1996, s.53.

¹⁴⁵ Melek Paşalı, *Hayal Günlüğü*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 1997, s.10.

başucunda aslı duran yaldızlı çerçeveden hop diye odaya atlıyordu kocası. Üstünde apoletleri sirmalarla süslü tören üniforması, belinde kılıcı, sol kaşının üstüne eğilmiş kalpağı ile dünyanın en yakışıklı zabiti, yatağının ucuna oturuyordu. Bir tek o kalmıştı dertlerini dinleyecek.”¹⁴⁶

Kulin’in “Spasio İstanbul” adlı öyküsünde de yaşlı bir kadının yalnızlığına değinilir. Yalnızlığın bir insanın hayatında ne kadar zor bir durum olduğuna yer verilir. Öykü içerisinde yalnızlığıyla savaşıma çalışan kadın, yaşlılıkla da baş etmek durumundadır. Yaşlılık ve yalnızlık bir arada olunca bu haline şahit olan kişi tarafından bulunduğu acınacak durumdan bahsedilir.

“Tanrım, ne korkunç şeydi yalnızlık. Ne amansız bir düşmanıydı yaşlılığın! Ben bir daha buralara nasıl gelebilecektim bunca işimin arasında? Adının müziğine, bir çello konçertosuna duyabileceğim hayranlıkla vurduğum bu ihtiyarı nasıl hayal kırıklığına uğratabilirdim, hem de o çok sesli dilde dinlediğim hayat hikâyesinden sonra.”¹⁴⁷

Feyza Hepçilingirler’in “Ne Güzel Ölmüştüm” adlı öyküsünde yaşlı ve hasta bir kadının yalnızlığı ele alınmıştır. Bu duruma gelen kadının zamanla çevresindekilere yük olması onu yalnızlaştırmıştır. Çocuklarının onun bakımı için bir yardımcı tutup bizzat ilgilenmemeleri onu üzer. Çevresindeki insanların varlığıyla yalnızlaşan kadın, hayatının son deminde hayata küsmüştür. Ölümü kurtuluş olarak görür, ölmeyi bekler ama ölmez. Bu, onun için büyük bir yıkımdır.

“Ben istemiyor muydum üç ayda ölmeyi? Üç ay da değil, iki gün yatak, üçüncü gün toprak, demiyor muydum? Ama ölmedim. Ölemiyorum. Nasıl ölüneceğini bir bilsem, bir bilebilsem...”¹⁴⁸

Ayda Erbal’ın “Dışarıda Yarın Vardır” adlı öyküsünde yalnızlıkla baş etmeye çalışan bir kadının düşünceleri ve eylemlerine yer verilmiştir. Bir kulübede tek başına yaşayan, dış dünyaya çıkıp sokağı içselleştiren bu kadın her daim yalnızdır. Onun için zaman kulübenin içinde sonsuzlaşır. Bu sonsuzluk kadın için derin bir mutsuzluktur. Bundan kurtulmayı başaramaz.

¹⁴⁶ Ayşe Kulin, *Foto Sabah Resimleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.7-8.

¹⁴⁷ Ayşe Kulin, *Geniş Zamanlar*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.127.

¹⁴⁸ Feyza Hepçilingirler, *Kırlangıçsız Geçti Yaz*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.127.

“Kendisini denizcilerle bir tutuyor. Ne de olsa acılar limanına kilometrelerce ipe bağlı, zorunlu bir düş sürgünü o...”¹⁴⁹

Karin Karakaşlı’nın “Çöpkadın” adlı öyküsünde ruh ve sinir hastalıkları kliniğine yatırılan bir kadın ele alınmaktadır. Otuz sekiz yaşında, yüksek gelirli bir işi olan kadının zamanla biriken problemleri birdenbire patlak verir. Fiziksel olarak kendisinden güzel olan ablasının bu üstünlük halini hayatının her aşamasında hissetmesi ve buna bağlı olarak her seferinde yeni bir yenilgiyle yalnızlaşması dile getirilir. Yalnızlık, onun bu süre zarfında kendine zarar vermesine yol açar. Son aşamada artık anne ve babasıyla da ayrılık yaşayan kadın bir gün arkadaşları tarafından bir çöplükte bulunur ve kliniğe yatırılır.

“İçimdeki sancılı bunaltı dayanılmaz olunca keskin acılara ihtiyaç duydum. Bir izmarit ya da bıçak hallediyordu sorunu. İçim dinliyordu anlık da olsa. Başına gelen her şeyi hak ettin Kumru diyordum, aynanın karşısında. Al sana, kızarsın yanakların her bir şaplakta. Nasıl olsa fondöten kullanmayı da hiç beceremedin sen.”¹⁵⁰

Nilüfer Güngörmüş’ün “Akasyakasya” adlı öyküsünde yaşlı ve yalnız bir kadından bahsedilmektedir. Kadınla komşusu ilgilenmektedir. Hayatta sadece bir yeğeni vardır fakat o da kadını görmeye gelmez, onunla ilgilenmez. Kadın yalnızlık içinde ölür.

“Yeğeni dört aydan önce dönemeyeceğini yazıyordu. Gelmesine daha çok vardı. Aylaklığın kokusu.”¹⁵¹

Tansu Bele’nin “Biri Ay Biri Boğaziçi Biri Gençliği” adlı öyküsünde eşiyle iletişimi zayıf olan kadının bu durumdan duyduğu rahatsızlığa yer verilmiştir. Eşinin kendisine karşı kayıtsız tavırları, aralarında güçlü bir şekilde kurulamamış bağ kadının kendisini büyük bir yalnızlığın içinde hissetmesine sebep olmaktadır. Bu yalnızlık, kadının hayattan zevk alamayıp sürekli devam eden bir mutsuzluk haline sürüklenmesini de beraberinde getirmektedir.

¹⁴⁹ Ayda Erbal, *Son Kullanma Tarihi Geçmiş Aşklar*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999, s. 56.

¹⁵⁰ Karin Karakaşlı, *Başka Dillerin Şarkısı*, Varlık Yayınları, İstanbul 1999, s. 82.

¹⁵¹ Nilüfer Güngörmüş, *Büyük A*, Patika Yol Yayıncılık, İstanbul 1999, s.116.

*“Kocasının sesi, duyarsızlığın ıslığı gibi: yüreğinin yalnızlığını yılan diliyle sokup ağulayan, kanatıp acıtan o sese karşı çiçeğe durmuş bir erguvan ağacı olabilmek, tek dileği.”*¹⁵²

Sonuç olarak, içinde bulundukları yalnızlığın nihayetinde hayata küsen kadınların yaşamdan tat almadıkları görülmektedir. Kendilerine yeni çevreler oluşturabilip meşguliyetler üretme gücü bulamamaları zamanla yaşadıkları buhranı artırmaktadır.

1.6. Annelik- Çocuk Sevgisi

Annelik içgüdüsel bir kadına bahsedilmiş en ulvi duygudur. Kendi bedeninde büyütüp dünyaya getirdiği yavrusunu ömür boyu gözetiminde tutup sürekli korumaya çalışan yegâne kişidir. Öyle ki gerek toplum tarafından gerekse kadının kendi rızasıyla annelik kimliği kadınlık kimliğinden önce düşünülmektedir. “Annelik olgusu, tanıdık ve önemli bir olgudur. Toplumun devamı ve sosyokültürel değerlerin nesilden nesile aktarımı açısından annelik, adeta değişmez kural ve sorumluluklara tabi tutulmaktadır. Böylece anneliğe atfedilen kutsallık, neredeyse kadın olmayı ikinci plana atarak perdelemektedir.”¹⁵³

Söz konusu öykülerde kadınlar çoğunlukla içinde bulunduğu tüm koşullara rağmen çocuğunu en iyi şekilde büyütüp yetiştirme kaygısını yaşar. Çocuğu için şiddet gören, eşini kaybetmesine rağmen hayat karşısında daha güçlü durmaya çalışan, hem iş hayatında yer edinmeye çalışıp hem de çocuğunun bakım ve sorumluluğu altına girerek fiziki yıpranmalara göğüs geren kadınlar öykülerde yer alır.

Halime Toros’un “Pıt Pıt” adlı öyküsünde annelerin bebeklerinin bakımı için günün her saati nasıl fedakârlık gösterdiklerinden bahsedilmektedir. Annelerin bebeklerini sadece fiziki emeklerle değil, manevi duyarlılıklarla da büyüttükleri anlatılır. Hayatta başka hiç kimse için yapılmayacak özverinin, evlat için gönüllü bir şekilde yapıldığı vurgulanır. Anneliğin bu yüzden kutsal olduğuna değinilir.

¹⁵² Tansu Bele, *Yazdan Kalan*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999, s.115.

¹⁵³ Pınar Ezgi Burç, *Popüler Kültür Ve Annelik: Anneliğin Farklı Görünümleri*, <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/Pinar-Ezgi-Burc-14Eylul2015.pdf>

“Bu saatlerde bebekler annelerin uykularını yerdı. Annenin uykusunu yerdı. Yeni bir yaşamı uykusuyla beslerdi kadın. Anne sütü bunun için ak. Uyku gibi, bembeyaz... Karıştırılan mamaların, ezilen bisküvilerin içinde uyku. Bebeğin ağzından sızan doygunlukla.”¹⁵⁴

Toros’un “Kadın ve Çocuk” adlı öyküsünde de bir kadının çocuğuyla geçirdiği zaman anlatılır. Çocuğunu büyütürken neler yaptığından, onunla nasıl arkadaş gibi vakit geçirdiğinden, çocuğun zihinsel gelişiminin nasıl hızlı olduğundan bahsedilir. Kadın çocuğuyla fazlasıyla ilgilidir, çocuğun davranışlarından da bu fark edilir. Anneliği bilinçli bir şekilde yapan kadın, kendi davranışlarını da çocuğunda görmek istediği özelliklere göre düzenlemektedir. Bir çocuğun gelişiminin ebeveyninin aynadaki yansıması olduğunu anlayabilmiş bir annedir.

“Bunun için söylememiştim onlara, oğlumun büyüme sürecinin benim aklımdan ve bilincimden, öfkelerimden ve zamanımdan ayrı düşünülemeyeceğini... Bu sözlerle dökülemezdi. Ancak yaşadığında doğrulanabilirdi. O halde, bıcı bıcı, ne güzel de büyümüşük.”¹⁵⁵

Dilber Saka’nın “Umutlar Boyverirken” adlı öyküsünde babanın yokluğunda bir annenin hem anne hem baba oluşundan bahsedilmektedir. Kadın, çocuğunu büyütürken babanın sorumluluğunu da kendi üstlenmiştir. Bir annenin müthiş bir özveriyle, naif yaklaşımlarıyla babasızlığı hissettirmemeye çalışması öykü içerisinde çocuğunun düşünceleriyle verilir. Çocuk yıllar sonra bir yetişkin olduğunda annesinin fedakârlıklarını minnetle anlatmaktadır. Bir anne çocuğuna insanlığı, sevgiyi, yaşamayı, anlayışı en zor zamanlarında öğretmiştir.

“Sen insanların, sen anaların en özverili olanı, anlayanısın. Ben küçük bir çocukken, bir kolunu ana, bir kolunu baba diye açıp, beni kucağına aldığın gün: ‘Babam nerde’ diye, sormadım sana. Beni, baba diye saran kolunu o kadar zorluyordun ki düşmeyeyim istiyordun. Öbür kolunun kuvvetini de alıp, ona veriyordun.”¹⁵⁶

¹⁵⁴ Halime Toros, *Tanımsız*, Damla Neşriyat, İstanbul 1990, s.3.

¹⁵⁵ Halime Toros, *Tanımsız*, Damla Neşriyat, İstanbul 1990, s.23.

¹⁵⁶ Dilber Saka, *Sesim Değdi Yağmurlara*, Kerem Yayınları, İstanbul 1991, s.16.

Saka'nın "Oğul" adlı öyküsünde ise, kocası tarafından terk edilen bir kadının oğluyla verdiği hayat mücadelesinden bahsedilmektedir. Oğlu güzel bir hayat yaşayabilsin diye kendisi zor şartlarda yaşar. Ona iyi bir gelecek sağlayabilmek için sürekli çalışır, fındık toplamaya ve gündeliğe gittiği günlerde oğlunu sırtına bağlayıp çalışmasına devam eder. Anne oğul hayatı yalnız göğüslemektir, korktuklarında sarılıp birbirlerinden güç alırlar. Kadının hayattaki tek isteği çocuğunu okutmaktır ve bunu gerçekleştirmeyi başarır. Yalnız bir anne, çocuk için boş kalabalıklardan çok daha iyidir.

*"Çok dağlar aştım, çok zorluklar devşirdim göğsümde. Baban koyup da gidende bizi, bu ıssız dağ başında bırakıp gidende, bir başımıza, sevdam diye, Candaş diye, sana sarıldım di oğul."*¹⁵⁷

Zeynep Ankara'nın "Oyun" adlı öyküsünde çocuğu 'sorun' olarak görüp sürekli kürtaj yaptıran bir kadından bahsedilmektedir. Anne olma duygusunu içinde olgunlaştıramamış olan kadın, etrafının onu yargılamasına aldırmadan bu eylemine devam eder. Annelik duygularının zayıf olması da bir kadının hayatında karşısına çıkacak sıkıntılardan biridir. Bir bebeği kendisine tabu olarak görmesi, bir canlıyı dünyaya getirip yetiştirme şansını kendi elleriyle yok etmesi içten içe bireyi üzer.

*"Çocuk istiyordu. Benim içinse, çocuk doğurma düşüncesi öyle uzaktı ki. Bunun için, hamile kaldıkça, her defasında soluğu başka bir klinikte alıyor, ona sezdirmeden sessiz sedasız hallediyorum bu 'sorun'u."*¹⁵⁸

Hatice Bilen'in "Mal Sahibi" adlı öyküsünde kocası tarafından terk edilmiş bir kadından bahsedilmektedir. Kadın, çocuklarıyla birlikte yaşamaktadır. Çocuklarını büyütme mücadelesi verir. Onların eğitimlerini tamamlayabilmeleri için çaba gösterir. Bedensel güç gerektiren işlerde çalışan kadın, çok yıpranmasına rağmen durumundan şikâyet etmez. Onların okullarını başarıyla bitirmeleri için elinden gelenin her zaman daha fazlasını yapmak ister. Hayattaki tek gayesi çocuklarının mutluluğudur. Babalarının eksikliğini hissettirmeden dimdik durur.

¹⁵⁷ Dilber Saka, *Sesim Değdi Yağmurlara*, Kerem Yayınları, İstanbul 1991, s.59.

¹⁵⁸ Zeynep Ankara, *Kanatsız Düşüşler*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1991, s.30.

“Hem analık, hem babalık ettim onlara. Şimdi bir büroda temizlikçilik yapıyorum. İkide üçte bitiyor işim. Eve gitmeden bir iki apartmanın merdivenlerini de siliyorum. Sonra da bütün gece kemiklerim sızlıyor yorgunluktan, ama olsun! Ordan aldığım parayla büyük oğlumu kursa gönderiyorum. Orta ikiye geçti bu sene. Maşallah çok akıllı. Dersleri de iyi, ama ben, öteki çocuklardan geri kalmasın diye cumartesi, pazar günleri dershaneye yolluyorum onu. Gitmek istemez evladım: ‘Kendim yapabilirim’ der; ‘Sen o parayla üstüne fistan al!’ Anaları has urbalar giyinsin ister benim çocuklarım.”¹⁵⁹

Neşe Karel’in “Eskiler” adlı öyküsünde kocasını kaybetmiş bir kadının yaşam mücadelesine yer verilmektedir. Bakmakla yükümlü olduğu çocukları vardır. Kadın, çocuklarının hiçbir şeyden mahrum kalmaması için elinden geleni yapmaktadır. Maddi olarak bir dayanağı olmayan, eğitimsiz kadın, çocuklarının en iyi koşullarda yetişmeleri için beden gücünü sonuna kadar kullanmaktadır. Ayrıca çocuklarına baba eksikliği yaşatmamak için duygusal açıdan da destek olmaya çalışmaktadır.

“Günboyu koşturmaktan ayakları ağrırdı. Çamaşır yıkamaktan, sabahlara kadar elleri uyuşurdu... Yüreği sıkıştırdı, çocuklarının geleceğini düşünürken. Kolay değildi eskiyi yeni, azı çok göstermek... Çocuklarını yaşam koşullarının ağırlığına karşı yüreklendirmek...”¹⁶⁰

Zeynep Aliye’nin “Yalnızlığım Şarkı Söyle” adlı öyküsünde yıllar önce eşinden ayrılan bir kadının yıllarca oğlundan da ayrı kalışına değinilir. Kadın, eşinden ayrılmış olması sebebiyle oğlunu görememektedir. Bir annenin elinden alınabilecek en önemli şey kuşkusuz evladıdır. Kadın bunu büyük bir hüznün içinde anlatır. Oğluyla yaşamak isteyip de yaşayamadıkları kadının içindeki en büyük acıdır. Hayatta mutlu olabilmesinin yegâne şartı oğluna kavuşmaktır.

“Oğlum, seni özledim. Bensizliğe alışsan da... Sana kendimi anlatamasam da... Sana sarılmak, tenini koklamak, seninle konuşmak, her şeyini paylaşmak istiyorum. Yaşama sevincimi yeniden kazanmam ancak seninle mümkün.”¹⁶¹

¹⁵⁹ Hatice Bilen, *Ayın Uysal Işığ*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1992, s.31.

¹⁶⁰ Neşe Karel, *Sokak Kedisi*, Akdeniz Sanatevi, Antalya 1992, s.9.

¹⁶¹ Zeynep Aliye, *Aliye’nin Öyküleri*, Cem Yayınevi, İstanbul 1992, s.68.

Buket Uzuner'in "Otuz Yedi Yaş" adlı öyküsünde genç yaşta evlendiği için kariyer yapamamış bir kadından bahsedilmektedir. Kadın kendisi ile kariyer yapmış fakat evlenip çocuk sahibi olamamış arkadaşını sürekli karşılaştırır. Kişisel özgürlüklerinden bir kenara bırakarak, her zaman aile içindeki durumun olumlu olmasına çalışarak, zaman zaman karakteristik özelliklerinden vazgeçmek zorunda kalarak anne olmanın ne kadar zor olduğunu dile getirir. Anne olmak görüldüğünden daha zordur ve öykü kahramanı arkadaşının hayatına özenirken sürekli bu zorlukları ispat etmeye çalışır.

*"Aile düzenini koruyabilmek için sürekli alttan almanın, dilinin ucuna geleni yutmanın, daima şefkatli, güler yüzlü ve anlayışlı olmanın ne güç olduğunu nereden bilsin... Anne olmadı O! Anne değil Tomris!"*¹⁶²

Meltem Bal'ın "Orkide Cepli Kadınlar" adlı öyküsünde bir kadının hem çalışma hayatını hem de iki çocuğunun bakımını üstlendiğinde yaşadığı zorluklardan bahsedilmektedir. Kadın bir süre sonra çalışma hayatına ara verip çocuklarına bakmaya karar verir. Çünkü iki yük birden kadını bedensel olarak fazlasıyla yormaktadır. Öyküde annelerin çocuk bakımında desteğe ihtiyaç duydukları da vurgulanmaktadır. Bir çocuğun sorumluluğu düşünüldüğü kadar kolay olmamaktadır.

*"Uzunca bir süredir çalışmıyordum. Doğum izninden sonra çocukları anneme bırakıp iki ay kadar çalışmışım, ama canım çıkıyordu nerdeyse. İstifa ettikten sonra, kızımı özel bir kreşe verip rahat etmişim bir parça, ama oğlanın bakımını bir başkası üstlenebileceği zamana dek yanında olmalıyım diye düşünüyordum."*¹⁶³

Fatma Bölek Gürel'in "Bir Yaz Gecesi Anısı" adlı öyküsünde çocuğuna fazlasıyla bağlı bir anneden bahsedilmektedir. Bunu, o kadar içtenlikle yapmaktadır ki çocuğunun rahatını sekteye uğratabilecek en küçük ayrıntıları bile düşünür. Bu kendisini yoruyor olsa da onun için önemli olan çocuğunun iyilik halidir. Kendi sağlığına dahi sadece çocuğu için dikkat eder.

¹⁶² Buket Uzuner, *Karayel Hüznü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993, s.38.

¹⁶³ Meltem Bal, *Satılık Sevinçler*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1993, s.13-14.

“Oysa oğlunun ve annesinin tek dayanağı o. Hiç hastalanmaması gerekiyor. O da bunu biliyor ve hasta olmamaya çalışıyor.”¹⁶⁴

Halime Toros’un “Sahurla Gelen Erkekler” adlı öyküsünde hasta çocuğunu tedavi ettirebilmek için çabalayan bir anneden bahsedilmektedir. Kadın, kazak örerek para kazanmaya çalışmaktadır. Bu paraları biriktirip yeterli miktarı elde ettikten sonra çocuğunu şehre götürmeyi planlamaktadır. Ancak kocası çalışıp destek olmak yerine her zaman karısının kazandığı paraları alıp kullanır. Çocuğunun sağlığını önemsememektedir. Kadın ise yılmadan biriktirmeye devam eder.

“Anam babamdan korkuyor.

Babam hiç çalışmıyor. Büyük şehri merak etmiyor.

Gidersek anamla gideceğiz şehre. Anam para biriktiriyor. Hastaneye götürecek beni. Doktorlar kalbimdeki deliği dikebilirlermiş. Anam dikemezmiş.

Ameliyat paramı her gece babam, anamın elinden alıp sarayında yiyor.”¹⁶⁵

Hatice Oya Kuzgun’un “Kurban” adlı öyküsünde parasızlık yüzünden çocuğunu evlatlık vermek zorunda kalan bir anneden bahsedilmektedir. Kadın önce direnir, vermemek için çaba gösterir fakat başka çareleri yoktur. Çocuk evlatlık olarak zengin bir aileye verilir. Bu, bir anne için dayanılmaz bir acıdır. O günden sonra bir daha evladını göremez. Maddi olanakların yetersizliği dünya üzerindeki en güçlü bağlardan birinin kopmasına sebep olmuştur.

“Aysel kadın yumrukları ile kondusunu yıkarcasına vururken:

- *Anayı kuzusundan ayıran bu düzenin çarkına tüküreyim! Al kurdela kurbanım benim diye haykırıyordu.”¹⁶⁶*

Şebnem İşigüzel’in “Işık Hızındaki Spermiler” adlı öyküsünde genç bir kızın hamile kaldığında yaşadığı sıkıntıdan bahsedilmektedir. Kız, bebeğin babasına hamilelik haberini verdiğinde adam çocuğun kendisinden olup olmadığına emin olmadığını söyleyerek bebeği reddeder. Genç kız bebeğini aldırma zorunda kalır. Bir kadının anne olma hakkı elinden alınmıştır. Kadın psikolojik olarak yıkıma uğramıştır. Yaşının genç olması yaşadıklarını daha zor kaldırabilmesine sebep olmaktadır.

¹⁶⁴ Fatma Bölek Gürel, *Bir Yaz Gecesi*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1994, s.9.

¹⁶⁵ Halime Toros, *Sahurla Gelen Erkekler*, Vadi Yayınları, Ankara 1994, s.33.

¹⁶⁶ Hatice Oya Kuzgun, *Güllük’te Akşam*, Serik Ofset, Antalya 1994, s.47.

“Gebe olduğumu öğrendim. Ona söyledim; bebeğin kendisinden olamayacağını dokundurdu. Ağlayarak evden çıktım. Yarın bir arkadaşımın kurtaja gideceğim. Öyle üzülüyorum ki. Biraz önce şiddetli bir ağlama krizi geçirdim. Adımı söyleyebilecek, bir sözcük bile yazacak ve düşünecek gücüm yok. Henüz on sekiz yaşıyordum...”¹⁶⁷

Ferzan Gürel’in “Umutlanmanın İzdüşümü” adlı öyküsündeki kadın kahramanın eşi çalışmak için Almanya’ya gider. Kısa süre sonra döneceğini söylese de tahmin edilenden çok daha fazla orada kalır. Döndüğünde ise amacının eşinden boşanmak olduğu anlaşılır. Çift boşanır. Kadın, çocuğuna kendi imkânlarıyla bakmaya çalışmaktadır. Herhangi bir tahsili olmadığından beden gücünü kullanarak para kazanmaya çalışır. Hayatını, çocuğunun iyiliğine adanmıştır.

“Evlerinde hiçbir şeyi eksik etmemeye çalışıyordu anne; gündeliğe evlere gidiyor, kızına da kendine de elinden geldiğince bakabiliyordu.”¹⁶⁸

Mecbure İnal’in “Harun’u Bağışlayın” adlı öyküsünde bir annenin çocuğunu okutabilmek için hizmetçilik yaptığına değinilmiştir. Hayatta başka desteği olmayan, okutulmamış bir kadın, kendi ayakları üzerinde bu şekilde durmak zorundadır. Evladının geleceği için kendisine verilecek her türlü işe razıdır. Bu, onun annelik duygularıyla gönüllü olarak yaptığı bir fedakârlıktır.

“Ama Harun’un annesi, zengin ailelere hizmetçilik etmek ve Harun’u okutabilmek maksadıyla taşınmıştı mahalleye.”¹⁶⁹

Neşe Cehiz’in “Sabah Sabah” adlı öyküsünde torunlarına bakmak zorunda olan bir nineden bahsedilmektedir. Annelik görevini üstlenmek durumunda kalmıştır. Maddi imkânsızlıklar içinde torunlarına annelik yapmaya çalışan kadın, yaşadığı sıkıntılar yüzünden etrafına karşı sert tavırlıdır. Öykü içerisinde esnafla yaptığı tartışma ile bu durum anlaşılmaktadır. Çocukları dilediği gibi yetiştiremiyor oluşu kadını fazlasıyla üzmektedir. Bu da onda asabiyete sebep olur.

“İki tane torunum var. Anaları babaları yok yavruların. Kocamdan kalan emekli aylığı da yetmiyor. Eee, alamıyorum ama öfkemi de boşaltıyorum böylece!”¹⁷⁰

¹⁶⁷ Şebnem İşigüzel, *Öykümü Kim Anlatacak*, Can Yayınları, İstanbul 1994, s.99.

¹⁶⁸ Ferzan Gürel, *Umutlanmanın İzdüşümü*, Toplum Yayınları, Ankara 1995, s.9.

¹⁶⁹ Mecbure İnal, *Yalnızlığın Rengi*, Timaş Yayınları, İstanbul 1996, s.74.

Suzan Samancı'nın “Buluşma” adlı öyküsünde Güneydoğu'da yaşayan bir aileden bahsedilmektedir. Baba uzun yıllar boyunca ailesinden kopmuş, devlete karşı bir yaşam sürmektedir. Bolluk içinde yaşamaktadır. Anne ve çocuk ise yoksullukla mücadele etmektedir. Çocuk babasını Almanya'da zannetmektedir. Anne için hem parasızlığın çaresini aramak hem de çocuğunun psikolojisi hayatının önceliğidir. Çocuğun babasına olan hasretine şahit olmak kadın için her şeyi daha da zorlaştırmaktadır. Hayata karşı yenik düşmemek için ayakta kalmaya çalışır.

*“Ona, babası Almanya'dan dönen çocuğun sevincini anlatırken divanda uyuyakaldı. İçimde çoğalıp sıkışan acıları eritmek istercesine doyaya ağladım. Rahatladım.”*¹⁷¹

Muhterem Yüceyılmaz'ın “Yüreğin Hafızası” adlı öyküsünde bir annenin çocuğu için canını ortaya koyması yer almaktadır. Vatanını kaçak yollarla terk etmek zorunda kalan kadınlar, yaşadıkları tüm zorluklara rağmen evlatlarının iyiliğini düşünür, önce onların canını korumaya çalışırlar. Etrafındaki tüm acımasızlıklara, merhametsizliklere rağmen annelik içgüdüsü ile kendi hayatlarını hiçe sayarlar.

*“Kaptan göz açıp kapayana dek bıçağını kundağın üst sargısına daldırdı. Aynı anda kadın da kundağı kendine doğru çekti. Kundak düğümü koptu; çocuk yere, tahtaya düştü. Kadın hiç vakit kaybetmeden eğildi. Bu defa bıçağı kadının boynuna doğrulttu. İğrenç bir kedi-fare oyunuyla bebeğe uzanmasına engel oluyordu. Kadın boynundan yara aldığını fark etmemişti.”*¹⁷²

Tomris Uyar'ın “Tazı Payı” adlı öyküsünde bir annenin çocuğunun bebeklik döneminde yanında olabilmek adına hayatında kısıtlamalara girmesinden bahsedilmektedir. Anne, çocuğuna kendini adamıştır. Bu yüzden üç yıl boyunca tüm alışkanlıklarından vazgeçip işine ara vermiştir. Bu kararı kendi isteğiyle vermiş olsa dahi özellikle ekonomik özgürlüğünden vazgeçmek bir kadın için önemlidir. Ancak annelik duygusu, her şeyin üstündedir.

¹⁷⁰ Neşe Cehiz, *Fasulyeden Aşklar*, Varlık Yayınları, İstanbul 1996, s.81.

¹⁷¹ Suzan Samancı, *Kıraç Dağlar Kar Tuttu*, Can Yayınları, İstanbul 1996, s.30.

¹⁷² Muhterem Yüceyılmaz, *Haliç Hikâyeleri*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1997, s.154.

*“Tamam tamam, üç yılını çocuğunun yanı başında olmak için harcadı. Gençliğinin en güzel yıllarını. İşinden ayrıldı, eve kapandı. Ama artık çocuk yuvaya gittiğine göre yeniden çalışabilir, bağımsızlığını kazanabilir.”*¹⁷³

Ayşe Kulin’in “İnce Bir Hünerdir Hüzünle Yaşamak” adlı öyküsünde kocası şehit düşmüş bir kadının verdiği hayat mücadelesinden bahsedilmektedir. Çektiği sıkıntıları etrafına yansıtmak istemeyen kadın, yansıttığı takdirde çocuklarıyla gerektiği gibi ilgilenemeyeceğini düşünmüştür. Genç yaşında tek amacı evlatlarını büyütmek olmuştur. Babasız çocukları yetiştirmeye çalışmanın yanı sıra evliliğinin ilk yıllarında dul kalmış olması bir kadının psikolojik yönden sıkıntılı bir süreç yaşadığını göstermektedir. Ancak kadın için annelik her şeyden üstündür.

*“Düğünden üç ay sonra, savaşa giderken Şükrü Bey, iki aylık hamileydim. Oğlumuzu ilk kez, iki yaşını doldururken görebildi babası. Nasıl bir tutar kendiyle beni Nesime. Ben üç öksüz büyüttüm tek başıma. İçime gömdüm acısını, dışarı vuramadım. Vuramazdım, çocuklarım vardı benim, kaderleri ellerime bırakılmış.”*¹⁷⁴

Dilber Saka’nın “Sizin Hiç Öğretmeniniz Öldü Mü?” adlı öyküsünde bir annenin çocuklarını okutabilmek için temizliklere gittiğine değinilir. Öyküde anlatıcı konumundaki kişi kadının kızıdır. Çocukların babası yatalaktır. Anne, evin hem annesi hem babası konumundadır. Hasta bir işe bakma yükümlülüğünün yanı sıra evin maddi ihtiyaçlarını da göğüsleyip çocuklarını okutmaya çalışır. Öyküde bir annenin, mecbur kaldığında ne kadar güçlü olabileceğine yer verilmiştir.

*“ ‘Ben, ele güne temizliğe gidiyorum,’ diyecek ona annem. ‘Bir yatalak kocaya baktıktan geri, üç de çocuk okutuyorum,’ diyecek ‘Okurlarsa kendilerine, okumazlarsa gene kendilerine. Daha ne diyeyim?’ ”*¹⁷⁵

Ferda İzbudak Akıncı’nın “Gözlerim Cimin Üzümü” adlı öyküsünde gençliğinde kuma olan bir kadından bahsedilmektedir. Kadın, yıllar içinde ilk kadının yerine geçemez ve adam tarafından terk edilir. Çocuğuna bakmakla yükümlü olan kadın, yıllarca çocuğunu büyütebilmek için çalışır, hayat mücadelesi verir. Herhangi birine

¹⁷³ Tomris Uyar, *Aramızdaki Şey*, Can Yayınları, İstanbul 1997, s.20.

¹⁷⁴ Ayşe Kulin, *Foto Sabah Resimleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.57.

¹⁷⁵ Dilber Saka, *Dinle Beni*, Turkuaz Yayınları, İstanbul 1998, s.13.

mecbur kalarak yaşamayı onuruna yediremediğinden bulabildiğini her işte çalışır. Onun için önemli olan çocuğunu başı dik bir biçimde büyüttür.

“Eş dost bana bir özel hastanenin çamaşırhanesinde iş buldu. Yıllarca klorak, deterjan ve buhar soluyarak baktım oğluma. Kibir etmedim. İşim deyip dört elle sarıldım. Çünkü ben, dünyada muhtaçlıktan daha güç iş tanımadım.”¹⁷⁶

İzbudak Akıncı’nın “Mandalinler” adlı öyküsünün ikinci bölümünde ise özverili bir kadının varlığı söz konusudur. Kadın, hem bebeğiyle ilgilenir hem de eşine maddi anlamda destek olmaya çalışır. Kadının bu çabası ailesiyle beraber daha rahat yaşayabilmek içindir. İyi bir eş ve iyi bir anne olarak fedakârlık yapmaktan çekinmeyen kadın, annelik ve çalışma hayatını bir arada yürütür.

“Selime Teyze söz verdi. Biraz büyüyünce, bebeğe bakacak. Böylece Sevgi de çalışabilecek. Kızı için. Ve kızının babasının ellerindeki ağır yükü paylaşmak için.”¹⁷⁷

Selma Fındıklı’nın “Ankara İstasyonu” adlı öyküsünde iki çocuk sahibi kadın kocası tarafından aldatılır. Bunun akabinde de terk edilir. Çocuklara bakma sorumluluğu sadece kadının üzerine bırakılmıştır. Maddi veya manevi hiçbir şekilde çocuklarının yanında olmayan baba, tüm yükü anneye yüklemiştir. Kadın, zor şartlar altında şarkıcılık yaparak çocuklarına hem annelik hem babalık yapmaya çalışır. Onları en güzel şekilde büyötmeye çalışırken kendi hayatından ödün verir.

“ ‘Baban olacak hayırsız, birinizi kucakta, öbürünüzü beşikte bırakıp gitti o kadına.. Tek kuruşunu da görmedik şunca yıldır..’

Sağ elini yumruk yapmış, boğazına bastırıyor;

‘Sesimle doyurdum, giydirdim sizi.. Düğünlerde, kına gecelerinde, zengin hanımları eğlendirerek.’¹⁷⁸

Ayda Erbal’ın, “Düşlerin Anahtarı-II” adlı öyküsünde anlatıcı çocukluk döneminden bahsederken şiddete maruz kalan annesine yer verilir. Fedakâr annenin, yaşadığı tüm olumsuzluklara rağmen ayakta kalma çabasını anlatır. Anlatıcının, annesini bir mücadele örneği olarak rol model göstermesinin yanında babasına olan

¹⁷⁶ Ferda İzbudak Akıncı, *Gizli Resimler*, Halkevleri Yayınları, Ankara 1998, s.34.

¹⁷⁷ Ferda İzbudak Akıncı, *Gizli Resimler*, Halkevleri Yayınları, Ankara 1998, s.133.

¹⁷⁸ Selma Fındıklı, *Ankara İstasyonu*, Sel Yayıncılık, İstanbul 1998, s.100.

nefreti de öyküde açıkça kendini gösterir. Bir anne; evinin huzuru, çocuklarının mutluluğu için kendi acılarını bir kenara koyarak hayatına devam eder.

“Annemin kırılğan sesi duyulurdu mutfaktan, akşam yediği onca dayağa rağmen sabah nasıl şarkı söylerdi, şaşardım... Direnmeyi annemden öğrendim... En zor zamanlarda bile yılmadan çalışmayı, yaşamla savaşmayı... Babamdan ne öğrendiğimi ise sormayın...”¹⁷⁹

Cihan Aktaş’ın “Boşluk” adlı öyküsünde siyasi olaylara karışmış oğlundan haber alamayan bir kadından söz edilmektedir. Kadın on altı yıl boyunca oğlundan haber alamaz ancak içindeki umudu da hiç kaybetmez. Annelik duygusuyla oğlunun tüm eşyalarını her daim hazır tutar. Her an oğlu gelecekmişçesine teyakkuzda bir hayat yaşamaktadır. İçindeki duyguların hiçbir zaman körelmesine izin vermeyen kadın için oğlunun ölmüş olması ihtimali yoktur. Böyle bir şeyi zihninden geçirmemesi gerektiğini düşünür. Bir annenin umut dolu bekleyiştir.

“Sağ olduğunu bilsem, ayrılığa katlanırdım. Bazıları gülüyor halime. Tam on altı yıl geçmiş aradan. Geçen zaman, ölüm fermanı gibi ama ölmüş değil ki o... hem var hem yok ve böyleyken onu var edebilmek için hep düşünmeliyim hep hatırlamalıyım.

Evin düzeni ne kadar değişirse değişsin, onun odası hep aynı kaldı. Hep o gelecekmiş kapıyı çalacakmış sofraya oturacakmış gibi hazır, hep o içinde yaşıyormuş gibi yerleşik.”¹⁸⁰

Ulviye Alpay’ın “Ninenin Çorapları” adlı öyküsünde maddi imkânsızlıklar yüzünden ikinci çocuk istemeyen kadından bahsedilir. Bir anne hem var olan çocuğu adına üzüldürken hem de yeniden çocuk sahibi olmak istemesine rağmen bunu göze alamaz. Çocuğunu iyi yetiştiremiyor oluşu kadın üzerinde vicdan azabı yaratır ancak elinden hiçbir şey gelmez. İkinci çocuğu olursa o da bu imkânsızlık içine doğacaktır ve onun da yaşantısı kardeşi gibi devam edecektir. Kadın bunu göze alamaz.

“ ‘Bu yokluğa birini daha ortak eylemek gücüme gidiyor doğrusu,’ ölgün sesi, bir lalenin başkaldırışı gibi duran dudaklarında eridi gitti.”¹⁸¹

¹⁷⁹ Ayda Erbal, *Son Kullanma Tarihi Geçmiş Aşklar*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999, s. 23.

¹⁸⁰ Cihan Aktaş, *Suya Düşen Dantel*, Nehir Yayınları, İstanbul 1999, s.70.

¹⁸¹ Ulviye Alpay, *Mavi Bir Merhaba*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 1999, s.95

Sonuç olarak; başka hiçbir duygu ile karşılaştırılamayacak yoğunluktaki annelik, kendi hayatından önce çocuğunun hayatını düşünmeyi esas alır. Kadınları ruhi ve fiziki manada zorlamasına rağmen her zaman sevgiyle yaklaşabildiği yüce bir bağıdır. Öykülerde bu bağı hangi mücadelelerle kurulduğuna sıklıkla yer verilmiştir.

2- BOŞANMA

Boşanma, evlilik birliğinin çiftler arasında sonlandırılmak istenmesiyle oluşan yasal bir durumdur. İki insanın birbirini sevmesi ya da birbirlerine uygun görülmesi üzerine evlenmeleri ne kadar doğal bir süreç ise belirli sebeplerle bu birlikteliğe son vermeleri de o kadar doğaldır. Boşanmanın yasal olarak kolaylaştırılması, modern çağda boşanmaya daha normal bir bakış açısıyla yaklaşılması, boşanma üzerine yapılan araştırma sayısını artırmıştır. “Aile ve evlilik kurumunu incelerken; onun sürekliliğini yok eden, eşler ve çocuklar üzerinde önemli derecede sosyal ve psikolojik etkiler meydana gelmesine sebep olan bu sosyal olayın üzerinde çalışma yapma gereği duyulmuştur.”¹⁸² Çünkü boşanmanın hayat içerisine daha güçlü yerleşmiş oluşu, sosyal düzende de birtakım değişiklikler meydana getirmektedir. “Türkiye, Batı’ya göre hâlâ iyi durumda olsa da 1990’lı yıllardan itibaren gözlenen anlamlı artış, boşanmaların ülkemiz için de bir sosyal sorun potansiyeli taşımaya başladığının göstergesidir.”¹⁸³

Kurulan bir düzenin bozulması, yaşam şartlarının değiştirilmesi cinsiyet farkı olmaksızın tüm bireyler açısından çok kolay bir durum olarak görülmemektedir. Kuşkusuz hiçbir evlilik de boşanma amacıyla yapılmamaktadır. Ancak boşanma vakalarında bunun birçok sebebe dayandığı aşikârdır. Doksanlı yıllarda kadın öykücüler tarafından yazılmış öykülerde bu sebeplerin çeşitliliğine rastlamak mümkündür. Eşler arasındaki geçimsizlik, maddi sıkıntılar, alkol kullanımı, kadına gösterilen şiddet, aldatma, terk etme, birden fazla evlilik yapma isteği, kadının gücünü kabullenemeyen erkeğin çıkardığı çeşitli sorunlar, evlilikten umduğunu bulamama, zorla evlendirilmiş olma, sevgiyle başlayan birliktelikte zamanla birtakım değişimlerin yaşanması öykülerde karşılaşılan sebeplerden bazılarıdır. “Türkiye’de boşanmalar hem refah içinde bulunanlarda, hem de hayat şartlarının ezdiği kesimlerde görülmektedir. Bunların

¹⁸² Neşide Yıldırım, *Türkiye’de Boşanma ve Sebepleri*, Bilig, Kış / 2004, sayı 28, s. 60.

¹⁸³ Başkaya, Zafer; Ünal, Abdullah: “*Türkiye’de Evlenme Ve Boşanma Oranlarının İller Düzeyinde Zamansal Değişimi (2001-2015)*”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 53, 2017, s. 338-358.

yanısıra ruhi bozukluk, maddi çıkar için evlenme, eşlerden birisinin veya ikisinin alkol veya kumar alışkanlığı, yaş farkı, eğitim düzeyinin farklı oluşu, çocuksuzluk, erkeğin çok eşlilik görüşünü benimseme eğilimi, namus anlayışının farklılaşması, evliliğin yükümlülüğünü kavramadan evlenme, son yıllardaki bazı basın ve yayın kuruluşlarının aile kurumunu çözücü yayın ve telkinleri, toplumun zihniyetinin değişmesi, dolayısıyla insanlarda faydacı, çıkarıcı ve ferdiyetçiliğin öne çıkması, uyumsuz ve geçimsiz ailede yetişmek gibi, birçok faktörün boşanmaya neden olduğu kaydedilmektedir”¹⁸⁴

Boşanma kararının alınması ve uygulamaya konulması her ne kadar iki taraf için de zorlu bir süreç olsa da hemen her örnekte bundan kadının duygusal açıdan daha fazla zarar gördüğü aşikârdır. Ruhen daha hassas olan kadın için boşanmak en son çaredir. Erkek için ise üzerinde çok durulacak bir konu olmayabilmektedir. Öykülerde eğitilmiş, eğitimsiz, çalışan, çalışmayan, genç, yaşlı, kırsalda yaşayan, kentte yaşayan olmak üzere farklı profillerde birçok kadın bulunmaktadır. Ancak hemen hepsinin boşanma sebepleri ve boşanma nihayetinde içinde bulundukları haller, duygular ortaktır.

Feride Çiçekoğlu’nun “Su Sudur” adlı öyküsünde boşanmak isteyen bir kadına bakış yer alır. Kadınların yaşadıkları ve bunlara verdikleri tepkiler genel yargı içerisinde değerlendirilirken bunun dışında kalan kadın yadırganır. Hâkime göre aldatılmayan, şiddet görmeyen, hakaret işitmeyen kadının boşanmak için de herhangi bir sebebi olmamalıdır. Bu sıkıntıları yaşamayan kadının, başka problemler yüzünden ayrılmak istemesi şımarıkça bir hareket olarak görülür.

*“Yargıç gözlerini bana diyor. Hayret, sitem, öfke karışımı bir bakış. Daha iyisini mi bulacaksın? Senin derdin ne? Buradan neler gelir geçer. Kadın, Allah’ın gününü dayak yer de ayrılmak istemez. Adam döver, eve dostunu getirir, bir de ayrılmak ister. Kadın yine de ‘yuvam yıkılmasın’ der. Sen ne biçim kadınsın? Çok yüz vermişler sana şımartmışlar besbelli. Bir kötüye düşeydin görürdün.”*¹⁸⁵

Halime Toros’un “Fark Edilmeyen” adlı öyküsünde boşanmış bir kadının düşüncelerine yer verilir. Kadına göre, evlilik başlangıçta kadınların gözlerinde büyüttükleri erkeklere hizmetleriyle başlar. Onların istekleri doğrultusunda kadın çalışır, kendisine yüklenen sorumlulukları yerine getirir. Bir süre sonra kadında bazı

¹⁸⁴ Mustafa Erkal, *Sosyoloji*, Der Yayınları, İstanbul 1987, s. 83.

¹⁸⁵ Feride Çiçekoğlu, *Sizin Hiç Babanız Öldü Mü?*, Can Yayınları, İstanbul 1990, s.95.

değişimlerin gerçekleştiği görülür. Hayatın içinde her zaman var olan ancak kadının yıllarca göremediği her şey kadına görünmeye başlar. Bu, kadının fark ediş evresidir. Zamanla olgunlaşan kadının tahammül sınırları daralır ve evlilik biter.

“Küçük kız çocukları ise minyatür evlerinde minyatür oyuncakları ile dev düşler dev efendiler kurarlardı. Çocuk doğururlar, ninni söylerler, bez yıkar, elbise dikerlerdi. Efendilerini yeterince devleştirip minyatür evlere sığdıramadıkları gün evlenirdi kız çocukları... Bu kez ev büyür, efendi küçülürdü. Küçük gelirdi efendi odalarına. Büyüme sırası kadına gelirdi. Büyür de büyürdü. Birinin evden çıkması lazım gelirdi. Bu işse mahkemede yapılırdı.”¹⁸⁶

Nazife Öztok’un “Turnageçidi” adlı öyküsünde boşanmak isteyen bir kadının evliliğini bitirme gerekçelerine yer verilmiştir. Çevrenin kendisini anlamadığını ifade eden kadın, problemin evlilik içerisinde alışkanlığın hüküm sürmesi olduğundan bahseder. Bir alışkanlık içinde sevgi duyulması ya da sevgi duyulduğunun zannedilmesi evliliğin bitirilmesi için yeterli bir gerekçedir. Etrafındaki insanların daha önce bu tarz sebeplerle bir boşanmaya şahit olmamaları kadını yadırgamalarına sebep olmaktadır. Oysaki kadının tek isteği gerçek sevgi ve mutluluktur.

“Aslında terk etmek istediğim eşim değil. Hüsnü, alışkanlığa dönüşmüş bir sevgi, bıkınlık, bir tekdüzelik. Bunu hiç anlamadılar.”¹⁸⁷

Nazife Öztok’un “Bir Kabukta İki Badem” adlı öyküsünde mutsuzluğun hâkim olduğu bir evlilik söz konusudur. Erkek eşini aldatmaktadır. Öyle ki eşinden boşanıp bebek bekledikleri sevgilisiyle evlenmek istemektedir. Ancak eşi boşanmaya asla razı olmaz. Sebebi ise adamı zor duruma düşürmek, ondan bu yolla intikam almaktır. Boşanma hususu öyküde bir evliliğin bitişiyle üzüntüyle karşılayan bireylerin gerçekleştirdiği bir törenden ziyade bir çekişme konusudur. Bu da evlilik kelimesinin bireyler tarafından içinin boşaltıldığı, değerinin ayaklar altına alındığı bir kavram olarak yer almasına örnektir.

“Hayır, ayrılmayacağım senden! Ayrılıp o şıfıntıyla birleşmene fırsat vermeyeceğim. Boşan boşanabilirsen bakalım...”¹⁸⁸

¹⁸⁶ Halime Toros, *Tanımsız*, Damla Neşriyat, İstanbul 1990, s.22.

¹⁸⁷ Nazife Öztok, *Yürek Elleyen Kızlar*, Kerem Yayınları, İstanbul 1990, s.33.

Erendiz Atasü'nün "Ağlayan Kadınlar Kolâjı İçin Taslak" adlı öyküsünde arkadaşı İdil'le mektuplaşan Sırma isimli kadın kocasından boşanacağını haberini verir. Evliliğini bitirmeyi düşünen kadın, hayatının geri kalan kısmını nasıl idame ettireceğini tam olarak bilmez. Bir kaygı söz konusudur. Çünkü kadının o güne dek ekonomik özgürlüğü olmamıştır, her zaman kocasına bağlı bir hayat yaşamak zorunda kalmıştır. Bu yüzden boşanma olayını uzun süredir ertelemektedir. Kadının sadece kendisinin yönetebileceği dayanağı olmadığı sürece hayatta hiçbir alanda özgür değildir. Buna rağmen boşanmayı ister, her şeyi göze almıştır.

*"İdil, boşanıyorum. Evet, artık dayanasım kalmadı! Özdemir'i terk ediyorum. Babadan kalma küçük gelirle geçinebilir miyim, bilmiyorum. En azından deneyeceğim. Başaramazsam ne olur, bilemiyorum."*¹⁸⁹

Hatice Bilen'in "Kopuş" adlı öyküsünde büyük aşkla evlenen çiftin kısa sürede ilişkilerinin zayıfladığından bahsedilir. Erkek, eskisi gibi değildir. İlgisiz davrandığı eşine kaba cümleler de kurmaya başlar. Kadın geldikleri bu duruma inanmamaktadır. Önceden birbirlerine vakit ayırdıklarında mutlu olan, zamanı güzel geçiren iki insan birbirinden tamamen uzaklaşmıştır. Bu uzaklaşma en çok kadını yaralamaktadır. İlişki, çiftin boşanmasıyla son bulur.

*"Her akşam aynı eve gelmenin dışında paylaştıkları şeyler giderek azalıyordu. Buna karşılık yalnızlığı çoğalıyor, bunaltısı dayanılmaz bir hal alıyordu. Artık, birlikte gidilen sinemalara, aynı banka yaslanarak seyredilen denizlere, el ele dolaşılan kırlara ayıracak zaman yoktu hayatlarında."*¹⁹⁰

Bilen'in "Mahkûm" adlı öyküsünde ise şiddet gören bir kadın öğretmenden bahsedilmektedir. Kadın boşanmak ister ancak yaşadığı kasabada dul olmanın zorlukları gözünü korkutmaktadır. Evliliğini istemese de sürdürmek zorunda hisseder. Öyle ki dul olarak yaşamak, şiddete maruz kaldığı mutsuz evliliğini sürdürmekten daha zorlayıcıdır. Eğitimli, maddi olanakları olan bir kadın için dahi böyle bir durumun içinde olmak büyük bir çaresizlik halidir.

¹⁸⁸ Nazife Öztok, *Yürek Elleyen Kızlar*, Kerem Yayınları, İstanbul 1990, s.38.

¹⁸⁹ Erendiz Atasü, *Onunla Güzeldim*, Afa Yayınları, İstanbul 1992, s.130.

¹⁹⁰ Hatice Bilen, *Ayın Uysal Işığı*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1992, s.18.

“Necmiye, ‘Bu, Allah’ın belası yerde dul bir kadın olarak yaşayamam’ korkusuyla boşanmayı mahvolmakla eşanlamli sanıyordu.”¹⁹¹

Neşe Karel’in “Yorgun Körfez” adlı öyküsünde başkahraman kadın, kocası tarafından aldatılıp terk edilir. Bunun üzerine eşi kendisinden boşanmak ister. Kadın, sokağa atılmasına rağmen eşinin maddi desteği olmadan yaşamını sürdüremeyeceği için boşanmamakta direnir. Onur kırıcı durumlarla karşı karşıya kalması ve bunun üzerine hala evliliğini devam ettirme çabası, kadının aslında hayata karşı güçsüz kaldığının göstergesidir.

“Görünüüü bir şeye benzemeyen, kara kuru, küfürbaz, fındırdek bir kadın olan ortağına sırılsıklam sevdalanmıştı kocası... İki yıldır birlikte yaşıyorlardı.

‘Seni istemiyorum! Yakamı bırak artık, boşanalım’ demişti karısına. ‘Ölürüm de boşanmam’ olmuştu yanıt. ‘Defol, düş yakamdan!’ diyerek kadını sokağa atmıştı adam.”¹⁹²

Tomris Uyar’ın “Alatav” adlı öyküsünde boşanan bir çiftin çocuklarının düşüncelerine yer verilir. Boşanma sebeplerini bilmeyen çocuk, bunu tahmin etmeye çalışır. Boşanmayı anlayışla karşılayan çocuk; evliliğin zorlamayla, sahip oldukları çocuklar için sürdüremeyeceğini de vurgular. Yazar, çocukları anlatıcı olarak kullanarak boşanma konusunda kabul görülmesi gereken düşünceleri ifade eder. Boşanmanın herkes tarafından ‘saygı’ ile karşılanması gerektiğini vurgular.

“Bence aydın kişiler, zor yoluyla sevgisiz bir evliliğe sürüklenemezler, çocuk isteyip istememe konusunda da özgürdürler. İkisi de yaşamlarının hiçbir döneminde para sıkıntısı çekmediklerine göre çıkara dayalı bir evlilik söz konusu olamaz. Demek, başlangıçta birbirlerini seviyorlardı. Sizce aralarına ne girmiş olabilir? Ağabeyimle benim, alacakları boşanma kararını saygıyla karşılayacağımızı bilseler gerektir; bu sıkıntıya bizim adımıza katlanmaları anlamsız.”¹⁹³

Tomris Uyar’ın “Gelgit” adlı öyküsünde eğitimli bir çiftten bahsedilmektedir. Kocasının kabalıklarına, anlayışsızlıklarına yıllarca katlanan kadın sonunda boşanmaya karar verir. Boşanmadan önce yıllarca yaşadığı tüm baskılara, mutsuzluğa çocuklarının

¹⁹¹ Hatice Bilen, *Ayın Uysal Işığı*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1992, s.48.

¹⁹² Neşe Karel, *Sokak Kedisi*, Akdeniz Sanatevi, Antalya 1992, s.19.

¹⁹³ Tomris Uyar, *Otuzların Kadını*, Can Yayınları, İstanbul 1992, s. 86.

düzenini bozmamak adına sabrettiği belirtilmektedir. Yaşadıklarını kızıyla paylaştığında bu ‘cehennemi’ daha fazla sürdürmemesi gerektiği, sürdürdüğü takdirde sağlığını tehlikeye atacağı yanıtını alır. Bu, kadını rahatlatmıştır. Artık hayatını düzene sokmaya ve mutlu olmaya net bir biçimde karar verir.

“Sonra kimse kararından döndüremedi onu. Hep baskı altında geçen ömrünü biraz renklendirmek için kurguladığı oyunların, her güçlüğün altından zekâsını kullanıp zarifçe sıyrılacağına ilişkin inancının boşa gittiği ortadaydı.”¹⁹⁴

Buket Uzuner’in “İkizlerden Biri” adlı öyküsünde iyi giden bir evlilik kadının ruh sağlığının bozulmasıyla birlikte dağılmaya başlar. Kadın hastaneye yatırılır, tedavi görür. Hastalık, kadınla çocuğunun arasına da mesafe girmesine sebep olmuştur. Nihayetinde boşanma gerçekleşir. Kadın bu boşanma ardından sadece eşinden değil çocuklarından da ayrılmak zorunda kalmıştır. Hayat karşısında yapayalnız kalan kadının tutunabileceği dal kalmamıştır.

“Evdeki cehennemin alevleri sokaklara taşmaya, öbür evlere sıçramaya başladığında, hastane dönüşünden bir yıl kadar sonra, annemle babam boşandılar. Babam, ben ve Ünzile ayrı bir eve taşındık.”¹⁹⁵

Nursen Karas’ın “Kuyruğuna Kuşlar Konan Kara Kediler” adlı öyküsünde erkeklerin evlilik içinde kadınların bulunacakları yeri belirlediklerine yer verilir. Erkeğin kadın için biçtiği role göre bir hayat yaşamak zorunda kalan kadın, bundan kurtulmayı da göze alamamaktadır. Erkeğe ‘bağımlı’ bir hayat sürdürdüğünü kabullenerek birçok açıdan ondan kopamayacağını ifade eder. Erkek de bunun farkındadır ve bunu sonuna kadar kullanabilmektedir.

“- Bizi oturttukları yerin iniş basamakları neler hiç düşündünüz mü?

- Birincisi bağımlılık... Parasal bağımlılık, hukuksal bağımlılık, ruhsal bağımlılık... Sanırım hepsi de bu. Daha ne olsun!”¹⁹⁶

Buket Uzuner’in “Küçük Hasır Sepet” adlı öyküsünde kendini özgür, rahat hissetmediği için eşinden boşanan kadın başka bir adamla evlenir. Sonrasında aynı

¹⁹⁴ Tomris Uyar, *Otuzların Kadını*, Can Yayınları, İstanbul 1992, s. 111.

¹⁹⁵ Buket Uzuner, *Karayel Hüznü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993, s.60.

¹⁹⁶ Nursen Karas, *Ceviz Sürgünü*, Karas Yayınları, İstanbul 1993, s.113.

duygularla bu adamdan da boşanan kadın, eski kocasıyla yeniden evlenir. Öyküde kadının mutluluk arayışı gözler önüne serilmektedir. Evlendiği kişilerle istediği gibi iletişim kuramamış olmak evlilik birliğini bozmasına sebep olmuştur. Öykü kahramanları boşanma hususunu gözlerinde çok büyütmezler.

*“Hastaneden çıktığında, eski karısı Güzide, çocuklarıyla birlikte Paris’e, şimdiki karısı Meral de, eski kocasına dönmüştü. Çok şaşırmadı, hatta biraz da hak verdi Meral’e. Birbirlerine iyi gelmiyorlardı. Sessizce boşandılar. Zaten pek de beraber olmamışlardı. Beraberken kendi başına var olma şansı bulamadığı için eski kocasından boşanan Meral, aynı nedenle yeniden dönmüştü ona...”*¹⁹⁷

Emine Işınsu’nun “Geç Kalma!.. Fakat Nereye?..” adlı öyküsünde bir kadın için hiç evlenmemiş olmanın da boşanmış olmanın da ‘zor’ meseleler olduğuna değinilir. Kadın her iki durumda da hayatını rahat ve özgür bir biçimde geçirememektedir. Toplumda kadının bir aile düzeni içerisinde hayatını geçirmesi gerektiğine inanıldığından, bunu elde edememiş bireyler mutsuzluk içinde bir hayat yaşamaya mahkûm olurlar. Çünkü kadın, bir erkeğin himayesinde olmalıdır.

*“Yaa böyle dertler de var. Oysa anam habire, ‘Evde kalacağına, keşke dul olsaydın.’ Der. ‘Dul olabilmek de zor anacığım, kaderine razı ol, dayan evde kalmış kızına.’ Yani asıl ‘dayanabilme’ meselesi, kızına!.. Söyleyemem.”*¹⁹⁸

Cihan Aktaş’ın “Son Büyülü Günler” adlı öyküsünde eşinin aldatması sonucu eşinden boşanan bir kadın öğretmenden bahsedilir. Terk edilen kadının boşanması ve hayatına aynı düzende devam edebilmesi kasaba gibi küçük yerleşim alanlarında çok sık görülen bir durum olmadığı için hem dikkat çekicidir hem de kadın için bir kat daha zordur. Kadının bu süreçte çok yıprandığı görülür. ‘Boşanmış kadın’ olarak yaşamak çevresindeki insanlarca yadırganmaktadır.

“İlkokul öğretmenim Raziye Hanım, kasabanın boşanmış tek kadını. O zamanlar 35 yaşlarında olmalıydı ya, çok daha yaşlı dururdu. Kasaba gibi saydam bir yerde

¹⁹⁷ Buket Uzuner, *Şairler Şehri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1994, s.39.

¹⁹⁸ Emine Işınsu, *Bir Gece Yıldızlarla*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1994, s.30.

üzerine kadın sevilen, terk edilen bir kadın olmanın hüznünden olmalıydı yüzünü kaplayan kara çukurlar, çizgiler, lekeler.”¹⁹⁹

Cihan Aktaş’ın “Bal Festivali” adlı öyküsünde de eşinden boşanan Zehra memleketine dönmek zorunda kalır. Kasabaya girer girmez çevresindeki insanların bakışları dikkatini çeker. Boşanmış bir kadının babasının evine dönüşü kasabalı için nadir rastlanan bir durumdur. Kadın, bu dedikodular arasında hayatına devam etmeye çalışır. Boşanmış olmak bir utanç sebebiymiş gibi algılanmaktadır. Çünkü toplumun düşünce yapısına göre kadının her şeye rağmen yuvasını yıkmamaya özen göstermesi gerekmektedir. Öte yandan boşandıktan sonra erkek hayatına normal bir şekilde devam edebilirken, kadın bunu her zaman bir tabu olarak yanında taşımaktadır.

“Bir fısıltı duyar gibi oldu. ‘Hoca’nın boşanan kızı mı bu?’ diye soruyordu biri. Başka bir ses de ‘Herhalde budur.’ diyordu. Kimlerin konuştuğunu görmek için bakmak gelmedi elinden. İçinde bir ezilme hissi, takvimin önünde kalakaldı. Korktuğu belki de buydu, böyle bir konuşma duymayı beklemişti hep. Kendisi için bugüne kadar bir önem taşımadıysa da kasabalılar evliliğiyle ilgili her şeyi öğrenmişlerdi.”²⁰⁰

Peride Celal’in “Böcek” adlı öyküsünde psikolojik sorunları olan bir kadından bahsedilmektedir. Kadın, hayatında sürekli kendisini rahatsız eden bir böcek olduğunu iddia eder. Psikologa gitmeye başlar. Psikolog, seanslar sonucunda böceğin, kadının kocası olduğunu saptar. Kadın kocasından boşandığında bu halüsinasyonların da geçtiği görülür. Kadın, artık özgürlüğüne kavuşmuştur. Hayatta yapmak isteyip de yapamadığı birçok şeyi boşanmanın hemen ardından planlama başlar. Evlilik hayatı onun için adeta bir hapisane halini almıştır.

*“Boşanma ilamını alınca hemen çıkıyorum. Yapmak istediğim ne çok şey var! Dünyayı, başka insanları tanımak! Bütün müzeleri, galerileri dolaşacağım. Resim yapmaya başlarım belki yeniden. Keyfimce yaşamak istiyorum. Kendim için yaşamak! Özgür olmak, evet özgür, her açıdan...”*²⁰¹

Yeşim Dorman Müderrisoğlu’nun “Harran’da Dolunay” adlı öyküsünde boşanan bir kadının doğduğu yere geri dönüş hikâyesine yer verilir. Kadın, boşandıktan sonra

¹⁹⁹ Cihan Aktaş, *Son Büyülü Günler*, Nehir Yayınları, İstanbul 1995, s.15.

²⁰⁰ Cihan Aktaş, *Son Büyülü Günler*, Nehir Yayınları, İstanbul 1995, s.48.

²⁰¹ Peride Celal, *Mektup*, Can Yayınları, İstanbul 1995, s.29.

sosyal hayatını da terk eder, yalnızlığı tercih eder. Bu tercihi, hem kendini dinlemek hem de boşandığı kocasına ders verme niteliğindedir. Ayrılık sonrası sessizliğe bürünerek inzivaya çekilme kararı alır. İçinde büyüttüğü hayal kırıklıkları kadına yalnızlaşma zorunluluğunu kılmıştır.

“Onun yanından da böyle ayrılmıştım. Onu da ev gibi cezasız bıraktım. Onu da sırları ve anılarıyla kilitledim. Onu da dağıtmadım ve sökmedim. Arkamda enkaz bıraktığımı hiç kimseye söyleyemez. Karşısına dikilip ilişkimiz için katlandıklarımı bir bir sayabilir, onu hassas yerlerinden vurabilirim. Ona yapabileceğim tek düşmanlık teselliye uzakta aramaktı, bu yüzden sürgüne kendimi gönderdim. Bütün gücümü kırmak için söylediği sözleri, ettiği tehditleri kendini beğenmiş bir azimle cevapsız bıraktım.

Yürümeye zorunlu olduğum o ‘yol’, varacağım o ‘zirve’ meğer sadece ‘yalnızlığımış.’”²⁰²

Feride Çiçekoğlu’nun “Balkon” adlı öyküsünde evliliklerin yürümeme nedenlerine vurgu yapılmıştır. Aşk ile başlayan bir birlikteliğin evlilik birliği ile devam ettirilmesi üzerine zamanla sıkıntılar çıktığından bahsedilir. Aşkın bir süre sonra bittiğini ifade eden anlatıcı, evlilik birliğinin aşkın bittiği noktada devam edemediğine işaret eder. Çiftlerin aşkı tükettikten sonra sadece evlilik kurallarına boyun eğerek birlikteliklerini devam ettiremedikleri aktarılır.

“ ‘Sence neden yürümüyor evlilikler?’ ‘Plastik çiçekler gibi,’ diye yanıtlıyorum düşünmeden. ‘Sen hiç ölümsüz bahar çiçeği gördün mü? Doğadaki her şey gibi aşk da tomurcuklanır, çiçeklenir, sararır ve ölür... Oysa evlilik, plastik çiçek gibidir...”²⁰³

Ayşe Kulin’in “Foto Sabah Resimleri” adlı öyküsünde boşanma konusunun yaşı geçkin insanlar tarafından nasıl algılandığına yer verilir. Torununun boşanması, anneannesi için acı ve utanç kaynağıdır. Bu, alışıldık bir durum olmadığı için yaşlı kadını çok sarsar. Çevresindekilerin bu konuyu basite indirgemesi, kendi fikrinin alınmaması yaşlı kadına göre anlayışsızca bir tutumdur. Boşanmak; üzerine derinlemesine düşünülmesi gereken, gerçekleştiği takdirde ise çevreye karşı tatmin edici sebepler sunulması gereken önemli bir konudur.

²⁰² Yeşim Dorman Müderrisoğlu, *Harran’da Dolunay*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995, s.9-10.

²⁰³ Feride Çiçekoğlu, *Yüz’lük Ülkeden Mektuplar*, Can Yayınları, İstanbul 1996, s.20.

“Özellikle torununun boşanmasında onu devre dışı tutmuşlardı sanki. Aile içindeki ilk boşanmanın acısını ve utancını tek başına çekerken kimseden anlayış görmemişti. Böyle işlere alışık olmayan bir neslin insanına hoşgörü göstermemişler, teselliye sadece kendileri için istemişlerdi.”²⁰⁴

Ayşe Kulin’in “Duruşma” adlı öyküsünde hayatına yer verilenlerden biri bir kadın hâkimdir. Kadının eşi, yıllarca alkole düşkünlüğüyle karısının mutsuz olmasına sebep olmuştur. Toplum içerisinde önemli bir konumda olan kadın, mutsuz bir aile yaşamına engel olamaz. Evliliği bir bela olarak görür ve bundan bir an önce kurtulmaya çalışır. Karşılaştığı diğer kadınlarla kendini kıyaslarken evlenmemiş olanları şanslı insanlar olarak tanımlar. Erken yaşta aldığı evlilik kararından pişmandır. Bir süre sonra bu durumu kaldıramayacak hale gelen kadın evliliğini bitirme kararı alır.

“Günlerdir uykusuz olduğumu bilmiyor. Böbrek sancımı, ayyaş kocamı, kanserli annemi de bilmiyor. Ben onun gözündeki hırçın, yorgun, geçkin bir hâkim karıyım. Koca bulamadı, evde kaldı diye üzüliyor. Ne kadar şanslı olduğunun farkında değil, aptal. Ben belamı yirmilerde, daha fakültedeyken bulmuştum.”

Yıllar önce kocasının içkiye düşkünlüğünden şikâyet ederken, ‘Beterin de beteri var,’ demişti annesi. Annesi hep darb-ı mesellerle konuşurdu. ‘Bunun beteri olmaz,’ diye bağırıyordu Saliha.”²⁰⁵

Cihan Aktaş’ın “Aile Fotoğrafı” adlı öyküsünde eşinden boşanmış olan kadın için bu, içinde taşıdığı bir yaradır. Etrafındaki insanlardan boşandığını saklamaya çalışır. Evli erkek arkadaşlarıyla görüşmelerinin yanlış anlaşılmalara mahal vermemesi için konuşmak istemez. Boşanan kadının tabuları oluşmaya başlamıştır. Sorgulayan bakışların içinde, diken üstünde bir hayat yaşamaya mahkûmdur. Bu bağlamda bakıldığında kadın, bir mutsuzluktan kurtulmuşken bir diğerine adım atmış olur.

“Görünmeyen yaraları ne yapmalı? Boşandığımı herkesten gizliyorum. Kursta kimse bilmiyor. Bir tek Ayşe’ye söyledim. Sahi Sinan da biliyor. Bu yüzden de benimle

²⁰⁴ Ayşe Kulin, *Foto Sabah Resimleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.7.

²⁰⁵ Ayşe Kulin, *Foto Sabah Resimleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.37.

pek konuşmak istemediği gibi bir düşünce saplandı zihnime. Ben de ona karşı soğuk davranmaya başladım. Evli barklı adam. İyi ama Lale de boşanmış değil mi?”²⁰⁶

Sevgi Özel’in “Seni Seviyordum” adlı öyküsünde orta yaşlarda bir erkeğin ayrıldığı sevgilisine yazdıkları yer almaktadır. Boşanmadan önce karısıyla olan ilişkisini anlatırken bu ilişkinin yıllar içinde arkadaşlığa dönüştüğünü anlatır. Evlilik bir süre sonra arkadaşlığa evrilmiştir. Birlikte mutlu olabilme niyetiyle girilmiş yolda iki evli insanın takınması gereken davranışları kazanamamış bireyler evliliklerini sonlandırmak zorunda kalır.

“Evliken dedim de... Seninle tanıştığında evliydim. Yarım yüzyılı geçmiş, herkesinkinden farklı olduğuna inandığım bir birliktelikti bizimki, karımla ayrılırken bile sesimizi yükseltmemiştik. Kimi kez iki kadın, kimi kez iki erkek gibi sohbet ediyor, kardeş gibi yatıp kalkıyorduk yıllardır. Ama iyi arkadaşlık ya da bize öyle geliyordu.”²⁰⁷

Sonuç olarak; birlikte yaşamamanın gereklerine uyamayan, evliliğin birincil şartı olan sevgi bağına sürdüremeyen, mutlu olunmayan bir süreci sonlandırmak isteyen çiftler evliliklerini bitirme kararı alırlar. Bu kararın maddi manevi yükünü çeken kişi kadındır. Kötü bir evliliğin kısıracından kurtulduğunu düşünürken boşanma olgusunu hazmedemeyen toplumun baskısıyla, yeni bir hayat kurmanın zorluklarıyla, alışkanlıklarından vazgeçmeye çalışmanın sıkıntılarıyla yüz yüze gelir. Bu da elbette kadın için problemleri hayatın bir başka yüzünü ortaya çıkarır. Doksanlı yıllarda kadın öykücüler tarafından yazılmış öykülerde bunun örnekleri sıklıkla işlenmiştir.

3. KADINA ŞİDDET

Şiddet, yüzyıllardır her toplumda kendisini birçok yolla gösteren bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Herhangi bir çözüme ulaşamadığı görülen bu sorun; önce bireyin sonra zamanla toplumun yaşam kalitesinin düşmesine sebep olan bir durumdur. Dünya Sağlık Örgütü şiddeti, “sahip olunan fiziksel güç ya da kuvvetin, tehdit yoluyla ya da doğrudan kendine, bir başka insana, bir gruba ya da topluma karşı yaralanma,

²⁰⁶ Cihan Aktaş, *Suya Düşen Dantel*, Nehir Yayınları, İstanbul 1999, s.41.

²⁰⁷ Sevgi Özel, *Bir Bulut Ayağıma Dolandı*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999, s.52.

fizyolojik hasar, gelişim sorunlarına ya da yoksunluğa neden olacak şekilde tehdit edici biçimde ya da gerçekten kullanılması”²⁰⁸ olarak tanımlamaktadır.

Şiddetin yoğunluğunun, zamanla insan zihninde ‘normal’ olarak kabul edilip içselleştirilmesi ve bununla birlikte eylemin sıklaştırılması, bu problemin büyümesine sebep olarak sonuçlarının giderek daha acı bir hale gelmesine sebep olmuştur. Kendini gerek konum itibarıyla gerek fiziksel güç itibarıyla üstün gören bireyin rahatça kabullenemediği herhangi bir durum karşısında bu üstünlüğünü ‘şiddet’ biçiminde göstermesi ile bu kavramın daha da beslendiği ve kişinin zihin kodlarına yerleştiği görülür.

Şiddet her ne kadar çok yönlü olup tüm bireyler arasında karşılaşılabilen bir durum olsa da en çok kadınlara karşı uygulanan bir tavır olduğu aşîkârdır. “Kadına yönelik şiddeti üreten dinamikler, yalnızca aile içinden değil, toplumun toplumsal, hukuksal, ekonomik, geleneksel, siyasal ve eğitimsel yapısı içindeki ayırıcı ve kadını erkeğe bağımlı kılan mekanizmalardan kaynaklanmaktadır”²⁰⁹

Kadına yönelik bu tutumun kuşkusuz birçok nedeni vardır. Kıskançlık, öfke kontrolü yapamama, geleneksel hayat içerisinde şiddeti normal bir olgu sayma, ekonomik yetersizlik, alkol kullanımı, kadını değersiz görme, eğitimsizlik, karşılığı olmayan cinsel dürtüler, sevgisizlik, güçlü kadının bu durumunu kabullenememe gibi olgular kadına yönelik şiddetin sebeplerindendir.

Doksanlı yıllarda yazılmış öykülerde sıkça rastlanan şiddet kavramı, kadının bu durum karşısında ne kadar yıprandığını gözler önüne sermektedir. Kadın kahramanların gördüğü şiddet, anlatılan olayların odak noktalarını oluşturur. Kadın, şiddetin her türüsüne maruz kalıp bunlara göğüs germeye çalışmaktadır. Fakat birçok öyküde kadının bu çabası maalesef ki sonuçsuz kalmaktadır.

Öykülerde karşımıza çıkan kadın kahramanların maruz kaldıkları şiddet çok yönlüdür. Bunları; fiziksel şiddet, duygusal/sözel şiddet, cinsel şiddet, ekonomik şiddet olmak üzere dört grupta inceleyebiliriz. Tüm bu şiddet türlerinin yansımalarının yer aldığı öykülerde kadın, kendisine yöneltilen bu davranışları çevresindeki hemen

²⁰⁸ World Health Organization (2002) World Report on Violence and Health. Geneva: WHO. http://www5.who.int/violence_injury_prevention/download.cfm?id=0000000582

²⁰⁹ Rengül Ekizceleroğlu, Sedef Zeyrekli (2007), “*Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Nedenleri ve Sonuçları*”, Kadın Çalışmaları Dergisi, Cilt:2 Sayı:4 s.63-75.

herkesten görür. Eşinden, çalışma hayatında yer alan kişilerden, yakın akrabalarından, toplum dayatmalarıyla büyümüş ve bunu zihninde normalleştirmiş olan çevresinden şiddete az ya da çok maruz kalır. Bu şiddete başkaldırmaya çalışsa dahi herhangi bir sonuç alamayan birey, bunun sonraki kuşaklara da taşınmasına engel olamaz. Bir kısır döngü şeklinde devam eden bu durum, hayat içerisinde şiddetin yerini hiçbir zaman değiştirmez.

3.1. Fiziksel Şiddet

Kadına şiddet bahsi geçtiğinde akla en çok gelen fiziksel şiddettir. Kadına uygulanan tekme, tokat, silahla yaralama gibi durumlar fiziki manada inciticidir. Bu incinme çoğu zaman ileri boyutlara taşınır; sakat bırakma hatta ölümle sonuçlanacak kadar yüksek seviyelerde yerini bulur. Fiziksel şiddetin görüldüğü yerde duygusal şiddetin de varlığı söz konusudur. Bedenine zarar verilmesi, birilerinin bunu kendinde hak görmesi, onur kırıcı ve üzücü bir haldir. Kadın, şiddeti yaşarken birçok açıdan bunun zararını hisseder.

Halime Toros'un "İstatistik Memuru" adlı öyküsünde anlatıcı, bir kadın doğum hastanesinin istatistik memurudur. Hastaneye yatan kadınların tüm bilgilerini, yatış sürelerini, hastalık sebeplerini tüm ayrıntılarıyla kayda geçer. Onun anlatımıyla kadına verilen değer gözler önüne serilir. Kadınların yaşadığı problemler o kadar benzerdir ki memur bunu kategorize eder. Bahsi geçen kadınların bir bölümü direkt fiziki şiddete maruz kalırken, diğer bölümü çevresindekiler tarafından değersiz sayıldıklarından ve ilgisizlikten bedenen tahribata uğrarlar.

"Bazıları hamilelikleri süresince yeterince beslenemediklerinden (zaten anemik bir görünümeleri oluyor), bazıları şiddete maruz kalıp Zehra Tütün gibi, tecavüze uğrayıp ya da vaktinden önce gelmek zorunda kaldıklarından..."

*Anemik gruba girenler daha ziyade gecekondudan. Bu kadınlar da çiçek bekler efendim fakat kayınvalideleri, yengeleri, teyzeleri tarafından pişirilen yağlı çörekler, börekler oluyor nasipleri."*²¹⁰

Nazife Öztok'un "Ateşböceği" adlı öyküsünde bir babanın kızına yönelik uyguladığı şiddete yer verilir. Bir yanlış anlama nihayetinde kızının erkek arkadaşı

²¹⁰Halime Toros, *Tanımsız*, Damla Neşriyat, İstanbul 1990, s.36

olduğunu zanneden baba, kızına sözel şiddet yönelttikten sonra fiziksel şiddeti de ağır bir biçimde uygular. Öyle ki ekmek bıçağını alarak kızını yaralayacak kadar öfkelenmiştir. Bu sırada oğluyla kızı arasında da bir karşılaştırma yapar. Erkeğin hakkı olarak düşündüğü karşı cinsle ilişki kız evlada gelince ‘ahlaksızlık’ adını alır.

“Tükürmekle soğumadı içi; vurdu, vurdu, vurdu ve kaptı ekmek bıçağını, ateşböceğine savurdu, yere düştü bir çiçek.”²¹¹

Dilber Saka’nın, “Alişan” adlı öyküsünde kahramanın annesi, babasını aldatmaktadır. Kadın, bu yüzden kocasından şiddet görür ve evlilikleri de bir süre sonra biter. Çocuk babasıyla büyür. Kadın problemlerinin yoğunlukta olduğu bu dönem öykülerde, kadının mağduriyeti çoğu zaman daha ön plandadır. Bu öyküde, genellenin dışında kalınarak kadına farklı bir açıdan bakılmıştır. Gördüğü şiddete geçerli bir sebep yüklemeye çalışan ve öykü genelinde erkeği ılımlı tavırlarıyla gösteren bir tutum söz konusudur. Fakat sebep ne olursa olsun kadına zarar vererek öfkesini yenen birey, şiddetin meydana gelmesine sebep olarak kötü duyguların beslenmesini tetikler.

“ ‘Yine nerede sürtüyorsun’ demişti babası. Annesi de öfkeliydi. Son zamanlarda bir bulutlanma sarmıştı yüzünü. Gülümsemiyordu artık. Öfke dolu bir sesle:

‘Artık çekilmiyorsun’ demişti kocasına. Babası yürümüşü annesinin üstüne. Delice yumrukluyordu onu. Alişan yapışmıştı annesinin eteklerine. Bir ara yere yuvarlandı. Neye uğradığını şaşırılmıştı. Öylece ağlayakaldı oracıkta. Birkaç akşam daha dayakların ardı gelmedi.’²¹²

Dilber Saka, “Saçları Rüzgârlı Kız” adlı öyküsünde erkek kardeşinden şiddet gören kızıdan bahsetmektedir. Aile, erkek kardeşe böyle bir özgüven ve hak vermiştir. Kadının aile içinde görmeye başladığı şiddet, hayatı boyunca içselleştirmek zorunda kalacağı bir durum haline gelir. Geleneksel hayatta ataerkil toplumun yönlendirmesiyle kadının çevresindeki tüm erkekler kadına verilen hakların üstünde haklara sahiptir. Bu, kadının da kabullenmek zorunda kaldığı incitici bir durumdur.

²¹¹ Nazife Öztok, *Yürek Elleyen Kızlar*, Kerem Yayınları, İstanbul 1990, s.51

²¹² Dilber Saka, *Sesim Değdi Yağmurlara*, Kerem Yayınları, İstanbul 1991, s.55.

“Küçük ablam geçenlerde, abimin kravatını taktı. Moda mıymış neymiş. Abimden gizli çıkıp gitmiş. Görmüş onu abim, nerede gördüyse. Ağzını burnunu dağıttı kızcağızın. ‘Bana ait bir şeyle elin züppesine hava atıyorsun, değil mi?’ dedi.”²¹³

Jale Sancak’ın “Çirkef Düetto” adlı öyküsünde herhangi bir kabahati olmamasına rağmen sevgilisinden fiziksel şiddet gören kadından bahsedilmektedir. Adam şiddet göstermeyi alışkanlık haline getirmiştir. Sebebi ne olursa olsun yenemediği tüm öfkesini kadın üzerinden soğutmaya çalışmaktadır. Kadının yapabileceği hiçbir şey yoktur. Sevddiği adamın düzelmesi için sabreder.

“Meçhul, efkârını bir türlü dağıtamamıştı gene de. Hırsla kalktı, kadının saçlarına yapıştı. Sonra yorulana kadar dövdü kadını. Gece bitene kadar. Bütün öcünü ondan aldı.”²¹⁴

Perihan Akçay’ın “Beni Allah Affetsin” adlı öyküsünde eşinden yoğun şekilde fiziksel şiddet gören kadına yer verilmiştir. Uyuşturucu madde kullandıktan sonra eşini sürekli döven adam kadının sabrını tüketmiştir. Kadın artık yaşadıkları karşısında dayanacak güç bulamaz ve eşini öldürür. Öyküde hapisanede olan kadın için mahkûmiyet dahi bir nebze daha iyidir. Erkeğin kadına yaşattıkları iki insanın da hayatının bitmesine sebep olacak boyutlara kadar gelmiştir.

“Kocasını bir bıçakla delik deşik etmiş. Esrarı çektikçe çok dayak atarmış zavallıya. O da bir gün dayanamamış. Yazık kırkından sonra buralara düşmüş işte.”²¹⁵

Didem Uslu’nun “Gülo’nun Kara Yazgısı” adlı öyküsünde birçok problemle savaşıyor öykü kahramanı Gülo, şiddete de maruz kalmaktadır. Eşiyle vermesi gereken bir karar üzerine tartışırken araya giren kayınpederiyle fikir ayrılığı yaşar. Hayatı boyunca her şeye sessiz kalmış bir kadın olan Gülo, kendini tutamayarak kayınpederine cevap verir. Bu cevap üzerine de ağır bir şiddete maruz kalır. Kendi hayatıyla ilgili karar verme özgürlüğüne sahip olamadığı gibi bu uğurda dayak da yemiştir.

“Onlara karı koca kavgasına karışmamalarını söyleyince, yer yerinden oynadı. Kaynatası Gülo’nun uzun saçlarını bileğine doladığı gibi, başladı kadını savurmaya.”

²¹³ Dilber Saka, *Sesim Değdi Yağmurlara*, Kerem Yayınları, İstanbul 1991, s.8.

²¹⁴ Jale Sancak, *Aynadaki Yüzler*, Can Yayınları, İstanbul 1991, s.52-53.

²¹⁵ Perihan Akçay, *Kardelen Çiçeği*, Gözyaşı Yayınları, Konya 1991, s.56.

Gülo bir komşu kapılarını görüyor, bir bağırgan kadınların ayaklarına kapanıyordu. Otobüs durakları ters dönmüş, gözünün önünde kayıyor, o sırada önüne çıkan şoförlerle yoldan geçenler kaçıyorlardı. Gülo 'yu on on beş erkek zor kurtardılar.”²¹⁶

Duygu Asena'nın, “Nur ya da Yalan” adlı öyküsünde on yıl sonra hapisten çıkan kocasının değişimi sonucu şiddete maruz kalan kadın işlenmektedir. Birbirlerini çok seven çiftin hayatı zamanla tamamıyla değişir. Erkek gereksiz kıskançlıklara girer, gündelik yaşamda olabilecek küçük aksaklıklarda dahi eşini suçlar, azarlar. Bir süre sonra fiziksel şiddet göstermeye başlar. Erkeğin dengesiz davranışları da kadını yormaktadır. Çünkü eşinin tavırları anlık değişir; şiddet gösterirken kısa bir süre sonra şefkatle yaklaşır. Bu öyküde kadın da erkek de sosyal hayat içerisinde saygın bir konumdadır. Konumları gereği ne erkeğin böyle davranışlar sergilediği düşünülür ne de kadının bunlara katlanabileceği. Fakat şiddet kendini her yerde ve herkes üzerinde göstermektedir.

“ ‘Sen ayıbı bana mı öğreteceksin manyak’ ve tokadı Nur’un yüzüne patladı. Nur ilk kez tokat yiyordu. İlk kez bir el yüzüne tokat atmak için dokunuyordu. Nur on yıl, yüzü sevilsin, okşansın diye beklemişti. Gözlerinden yaşlar aktı, bakakaldı...”²¹⁷

Öykü içerisinde kadının konuyla ilgili iç konuşmasına da yer verilir. Kadın, özeleştirici yaparken yaşadıkları karşısında gösterdiği davranışlar için kendini ikna etmeye çalışır. Şiddet karşısında sessiz kalmanın, kendisine olan saygısının ayaklar altına alınmasına da müsaade etmek anlamına geldiğini düşünür. Ancak yine de eşinin onu sevdiğine ikna olmaya çalışmak kadını psikolojik yönden rahatlatır. Bu rahatlatış kadının erkekten vazgeçme, tek kalma korkusunun bir yansımasıdır. Doksanlı yıllarda yazılmış öykülerin birçoğunda bu türden korkular yüzünden mevcut durum içerisinde yaşamak zorunda kalan kadınlara yer verilmektedir.

“O sana vurmayı kendinde hak görüyor. Niçin ona izin veriyorsun? İzin vermiyorum. Bunların dineceğine inanıyorum, anlayış gösteriyorum. Bu anlayış değil, sen de kendini küçük görüyorsun, ona karşı çık, konuş, kendine vurdurtma. Kimseye

²¹⁶ Didem Uslu, *Tutkulu Bir İstanbul Üçlemesi*, Simavi Yayınları, İstanbul 1992, s.120.

²¹⁷ Duygu Asena, *Kahramanlar Hep Erkek*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1992, s.26.

bunu yaptırtma, kendi kendine saygın ne oluyor? O beni dövmüyor. O beni dövmüyor. O beni seviyor.”²¹⁸

Hatice Bilen’in, “Mahkûm” adlı öyküsünde küçük bir kasabada yaşayan kadın öğretmenin lise ikiden terk bir erkekle evliliği anlatılmaktadır. Tüm çevresi bu evliliğin sürmeyeceğini düşünür, iki genci birbirlerine yakıştırmaz. Evlilik gerçekleşir ve bir süre sonra olumsuzluklar başlar. Kadın sürekli şiddet görmektedir. Artık kadın için bu bir alışkanlıktır. Yaşadığı şiddeti zamanla o kadar içselleştirir ki bunu saklamaya dahi gerek duymaz. Kadın, bu hareketiyle kendisini rahatlatıldığını düşünür. Ancak toplumdaki yeri düşünüldüğünde böyle bir duruma maruz kaldığının duyulması onu psikolojik yönden zayıflatır. Etrafındaki insanları haklı çıkarmamak için boşanmayan kadın, ruhen yıpranır. Böylece yaşadığı fiziksel şiddet, psikolojik şiddeti de doğurur ve kadın ikisiyle birden savaşmaya mecbur kalır.

“Önceleri, yediği dayakların izini kimse görmesin diye, boyuna mazeret izni alan Necmiye, sonraları vazgeçti. Artık, yüzü morarmış bir halde okula geliyor ve yaşadığı utancı bir hastalık gibi ortalığa yaymaktan çekinmiyordu. Bunu yapmaktan hoşlandığı bile söylenebilirdi. Arkadaşlarının, kocasına lanetler yağdırışını dinlerken, acısı, sanki biraz hafifliyor, yüzündeki tiksinti, gizli bir paylaşma duygusu veriyordu ona.”²¹⁹

Selçuk Baran’ın “Ağ” adlı öyküsünde şiddete maruz kalan bir kadın öğretmenden bahsedilmektedir. Eşinin alkol aldığı günlerde kendisine fiziksel şiddet gösterdiğini ifade eden kadın, bunu çevresinin öğrenmesinden endişe etmektedir. Toplumda saygın bir konumda yer alan kadın kahraman için eşinin bu şekilde bir hareket sergilemesi onur kırıcı bir durumdur. Yaşadıklarının belli olmaması adına yüzüne vurulmaması için kocasına adeta yalvarır. Kadının çaresizlik içinde olduğu açıktır.

“Bu, kafayı buldu mu bazen beni pataklardı. Hiç sesimi çıkarmazdım. Yalnızca ‘Aman Hulusi Bey, kurbanın olayım yüzüme vurma,’ diye yalvarırdım, ‘Yarın dersim var,’ derdim.”²²⁰

²¹⁸ Duygu Asena, *Kahramanlar Hep Erkek*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1992, s.28

²¹⁹ Hatice Bilen, *Ayın Uysal Işığı*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1992, s.49.

²²⁰ Selçuk Baran, *Arjantin Tangoları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1992, s.32.

Nursen Karas'ın "Ceviz Sürgünü" adlı öyküsünde eşine fiziksel şiddet uygulayan bir adamdan bahsedilmektedir. Kadın, çocuğunun gözleri önünde sürekli dayak yemektedir. Bir baba, öfkesini yenmek adına fiziksel manada gücünün yettiği kişi olan eşine, kendinde bunu hak görerek işkence uygulamaktadır. Kadın için dayak yemek hayatın bir parçası haline gelmiştir. Bir gün bu dayak o kadar şiddetlenir ki kadının ölümüyle sonuçlanır. Çocuk hayatı boyunca yaşadıklarını unutamaz.

*"Babası anasını dövmüştü, evet hep döverdi. Evet, öyle olmuştu, saçlarından tutmuş, odunla vurmıştu. Kanlar akmıştı. Gücü yetmiyordu anasını kurtarmaya; dizlerine sarılmış bağırırken yere yıkıldığında üzerine kapanmıştır."*²²¹

Sibel Bilgin'in "Merdivenleri Denize İnlen Şehir" adlı öyküsünde bir erkeğin eşini öldürmeyi hayal ettiği görülmektedir. Adam her ne kadar bunu hayata geçirememiş olsa da içindeki sevgisizliği, öfkeyi dindirmek adına kadına zarar vermeyi düşünür. Bunu da intihar süsü vererek üzerinden atmayı planlamaktadır. Zihninde geçirdiği sahneler canice hisler beslediğini ifade eder. Bir kadının hayatını bitirmeye varacak kadar ileri boyuta varmış olan şiddet duygusu erkeğin de psikolojisini bozmaktadır.

*"Haberin başlığının hemen altında, üzerine gazetelerle örtülmüş cesedin bir fotoğrafı vardı. Eteğinin ucu yatağın kenarından yere doğru sarkıyor, üzerini örten gazetelerin arasından ince bilekleri görünüyordu."*²²²

Zerrin Koç'un "Tahta Oyuncaklar" adlı öyküsünde eşiyle fikir alışverişi yapıp iletişim halinde olmak isteyen bir kadının eşi tarafından ters davranışlarla karşılanmasına yer verilir. Ülkenin durumu hakkında endişe duyan ve eşinden başka konuşabileceği kimsesi olmayan kadın, eşi tarafından aşağılanır. Konuşmaya devam etmesi halinde fiziksel şiddete maruz kalacağı noktasında eşinden tehdit alır. Daha önce de eşinden şiddet gördüğü öykü içerisinde okuyucuya aktarılır. Böylece kadın fikir üretme, paylaşma hususunda şiddet eğilimli bir eş tarafından sindirilir.

²²¹ Nursen Karas, *Ceviz Sürgünü*, Karas Yayınları, İstanbul 1993, s.17-18.

²²² Sibel Bilgin, *Bana Bir Harf Söyle*, Can Yayınları, İstanbul 1993, s.26.

*“Bana bak Edibe! Seninle bunları konuşmaya gelmedim. Karnım aç! Yemek hazırla! Çabuk ol! Kaşınıyorsun yine. Patlattım mı tokatı görürsün Başvekil’i, Bakan’ı...”*²²³

Ayla Kutlu’nun “Altın” adlı öyküsünde ise kadına şiddetin işkence boyutu yer almaktadır. Karısının başka bir erkekten çocuğu olduğunu öğrenen adam, kadının doğum yaptığı sırada kadını bağlayıp doğumu gerçekleştirir. Ardından yeni doğmuş bebeği annesinin gözleri önünde öldürür ve kadına işkence yapmaya devam eder. Kadının hayatında iyileşmeyecek yaralar bırakan erkek, bir bebeğin canını alabilecek kadar canileşmiştir. Kadının değersizliği öykü içerisinde açıkça görülmektedir. Erkek, şiddeti en derin haliyle gözler önüne serer fakat öfkesini yenemez ve bunu sürdürür. Erkeğin sağlayamadığı öfke kontrolü sayılı dakikalar içerisinde kadının hayatına mal olacak niteliktedir.

*“Sabah ezanında yine aksayarak geldi. Teşti alıp çıktı odadan. Az sonra elinde üç dört metre ak bezle geldi, bebeğin kasılmış ölüsünü ona sardı, iki kolunun üstüne aldı çıktı. İkindiden sonra döndü. Kadının kollarını, bacaklarını çözdü, tiksinerak baktı.”*²²⁴

Gülseren Engin’in “Carmen” adlı öyküsünde genç bir çiftin evliliğinden bahsedilmektedir. Güzel başlayan bu evlilik bir süre sonra kötüye gitmeye başlar. Kocasını hem sürekli alkol kullanır hem de bunun etkisiyle eşini sürekli döver. Kadın, eşinin bu hareketlerine anlam veremez ama bunu sonlandırmaya gücü yoktur. Erkeğin himayesinde yaşıyor olmak kadının mecbur kaldığı bir durumdur. Çaresizlik duygusu öykü içerisinde var olan en baskın duygudur.

*“Kocan, çalıştığı kulüpten zil zurna sarhoş dönüyor, olmadık nedenlerle seni dövüyordu. Canını yakmaktan zevk aldığını o sıralar öğrendin. Yediğin dayak yetmezmiş gibi, gece yarıları, içki bulman için sokağa atıyordu seni.”*²²⁵

Hülya Özel’in “Yağmurla Geldim Sana” adlı öyküsünde genç bir kız bir erkekle ilişki yaşamaya başlar. Ailesinin bu ilişkiyi öğrenmesinden korkmasına rağmen birlikteliğine son vermez. Bir gün, iki sevgiliyi gören birileri bunu kızın babasına haber

²²³ Zerrin Koç, *Ben Sizi Çok Aradım*, Kavram Yayınları, İstanbul 1994, s.9.

²²⁴ Ayla Kutlu, *Sen De Gitme Triyandafilis*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1994, s.84.

²²⁵ Gülseren Engin, *Kaçış Düşleri*, Demet Yayıncılık, İstanbul 1994, s.80.

verirler. Bu olaydan sonra kız için adeta bir cehennem hayatı başlar. Baba, kızına ağır bir fiziksel şiddet uyguladıktan sonra onu eve hapseder. Bu hapis hayatı beş yıl sürmüştür. Kızın hayatında yaşadığı bu beş yılın izleri her daim taze kalır. Öte yandan kızın annesi de hiç suçu olmadığı halde yaşananlardan etkilenmiştir.

*“Kız, mahkeme kurulana kadar dayak, mahkeme sonrasında da beş yıl ev hapsine hüküm giyer. Kararın temyiz edilme şansı yok gibidir. Birkaç kez cezayı hafifletici nedenler ileri sürmeye kalkan anne, fena halde azarlanır. Üstelik sorumsuzlukla ve işbirlikçiliğiyle suçlanır.”*²²⁶

Neşe Karel’in “Boyutlar” adlı öyküsünde Döne isimli bir kadının hayatı boyunca yaşadığı sıkıntılara yer verilmiştir. Sürekli şiddete maruz kalan kadın, zamanla gençliğini ve güzelliğini kaybetmiştir. Başta eşi olmak üzere çevresi tarafından maddi ve manevi olarak sömürülmüştür. Ona zarar vermeyi kendinde hak gören eşi vefat edene kadar bu mağduriyeti yaşamaya devam etmiştir.

*“Döne’nin ağzında diş yoktu. Birkaç yıl önce leğen doluları kan kusarak ölen alkolik kocası, babasından kalma beş ağaç kayısıyla, iki tarlayı satmaya razı edinceye kadar döverek dökmüş dişlerini. Döne’ye herkes teyze diyor. Oysa ancak elli sularında. Sopa yedikçe alır başını dağlara kaçarmış.”*²²⁷

Ayla Kutlu’nun, “Mekruh Kadınlar Mezarlığı” adlı öyküsünde dul ablasının tiyatroya gittiğini duyan erkek kardeşin ablasını öldürmesinden bahsedilmektedir. Bir kadının yanında erkek olmadan sosyal bir ortama girmesine olumsuz bir şekilde yaklaşılmaktadır. Bu öylesine ciddi bir hal alır ki şiddet, cinayet noktasına gelir. Bir erkek kardeşin yenemediği egosu kadının hayatını bitirmiştir. Yaşadıkları yerdeki halkın da bu olayı desteklediğine yer verilir. Durum onlar için bu kadar basittir. Ölen kadının cesedi mezarlığa dahi alınmaz ve kadının annesiyle birlikte birkaç kadın kasaba dışına cesedi gömerler. Cesede sahip çıktıkları için bu kadınlar da günahkâr sayılır ve psikolojik şiddete maruz bırakılır.

²²⁶ Hülya Özel, *Yağmurla Geldim Sana*, Başak Yayınları, Ankara 1994, s.7.

²²⁷ Neşe Karel, *Erkekler de Sever*, Akdeniz Sanatevi, Antalya 1994, s.41.

“Hediye’nin anası, Nazlı ve Ayşad Bahu yorgunluktan yıkılarak Hediye’yi gömdükleri yalnız selvinin oradan dönerken, evlerine dağılmamış ve kadınları bekledikleri pek belli olan erkekler yol kestiler:

‘Sizler de mekruhsunuz. Öldüğünüzde sizin de namazlarınız kılınmayacaktır. Mezarlıkta size yer yoktur.’”²²⁸

Nalan Akgöl’ün “Modası Geçmiş Bir Sevda Masalı” adlı öyküsünde kahramanın tanık olduğu kadına şiddet olgusu ölümle sonuçlanacak kadar ileri boyuta varmıştır. Kahramanın oturduğu apartmanın kapıcısı yeni evlendiği (imam nikâhı) karısını gündelik olaylardan ötürü sürekli döver ve bu artık onun için çok normal bir durum halini almıştır. Düşünce yapısı zaten belli olan erkek, bir dayanağı olmayan kıskançlık yüzünden genç kadını öldürür. Bunu da kendini savunur biçimde ifade eder. Kurduğu cümlelerin her kelimesinde kadına olan saygısız tutumu da gözler önündedir.

“Ablam be, okumuş adamsın sen, dinle! Şu benim karı, beceriksizin biri çıktı. Pişirdiği yenmez, yıkadığı çamaşır temizlenmezdi. Karılığını sorarsan on para etmezdi. Bu yüzden tepem atar, ara sıra pataklardım akşamları. Baktım, adam olacağı yok, boşayacaktım hınzırı, biliyorsun işte bizimki imam nikahı... Ama, bir de ne göreyim geçenlerde; benim karı kasabın humbul çırağına gözlerini süzüp duruyor, dişi köpek gibi kuyruğunu sallıyor. Isınamamıştım ona, boşayacaktım zaten ama, böyle de olur mu ya, boynuzlu muyum ben? Sıkıverdim boğazını, bitiriverdim işini. Eh! Ne yaparsın? Namus davası...”²²⁹

Sevgi Özel’in, “Şimdi Daha Güzelsin” adlı öyküsünde Selma isimli bir kadından bahsedilmektedir. Kadın siyasi olaylar yüzünden zorluklarla geçmiş gençliğinde evliliğiyle de mutsuz olmuştur. Eşi tarafından ağır şiddet görmektedir. Bu ağır şiddet sonucunda kadının bedeni üzerinde kalıcı hasarlar meydana gelir. Tüm bu şiddet durumlarının nihayetinde kadın dayanamayacak duruma gelir ve sonunda eşini terk eder. Şiddet gören kadınların birçoğunun yapamadığı bu hareket kadının hayatını düzene sokar.

²²⁸ Ayla Kutlu, *Mekruh Kadınlar Mezarlığı*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1995, s.46.

²²⁹ Nalan Akgöl, *Yıl İsa’da Sonra Bin Dokuz Yüz Doksan*, Altın Kitaplar, İstanbul 1995, s.60.

“Evliliği ise, kendi deyişiyile tam bir işkenceydi. Gözaltındakileri bile unutturuyordu, kocasından yediği dayaklar. Hele sonuncusunu aklından silmesi olanaksızdı, izlerini yaşam boyu taşıyacaktı.”²³⁰

Neşe Cehiz’in, “Mönü” adlı öyküsünde takıntılı bir eşi olan kadının yaşadıklarına yer verilmektedir. Hiçbir suçu olmamasına rağmen karısından sürekli şüphelenen erkeğin bu durumu bir hastalık boyutuna gelmiştir. Öyle ki oğlunun kendine benzemiyor oluşu dahi erkeği şüphelendirmektedir. Bu yüzden kendi oğluna da düşmanca hisler besler.

“Ya garnizonda, nöbette olduğu gecelerde karısını başka bir erkek kucaklıyorsa? Ya gündüzleri de eve alıyorsa sevgilisini?.. Gökyüzü iyiden iyiye pembeleşmişti o sıra. Bu sonsuzlukta yapayalnızdı Mete...”²³¹

Kadın, attığı her adımda erkeğin kuruntuları sonucu gösterdiği şiddete maruz kalmaktadır. Durum her geçen gün daha ciddi bir boyut kazanır. Erkek, öykü sonunda bu durumu kadını öldürerek sonuçlandırır.

Dünya yanıp yok oluyormuş da nedeni Defne’ymiş gibi hırslanmıştı. Tezgâhın üzerindeki ekmek bıçağını aldı. Defne’ye rastgele sapladı...”²³²

Perihan Akçay’ın “Kaderin Sunduğu İkrâm” adlı öyküsünde eşinden ve eşinin ailesinden fiziksel ve psikolojik şiddet gören bir kadından bahsedilmektedir. Duygusal açıdan kendisine en yakın hissedebileceği kişi olan eşi de kadına herhangi bir destek sağlamamaktadır. Bu, kadının hayat karşısında daha güçsüz hissetmesine sebep olup derin bir mutsuzluk içerisine girmesine vesile olmaktadır. Her şeye rağmen evliliğini sürdürmek zorunda kalan kadın için her geçen gün hayat daha da çekilmez bir hal alır.

“Ah, şu oymalı kapıların dili olsaydı da, bir söyleselerdi çektiklerini!.. Dayak atmaları için attığı adım dahi sebepti bu evde. Kocasını hiç olmazsa arada bir özür dilemeyi bari denese!.. Belki bu kadar tasalanmayacaktı. Ama o zalim adamın Allah’ın adını anmaktan aciz dudakları, özür dilemeyi nereden bilecekti ki... Yüreği daraldı.”²³³

²³⁰ Sevgi Özel, *Aşk Bir Boncuktur*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1995, S.79 .

²³¹ Neşe Cehiz, *Fasulyeden Aşklar*, Varlık Yayınları, İstanbul 1996, s. 43.

²³² Neşe Cehiz, *Fasulyeden Aşklar*, Varlık Yayınları, İstanbul 1996, s.46.

²³³ Perihan Akçay, *Doğ Diye Haykırdı Güneşe*, Gözyaşı Yayınları, Konya 1996, s.85-86.

Sevgi Özel, “Güzel Kadın Erkeğin Şeytanıdır” adlı öyküsünde ilk gençlik yıllarında genç bir kızın üvey annesi tarafından fiziksel ve psikolojik şiddet gördüğüne yer verilmiştir. Ortaokula başladığı yıl annesini kaybeden genç kız, üvey annesinden yoğun bir şekilde şiddete maruz kalır ve babası tüm olanları görmezden gelir. Herhangi bir desteği olmayan genç kız şiddete boyun eğmek zorunda kalmıştır. Bu olay, ileriki yıllarda kızın hayatına sürekli olumsuz bir biçimde yansımıştır.

“Ama genç yaşta ölen anacığının yerine, dört beş ay sonra öyle bir Polly geldi ki, Sevim feleğini şaşırdı. Yasaklara gömülmüştü, kitap okusa dayak, camdan baksa dayak, saçını tarasa dayak, gülse ağlasa, otursa kalksa dayak, kötü söz...”²³⁴

Fatma Murat’ın “Hiç Değilse Ölüm Var” adlı öyküsünde eşinden şiddet gören hamile bir kadından bahsedilmektedir. Eşler arasında çeşitli sebeplerle anlaşmazlık çıkar. Erkek fiziksel güç uygulayarak tartışmanın kazanan tarafı olmaya çalışır. Hamile kadın ise içinde bulunduğu duygusal hassasiyetle birlikte bu olaydan fazlasıyla etkilenir. Kendisine uygulanan fiziksel şiddetten hem kendi hem de henüz doğmamış bebeği adına korkmaktadır. Çaresizce kendisine yapılan işkencelere katlanır.

“Dayandığı noktaların gücüyle karısını mutfığa zarar veren böcek gibi eziyor. Zekai sonunda Fidan’ın söze söz, kol gücüne tencere tabakla başkaldırısı yüzünden kendini yitirdi. Kadının saçına yapışıp dış kapıya sürükledi. Son tekme vurdu. Kapı önüne koydu. Sokakta Fidan.”²³⁵

Sevgi Özel’in “Düşmek” adlı öyküsünde yaşamı boyunca sürekli sıkıntı çekmiş, çevresindekiler tarafından hayal kırıklığına uğratılmış bir kadın anlatılmaktadır. Kadın, geçmiş yıllarından bahsederken ailesinin şiddet olgusunu ne kadar normal gördüğünü dile getirir. Babasının, eşine sürekli şiddet uyguladığını, bunun yakınları tarafından yadırganmadığını ifade eder. Bu yaşam biçimi, kadını da çocuklarını da her geçen gün daha da yıpratmaktadır.

²³⁴ Sevgi Özel, *Direncin Kuşları*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1996, s.39

²³⁵ Fatma Murat, *Hiç Değilse Ölüm Var*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1997, s.24.

“Babam annemi bir yanlışı olunca, öteki kocalar gibi döver, bizim buralarda ayıplanmaz. Babamı az görürüz, işten kahveye, kahveden eve, yine işe... Şımarıp sırnaşmayalım diye bizlere uzak durur.”²³⁶

Zeynep Avcı’nın “Rutubet” adlı öyküsünde erkeklerin çocukluklarından itibaren acımasız, kadınların canını yakmaya eğilimli oldukları görülür; toplumun da desteklemesiyle çocuklar bu şekilde yetişir. Özellikle ‘baba’ figürünün kadınlara karşı davranışları çocuklarına büyük oranda yansır. Erkek, çok küçük yaşlarda şiddet olgusunu zihninde normalleştirmiş, herhangi bir öfke anında karşısında olan kadını incitmeyi görev edinmiştir. Kadın ise her yaşta şiddete maruz kalır.

“Oğlan yine sıkıştırmış, elinden incirini almış. Kardeş de olsa, oğlan işte. Haytallığına hep gaddarlık karışıyor. Tanrı bunları yaratırken mi katıyor mayalarına gaddarlığı? Babasının yüzünü kırk yılda bir gördüğü halde, nasıl oluyor da ona öykünüyor, babanın kadınlara yaptığını küçültüp küçültüp de kız kardeşine çevirmeyi beceriyor? Canını acıtıyor, kıyasıya hem de.”²³⁷

Ayşe Kulin, “Geniş Zamanlar” adlı öyküsünde psikolojik sorunları olan Aydın’ın hastalığının etkisiyle karısına yaptığı ruhsal ve fiziksel şiddetten bahsetmektedir. Aydın, zihninde başka bir dünya oluşturmuştur ve eşi Zehra’yı şeytan olarak görür. Tanrının, kadını kendisinin karşısına değişik şekillerde, kimliklerde yolladığını düşünen Aydın, Tanrı tarafından sınandığını düşünmektedir. Bu durum zamanla büyür ve Aydın, şeytanı öldürmesi gerektiğine karar verir. Zehra, bu olay sonucunda kocası tarafından öldürülür. Ruhsal bunalım ve hastalıklar insan zihnini şiddete yönlendirir. Bu, doğumdan itibaren insanın şahit olduğu şiddet halinin bir tezahürüdür.

“Gece güne kavuşuyordu. Tan ağarmaya başlamıştı dışarıda. Yerde, kan gölünün içinde, yüzünde mutlu bir gülümsemeyle yatan kadının üstünden atladı, sokak kapısını açtı ve alacakaranlığın serinliğinde, sesinin tüm gücüyle haykırdı Tanrısına,

‘Yendim onu! Yendim! Yendim! Sonunda, şeytanı yendim!’”²³⁸

²³⁶ Sevgi Özel, *Bir Yanım Bahar Bir Yanım Kış*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1997, s.68.

²³⁷ Zeynep Avcı, *Aşk Meleğinin İşleri*, İletişim Yayınları, İstanbul 1997, s.48.

²³⁸ Ayşe Kulin, *Geniş Zamanlar*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.71.

Ayşe Kulin, “Çıkılmaz Sokakta Yürümek” adlı öyküsünde ise geleneksel hayatın getirdiği alışkanlıklardan doğan baskıdan bahseder. Köy kadınlarının hamileyken hastalıklarının önemsenmemesi, çalışmaya her durumda devam etmeleri gerektiği ailenin büyüğü olan kayıvalide tarafından söylenir. Kadın, söylenene karşı çıkacak gücü ve cesareti kendinde bulamaz; söyleneni yapar. Bu, kadına yapılan baskının örneğidir. Sağlığının hiçe sayılmasıyla şiddeti gerek fiziksel gerek psikolojik olarak bünyesinde hisseder. Hayatı boyunca bundan kurtulamaz.

“ ‘Zaten yatması gerekmiyor mu onun?’ diye sordum. Önüne baktı Hasan.

Bu kız bir kere daha sancılanmıştı iki ay kadar önce. Yatak istirahati vermişti doktor ama kaynanası, ‘Bunca çocuk doğurdum ben, hepsinde de son güne kadar başım işten kalkmadı,’ diye iğneliyormuş gelinini. O yüzden yatmaya çekiniyordu Zeyno.”²³⁹

Semiha Uçuk’un “Lades” adlı öyküsünde eşinden ağır bir şekilde fiziksel şiddet gören kadının yaşadıklarına yer verilmiştir. Kadın, eşinden şikâyetçi olmak ister fakat gördüğü şiddeti ispat edememektedir. Çevresindeki kişiler de eşinden korktuğu için kadının yanında olamazlar. Kadın çaresizlik içinde evine dönmek zorunda kalır. Erkeğin gösterdiği güç herkesi yenmiştir, kadının mağduriyetine çözüm bulunamamıştır.

“Hâkim Bey, demişti, kocam zalimin tekidir, herkesler ondan çekinir. Kaç kez önlerinde dövdüğü komşularımız bile ses edemiyorlar, buraya şahitliğe gelemeler. Son dayağından sonra evden kaçıp dava dilekçemi yazdırdığım arzuhalci acıdı halime, o günkü perişanlığımı, yüzümün gözümün çürüklerle dolu olduğunu gördüğünden o geldi şahitlik etmeye.”²⁴⁰

Zeynep Aliye’nin “Fatma’nın Saçları Uzamıyor” adlı öyküsünde çocuk yaşta bir kızın babası tarafından gördüğü şiddete yer verilir. Burada görülen şiddetin sebebi bakkaldan veresiye defterine yazdırılan bir çikolata ve kızın saçını kâkül kestirmesidir. Şiddet göstermeye alışmış, kendini sadece şiddetle ifade edebilen erkek, karşısındaki kişi evladı dahi olsa bu davranışından vazgeçmez. Kadının ruh dünyasında ise yaşadığı bu ve benzeri olaylar her daim tazeliğini korur. Güven duygusunu tatmin edecek baba figürü, bir işkenceci olmaktan öteye geçememiştir.

²³⁹ Ayşe Kulin, *Geniş Zamanlar*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.95.

²⁴⁰ Semiha Uçuk, *Öğrenci Otopüsü*, Güldiken Yayınları, Ankara 1998, s.29.

*“Veresiye hesaptan, kimseye sorup danışmadan çikolata alışıyla asla kıyaslanamayacak şiddette bir suçun suçlusu olarak, bütün ağır cezalara çarptırılmayı hak ettiğine inanan biri olarak kafasına, gözüne, sırtına, göğsüne inen tekmelerin tokatların şiddetiyle yere düşen ben ve günlerdir tokalarla bastırılmaktan nihayet kurtulan kahkülüm.”*²⁴¹

Füruzan’ın “Sevda Dolu Bir Yaz” adlı öyküsünde kadın kahraman eşinden hiç şiddet görmediğini minnetle anlatmaktadır. Toplumda kadının eşinden şiddet görmesi o kadar normalleşmiştir ki aksi durum, minnetle karşılanır. Belki de bu düşünce tarzı yüzünden erkek, şiddet göstermeyi sakıncalı bir hal olarak görmez. Toplum olarak bunu kabullenmiş oluşumuz şiddeti hiçbir zaman bitirmeyecektir.

*“Baban huysuz adamdı, ama nur içinde yatsın, beni dövmezdi.”*²⁴²

Jale Sencak’ın “Kar Kuyusu” adlı öyküsünde kadın kahramanın yaşadığı fiziksel şiddete yer verilmiştir. Bu, alışılmış bir şiddettir. Kadının sürekli maruz kaldığı bu durum, kabullenmek zorunda kaldığı bir yaşam biçimidir. Fiziksel acıları çekmesinin yanı sıra aldığı darbeler yüzünden yüzünün ve vücudunun belirli yerlerinde oluşan hasarlar, onun sosyal hayatını da etkilemektedir. Kadının şiddet görmesi ve bunu kabullenmek durumunda kalması onurunu da incitmektedir.

*“Havra sokağındaki yıprak kadın aynaya bakar, dudağının kıyısındaki yara izine... Burnundan sızan kanı temizlemiştir ama bir gözünün morluğu günlerce kalacaktır. Fısıldar aynaya: Daha önce de olmadı mı?..”*²⁴³

Ulviye Alpay’ın “Anlaşılamamak” adlı öyküsünde kadına şiddet ana temadır. Tüm öykü kadın kahramanın anlatımıyla kadına olan şiddet üzerine kurulmuştur. Kadın, bir yanlış anlama (manevi oğullarından kıskanma) sonucunda kocası tarafından bıçaklanır ve sakat kalır. Olaydan sonra da eşiyle yaşamaya devam ederler. Erkeğin kadına olan şiddeti de bu birliktelikle beraber devam etmektedir. Yatağa bağlı yaşayan kadın, eşinin bu tutumuna katlanmak zorunda kalmıştır. Erkeğin, karısına verdiği bu geri dönülemez zarardan sonra dahi şiddete devam etmesi hastalıklı bir zihnin var olduğunu düşündürmektedir.

²⁴¹ Zeynep Aliye, *Raylardaki Merdivenler*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1998, s. 123.

²⁴² Füruzan, *Sevda Dolu Bir Yaz*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999, s.36.

²⁴³ Jale Sencak, *Hayatın Bu Yakası*, Sel Yayınları, İstanbul 1999, s.62.

“Gerçek şuydu: İkimize de yazık olmuştu. Kocamla birlikte yürüyen hırçınlığı, ben elden ayaktan düşünce acıma duygusuna dönüştü; yine de kendisine aykırı düşen bir durum karşısında omzumu ittirmekten, kollarıma vurmaktan geri kalmıyordu. Şiddet yanlısı oluşunu yıllarca kendim bile kabul etmedim ama, güçsüz olduğu sıralarda denetimden çıkıyordu; bunu yadsımak yanlışlarıma bir yanlış daha eklemek olur çünkü.”²⁴⁴

Sonuç olarak; erkeğin kendi zihin yapısına ters gelen davranışlarla karşılaşması sonucunda kadına karşı fiziksel güç kullanmayı tercih etmesi o an için öfkesini yenebilmek adına kullandığı en kısa yoldur. Fiziki olarak kendisinden güçsüz olanı, canını acıtarak cezalandırmak doksanlı yıllarda kadın öykücüler tarafından yazılmış öykülerde erkeklerin gerekli gördüğü bir uygulama olarak yer almaktadır. Kadın, canı yakılan, ezilen ve sürekli mutsuz olan taraftır.

3.2. Duygusal/Sözel Şiddet

Kadının çevresinden gördüğü şiddet fiziksel şiddet ile sınırlı değildir. Hakaret içerikli ve onur kırıcı sözlere maruz bırakılan, herhangi bir hususta tehdit edilen, azarlayıcı ve aşağılayıcı ifadelerle yaşamak zorunda bırakılan, kendisine bağırılan kadınlar ‘psikolojik/sözel şiddet’in mağdurları olarak hikâyelerde yer almaktadır.

Kıskançlık yapmak, kısıtlamalarla kadını sindirmeye çalışmak, kadını küçük düşürücü hareketler yaparak onu incitmek, kadının istemediği durumları onu korkutarak kabul ettirmeye çalışmak, kadının fiziki yetersizliklerini bir kusur olarak görmek öykülere yansıyan ‘psikolojik şiddet’ in örneklerindendir. Psikolojik şiddete uğrayan kadın kahramanların sürekli bir tedirginlik içinde olup hayatlarına yön verirken her zaman bir zorlama içinde olduğu görülmektedir. Bu da kuşkusuz kadınların hayat kalitelerini düşürmekte ve karar verme yetilerini zamanla kullanılamaz hale getirmekte, kendileri ile ilgili her duruma çekinceli davranıp toplum içerisindeki alanlarının daralmasına sebep olmaktadır.

Fatoş Dilber’in “Suçlu Sizsiniz” adlı öyküsünde bir kadının maddi olanaklar için ikinci evliliğini yapacağı sırasında üvey kızına karşı düşüncelerinden bahsedilir. Kadın, genç kızı düşman olarak görmektedir. Evlenene kadar gerçek düşüncelerini saklayıp

²⁴⁴ Ulviye Alpay, *Mavi Bir Merhaba*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 1999, s.15.

evlendikten sonra kıza zulmetme düşüncesinin olduğunu aktarmaktadır. Annesini kaybetmiş bir kıza üvey anne tarafından yapılan her kötü davranış psikolojik açıdan kızı yıpratmaya yöneliktir. Üvey anne, psikolojik şiddet göstermeyi evlilik süreci başlamadan amaçlamıştır.

*“Bir çuval inciri berbat edebilir. Nikâh defterine imzayı atıncaya dek anlayışlıyım, ondan sonrası kolay. Ben o kıza, dünyanın kaç bucak olduğunu gösteririm.”*²⁴⁵

Halime Toros’un “Betina” adlı öyküsünde Alman bir kadının Türk bir erkekle evliliği anlatılır. Kadın, öykü içerisinde birçok kişiden çeşitli yönlerden şiddet görmektedir. Hristiyan olması çevresindeki insanlarla hoş karşılanmaz ve sürekli iğnelemeye maruz kalır. Toplumdan ayrıştırılmaya çalışılır. Kendini savunacak güçte ve karakterde bir kadın da değildir üstelik.

Kadının eşi Almanya’ya çalışmaya gider. Kadın Türkiye’de kalır ve eşini uzun süre bekler. Bu sırada İslam dinini araştırmaya çalışır, etrafındaki hocalara Müslümanlıkla ilgili merak ettiklerini sorar ve nihayetinde Müslüman olur. Büyük bir aşkla evlendiği eşi eve döndüğünde her şeyin düzeleceğini düşünen Betina hayal kırıklığına uğrar. Eşi artık eskisi gibi değildir. Betina’ya sözlü ve fiziksel şiddet uygular. Kadın, hem yaşadığı çevreden hem eşinden şiddet gören çaresiz bir kadındır.

*“Sarmayı avucuna tükürüp siyah iplikle bağlanmış yaprağı görünce, çatalıyla diğer sarmaları da kontrol eder. Eskiden olsa kahkahalarla gülerdi. Bu öğle yemeğinde gülmedi. ‘Hocalarla kırıştıracağına yemek yapmayı öğrenseydin’ dedi. Betina sandalyesini çekti geriye, bir şeyler söyleyecek oldu. Dinlemedi İdris. Zaten onu dinlemeye gelmemiştii eve. Direksiyon tutmaktan sertleşmiş avuç içleriyle Betina’yı tokatlamaya başlar. Pencereden uzanmış kafalar İdris’in evinin içinde. Betina’nın çığlıkları kimini üzer, kimini güldürür.”*²⁴⁶

Tomris Uyar’ın “Gelgit” adlı öyküsünde ikisi de eğitilmiş (hukukçu) olan karı kocadan bahsedilmektedir. Erkek egemenliğinin hüküm sürdüğü evlilikte hamile olan kadın, eşine fiziksel rahatsızlıklarını dahi söyleyemez. Her durumda eşinin eleştirisine maruz kalmaktadır. Bu, kuşkusuz ağır bir psikolojik şiddettir. Bir evlilik içerisinde

²⁴⁵ Fatoş Dilber, *Suçlu Sızsiniz*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990, s.123.

²⁴⁶ Halime Toros, *Tanımsız*, Damla Neşriyat, İstanbul 1990, s.17.

üstelik hamileyken bir kadının eşine rahatsızlıklarını anlatamıyor oluşu kadın için oldukça zorlayıcıdır. Erkeğin iğneleyici sözleri bu şiddeti daha da artırır.

“Cip dönemeçlerde savruldukça karnını tutuyor, bulanmamaya çabalıyordu. Beş dakikalığına dursalardı bir yerde! Ama bu isteğini dile getirmekten kaçındı. Kocası kızardı: Bu şartlara göğüs geremeyecek kadar zayıfsan neden peşime takıldın?”²⁴⁷

Aytuna Tosunoğlu’nun, “Sex, Lies and Video Tapes” adlı öyküsünde erkeğin karısına uyguladığı psikolojik şiddetten bahsedilir. Kadının uygunsuz videolarını çekip boşanma davasının görüldüğü gün kadına şantaj yaptığı anlatılır. Erkek, kadın kendisinden vazgeçmeyi göze alabildiği için hırslanır. Şantaj yoluyla kadını korkutarak içindeki öfkeyi yenmeye çalışır. Bu, kadın için onur kırıcı bir durumdur.

“ ‘Beni de videoya çekmişti’ dedi. ‘Boşanma davası görüldükten sonra, Adliye’den çıkarken –al bu da benim sana boşanma hediyem- demişti ve bir hediye paketi tutuşturmuştu elime.

Paketten kasetler çıktı.”²⁴⁸

Gül Abus Semerci’nin “Plastik Tahta Birikimleri” adlı öyküsünde erkeğin eşini kıskanmasına yer verilir. Bu kıskançlık kadını yeren, gereksiz suçlamaların olduğu ifadelerle verilir. Kadın sürekli eşi tarafından aşağılanır, sosyal ilişkide olduğu erkek arkadaşlarına yaptığı her harekete manalar biçilir, diken üstünde bir hayat yaşamaya maruz bırakılır. Bu da kuşkusuz kadının yaşadığı ağır bir psikolojik şiddettir.

“ – Adamın evine ilk kez gidiyoruz. Ve sen üşütüp hasta olacaksın, deyip terliklerini getiriyorsun herife.

- *Ne var bunda? Aynı şeyi sana yapmıyor muyum sanki?*
- *Ben senin kocanım!*
- *Hatırlatmana gerek yok. Her saniye hissediyorum bunu.”²⁴⁹*

Şebnem İşigüzel’in “Ayrıntılı Planlarımız Buraya Kadar” adlı öyküsünde hamile kalan bir kadının sevgilisi tarafından uğratıldığı psikolojik şiddetten bahsedilmektedir. Bebeği istemeyen ve bunu incitici ifadelerle aktaran erkek, kadına hiçbir zaman hiçbir

²⁴⁷ Tomris Uyar, *Otuzların Kadını*, Can Yayınları, İstanbul 1992, s.82.

²⁴⁸ Aytona Tosunoğlu, *Başımı Yastığa Koyduğumda*, Real Yayıncılık, İstanbul 1993, s.30.

²⁴⁹ Gül Abus Semerci, *Canım Kocacım*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1993, s.135.

açıdan destek olmaz. Bu, kadını alçaltıcı bir durumdur. Kadın, yaşadığı ruhsal bunalımla birlikte yalnız kalır ve tek başına olayın üstesinden gelmeye çalışır. İçinde bulunduğu hayal kırıklığının yanı sıra çaresizlik hali kadını derinden etkiler.

*“Ona gebe olduğumu telefonda söylemiştim. Önce üzülmüştü. Ertesi gün de benden iğrendiğini, bir daha görmek istemediğini büyük bir öfkeyle belirtmişti. Gidip bebeği aldırardım.”*²⁵⁰

Hatice Oya Kuzgun’un “Garip” adlı öyküsünde kocasından şiddet gören bir kadın hayata, birlikte yaşadığı hayvanlarla tutunur. Erkeğin içindeki şiddet gösterme duygusu hem eşine hem de evinde beslediği hayvanlara yöneliktir. Kadın, o kadar yalnız ve çaresizdir ki hayvanlarından başka dayanağı yoktur. Bu fiziksel ve psikolojik şiddet kadını hayat karşısında güçsüz kılar.

*“Sen kendini ne sanıyorsun pis herif demiştim ki ağzımdan çıkan lafla birlikte tokat da dudağıma yapışmıştı. Eli de öyle bir ağırdı ki. Elimin tersi ile sildiğim kanı görünce ne söylediğimi, ne yaptığımı bilmeden onu yumruklamaya başlamıştım. Tam bana tekme atacaktı ki sen fırladın aramıza. Benim cesur, fedakâr Garibim.”*²⁵¹

Sevgi Özel’in “Goncagül Erken Soldu” adlı öyküsünde kahramanın alt komşusu Goncagül’ün uğradığı şiddetten bahsedilir. Goncagül konsomatristir. Apartman yöneticisi ve sakinleri onun apartmanda yaşamasından rahatsızdır ve bu kadına yöneltilen ilk psikolojik şiddettir. Toplumdan ayırt edilmeye çalışılan kadının bu duruma üzmekten başka yapacağı bir şey yoktur. Öykünün devamında kadın, sevgilisi tarafından dövülür ve öykü kahramanının evine sığınır. Kadının yaşadığı bu fiziksel şiddet, yaşamının her alanına taşınmıştır. Öykü sonunda, çalıştığı eğlence mekânında ölür.

“Adam, bir eliyle Goncagül’ün boğazından tutmuş, ötekiyle ağzını kapamış tekmeliyordu.”

Bir Pazar, bir gazetenin ekinde fotoğrafını görünce Goncagül’ün, ayağa fırladı Selma, yazıklandı. ‘... kulübünde çıkan silahların konuştuğu kavgada bir konsomatris

²⁵⁰ Şebnem İşigüzel, *Hanene Ay Doğacak*, Can Yayınları, İstanbul 1993, s.23.

²⁵¹ Hatice Oya Kuzgun, *Güllük’te Akşam*, Serik Ofset, Antalya 1994, s.11.

öldü, ikisi kadın beş yaralı hastaneye kaldırıldı. Ölen kadın, sahneden olduğu için kurşunların şaşmaz hedefi oldu.’’²⁵²

Çiğdem Anad’ın, “Aklım Nereye Gidiyor Ellerim Nereye” adlı öyküsünde anlatıcı çocukluk yıllarından bahsetmektedir. Çok küçükken babasının annesini boşadığını söyleyen anlatıcı, boşanmadan önce evlerinde her daim huzursuzluk ve şiddetin hüküm sürdüğünü vurgular. Annesi sürekli çaresizlik içinde hayatını devam ettirmeye çalışmıştır. Evin içinde sürekliliğini koruyan bu şiddet hali küçük kızın hayatını büyüdüğünde de etkiler. Şiddetin izleri bireyin ruhundan hiçbir zaman silinmez.

“Çocuklardan bakliyat tanelerinden kendi evlerini yapmaları, taneleri kendi odlarının rengine boyamaları istenir. Ben de taneleri kırmızı ve siyaha boyadım. Bizim evde kırmızı renk çoktu. Babamın annemin kafasına fırlattığı ayakkabının topuğu annemin kafasını yarmış, kanlanmıştı. Annem pabucu geri fırlattığında, pabuç duvara çarpmış ve bütün ev sanki kırmızıya bulanmıştı. Bizim evde siyah da çoktu. Babam çoğu gece evde yoktu. Annemle korkardık. Birbirimize sarılıp fazla elektrik parası vermeyelim diye ışıkları söndürüp, kulağımız tetikte yatardık.’’²⁵³

Nalan Akgöl’ün “Terk Edilmiş Bir Odada Tuhaf Bir Nisan Şakası” adlı öyküsünde kayınvalidesi tarafından sürekli hakarete uğrayan bir kadından söz edilmektedir. Kadının gördüğü bu muamele tüm hayatını etkilemektedir. Eşiyle arasında herhangi bir problem olmamasına rağmen kayınvalidenin yer yer hakaret de içeren ifadeleri kadını evlilik hayatından da soğutmuştur. Bu, kayınvalide vefat edene kadar sürmüş, vefatın ardından kadın mutlu bir evlilik hayatı yaşamaya başlamıştır.

“Biliyorsun, ben yaşlı kayınvalidemle oturdum yıllarca. Evim güzeldi, kocamla çok sevmiştik birbirimizi ama, kayınvalidem bize rahat yüzü vermedi. Her bulaşıktan sonra ellerimi kremlerdim, kocam ellerimi pek beğenirdi; biliyorsun, şu yeni deterjanlar berbat ediyor elleri. Her seferinde, kayınvalidem deliye döner, çılglık çılgılığa bağırırdı: ‘Bu ne krem ziyarı, savurgan karı! Senin gibi bir kadının evinde bet bereket kalır mı?’’’²⁵⁴

²⁵² Sevgi Özel, *Devrimciler Âşık Olamaz(Dı)*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1994, s.78-79.

²⁵³ Çiğdem Anad, *Aklım Nereye Gidiyor Ellerim Nereye*, İmge Kitabevi, Ankara 1995, s.56.

²⁵⁴ Nalan Akgöl, *Yıl İsa’dan Sonra Bin Dokuz Yüz Doksan*, Altın Kitaplar, İstanbul 1995, s.44-45.

Semra Özdamar, “Hacer İle Aslı” adlı öyküsünde eşine hem psikolojik hem fiziksel şiddet gösteren bir erkekten bahsetmektedir. Öykünün kahramanı olan bir kızın küçük yaştan itibaren şiddete şahit olduğuna yer verilmiştir. Bu şiddet durumlarının ardından çocuk babasına düşman olmuştur. Baba kelimesini bile kullanmamaktadır. Bu da şiddetin evin içindeki herkesi olumsuz yönde etkilediğini ve psikolojik yönden zayıf bireylerin yetişmesine sebep olduğunu göstermektedir.

“Gecenin bir saatinde birden içki şişeleri, kül tablaları uçuşurdu havada. Hacer kapı aralığından, güçsüz kollarıyla başını sakınmaya çalışan annesini izlerdi acıyla. Sonra babası diz vuruşuyla masayı devirir ve dışarıda uğradığı düş kırıklıklarının acısını çıkarırcasına hırpalardı annesini.”²⁵⁵

Cihan Aktaş’ın “Parkta Bir Sabah Erkenden” adlı öyküsünde eşine ve evine özen gösteren bir kadının bakımsızlık ve şişmanlıktan dolayı kendini kötü hissetmesine yer verilmektedir. Kocasının da kendisine ilgisinin kaybolduğunu fark eden kadın için bu durum daha da kötü bir hal almıştır. Kocası, kadının tüm fedakârlıklarına rağmen onu incitici sözler söylemekten geri durmaz. Fiziksel durumunu alaycı bir dille yüzüne vurur. Kadını fazlasıyla üzen bu tavır psikolojisini de bozmaktadır.

“Ah, niye şişmanladım, niye bıraktım kendimi diye kahırlandı. Faruk’un beğenisini yitirmişti. Yıllarca iyi bir eş olmaya çalışmıştı. Faruk ameliyat olduğunda, haftalarca bir bebeğe bakar gibi bakmıştı ona. Altını almış, yedirip içirmiş, vücudunu sabunlu sularla silmiş, üstünü başını giydirip çıkarmıştı.

Hiç olmazsa şu kırmızı kadın kadar incelebileseydi. Kırk dört bedene düşebilseydi, ona da razıydı... ‘Şişmanladıkça anneme benziyorsun, yaşından büyük gösteriyorsun’ diyordu Faruk.”²⁵⁶

Muhterem Yüceyılmaz’ın, “Eski Bir Fotoğraftır Emine Hanım” adlı öyküsünde kadın kocasının kararlarına bağlı bir yaşam sürmek zorundadır. Öyle ki çok değer verdiği abisinin cenazesine dahi kocası izin vermediği için gidemez. Adamın tek bir cümlesi eşini susturmaya yetmiştir. Kadın üstelemez çünkü hayatı boyunca bu tavırlara maruz kalmıştır. Kadın için hayattaki en önemli olay, kocası için iki cümleyle

²⁵⁵ Semra Özdamar, *Hayat Bizi Yaşar*, Kibele Yayınları, İstanbul 1995, s.92-93.

²⁵⁶ Cihan Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, Nehir Yayınları, İstanbul 1996, s.114.

geçleştirilmektedir. Bu psikolojik şiddetin sonucunda kadın tansiyon hastası olur. Ruhsal sıkıntıları zamanla fiziksel hastalık halini almıştır.

“Kardeş kardeşin ölüsüne gitmedikten sonra canı ne yapsın. Kahrından sabaha kadar ayakyoluna taşınır durur. Emine Hanım’ın yüksek tansiyonu ilk o zaman başlamıştır. O günden sonra ceplerinde devamlı tansiyon hapları bulundurmuş, elini cebine her atışta ağabeyinin erikleri ahlatlari düşmüştür aklına.”²⁵⁷

Melek Paşalı’nın “Asi” adlı öyküsünde başkahraman, şiddete meyilli ve otoriter bir baba ile ezilmiş bir annenin kızıdır. Öykü boyunca erkeğin kadın üzerindeki yoğun baskısı, psikolojik ve fiziksel şiddeti; kadının onun karşısında takındığı güçsüz ve korkak tavır gözler önüne serilmektedir. Anne için ‘şiddet’ hayatın bir parçasıdır ve her hareketinde şiddete maruz kalmamak için temkinli davranmaya çalışmaktadır. Bununla birlikte evin iç huzuru, çocukların psikolojileri de olumsuz yönde etkilenir.

“Çocuklar gün boyu oynadıkları oyunlardan kopardı. Anne yemek hazırlardı, baba sert adımlarla yürüyüp otururdu sofraya. Çocuklar onun yüzüne bakmaya korkarlardı. Öfkeli sesiyle bir şeyler söylerdi baba, anne onaylardı. Onun noktaladığı cümlelere yenileri eklenmezdi çünkü. Sonra ürkek bakışları kızına kayardı annenin, onun cevap vermesinden korkardı.”²⁵⁸

Ayşe Kulin’in “Çıkamaz Sokakta Yürümek” adlı öyküsünde maddi durumu iyi olmayan kadınların değersizliğine vurgu yapılmıştır. Üstelik bu davranış bir hastane ortamında gerçekleşir. Kadının sağlığı sosyo-ekonomik durumuna bağlı olarak önemseneyecektir. Kadınlar arasındaki bu çifte standart temel de her iki taraftaki kadın için de alçaltıcı bir durumdur. Kadını ‘insan’ olarak görüp ona bu yönüyle değer vermek yerine içinde bulunduğu konuma göre değerlendirmek kuşkusuz onun varlığını yok saymaktır.

“Bu hastanede doğum katı varmış demek! Ebe bile varmış! Çocuk düşürmekte olan bir fakir bekçinin karısına bakacak iyi niyet yokmuş sadece. İyi niyeti de ‘kim bilir

²⁵⁷ Muhterem Yüceyılmaz, *Çeşmibülbül Mevsimi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1996, s.24.

²⁵⁸ Melek Paşalı, *Hayal Günlüğü*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 1997, s.20.

*kimin karısı olan' bir edepsiz kadın temin edebilirmiş. Vay benim memleketimin bekçi karıları vay!"*²⁵⁹

Ferda İzbudak Akıncı, "Mandalinler" adlı öyküsünde bir hayat kadının gördüğü fiziksel ve psikolojik şiddetten bahseder. Sırf hayat kadını olduğu için küçümsenir, örselenir, değersizleştirilir. Onun da isteklerinin, heveslerinin olabileceği karşısındaki insanlarca hoş karşılanmaz. Hayat kadını olmak onu insanlıktan bir adım geri plana atmıştır. O artık bir metadır ve hayatını bu şekilde sürdürmek zorundadır. Verilenle yetinecektir. Herhangi bir hakkı olmaksızın hayat mücadelesi vermek zorunda bırakılır.

"İsteğin neydi? Adam seni şehrin en lüks oteline getirdi. Paranı da peşin ödedi. Daha ne istiyorsun küçük şıllık? Şu güzelliğinden, gençliğinden başka neyin var?"

*Kız susmayınca adam panikledi. Eğilip kızın bileğini kavradı. Kıvırdı. Sıktı. İyice sıktı. Masaya bastırdı. Kızın canı inanılmaz acıdı. Gözleri karardı."*²⁶⁰

Lütfiye Aydın'ın "Kanama" adlı öyküsünde anne babasının kötü evliliğinden etkilenecek evlenmek istemeyen bir genç kızdan bahsedilmektedir. Kız annesinin gördüğü fiziksel ve psikolojik şiddetten fazlasıyla etkilenmiştir. Bu, onun evlilik fikrinden uzaklaşmasına sebep olmuştur. Ancak bir süre sonra evlendiği ve korktuğu gibi bir evlilik yaptığı görülür. Öykü kahramanının evliliğinde psikolojik şiddet yoğun bir şekilde yaşanmaktadır. Kocası sürekli hakaret ve küfür eder, eşini her fırsatta ezmeye çalışır. Kadın sürekli diken üstünde bir hayat yaşar.

*"İsteyenlerim oldu, hiçbirini beğenmedim. Güzeldim, çok güzeldim. Akşamları loş odalarda korkuyla koca dayağını bekleyeceğim, taşlıkları yıkayıp, mezeler hazırlayacağım bir yaşamı istemiyordum. Anneme benzemeye hiç niyetim yoktu. Kendime yeterdim."*²⁶¹

*"Ya kocamın evdeki gibi öfke krizi tutarsa?... Kızıma, babamın kadehine, benim dikkatsizliğime yine sövmeye başlarsa?.. 'Bıktım sizden ulan! Ne siz öldünüz, ne de ben!' derse..."*²⁶²

²⁵⁹ Ayşe Kulin, *Geniş Zamanlar*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.104.

²⁶⁰ Ferda İzbudak Akıncı, *Gizli Resimler*, Halkevleri Yayınları, Ankara 1998, s.131.

²⁶¹ Lütfiye Aydın, *Tsunami*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1998, s.41.

²⁶² Lütfiye Aydın, *Tsunami*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1998, s.42.

Yeşim Eyüboğlu'nun "Geleceğini Biliyordum" adlı öyküsünde sevgilisi için birçok fedakârlık yapmış olan kadın, sevgilisinin davranışları yüzünden acı çeker. Hamile kalan kadın, adamın bunu istememesi üzerine baskı altında kürtaj yaptırmak zorunda kalır. Bir kadın için büyük bir yıkım olan bu durum, erkeğin bencilliğinin bir sonucudur. Sürekli hayal kırıklığı yaşatan biri tarafından anne olma hakkının elinden alınması kadın için iyileşmesi zor yaralar açmıştır.

"Siz beni bıraktığınızdan beri iki kere hamile kaldım biliyor musunuz? İkisi de o adamdan. Aldırdım ikisini de. Sizi neden terk ettiğimi bilmiyorsunuz daha. O adam için terk ettim sizi. Dostlarımı da o adam için... Tiyatroyu da... O ne yaptı? Gözünü kırpmadan para verdi doktora çocuklarının öldürülmesi için... Düşünün! Kendi çocuklarının öldürülmesi için eli bile titremeden para veren adamdan baba olur muydu?"

Bazı duygular var ki, anlatılmıyor sanki... Dışarıda bir yağmur, bir yağmur... Ama nasıl... Gözlerimden akıtamadığım, göklerden boşalıyor gibi..."²⁶³

Ayda Erbal, "Son Kullanma Tarihi Geçmiş Aşklar" adlı öyküsünde kadına uygulanan duygusal şiddetten bahsetmektedir. Kadının duygu, düşünce ve acılarının hiçe sayılması sonucunda ruhen incinmesi, yaralanması üzerinde durur. Bu da şiddetin bir başka yönüdür. Bu öyküde kadın maruz kaldığı durumun nihayetinde ölmeyi ister. Yazar, bu durumu erkeğin gözünden anlatır. Erkek, kendi yaptıklarını fark eder ve bir özeleştiriyi gözler önünde serer. Bu, öykülerde çok rastlanan bir itiraf değildir.

"Kara'yı hayata karşı o kadar çok yalnız bırakmışım ki! Bir parçası benim olan çocuğu, ben çocuklardan zerre kadar hoşlanmadığım için Kara sessiz sedasız, kendi kendine aldırırken bundan bihaber olduğum gibi, Kara'nın operasyon sonrası komplikasyonlara rağmen doktora gitmeyişiindeki inadı da bir türlü anlayamamışım. Oysa zehirlenerek ölmeye çalıştığı ortadaydı, onu ne kadar incittiğimin farkında değildim. Korkudan titrerken ona bir şey olacak diye titremiyordum yine de. Puştun tekiydim işte, ötesi yoktu."²⁶⁴

Sevgi Özel, "Koca Dede" adlı öyküsünde karısının verem olmasına sebep olacak kadar acımasız bir erkekten bahsetmektedir. Erkek çocuk doğuramadığı için üzerine

²⁶³ Yeşim Eyüboğlu, *Geleceğini Biliyordum*, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1998, s.32- 33.

²⁶⁴ Ayda Erbal, *Son Kullanma Tarihi Geçmiş Aşklar*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999, s.109.

kuma getirilen kadının bu durum üzerine daha fazla üzülmeye hastalığının ilerlediği görülmüştür. Kadın, yaşadığı bu fiziksel ve psikolojik şiddet yüzünden bir süre sonra hayatını kaybeder. Çocuklar, babalarını bu durumun sorumlusu olarak görürler. Yıllar sonra torunu, ailesinden duyduklarıyla öykü içerisinde anlatıcı konumundadır.

*“Kızlarının anası yaşarken, oğlan doğuracak umuduyla ve imam nikâhıyla evlendiği kadınla iki-üç yıl birlikte olabilmışti. Değil oğlan, kız bile doğuramamışti yeni karısı. Bu evlilik, kızlarının anasının narin bedenini içten içe oyan kurdu üzüntüyle beslemiş, kadıncağz kan tükürür olunca ancak doktor ilaç derdine düşülmüşti.”*²⁶⁵

Sevgi Özel, “Elartığı” adlı öyküsünde tecavüze uğrayan kadını sahiplenip evlenen bir adamdan bahsetmektedir. Yıllarca kadını herkese karşı savunur. Yıllar sonra bu durumu o anki öfkesini yenmek adına karısına ithamda bulunacak şekilde -kendisi de bunun gerçek olmadığını bilir- hatırlattığında kadın intihara teşebbüs eder. Yanında dayanak bildiği erkek, kadının onurunu kırmaya yönelik ifadeler kurmaktan çekinmemiştir. Kuşkusuz bu psikolojik şiddetin en ağır şekilde hissedilmesine sebep olmuştur.

*“Oysa amcam, bir başkasının kaçırıp tecavüz ettiği yengemi, kasabanın dışındaki bağ evinde, perişan durumda bulmuş, herkese ben yaptım demiş. Kimse inanmamış, ama evlenmişler. Yaa, böyle işte... Amcam da yıllar sonra, yengeme, eski aşığını unutamadın der olmuş. O da evde kaç kutu ilaç varsa hepsini içmiş. Ne günler, ne acılı bir yaşam...”*²⁶⁶

3.3. Cinsel Şiddet

Öykülerde rastlanan başka bir şiddet türü ise ‘cinsel şiddet’ tir. Kadının rızası olmaksızın gerek bir yabancı tarafından gerek herhangi bir aile üyesi tarafından gerekse eşi tarafından istemediği bir ilişkiye zorlanması şiddetin bir başka yönünü gösterir. Doksanlı yıllarda yazılmış öykülerde karşılaşılan cinsel şiddet; tecavüz, sözlü taciz, kadının bir meta olarak görülüp değersizleştirilerek rahatsız etmek biçimlerinde karşımıza çıkmaktadır. Kadının duygu ve düşüncelerini hiçe sayıp yalnızca bedeni ile var olduğunu düşünen zihinler, kadına hem fiziki manada zarar vermiş olurlar hem de psikolojik olarak onları bir yıkıma uğratırlar.

²⁶⁵ Sevgi Özel, *Bir Bulut Ayağıma Dolandı*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999, s.89.

²⁶⁶ Sevgi Özel, *Bir Bulut Ayağıma Dolandı*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999, s.121.

Mucize Özunal'ın "Sorgucu" adlı öyküsünde cezaevi görevlisinin hükümlüyle münasebetinden bahsedilir. İşkenceci, hükümlüye tecavüz eder ve kız hamile kalır. Bulunulan ortamın gereği olarak erkeğin kadından üstün konumda oluşu erkeğin kadına bu şekilde şiddet göstermesini normalleştirmiştir. Kadının burada yaşadığı, fiziksel ve psikolojik şiddetin yanı sıra ağır bir cinsel şiddettir. Üstelik bu yaralayıcı olay üzerine kadın çocuğunu doğuracak ve ömür boyu bu olay kadının zihninde taze kalacaktır.

*"Semiha Kadın adam boğmuş kuru parmaklarının arasındaki sigarayı tutup yüzüne 'Eleee kadının yüklü bu!' dediğinde kulaklarına inanamadı, kanı buz tuttu. Kin, öfke bütün benliğinde ağı olup kabardı. Sorgucu onun tüm geleceğini ele geçirmişti. Yalnız dişiliğini ve bekâretini değil. İçindeki tohum kanından besleniyor, canından canlanıyordu. Böylece ömür boyu sürececek bir sorguyu başlatmıştı."*²⁶⁷

Duygu Asena'nın "Frau Eva ya da Karşı Komşu" adlı öyküsünde kadının kocası komşusuna tecavüz eder. Karısının bu durumu öğrenmesi üzerine adam hiç tepki vermez, yaptığı bu cinsel şiddeti olağan bir şey olarak göstermeye çalışır. Onun bu tavırları olayları daha da çığırından çıkarır ve karısı tarafından evden kovulur. Kadın kısa bir süre içinde de kocasından ayrılır. Bu öyküde iki kadının da mağduriyetinden bahsetmek söz konusudur. Biri cinsel şiddet görerek hayatının en büyük acılarından birini yaşamıştır, diğeri güven duyduğu kocasına karşı müthiş bir hayal kırıklığı içerisine girmiş ve evliliğini sonlandırmak zorunda kalmıştır.

*"'Kızım kadın neden bizim evden çıkmıyordu sanıyorsun, bana âşıktı da ondan. Hep kendisini düzmem içindi bütün bu iyilikleri, ben de iyilik olsun diye yaptım işte, bir kerecik ne olur.' Kadın olanca gücüyle bir tokat attı adamın yüzüne. Adam kızın bileğini yakaladı, büktü. Kadın gözünü kocasının gözlerine dikti, baktı dimdik, baktıkça büyüdü, büyüdü."*²⁶⁸

Şebnem İşigüzel, "Tabut" adlı öyküsünde babasını kaybeden bir genç kızın dayısı tarafından maruz kaldığı şiddete yer vermektedir. Öz yeğenini gittikleri sinema salonunda taciz eden dayı, bu olayın ardından kıza ve kızın annesine de şiddet uygular. Bu, kadının her türlü şiddete aynı anda maruz kaldığını göstermektedir. Aile içinde kendini güvende hissedebileceği biri olan dayı, hem fiziksel hem psikolojik hem cinsel

²⁶⁷ Mucize Özunal, *Kızkovalayan Öyküler*, Karşı Yayınları, Ankara 1991, s.20.

²⁶⁸ Duygu Asena, *Kahramanlar Hep Erkek*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1992, s.80.

şiddetin en üst noktasını yaşatmaktadır. Bir kadın için büyük bir yıkım olan bu durumu öykü kahramanı hayatı boyunca unutamaz ve hayatının her aşamasında izlerini hisseder. Öte yandan kahramanın annesi de bu yoğun şiddeti yaşar. Kızına yapılanları gören bir annenin buna karşı koyamaması ve nihayetinde yaşadığı psikolojik yıkımın yanında gördüğü fiziksel şiddet de kadının içinde bulunduğu bu derin sıkıntıyı gözler önüne sermektedir.

*“Sinemadan çıktıktan sonra kasabanın en geniş caddesinden yürüyerek eve gelirlerdi. O hep ağlıyor olurdu. Dayısı bütün gücüyle elini sıkarak, yılan gibi tıslar, ‘Sus diyorum sana, sus!’ derdi. Evde annesinden başka kimse yoksa dayısı onu tokatlardı. Annesi çoğu kez salondaki rengi solmuş kanepenin üzerinde yatıyor olurdu. Dayısı daha sonra annesini sürükleyip tokatlamaya başladığında başını duvarlara vurup bayılmaya çalışırdı. Bunu çoğu kez başarırdı.”*²⁶⁹

Lütfiye Aydın’ın “Bileti Yakamamak” adlı öyküsünde cinsel şiddete maruz kalmış bir kadından bahsedilmektedir. Kadın, olayın üzerinden çok zaman geçmiş olmasına rağmen bu travmayı atlatamamıştır. Sürekli olarak kendini korumaya çalışıyor oluşu gördüğü bu cinsel şiddetten ileri gelmektedir. Güven duyduğu bir erkeğin onun duygularını önemsemeyip kendi istekleri için ruhuna ve bedenine zarar vermiş olması bütün yaşamı boyunca kadının zihninden silinmemiştir.

*“Seni götürdüğü kir pas içindeki bir bekâr evinden, yüzünde şamar iziyle nasıl fırladığımı, o an kadınlığa nasıl lanet ettiğini, yırtık bluzunla bir taksiye atlayışını... Kendini o gün mühürledin. Saldırgan nişanlı imajının giderek kemikleşip bir saplantıya dönüştüğünü düşünmüştüm. Terapistin ne dedi buna? Kendini yeni saldırılardan korumak için mi hep pantolon, ekoseli gömlekler giydin? Saçlarını hep kısacık kestirişin bundan mıydı?”*²⁷⁰

Sevgi Özel’in “Roman Yaşamın, İkinci Cildi” adlı öyküsünde öykü kahramanı Nalân’ın yıllar boyunca şiddetin her türlüsüne yoğun biçimde maruz kaldığı anlatılır. Şiddet, bu kadın için doğduğu andan itibaren şahit olduğu bir durumdur. Babası, annesinin ikinci eşidir. Yaşlı olan adam çocuğunun olabileceğini düşünmediği için karısına şiddet uygular. Çocuğun kendisinden olmadığını düşünür. Bununla birlikte

²⁶⁹ Şebnem İşigüzel, *Hanene Ay Doğacak*, Can Yayınları, İstanbul 1993, s.23.

²⁷⁰ Lütfiye Aydın, *Ölüm Erken Bir Akşamdır*, Simavi Yayınları, İstanbul 1994, s.77.

babasının önceki eşinden olan abisi de kadını (üvey annesini) döver. Nalân, büyür ve annesini de babasını da yıllar içinde kaybeder. Annesinin mezarında tanıştığı annesinin ilk eşi ona sahip çıkacağından bahseder ve himayesine alır. Nalân yıllarca farklı insanlar tarafından, üvey babası dâhil olmak üzere, tecavüze uğrar.

*“Annem bana gebeyken, abim gelmiş annemi dövmüş. Bu yaşta babamın çocuğu olmaz, söyle kimden peydahladın diye yerden yere vurmuş anacığım da, bana bir şeycikler olmamış. Babam da o yaşlı halinde sopayı eksik etmezmiş annemin sırtından.”*²⁷¹

Ferzan Gürel’in “Karanlıkla Gelen” adlı öyküsünde Yazgülü isimli bir kadının genç yaşta uğradığı cinsel şiddet üzerinde durulmaktadır. Yaşadığı bu kötü olaydan sonra tüm hayatı alt üst olur. Ailesi tarafından kabullenilmeyen kadın, tanımadığı bir adamın ikinci eşi olmayı kabullenmek zorunda kalır ve hayatı boyunca mutlu olamaz. Geçmişte yaşadığı cinsel şiddet yüzünden bulunduğu her yerde değersizleştirilir, toplumdan ayrıştırılır, saygısızca hareketlere maruz kalır.

*“Sonra bir gece, geceden de karanlık birtakım adamlar onu kaçırmış, nelerden sonra köy alanına yarı baygın bırakıp kaçmışlardı. Babası utancından sahip çıkamamıştı Yazgülü’ne... Bir başkası, bir başka adam alıp kasaba hastanesine götürmüştü onu. Bu adamın metresi olmuştu Yazgülü iyileştikten sonra.”*²⁷²

Selma Fındıklı’nın “Hiç Zamanım Kalmadı...” adlı öyküsünde tecavüze uğramış genç bir kıza yaşadığı çevrenin bakış açısı verilmektedir. Ailesi kızı ‘ayıplı’ görür, suçlar. Babası, kızını yaşadıkları yerin uzağına göndermeye çalışır, aksi halde ‘elinden bir kaza çıkması’ konusunda tehdit eder. Cinsel şiddete maruz kalmış bir bireyin aile sıcaklığını da kaybetmiş oluşu, böylesi bir dışlanmayla karşı karşıya kalmış oluşu onu hayattan koparır. Psikolojisi bozulan genç kız için hayatını planlama gücü ve hakkı yoktur. Kızın bu aşamada tek destekçisi dedesidir.

“Otursun öyleyse bu ayıpla dizimizin dibinde... Nişanı suratımıza atmıştır oğlan evi... Başka da kim alır artık onu?.. Bu adam yaşının küçüklüğüne heves etti... Biraz da

²⁷¹ Sevgi Özel, *Devrimciler Aşık Olamaz(Dı)*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1994, s.82.

²⁷² Ferzan Gürel, *Umutlanmanın İzdüşümü*, Toplum Yayınları, Ankara 1995, s.41.

varlığımıza belki... Yoksa yüzümüz yerde dolaşacağız bundan sonra Urfa içinde. Bize de böylesi reva değildir..."²⁷³

Semra Özdamar, "Hacer İle Aslı" adlı öyküsünde şiddet gösteren babanın ölümünün ardından anlatıcının annesi, çevrelerindeki insanlarca başka biriyle evlendirilir. Üvey baba genç kızı taciz eder ve annesi buna çaresizlik içinde şahit olur. Elinden bir şey gelmez. Kız bu şiddetten kurtulmak adına evden kaçar. Genç yaşta hayat mücadelesi vermek zorunda olan kızın hayata dair umutları yaşadıkları yüzünden kırılır. Hayatı boyunca insanların olumsuz taraflarıyla karşı karşıya gelir.

*"Ve bir gün evden, üvey babanın ona uykuda uzanan, annesinin ise çaresizlikle iki yana açılan ellerinden kaçtı. Utanmadan sözünü edebileceği bir iş bulabilmek için çok direndi önceleri. Yaşam, insanlar bu kadar kötü müydü?"*²⁷⁴

Tanseli Polikar'ın "Sevişmenin Vücudu" adlı öyküsünde toplu taşıma aracında bir erkek tarafından rahatsız edilen kadından bahsedilmektedir. Cinsel şiddet niteliğindeki ahlaksızca davranışın uygulayıcısı erkek olmasına rağmen kadının utanç içerisinde olduğu vurgulanmaktadır. Kadın, kendi bedenine yönelik yapılan rahatsız edici durumdan ötürü sesini çıkarıp olayı sonlandıramamaktadır. Her ne kadar erkeğin kabahati olsa da toplum içerisinde kadının böyle bir serzenişte bulunması yine kadını kötü bir durumun içine sokacaktır. Bu yüzden kadın çaresizce beklemek zorunda kalır.

*"Bir daha da asla kaldıramadım bakışlarımı. Yüzüme yayılan kırmızılığa artık hiç engel olamıyordum, öfke büyüyordu içimde. Camdan dışarı çıkacak gibiydim."*²⁷⁵

Didem Uslu'nun "Çocuklar(ı) da Vurdular" adlı öyküsünde düşman askerlerinin kızlara tecavüz ettiklerinden bahsedilmektedir. Erkek, hem acı çektirip intikam alma hırsıyla hem de kendi kötü isteklerini yerine getirmek amacıyla bedenen kendinden güçsüz konumdaki kadınlara saldırır. Bu cinsel şiddet, kadınların hayatlarında derin izler bırakmasıyla birlikte toplumsal olarak çeşitli hassasiyetlerinin de hırpalanmasına sebep olmuştur.

²⁷³ Selma Fındıklı, *Loş Sokağın Kadınları*, Sel Yayıncılık, İstanbul 1995, s.82.

²⁷⁴ Semra Özdamar, *Hayat Bizi Yaşar*, Kibele Yayınları, İstanbul 1995, s.93.

²⁷⁵ Tanseli Polikar, *Yarının Tarihi*, Vıdaş Basın Yayın, İstanbul 1995, s.27-28.

*“Savaşın başladığı yıllarda düşman askerleri köyümüzü basıp genç kızlara saldırmışlar. Giderlerken annemi tarlada tek başına görmüşler, ona da saldırmışlar. Annem buğdayların arasında iki gün baygın yatmış.”*²⁷⁶

Sema Kaygusuz’un “Bir Dolmuş Şoförünü Sevmiştim” adlı öyküsünde toplu taşıma aracında rahatsız edilen bir kadından bahsedilmektedir. Kadın önce bu saygısızlığın bilinçsizce yapıldığını düşünmektedir. Ancak bu davranış bir süre sonra ileri boyuta taşınınca kadın çok rahatsız olmasına rağmen sesini çıkaramaz. Bedenine dokunulması onu çileden çıkarmaktadır. Çaresizlik içinde maruz kaldığı olaya katlanmak zorunda kalır. Tacizin toplumumuzda sıradanlaşmış olmasının sebeplerinden biri de bu şekilde sessiz kalmaya mecbur bırakılan kadınlardır. Toplum tarafından korunup hakkının savunulacağını bilen her kadın böyle bir olaya tepki verir ancak kadın kendisine de kötü gözle bakılacağını farkındadır.

*“Dizlerimden baldırlarıma gezinen parmaklarla irkiliyorum. Yanımdaki genç adamın hızlı solukları yüzümü yalıyor. Dokunuyor bana! Bedenim ter içinde kaldı. Midem bulanıyor. Yakıyor elleri, canım acıyor! Dirseğimle boşluğuna bir darbe indirsem... Ya da hemen elini itip dolmuştan inmesini söylesem... Belki şoförle göz göze gelirsek derdimi anlar... Dönüp bağırsam, ona sövsem... Ama sesim çıkmıyor. Sesim, dipsiz kuyudaki soluk hayalim kadar uzak, ağır...”*²⁷⁷

Sema Kaygusuz’un “Hediyeler” adlı öyküsünde kadınların çalışma hayatlarında tacize uğradıklarına yer verilir. Patronu tarafından rahatsız edici davranışlarına maruz kalan bir kadın, işine devam edebilmek için bu rahatsızlığa ses çıkaramaz. Bu, bir kadın için onur kırıcı bir durumdur. Kadının çaresiz durumundan yararlanmaya çalışan, himayesinde çalışan kişiye istediği davranışları uygulamayı hak gören ‘patron’a göre bu çok da önemsenecek bir olay değildir.

*“Patronumla karşılaştım paydosta. ‘İyi akşamlar,’ dedi. Küçük, kıvılcımlı, gülümsemenin yapıştığı gözleri sızdı akşam akşam. Elini, ellisine varmış elini, omzuma koyup gezdirdi biraz. ‘Süetmiş,’ dedi.”*²⁷⁸

²⁷⁶ Didem Uslu, *Geçip Gitti Göçmen Kuşlar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997, s.56.

²⁷⁷ Sema Kaygusuz, *Ortadan Yarısından*, Can Yayınları, İstanbul 1997, s.88-89.

²⁷⁸ Sema Kaygusuz, *Ortadan Yarısından*, Can Yayınları, İstanbul 1997, s.103

Sevgi Özel'in "Çoğu Gitti, Biri Kaldı" adlı öyküsünde tecavüze uğrayan bir kadından bahsedilmektedir. İki aylık bebeği olan genç kadın yaşadığı bu kötü olaydan sonra ne ailesi ne de eşi tarafından kabul edilir. Köyünden uzaklaştırılarak önce yaşlı bir çiftin yanına verilen kadın, bir süre sonra uzak bir yerde yatalak, yaşlı bir adamla evlendirilir. Yıllarca çocuğunu göremez, çocuğa annesinin öldüğü söylenir. Yaşadığı cinsel şiddetin travması içindeyken hiç suçu olmadığı halde hayatının elinden alınmış olması kadını psikolojik açıdan büyük sıkıntılara sokar.

*"Hiç işe yaramadı ağlayıp sızlamalarım, baygın oluşum... Köy ayağa kalktı, babam bile evine almadı. Öyle çok akrabamız da yoktu, olanların gözünü korkuttu kocamgil. Yaşlı bir karı koca vardı, bir süre onlarla yaşadım, hiç sokağa çıkmadan... Öyle bir kara sürülmüştü ki yüzüme..."*²⁷⁹

Zeynep Avcı'nın "Rutubet" adlı öyküsünde kadınların yolda yürürken dahi erkekler tarafından gözle de olsa rahatsız edilişlerinden bahsedilmektedir. Erkeklerin yaptığı bu hareketler ve bunun nihayetinde kadınların kendilerini psikolojik açıdan kötü hissetmeleri kuşkusuz bir şiddetin varlığını göstermektedir. Erkek, istediği gibi davranmayı kendinde hak görerek kadına yaptığı saygısızlığı umursamamaktadır. Toplumda bu durum ne kadar yaygın olsa da burada cinsel şiddetin varlığından bahsedilebilir.

*"...kim bilir kaç kez gözleriyle tecavüzlerini hissettiği inşaat işçilerinin barakası önünden olabildiğince hızlı geçecek..."*²⁸⁰

Zeynep Avcı'nın "Rutubet" adlı öyküsünde erkek, karısına hem psikolojik hem fiziki hem cinsel şiddet uygular. Kadının rızası olmaksızın bedeni ihtiyaçlarını karşılamak isteyen erkek, kadından aksi bir cevap alınca öfkesine hâkim olamaz. Şiddet, ölümle sonuçlanacak kadar ileri derecededir. Erkek kendini kadının vereceği tüm kararların onayıcısı olarak gördüğünden, kadının bunun dışına çıktığını gördüğünde onun canını almayı kendinde hak görür.

"Gazete olayı klasik bir başlıkla özetlemiş:

*'Sarhoş koca sevişmek istemeyen karısını doğradı.'"*²⁸¹

²⁷⁹ Sevgi Özel, *Bir Yanım Bahar Bir Yanım Kış*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1997, s.178.

²⁸⁰ Zeynep Avcı, *Aşk Meleğinin İşleri*, İletişim Yayınları, İstanbul 1997, s.43.

Tanseli Polikar'ın, “Fotoğraf” adlı öyküsünde henüz sevgililik boyutuna gelmediği erkek arkadaşı tarafından şiddete uğrayan bir kadından bahsedilir. Adam tuzak kurarak kızı bir yere kapatır ve dövüp tecavüz eder. Erkeğin sadece kendi duygularını tatmin etmek adına asla hakkı olmayan böyle bir davranış içerisinde girmiş olması hastalıklı bir durumdur. Kadın ise bu olaylar içerisinde sadece mağdur konumundadır.

“Ölümün ve utancın dipsiz uçurumuna yuvarlanan bedeni üzerinde, canavarın zevkle ve şiddetle gerçekleştirdiği iğrenç eylemi sürerken, ateş gibi bir tokatın yüzünde patladığını duyumsadı en son.”²⁸²

Güliz Elal'in “Dolaptaki Son İskeleti de Çıkarmanın Zamanıydı” adlı öyküsünde Zeynep Hanım, çocukluk ve ilk gençlik yıllarından itibaren sürekli cinsel istismara maruz kalmıştır. Yaşadığı travmalar onun hayatının geri kalan bölümünü derinden etkilemiştir. Ona yaklaştırmaya çalışan hiç kimseye güvenmez. Hem maddi hem manevi anlamda kendisinden yararlanmak amaçlı yaklaştıklarını düşünür. Bu yüzden hayatı boyunca yalnız kalmaya mahkûm olacağını anlayarak psikologa başvurur.

“İstismar edilenler güven konusunu ya hep ya hiç, yani bir insana ya tümüyle güvenilebilir ya da hiç güvenilmez tarzında algılarlar. Zeynep Hanım da genelde hiç kimseye güvenemiyordu.”²⁸³

Fatma Murat'ın “Varoluşun Dört Kişilik Yazgısı” adlı öyküsünde genç bir kıza birden fazla kişi tarafından tecavüz edilir. Kız bu anları hayatının en kötü anları olarak yorumlar ve acıyı iliklerinde hissettiğinden bahseder. Tecavüzcülerini ikna etmeye çalışır ama başarılı olamaz. Bir kadının hayatında yaşayabileceği en zor anları çaresizlik, güçsüzlük içerisinde yenmeye çalışır ancak başarılı olmaz.

“Çıplaklığını algıladı şu anda. Ne zaman çıkarıldı, ne zaman parçalandı giysileri? Gıdıklanma... Kaşıntı... Acı... Gerilim birbirine karıştı. Karmakarışık. Üstesinden gelemiyor toparlanmanın. Dört kişilik işkencede düşeyazıyor tözü.”²⁸⁴

²⁸¹ Zeynep Avcı, *Aşk Meleğinin İşleri*, İletişim Yayınları, İstanbul 1997, s.52.

²⁸² Tanseli Polikar, *Decal: Karanlık Öyküler*, Gökkuşluğu Yayınları, İstanbul 1997, s.128.

²⁸³ Güliz Elal, *Düinde Saklı Yarınlar*, Altın Kitaplar, İstanbul 1999, s.27.

²⁸⁴ Fatma Murat, *Korkuyor Aşk*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999, S. 26.

3.4. Ekonomik Şiddet

Şiddet gören kadının sosyo-ekonomik konumuna da öykülerde yer verilir. Geleneksel kurallar içinde yetişmiş ve kırsal alanda hayatını devam ettiren kadınların gördüğü şiddet ile şehir hayatı yaşayan okumuş kadının yaşadıkları çok da farklı değildir. İkisinin de yaşadığı şiddet türü birbirine benzerdir. Okumuş, maddi olanakları yerinde olan kadının şiddeti daha hafif boyutlarda yaşayacağı düşünülürken birçok öyküde bunun tam tersi durumlarla karşılaşmıştır. Gücsüz kadının bu durumunu kullanarak kendi öfke tatminini doyuran birey, güçlü kadınla karşılaştığında ise bu gücün altında ezilerek öfkesini daha ileri boyutlara taşır. Kadının gücünü yenmek adına şiddet göstererek kendisini ön plana çıkarmaya çalışır.

Tansu Bele'nin "Rumelikavaklı Naciye Hocanın'ın Şaşmaz Yüreği" adlı öyküsünde kadının kocası tarafından maruz kaldığı ekonomik şiddete yer verilmektedir. Evlilik hayatları boyunca kadının kazandığı parayı kullanan adam, eşini maddi anlamda sömürmeyi alışkanlık haline getirmiştir. Kadının parası bittiğinde eşi tarafından ihmal edildiğine yer verilmektedir. Kadın birçok şeyin bilincindedir ve bu onun duygusal açıdan yıpranmasına sebep olmaktadır. Hem maddi hem manevi tükeniş söz konusudur.

*"Paraları götürüp at yarışlarına yatırdığını nereden bilebilirdim? Ya giyip çıkardıkları? Onları da ben almadım mı? Dükkan açmak istediği zaman –neymiş, ticarete para varmış- evimin alt katındaki yaşlı akrabamı oradan çıkarıp Ayhan'a dükkan yapmadım mı? 'Her gece eve sabaha karşı geliyorsun. Yanıma hiç gelmiyorsun. Artık param kalmadı.'"*²⁸⁵

Neşe Karel'in "Sokak Kedisi" adlı öyküsünde iyi bir işi ve geliri olan bir kadından bahsedilmektedir. Kadın, ikili ilişkilerinde yalnızca duygularını ön plana alan, fedakâr bir kişidir. Evliliği boyunca sürekli maddi destek sağladığı eşi tarafından aldatılıp terk edilir. Boşanma işlemleri gerçekleştikten sonra aşkla bağlandığı, yaralarını saracağını düşündüğü sevgilisi tarafından da aynı muameleyi görür. Adam, kadının ekonomik olanaklarını sömürmekte, duygularını incitmektedir.

²⁸⁵ Tansu, Bele, *Ah Benim Bir Başıma İstanbul Kadınlığım*, Edebiyat Gazetesi Yayınları, İstanbul 1990, s.31.

*“Aslında kahroluyordu. Yıkılmıştı. Terk edilmişti. İhanete uğramıştı. Kocasının açtığı yaraları onarmaya çalışırken, daha derin yaralanmıştı. Kocası için altın yumurtlayan tavuğum derken, sevgilisi için de altın yumurtlayan bir kazdan başka bir şey olmadığını acı acı anlamıştı.”*²⁸⁶

Emine Işınsu’nun, “İki Kadın” adlı öyküsünde köyden şehre göçmüş bir kadın ve yanında çalıştığı şehirli kadından bahsedilmektedir. Kadın gündelikçilik yaparak kazandığı tüm parayı kocasına vermektedir. Kazandığı parayla hiçbir zaman istediği bir şeye sahip olamaz. Kocası kadına fiziksel şiddet de uyguluyordur. Kadın, geçmişinde aile üyelerinden de şiddet görmüştür. Bu, kadında zamanla ‘korku’ oluşmasına sebep olmuştur. Çevresindeki herkesten korkar, herkesin isteği doğrultusunda hareket etmeye çalışır. Maruz kaldığı şiddete de alışmış, zaman zaman hak ettiğine dahi inandırmıştır kendini. Kadının üzerindeki bu kendine güvensizlik hali yaşamının her alanına yansımıştır. Böylece şiddeti kimden ve hangi yönüyle görürse görsün başkaldıramaz.

“Şeytan der, ‘Kız çantanda para var, al şu kazağı, yeter valla yeter, aliver gitsin. Nasıl olsa bi dayak, onu da yiyeceksin.’ Canım dayak var, dayak var... Korkarım ben.. Hep korktum zati, babamdan, anamdan, cinli heriften, yanında çalıştığım abladan..”

*“Bizim kaderimiz baştan yazılmış, yazan yazmış.. karı kısmı bi koca bulursa, sıkı yapışsın, görüp göreceği nimet odur, demiş. Ee eksik olmasın başımızdan Rıza, öyle içki içip falan sebepsiz çekmez dayağı, çekiyorsa, hak etmişim demektir.”*²⁸⁷

Sevgi Özel, “Ne Çok Varmış” adlı öyküsünde Atiye adlı bir kadından bahsetmektedir. Kadın, evlere temizliğe giderek para kazanır ve bu paraları biriktirmeye çalışır. Kocası ise biriktirdiği parayı kendi ailesine vermek ister. Karısı bunu kabul etmeyince hem zorla parasını elinden alır hem de fiziksel şiddet gösterir. Kadın, yaşadığı bu olayların ortasında çaresiz durumda kalır. Yaşadığı psikolojik ve fiziksel şiddetin yanı sıra emeğinin karşılığının kendi oluru alınmadan elinden alınışı onu, ruhen daha da yıpratır.

“Nuh diyor, peygamber demiyordu sümüklü Atiye. Cezasını buldu, hem eşek gibi verdi parayı, hem de bir güzel dayak yedi İsmail’den. Aman bilmedi kocası, ağzını

²⁸⁶ Neşe Karel, *Sokak Kedisi*, Akdeniz Sanatevi, Antalya 1992, s.61.

²⁸⁷ Emine Işınsu, *Bir Gece Yıldızlarla*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1994, s.47.

burnunu dağıttı. İki üç gün, bırakın işe gitmesini, sokağa çıkmasını engelleyen bir duruma soktu Atiye'yi."²⁸⁸

Zehra Ünüvar'ın "Yumuşak Diken" adlı öyküsünde kadın kahraman evine destek olmak için çalışmaktadır. Fakat kazandığı para kendi kontrolünde değildir. Kocasının sert tutumu yüzünden çok istemesine rağmen kendi parasından harcama yapmaya cesaret edemez. Çok hassas bir karaktere sahip olan kadın için eşiyle arasında problem olmaması daha önemlidir. Psikolojik şiddet yaşamamak için yaşadığı ekonomik şiddete boyun eğmek zorunda kalır.

"Aklından bunları geçirirken birden, 'Maaşımı aldığımda çarşıya uğrayıp kendime çoktandır istediğim siyah kazağı alayım,' diye geçirdi. Yapabilir miydi? Neden olmasın? Sonra, bir kısmı harcanmış maaşı kocasına verişini, onun suratını asıp elindeki paraları sayışını veya kırıcı bir sözle yaptığını burnundan getirişini düşündü. Türkan, ince bir kadındı, dargınlığa, küslüğe dayanamazdı."²⁸⁹

İnci Gürbüzatık'ın "Onları Kahreden Şarkılar" adlı öyküsünde çocuk sahibi olamayan bir kadın kendi kumasını kendi getirmek zorunda kalır. Üstelik evin geçimini de kendi üstlenir. Kocasının onu kapının önüne koymasından endişelenmektedir. Tüm yükü kendi çektiği halde kocasından ayrılmış bir kadın olma fikri kadını korkutmaktadır. Kadının attığı her adım çaresizliğinin yansımasıdır. Erkeğin istekleri her şeyden önce gelir. Kadın onu kaybetmemek için tüm bu istekleri yerine getirmeye gayret eder. Her aşamada hayatı daha da zorlaşır. Kazandığı para da kadınlık gururu da kocasının ellerindedir. Kadının payına yalnızca hayat karşısında yenilgi düşer.

"Şükran Teyze Mehmet'in koynuna genç kadını soktuğu ilk gün anlıyor dünyasının daha da kararacağını. Acısının, mutsuzluğunun üstüne tuz biber ektiğini, yarasını dağladığını anlıyor. Yüreğinde, beyninde, ruhunun derinliklerinde, yolda yürürken, temizlik yapıp, Amerikalılar'ın gömleklerini donlarını ütülerken kopardığı fırtınalarının lodosunda sıırıslam, çarpılıp, sarsılmış, çaresiz, sessizce gidip geliyor işine ve parasını kuruşu kuruşuna Mehmet'in eline sayıyor."²⁹⁰

²⁸⁸ Sevgi Özel, *Direncin Kuşları*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1996, s.56.

²⁸⁹ Zehra Ünüvar, *Cilveli Kahve*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1998, s.112.

²⁹⁰ İnci Gürbüzatık, *İki Çırpı Kiraz Kız*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1999, s.45.

Sonuç olarak; şiddetin her türünü çevresindeki herkesten gören kadının ruhi ve fiziki tahribata maruz kalır. Bunun nihayetinde ise bazı kadınlar bunu içselleştirip hayatının bir parçası olarak kabullenirken, bazıları şiddetin dayanılmaz olduğu noktaya ulaşır ve hayatını kaybeder. Bunu bazı öykülerde kadın kahramanların kendileri yaparken (intihar) bazılarında şiddet gördüğü kişi veya kişiler yapar.

4. İNTİHAR

İntihar, “kişinin amacının bilincinde ve değişik derecelerde ölümcül amaçlı olarak kendine zarar vermesi”²⁹¹ olarak tanımlanmaktadır. Bir bireyin yaşamından vazgeçecek kadar ruhi bunalıma girmesi, kuşkusuz onun altından kalamayacağını düşündüğü olayları yaşamış olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte psikolojik olarak sağlıklı olmayan zihin yapısına sahip olduğu da aşikârdır.

“İntihar, insanın kendi kendisini cezalandırmak ve kendisini kasıtlı olarak dünyadan ayırmak için giriştiği bir eylemdir. Diğer bir deyimle intihar, insanın bilinçli olarak yaşamına son vermek amacı ile yaptığı ve başarı ile sonuçlandığı patolojik bir davranıştır.”²⁹² Kişi, yaşadığı kötü olayların nihayetinde kendisini suçlar ve zamanla kendi ruhunu bir düşman konumuna sokar. Böylece intiharı, kendi benliğinden kurtulmak amacıyla bir yol olarak kullanır.

Kişinin kendisine zarar vererek kendi ölümüne yol açmasının bir başka nedeni ise kuşkusuz çevresindeki kişilerdir. Ünlü ruhbilimci Alfred Adler’e göre intihar eden kişi “kendisine zarar verme hayalleri görerek ya da kendine zarar vererek başkalarını inciten insan”²⁹³ olarak tarif edilebilir. Yani kişi kendi bedenine acı çektirip zarar verdiğinde çevresindeki kişilerden intikam almış olur. Başkalarını vicdani yüke sokmak, suçlu hissettirmek amacıyla kendi yaşamından ödün vermektedir.

İntihar vakaları üzerine yapılan araştırmalar nihayetinde her ne kadar erkek intiharlarının çoğunlukta olduğu görülse de kadınların daha fazla intihar girişiminde bulundukları kanıtlanmıştır. Ruhsal olarak erkeklerden daha hassas olmaları, birçok açıdan erkeği yenemeyip ezilme durumunda kalmaları kadınların ölümü kurtuluş olarak görmelerine sebep olmaktadır.

²⁹¹ https://www.who.int/mental_health/media/en/426.pdf

²⁹² İsmail Çifter, *Psikiyatrik Klinik Psikiyatri*, Şenal Basım, Ankara 1986, s. 449.

²⁹³ Alfred Adler, *Psikolojik Aktivite*, Çev. Belkıs Çorakçı, 3. Baskı, Say Yayınları, İstanbul 1997.

Doksanlı yıllarda kadın öykücüler tarafından yazılmış öyküler incelendiğinde kadın intiharlarına sıkça yer verildiği görülmektedir. Kendisine yüklenen sorumlulukların kaldıramayacağı boyuta gelmesi ve bunun üzerine ne kadar çabalarsa çabalasın etrafındakilerden olumlu bir karşılık alamayan kadının psikolojik açıdan normal olması beklenemez. Bununla birlikte karşı karşıya geldiği şiddet durumları, yalnızlık, onurunun ayaklar altına alınması, terk edilme, aldatılma gibi sebeplerle de ölüme sürüklendiği görülmektedir.

Fatoş Dilber'in "Suçlu Sizsiniz" adlı öyküsünde psikolojik sorunları olan Ela'nın hayatı anlatılmaktadır. Üvey annesiyle yaşayan genç kız için ilgisizlik en büyük problemlerden biridir. Bunalım içinde olan Ela, kıskançlık krizleri yaşarken üvey annesinin oğlunu öldürür ve bu olayın ardından ıslahevine girer. Annesini kaybetmiş olmak, üvey annesine yaklaşamamak, duygularını her zaman bastırmak zorunda kalmak kız için ağır yükler haline gelir. Öykü sonunda genç kızın yaşadığı olayların etkisinden kurtulamadığı için intihar ettiği görülür.

*"Ela, on sekiz yaşına bastığı gün ıslahevinden çıktı. O gece intihar etti. Hiç yaşamadan ölmüştü."*²⁹⁴

Halime Toros'un "Goncagül'e" adlı öyküsünde çalışmak için yurtdışına giden kocasını bekleyen genç bir kadından bahsedilir. Kadın çok yalnız kaldığından bir süre sonra akıl sağlığını yitirmeye başlar. Cinlerle, perilerle iletişim halinde olduğuna inanır. Bu, çevresindeki herkesçe bilinmektedir. Öykü sonunda kadının bu psikolojik bunalımı kaldıramadığı ve intihar ettiği görülür. Yaşadığı bölgedeki halk ise kadını cinlerin, perilerin öldürmüş olabileceğini belirtir.

"Gazeteler bile 'Feci Son' diye birinci sayfadan manşet yaptılar seni: 'Yalnızlığa dayanamayan bir gurbetçi karısı, geceliğinin kuşağıyla kendisini astı.'

*Ama mahallenin uyku tutmayan yaşlı kadınları gazete haberine inanmadılar. Bu 'onların' işi dediler. Cinlere perilere karışmıştı. Hiç onlara güvenilir mi?"*²⁹⁵

Toros'un "Bir Hemşire Forması İntihar Etti" adlı öyküsü de yaşlı bir hemşirenin cesedinin bulunmasıyla başlar. Kadının cebinden bir mektup çıkar. Tüm hayatını bu

²⁹⁴ Fatoş Dilber, *Suçlu Sizsiniz*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990, s.135.

²⁹⁵ Halime Toros, *Tanımsız*, Damla Neşriyat, İstanbul 1990, s.33.

mektupta anlatmıştır. Toplumun dayatmalarını, kurallarını, taşrada çalışmanın zorluklarını, mesleki yıpranmayı ve bu yıpranmaya karşı gördüğü vefasızlıkları anlatır. İntihar edişinin sebebi böyle bir düzende mecburi bir şekilde ömrünü tüketmiş oluşudur. Artık buna son vermek istediğini belirtir.

“Kurtarılan hastaların başarısı doktora, ölenlerin hesabı ise bize yüklendi. Ellerin de sigara bacak sergilemekten, ellerinde derece, kırtarak hastanın ateşini yükseltmekten başka bir işe yaramaz bunlar dediler. Toplumun yüz karası, ahlak yarası, hemşire olasıca hemşireler.

Artık varisli bacaklarım, kırgın gönlüm ve hastanın damarını bulmak için didinen, terli çocukların alnını silen ellerimi bu insanlar için kullanmak istemiyorum. Ellerime, ellerimle son veriyorum namuslu insanlar...”²⁹⁶

Nazlı Eray’ın “Madam Anjel” adlı öyküsünde kahraman Anjel’in kocası Faruk Bey ölür. Bunun üzerine kadın yapayalnız kalır ve bu acıya daha fazla dayanamayacağını düşünür. Hayat eskisi gibi güzel görünmemektedir gözüne. Zamanla tüm alışkanlıklarından, hayat tarzından vazgeçmek zorunda kaldığını hisseder. Hayatına son vererek bu duruma da son vermeyi umar, intihar eder fakat hizmetçi tarafından kurtarılır. Böylece intihar eden birinin o anki duygu durumu da öykü içerisinde verilir.

“Evet pencereden yarı belime kadar sarkmıştım. Birazdan her şey bitecekti... Beş kat aşağıda arabalar pırıl pırıl parlıyorlardı. Her şey ne kadar kolay ve ne kadar da zordu o an. Bir bilsen...”²⁹⁷

Yeşim Dorman Müderrisoğlu’nun “Sara’nın Hikâyesi” adlı öyküsünde zengin bir prensin ilgisine karşılık vermediği için tanımadığı adamlardan şiddet gören Sara’dan bahsedilmektedir. Kız, olanlar karşısında güçlü duramaz. İstemediği bir ilişkiye zorlanmak, bunun nihayetinde ağır şiddete maruz kalmak kızın onurunu incitici bir harekettir. Hayatında sahip olabileceği her şeyden önce onurunu düşünen birey için yaşananlar kuşkusuz kabul edilebilir değildir. Ölüm dahi bu şekilde yaşamaktan daha iyidir. Öykünün sonunda genç kızın intihar ettiği görülür.

“Puslu bir kış sabahı Enver’i dairenin kapısını kırıp içeri girenler Sara’nın bedenine sarılmış, kafasını onun karnına gömmüş, bütün gücüyle onu havada

²⁹⁶ Halime Toros, *Tanımsız*, Damla Neşriyat, İstanbul 1990, s.83.

²⁹⁷ Nazlı Eray, *Kuş Kafesindeki Tenor*, Can Yayınları, İstanbul 1991, s.67.

tutabilmek için taşınırken buluyorlar. Bir şarkı mırıldanıyor kollarında sallarken Sara'yı. Sanırım kimse anlamıyor."²⁹⁸

Zeynep Ankara'nın "Her Şey Hep Aynı" adlı öyküsünde yaşlı ve yalnız bir kadından bahsedilmektedir. Kadın köpeğiyle yaşamaktadır. Hayatı paylaşabileceği, derdini anlatabileceği kimse yoktur. Hayatı, müthiş bir durağanlık içerisinde geçmektedir. Bir gün bu yaşama artık tahammül edemez duruma gelir ve intihar eder. Onun için yaşamakla ölmek arasında fark yoktur.

"Karşı dairedaki yaşlı kadın intihar etmiş. Bir kese kâğıdının üzerine de, 'bu benim özgür irademin bir sonucu' diye yazmış. 'Ölü yaşamaktansa...' demiş, 'ölüm türküleri söyleyerek, ölümün sentezine varırım. Ölmesini bilmek gerek,' demiş."²⁹⁹

Neşe Cehiz'in "Küçük Bir Aşk Hikâyesi" adlı öyküsünde bir subay tarafından kandırılan genç bir öğretmen anlatılmaktadır. İlişkileri sürerken subayın evli olduğunu öğrenen kadın, büyük hayal kırıklığına uğrar. Hamiledir. Bebeğini aldırarak zorunda kalır ve yaşadıklarını kaldıramayarak intihar eder. Öykü içerisinde kadını böyle bir sona hazırlayan birçok neden vardır. Sevdığı adam onu aldatmış, üstelik ikinci kadın konumuna sokarak başka bir kadının mağdur olmasına da sebep olmuştur. Öte yandan adamı affedecek, hayatını düzene sokacak gücü olmayan bireyin bebeğini doğurması mümkün görünmemektedir. Bebeğini de kaybettikten sonra hayata dair tüm umutları söner, yaşamının bir anlamı kalmaz kadın için. Ölümü tercih eder.

*"İntihar etmiş. Oğullarım örgü şişlerimi alıp uçlarına tekerlek takarak araba yapmışlar!.. Hiç sormazlar ki! Şişlerimi çekip kopardım, arabaları bozuldu, kıyamet kopacak. Gazetede ki haber, örgü şişlerini yüreğine saplayan öğretmenin trajik sonu?"*³⁰⁰

Nursel Duruel'in "Yazılı Kaya" adlı öyküsünde bulundukları yerde görev yapan bir öğretmene âşık olan genç bir kızdaki bahsedilmektedir. Kızın âşık olmasını babası kabullenememektedir. Hayallerinin gerçekleşmeyeceğini anlayan genç kız hayatını sonlandırır. Kız intihar etmesine rağmen babasının ona karşı öfkesi dinmemiştir. Bir süre sonra acısını dile getirmektedir.

²⁹⁸ Yeşim Dorman Müderrisoğlu, *Merdivenaltı*, İletişim Yayınları, İstanbul 1991, s.84.

²⁹⁹ Zeynep Ankara, *Kanatsız Düşüşler*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1991, s.58.

³⁰⁰ Neşe Cehiz, *Evlilik Cüzdanını Buruşturarak Öyküler*, Varlık Yayınları, İstanbul 1992, s.14.

“Olay, uzayıp giden bir fıslıtydı: ‘Nakışı gergefte kalmış’, ‘fare zehiri’, ‘babası namazını kılmayacakmış’, ‘o genç öğretmen’, ‘üç gün odaya kapatmışlar’, ‘babası bir damla gözyaşı dökmemiş’, ‘gençlik!..’”³⁰¹

Buket Uzuner’in “İkizlerden Biri” adlı öyküsünde psikolojik problemleri olan genç bir kız anlatılır. Kız kendisini, bir ikiz kardeşi olduğuna inandırmıştır. Öykü sonuna kadar iki kız kardeşin yaşadıklarından bahsedilirken, öykü sonunda kızın intiharıyla aslında böyle bir kız kardeşin olmadığı görülür. Kız, kendisine hayali bir kardeş yaratarak yalnızlığını paylaşmış, kendini kıyaslamış, duygularını onun üzerinden vermiştir. Bu duygu değişimlerine daha fazla dayanamayıp yaşamını intiharla sonlandırmıştır.

*“Sonunda gidiyorum.
Kimsenin suçu değil.
Bu kez mektubu gerçekten ben yazıyorum.
Artık tamamen gidiyorum.*

Sezen

(İkizlerden Biri) ”³⁰²

Ayla Kutlu’nun “Ormanda Bir Deniz Kabuğu Gibi” adlı öyküsünde anlatıcı, çocukluk arkadaşından bahseder. Hansa’nın yaşadıkları anlatıcıyı çok etkilemiştir. Küçük çocuğun annesi, babasından sürekli şiddet görmektedir. Şiddetin dozu ve sıklığı arttıkça kadın için hayat çekilmez bir hal alır. Artık yaşadıkları o kadar dayanılmaz boyutlara gelmiştir ki kadın çocuklarını dahi düşünmez ve hayatına son verir. Bu olay çocukların hayatında çok derin izler bırakır.

“Birkaç ay sonra annem kendini çatıdan attı. Ablamla odamızdaydık. Annemle babam her zamanki gibi kavga ediyorlardı. Kavga büyüyünce, ablam tir tir titremeye, ağlamaya başladı. Ben de korkuyordum ama gözlerimde yaşlar yoktu.

Babamın annemi tokatladığını duyduğunu, sonradan söyledi ablam. Annem ağlayarak odadan çıktı. Biz kapımızın önündeydik. Görmedi bile. Çatıya çıkan dik merdivene tırmandı.”³⁰³

³⁰¹ Nursel Duruel, *Yazılı Kaya*, Telos Yayıncılık, İstanbul 1992, s.83.

³⁰² Buket Uzuner, *Karayel Hüznü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993, s.71.

Zeynep Aliye'nin "Her Köprü Bir Uçurum" adlı öyküsünde intihar eden genç bir kadından bahsedilmektedir. Kadın işinde başarılı olan, güçlü bir karakter olarak öyküde yer alır. Kadının zihninde var olması gereken dünya ile var olan dünya arasında mesafe açılmaya başlamıştır. Beklediği değerlerin, hayat düzeninin yansımasını görememek onu üzmektedir. Dünyanın doğallığının hızla bozulduğunu, her şeyin çok çabuk tüketilip yenisi ile değiştirilme alışkanlığının yerleştiğini düşünen genç kadın bu duruma daha fazla dayanamayıp intihar eder.

*"Dayanamıyordum artık. Dünya değişmişti. Değerler allak bullak olmuştu. Dostluklar bitmişti. Yeni bir sistem kurulmuştu yeni bir köprüyle birlikte. O, Galata Köprüsü'nün ikiye ayrıldığı yerde, kolları köprüünün bir yakasında, bacakları bir yakasında kalakalmıştı..."*³⁰⁴

Neşe Cehiz'in "Numarasız Daire" adlı öyküsünde anlatıcı, insanlar arasında dolaşan ve onlara dair birçok şeyi bilen bir ruh formundadır. Bir apartman dairesinde yaşayan güzel ve bakımlı genç bir kadını ve aynı apartmanın başka dairesinde yaşayan çirkin ve bakımsız bir diğer kadını konu alır. Güzel kadın yıllardır yabancı ülkeye gitmek için babasından bir evrak beklemektedir. Bu evrak onun için bir umuttur, hayata tutunma sebebidir fakat beklediği posta bir türlü gelmek bilmez. Heyecan içerisinde beklediği bir gün evrak yine gelmeyince intihara teşebbüs eder. Her ne kadar intihar ederken içten içe ölmemeyi dilese de teşebbüsü başarılı olur ve kadın ölür.

*"Kendisini, kireç gibi olmuş bir yüz ve artık canlılığı kuşkulu bir çift gök rengi göz olarak gördü. İçindeki umudu katlayıp bir kenara koydu. Şişkin pufun üzerine çıktı. Kendisini bir ip ile tavandaki avizeye astı..."*³⁰⁵

Mucize Özünal'ın "Dokumacı" adlı öyküsünde varlıklı ve neşeli bir kadından bahsedilmektedir. Kadın her şeye sahiptir ama yalnızdır. Maddi olanaklarının olması onu mutlu etmeye yetmemektedir. Çevresindeki insanlar onu neşeli tavırları ve yaşam biçimine göre değerlendirdikleri için yalnızlığını fark edemezler. Oysaki kadın için yalnızlık artık içinden çıkmakta zorlandığı bir girdap haline gelmiştir. Bu yalnızlığa daha fazla dayanamaz ve intihar eder.

³⁰³ Ayla Kutlu, *Mekruh Kadınlar Mezarlığı*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1995, s.132-133.

³⁰⁴ Zeynep Aliye, *Dolunay Vardı*, Altın Kitaplar, İstanbul 1995, s.123.

³⁰⁵ Neşe Cehiz, *Fasulyeden Aşklar*, Varlık Yayınları, İstanbul 1996, s.35.

“Yüzüklerle dolu parmaklarıyla sımsıkı yumulu avucuna özenle yazdıklarını kimseye söylemedim. ‘Ben yalnızken ölümle dost oldum.’ Tezgâhtaki ipliklere gerili yalnızlığı kimse görmemişti ki.”³⁰⁶

Sema Kaygusuz’un “Üşüyen” adlı öyküsünde eşyalara bağlı yalnız bir kadından bahsedilmektedir. Kadın ruhsal bunalım içindedir. Gerçekle hayal arasında gidip gelen bir anlatım söz konusudur. Anlattığı erkek karakterin gerçek mi hayal mi olduğu çok net değildir. Zihninde yarattığı dünya ile gerçek hayat arasında ikilemler yaşar ve bu onu daha da çıkmazlara sürükler. Öykü sonunda buhran seviyesi en üst noktaya ulaşır ve kadın intihar eder.

“Bütün kokumu bir çeşme gibi akıtan beyaz bileklerime... Bileklerimdeki kırmızılara bakıp çılgılık atıyor. Beni kaybetmekten korktuğunu sanıyor. Oysa istemeden teslim ettiklerinin yüzüyüm ben. O da renkten korkuyor. İçimizdeki renkten. Açığa çıkaramadıklarımızdan.”³⁰⁷

Sevgi Özel’in “Adına Yaraşırcasına” adlı öyküsünde yaşamının büyük bir kısmını zorluklarla mücadele ederek geçirmiş bir kadından bahsedilir. Kadın; eşi tarafından terk edilmiş, yoksulluk içinde çocuklarını büyötmeye çalışmıştır. Bir süre sonra yaşadığı sıkıntıları atlatıp yeniden yuva kurmuş ve yeni düzenini oturtmaya çalışmıştır. Bu sırada işlemediği bir suçtan ötürü idama mahkûm edilir. Hayatın her zaman olumsuz tarafıyla yüz yüze gelmiş olan kadın için hak etmediği bir cezaya maruz bırakılmak ağır gelir ve kadın yaşamına son vermeye karar verir.

“İntihar ettiği için Hükümet’in namazı kılınmadı. Cezaevi müdürü ile savcı; birkaç gardiyanla, birkaç jandarmanın acıdıkları için değil üşüdüklerinden elbirliğiyle, çabuk çabuk torak atışını izlediler.”³⁰⁸

Fürüzan’ın “İkinci Yaz Şarkıları” adlı öyküsünde genç bir kızın evlenmek istediği kişiyle ailesinin baskısı yüzünden evlenemediği konu edilir. Kızın ailesi, kız için başka birini uygun görmektedir ve bu konuda mücadele vererek kızı istedikleri kişiyle evlendirirler. Kızın hayat standartları ne kadar iyi olursa olsun mutlu

³⁰⁶ Mucize Özünal, *Gün Tutulması Öyküleri*, Kaynak Yayınları, İstanbul 1997, s.48.

³⁰⁷ Sema Kaygusuz, *Ortadan Yarısından*, Can Yayınları, İstanbul 1997, s.19.

³⁰⁸ Sevgi Özel, *Bir Yanım Bahar Bir Yanım Kış*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1997, s.68.

olamamaktadır. İstemediği bir hayatı yaşamak zorunda bırakılmıştır. Kendini değersiz hisseden kız bu duruma dayanamaz ve intihar eder.

“Her şey boş, kendini iple astı zavallı da. Berrin kendisini bir köylü kadın gibi iple astı banyoda. Evlenip Ankara’ya gitmişti ya doktor kocasıyla...”

Babasının, annesinin kızın üstüne aylarca gittiğini, kiminde tehdit ettiklerini, kiminde ağlaştıklarını akrabaları, komşuları hala anlatmaktadır. Kendisine, ailesine uygun bir izdivaçla ancak mesut olunur diyerek aşkı sevdıydı, gençlik hevesidir bunlar diyerek tutturmuşlar aylarca.”³⁰⁹

Sonuç olarak; doksanlı yıllarda yazılmış öykülerde kadın kahramanların karşılaştıkları çeşitli sıkıntılar, onları hayattan koparacak boyuta kadar gelebilmektedir. Kadının mutsuzluğu, kendisine destek olabilecek birilerini yanında bulamayışı hayatına devam etmesinin de bir anlam ifade etmeyeceğine işarettir. Amaçsızca bir yaşam sürdürmek birey için adeta bir labirentten ibaret olmaktadır. Bundan kurtulmanın tek yolunu ölüm olarak gören kadın, içinde bulunduğu zorluk halini intihar ile sonuçlandırır.

5- KADIN VE EĞİTİM- ÇALIŞMA HAYATI

Kadının toplumda yer edinmesini sağlayan en önemli faktörlerden biri kuşkusuz bilgi düzeyidir. Aldığı eğitim, onun tüm sosyal ilişkilerini etkilemektedir. Kadınların eğitim alması, iş hayatına atılması, iş hayatında bulunduğu konum yaşam kalitesini doğrudan etkilemektedir. Ancak yaşamın her aşamasında olduğu gibi bu konuda da kadınlar birçok probleme karşı mücadele etmek zorunda kalmaktadır.

Öncelikle kadının eğitim almasının, çalışmasının gerekli olup olmadığı yakın çevresince karara bağlanırken kadın çoğunlukla sessiz kalıp kendisi için düşünülen geleceğe adım atar. Ardından çalışma ortamına girebilen kadınlar toplumun onlar için düşündüğü statüye razı olup iş hayatına atılırlar. Eğitim kalitesi yüksek olan birey daha rahat çalışma şartlarına sahip olabilirken eğitimsiz birey işçi konumunda gelecek emirlere riayet eder. “Ülkemizde kadının çalışma yaşamı eğitim seviyesine göre değişmektedir. Eğitim seviyesi yüksek kadınlar, toplumun kadın cinsiyetine uygun gördüğü ve statüsü yüksek işler yapma eğilimindedir. Çalışan kadınların birincil

³⁰⁹ Füzûzan, *Sevda Dolu Bir Yaz*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999, s.171.

sorumluluklarının ev ve ailesi olarak görüldüğü ataerkil yapıya sahip ülkemizde, kadınlar iş ve aile yaşamının dengelenmesi sorunu ile karşı karşıya kalmaktadırlar.”³¹⁰

5.1. Çalışma Hayatının Gerekliliği

Kadının çalışma hayatına adım atması, erkeğe bağımlı olmadan maddi ihtiyaçlarını karşılayabilecek güce sahip olması onu yaşam karşısında daha güçlü duruma getirmektedir. Çevresinde doğru bulmadığı kişi ve durumlardan gerek özgüveni gerekse maddi olanaklarını kullanarak kolayca sıyrılabilmektedir. Bu da onu elbette daha mutlu bir birey haline getirmektedir.

Çalışmadığı ve para kazanamadığı takdirde ise erkeğin kararlarına mahkûm edilmiş, çoğunlukla değer verilmeyip ev işlerini ve çocuk bakımını üstlenmek zorunda bırakılmış bir birey haline gelir. Bu şekilde hayatını sürdüren kadın kendisini mutsuz ve kıymetsiz hisseden, gerek ailesine gerek topluma hiçbir fayda sunamayan bir kişilik olarak tekdüze yaşamına devam eder. Ayrıca yaşadığı koşullardan memnuniyetsiz olsa dahi kolaylıkla yaşam şartlarını değiştiremez. Çünkü elinde geçimini sağlayabileceği, değerli bir konumda olabileceği bir desteği yoktur.

“Çalışma hayatı ile aile hayatının uzlaştırılması için, kadının ailede yüklenmiş olduğu yüklerin eşleri arasında paylaşılması ve devletin yasal düzenlemelerle sağlayacağı destek büyük önem taşımaktadır. Türkiye’de kadınların işgücüne bir başka ifadeyle kalkınmaya katılımında erkeklere nazaran daha geride olduğu ve yıllar itibariyle kadınların işgücüne katılım oranlarında da sürekli bir düşüşün yaşandığı bilinmektedir. Çalışma hayatı kadınlara sadece ekonomik özgürlük sağlamamakta, bunun yanı sıra özgüvenlerini ve toplumsal saygınlıklarını arttırmakta, aile içindeki konumlarını da iyileştirmektedir. Kadınların işgücüne katılımında yasal açıdan herhangi bir ayırım olmamasına, aksine pozitif ayrımcılık yapılmasına rağmen, toplumun kadına yüklediği rol gereği aile yaşamındaki sorumlulukları ağırdır.”³¹¹

Erendiz Atasü’nün “Ağlayan Kadınlar Kolâjı İçin Taslak” adlı öyküsünde eşinden boşanmış bir kadının maddi ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmasından bahsedilir.

³¹⁰ Şule Ergöl, Gülten Koç, Kafiye Eroğlu, Lale Taşkın, *Türkiye’de Kadın Araştırma Görevlilerinin Ev ve İş Yaşamlarında Karşılaştıkları Güçlükler*, Yükseköğretim ve Bilim Dergisi 2012, 2(1), s. 43-49.

³¹¹ Adem Korkmaz, Gülsüm Korkut, “*Türkiye’de Kadının İşgücüne Katılımının Belirleyicileri*”, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi 2012, 2(17), s. 41-65.

Kadının o zamana kadar ekonomik özgürlüğü olmamıştır. Boşandıktan sonra başka çaresi olmadığı için kocasından gelecek nafakaya razı olur. Ayrıca az da olsa kendi de para kazanmaya başlar. Bu az miktar dahi onu çok daha iyi hissettirir. Kazanma hissi daha önce tatmamış olduğu güzel bir duygudur.

“Ben iyiyim. Düze bastım sayılır. Özdemir’in ödemeye razı olduğu nafakayı burnumu sürtüp kabul ettim. Çocuklara resim dersi vermeye başladım. Babamdan kalan, nafaka, ders ücreti geçinip gidiyorum. Kazandığım para –az bir miktar da olsa- cebime girince, özgüvenim nasıl arttı, bilemezsin.”³¹²

Meltem Bal’ın “Bir Anayol Sevdası” adlı öyküsünde işine bağlı bir kadının, işine şevk ve özveriyle yaklaştığına yer verilmektedir. İşini en iyi şekilde yapmaya çalışan kadın bundan mutlu olur. Hayat karşısında kendini daha güçlü hisseder. Buna karşılık erkek, kadının bu çabasına engel olmasa da psikolojik açıdan onun bu işin üstesinden gelemeyeceğini ima eder ve kendi işine yoğunlaşır. Bu, kadının şevkini kırıcı bir davranıştır. Eşinin yalnızca kendi işine önem vermesini bencillik olarak görür.

“Yine de yaptığım işe duyduğum saygı ve bağlılık duygusu dürtüyordu beni... Her ne yaparsam yapayım, en iyisine yakın yapmalıydım... Bir sürü kitap alıp okumaya başladım bir yandan da... Efe bütün bu çabalarım içten bir sevecenlikle yaklaşıyor, ama yine de hiçbir şansım olmadığını düşünüyordu. Onun için varsa yoksa kendi anayoluydu en önemlisi...”³¹³

Tansu Bele’nin “Yaz Geçti” adlı öyküsünde varlıklı bir erkek ve onun çalışmayan eşinden bahsedilir. Erkeğin kaba tavırlarına rağmen kadın her daim sessizliğini koruyan uyumlu bir yapıdadır. Öykü içerisinde kadının çalışanlar hakkında bir tartışma üzerine fikrini beyan etmesi ile erkek incitici ifadeler kullanmaya başlar. Kadının çalışma hayatının olmadığını, bu yüzden de çalışmanın ve paranın değerini bilmediğini, insanların karakteristik özelliklerini çözümlemede yetersiz olduğunu vurgular. Kadın duydukları karşısında yine susmayı seçer, çalışmıyor olmanın suçluluğuyla hayatına devam eder. Kadının mutsuzluğu öyküde sürekli öne çıkmaktadır.

³¹² Erendiz Atasü, *Onunla Güzeldim*, Afa Yayınları, İstanbul 1992, s.149.

³¹³ Meltem Bal, *Satılık Sevinçler*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1993, s.97.

“Ama senin gibi budala, işe yaramazın teki ne anlar? Parayı sen kazanmıyorsun ki korumasını bilesin. Sen yalnızca harcamasını bilirsin, har vurup harman savundur, bu üçkâğıtçılara peşkeş çekersin. Hem de benim alın terimi... Dünyadan haberin mi var?”

314

Fatma Bölek Gürel’in “Ah, Laleli Günler” adlı öyküsünde yaz mevsimlerinde sinema işleten eşine yardım eden bir kadından bahsedilir. Kadının kısa süreli de olsa çalışıyor olması, para kazanması kadına büyük haz verir. Kendini işe yaramış olarak hissetmesi aslında normal yaşamındaki eksikliği gözler önüne serer. Çalışmıyor olmak kadının kendini gereksiz olarak görmesine sebep olur.

*“Ya karısı Hesna? O, Ali’den belki daha çok yanmıştır, sinemanın yıkılışına. Çünkü orada para kazanıp, işe yaramış, yalnızca yaz aylarında da olsa iş kadını olmuştur.”*³¹⁵

Gülseren Engin’in “Kaçış Düşleri” adlı öyküsünde ekonomik özgürlüğü olmayan kadının eşinden ayrılmak istemesine rağmen bunu yapamamasına değinilir. Bunu yapmasına engel olan şey kendine yeni bir gelecek hazırlayamayacak oluşudur. İyi bir eğitim alamamış, hiçbir zaman para kazanabilme yetisine sahip olamamış bir kadın için kocasından ayrı bir hayat düşünmek olanaksızdır. Mutsuz da olsa bu şekilde hayatını sürdürmek zorundadır. Çalışıp kendi ayaklarının üzerinde duramayan kadınlar, eşlerinin imkânları dâhilinde yaşamaktadırlar.

“Duraklıyorum. Kendi kendime soruyorum. ‘Nereye gidiyorsun?’ Birden korkuyla ürperiyorum. ‘Gerçekten de nereye gidiyorum ben?’ Bilmiyorum. ‘İşsiz, parasız ve gideceğim yeri bilmeden nereye gidiyorum? Hangi geleceğe? Bu yaştan sonra nasıl bir başlangıç bekleyebilir beni?’

*Bir suçlu gibi dönüyorum eve. Bavulu boşaltıyor; önüme mutfak önlüğünü takıp, pirinç ayıklamaya oturuyorum. Ağlıyorum.”*³¹⁶

Gülseren Engin’in “Carmen” adlı öyküsünde genç bir çiftin evliliğinden bahsedilmektedir. Güzel başlayan bu evlilik bir süre sonra kötüye gitmeye başlar. Kocasını hem sürekli alkol kullanır hem de bunun etkisiyle eşini sürekli döver. Kadın bu

³¹⁴ Tansu Bele, *Ay Geceye Yalnız Doğar*, Demet Yayıncılık, İstanbul 1993, s.15.

³¹⁵ Fatma Bölek Gürel, *Bir Yaz Gecesi*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1994, s.14.

³¹⁶ Gülseren Engin, *Kaçış Düşleri*, Demet Yayıncılık, İstanbul 1994, s.16.

mutluz hayata, ağır şiddete rağmen evliliğini bitiremez. Herhangi bir maddi dayanağının olmaması, erkeğe bağımlı bir hayat yaşamasına sebep olmaktadır. Evlilik, adeta işkencenin hâkim olduğu bir hapishaneye benzemektedir.

“O gece ayaklarını sürüyerek eve geldiğinde, zil zurna sarhoştı kocan. İlk kez o gece dayak yedin. İlk kez o gece kırıldı içinde bir şeyler. Sabaha kadar ağladın. Ne yapacaktın şimdi? Artık ailene geri dönemezdin. Tek başına yaşamak ise olanaksızdı. Daha öğrenciydin. Hiçbir yerden gelirin yoktu. Nasıl geçinir, neyle yaşardın?”³¹⁷

Zerrin Koç’un “Soylu Ruh Azapta Gerek” adlı öyküsünde kocasının eleştirel sözleri üzerine terzilik yapmaya başlayan kadından bahsedilmektedir. Kadının çalışmasını ve böylece para kazanmanın kolay bir iş olmadığını anlamasını isteyen eş, bunu iğneleyici sözlerle belirtir. Kadın işi öğrenmeye çabalar ve sonunda para kazanmaya başlar. Bu, kadın için mutluluk verici bir olay olarak görülür. Kişisel harcamalarını yapabilmesi, çocuklarının ihtiyaçlarını kendi alın teriyle karşılayabilmesi kadına daha önce tatmamış olduğu huzuru verir.

“Gene de bunlara boyun eğiyor Ümran. Ele güne muhtaç değiller çünkü. Dikişe başladığı iyi oldu. El harçlığını çıkarıyor hiç olmazsa. Çocukların ufak tefek isteklerini karşılıyor. Mutluluk duyuyor bundan. Özellikle sigara parasını çıkarması... Bu yüzden azar işitmiyor artık.”³¹⁸

Çiğdem Anad’ın “Aklım Nereye Gidiyor Ellerim Nereye” adlı öyküsünde kadının, erkeğin kimliğine sığınmasına yer verilir. Tek başına hiçbir işin üstesinden gelme eğiliminde olmayan kadın için bilet değiştirme işlemi dahi takdir edilmesi gereken bir iştir. Kendini güçsüz hisseden, yalnızca ev işlerini halletme konusunda yetkin olan kadının, evin sorumluluğu dışında herhangi bir işi çözümü oluşu onun için mutluluk sebebidir. Daha önce sosyal hayata yalnızca eşinin gölgesi altında girmiş, eşile var olmuş, eşinin bulunduğu yer ile tanınmıştır. Kadının tahsili, çevre hakkındaki bilgisi onu sosyal hayatta tutunduracak yeterlikte değildir.

“Biletlerin tarihini değiştirmiş. Tek başına yaptığı işin sorumluluğu ağır gelmişçesine bana dönüyor. Kendi kişiliklerine inançtan yoksun, kocalarını sığınak

³¹⁷ Gülseren Engin, *Kaçış Düşleri*, Demet Yayıncılık, İstanbul 1994, s.79.

³¹⁸ Zerrin Koç, *Ben Sizi Çok Aradım*, Kavram Yayınları, İstanbul 1994, s.75.

belleyip, ancak kocalarıyla kimlik bulabilen, her işi kocalarının yapmasına alışkın, bilet değiştirme işinin büyük bir kişisel etkinlik olduğunu zannedip, bunu da yüklenemeyen bir ağır işçi, kadın, dişleri dökülmüş bitkin ağız anlatıyor biletleri nasıl değiştirdiğini."³¹⁹

Nazife Öztok'un "Pembe Senin Rengindir" adlı öyküsünde ekonomik özgürlüğe sahip olan bir kadının kendini güçlü hissetmesinden bahsedilir. Bu güç, kadının rahatsız olduğu durumları açıkça ifade etmesine olanak sağlamaktadır. Eşinden şikâyetçi olduğu hususlarda uyarılarda bulunmaktan çekinmemektedir. Bu, kocasının gözünden eleştirel bir tavırla verilmektedir.

*"Hanımefendinin ekonomik özgürlüğü varmış; başında hot zot edip duran bir adamı daha fazla çekemezmiş doğrusu! Kim kime hot zot ediyor Allah aşkına, kim kime?.. Yıllardır kim kimi yiyor bu evde? Söyler misin! 'Ama artık burama geldi!' demez mi bir de..."*³²⁰

Cihan Aktaş'ın "Dağınık Dünya" adlı öyküsünde hukuk fakültesinden mezun olmuş bir kadının evlenip çocuk sahibi olunca işini yapmamasından bahsedilir. Çevresindeki insanların bu duruma bakışı öyküde yer alır. Kadın, gerçekleştirebileceği birçok hayalini kendi elleriyle yok eder. Bu, onda psikolojik açıdan sıkıntılara sebep olmaktadır. Yıllarca gösterdiği çabanın nihayetinde elde ettiği diplomasının işe yaramaz bir kâğıt parçası haline gelmiş oluşu kadını bunalıma sokmaktadır. Çalışmanın gerekliliğine inanan, bunun için yeterli donanımına sahip olan kadın için içinde bulunduğu durum kuşkusuz hayli zordur. Öyküde bu durum açıkça vurgulanmaktadır.

*"Yüksek idealler dört duvar arasına kapanmanı engelleyemedi ve sen hırçınlaştın. Sinirlisin, dağınıksın ve geçimsizsin. Geçmişteki mücadelelerinin karşılığını bulamadığına inanıyorsun. Çevrendeki insanların durumunu anlayamayacağını düşünüyorsun. Bu yüzden uyumsuz ve aldırıışsısın. Asıl ait olduğun hayattan koparılmış hissediyorsun kendini, asıl yaşanması gereken hayattan yalıtılmış sayıyorsun."*³²¹

³¹⁹ Çiğdem Anad, *Aklım Nereye Gidiyor Ellerim Nereye*, İmge Kitabevi, Ankara 1995, s.47.

³²⁰ Nazife Öztok, *Karasevda Çiçeği*, Suteni Yayıncılık, İstanbul 1995, s.45.

³²¹ Cihan Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, Nehir Yayınları, İstanbul 1996, s.180.

Ferda İzbudak Akıncı'nın "Oysa Daha Dün Sabah" adlı öyküsünde evlilik birliği kurmak isteyen genç bir çiftten bahsedilmektedir. Kadın, hemşirelik yapmaktadır. Erkek, eş adayının çalışmasına karşı çıkmaktadır. Evlilik şartı olarak kadının çalışmamasını öne sürer. Kadının kendi ayakları üzerinde durabiliyor oluşu, erkeği rahatsız etmektedir. Yalnızca kendine bağımlı kılarak kadın üzerinde üstünlük sağlama amacı gütmektedir. Çalışıp parasını kazanan kadın üzerinde bu üstünlüğü sağlayamayacaktır.

“- Sorun ne öyleyse?

- Çalışmamı istemiyor Ayten Abla.
- Olmazsa olmaz mıymış?
- Olmazsa olmazmış.

Giydiği beyaz formayı düzeltmeye çalışan kadın, diken batmış gibi irkildi.

- Bu ne çirkin pazarlık?”³²²

Nalân Barbarosoğlu'nun "Ay varsa Fesleğenlere Dokunmam" adlı öyküsünde evliliklerinin ilk yıllarında kocasının isteği üzerine öğretmenlik mesleğini bırakan Mahide Hanım'dan bahsedilmektedir. Mahide Hanım yıllar sonra mesleğine dönmek ister fakat eşi bu fikri mantıksız bulur ve yine buna izin vermez. Erkeğe göre kadının çalışması maddiyata bağlıdır. Kadının maddi ihtiyaçları giderildiği takdirde erkeğe bağlı yaşar ve çalışmasına gerek yoktur. Maddi problemin olmadığı bir hayatı 'rahatlık' olarak algılayan erkek, kadının bu rahatlıktan vazgeçmesini yersiz bulur. Kadın için önemli olanın duygusal doyum olduğunun farkına varamaz.

“Öğretmenliği bırakalı on dört yıl olmuştu ve benim gibi kırk sekiz yaşında bir kadının onca çok çocukla ilgilenmesi olanaksızdı sana göre. Hem sonra, rahatlık mı batıyordu bana?.. Aç değildik, açık değildik. Bu çalışmak da nerden çıkmıştı; madem çalışacaktım, neden ayrılmıştım?.. ‘Ayrılmamı sen istemiştin’, demiştim.”³²³

Şiir Erkök Yılmaz'ın "Geçkince Bir Kızın Son Mektubu" adlı öyküsünde okumuş, güçlü, özgüveni yüksek bir kadından bahsedilmektedir. Kadın, evlilik için elinde bulunan güçleri bir tabu olarak görür. Güçlü kadının kadın-erkek ilişkisinde sıkıntılar yaşadığını ifade eder. Sahip olduğu her şeyden bağımsız bir şekilde, yalnızca

³²² Ferda İzbudak Akıncı, *Düş Sarnıcı*, Sone Yayınları, İzmir 1996, s. 26.

³²³ Nalân Barbarosoğlu, *Ne Kadar da Güzeldir Gitmek*, Can Yayınları, İstanbul 1996, s.40.

duygusal yönelimlerle sürebilecek bir evlilik yapabilme inancını kaybetmiştir. Bu yüzden de kadın olmanın her anlamda zor olduğu vurgular.

“Benim değerim? Hangi değerim? Diplomalarım? Kafalı kız oluşum? Kafanın içi, kafanın dışından –örneğin sarı uzun saçlardan- kafayı taşıyan bedenden soyutlanarak sevilir mi? Hangi erkek bir kadına diplomaları için sevdalanmış?... Kafamın içindekilerden soyunup bir kadın olarak sevilmeyi öyle isterdim, öyle isterdim ki... Ama ‘kadın’ olmak...”³²⁴

Feyza Hepçilingirler’in “Potluğu Gidermek” adlı öyküsünde toplumun kadına bakış açısına karşı olan otuz iki yaşındaki bir kadının düşüncelerine yer verilmiştir. Kadın öncelikle annesini eleştirir. Annesinin, babasının mevkisiyle var olmaya çalıştığını söyler. Bunun, annesinin kişiliğini yok ettiğini düşünmektedir. Kendi bilgisiyle, tahsiliyle, görgüsüyle toplumda yer edinmek yerine eşinin bulunduğu konum ile yaşamaya çalışan kadının bu tavrı yadırganmaktadır.

“Ne de olsa sen bir avukat karısısın. Öyle demiyor musun telefonu her açışında? Ben Avukat Hayri Karasu’nun eşiyim, buyurun efendim. Nasıl kızmıştı, farkında mısın, babamın kişiliğine, kimliğine sığınyorsun, kendininkini yok ettin, dediğimde.”³²⁵

Zeynep Aliye’nin “Gizli Sokak” adlı öyküsünde tahsilini tamamlamış fakat çalışma hayatına atılmamış bir kadından bahsedilmektedir. Kadın, evlendikten sonra ev sorumluluğunu üzerine almış, çalışmaya ihtiyaç duymamıştır. Fakat bir süre sonra mutsuzluk, duygusal tatminsizlik baş göstermeye başlar. Hayattan tat almamaya başlayan kadın, bunu eşine de yansıtmaktadır. Eşi ise bir süre durumu gözlemledikten sonra eşine mutsuzluğunun sebebinin çalışmıyor oluşu olduğunu anlatır. Kadın için çalışma ihtiyacının yalnızca maddi sebepler olmadığı aşikârdır.

“Bak Devrim... Kendini geçmişten kurtarıp yeni bir sayfa açmayışın, bir hedef belirlemeyişin yol açıyor bunalımlarına. Bu, evliliğimizi de tehdit ediyor... Diplomanı kilitlediğin o çekmecedeki yaşama sevincin de, umutların da tutuklu aslında...”³²⁶

³²⁴ Şiir Erkök Yılmaz, *Enayi Bir Aşk*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997, s.30.

³²⁵ Feyza Hepçilingirler, *Kırlangıçsız Geçti Yaz*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.47-48.

³²⁶ Zeynep Aliye, *Diş İzleri*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1998, s.122.

Aytül Uncu Akal'ın “Çöl Çalışı” adlı öyküsünde bahsi geçen kadının tüm haklarının kocasının elinde olması söz konusudur. Kocasının müsaade ettiği her şeyin bir ‘lütuf’ olduğu vurgulanır. Kadının kararları tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Zihnen ve bedenen çalışıp evine maddi anlamda destek olmaya çalışan kadının çabaları, eşinin ona sunduğu imkân olarak algılanmaktadır. Aralarında problem olduğu anda eşine verdiği desteği dile getiren adam, en başından kadının gözünü korkutup evde oturttuğu takdirde evliliklerinin daha düzgün devam edeceğini ifade eder. Erkek, bir koca olarak eşinin işini engellemeye, çalışma isteğini durdurmaya hakkı olduğunu düşünmektedir. Bu düşünce ile eşini psikolojik olarak rahatsız eder.

“Kendisi bir koca olarak ona her türlü fırsatı vermemiş miydi bugüne kadar? Çalışmasına izin vermiş, iş kurmasına ‘muvafakat’ etmiş, toplantılara, seyahatlere gidip gelmesine, yazı yazmasına, resim yapmasına itiraz etmemişti. Yanlış mı yapmıştı, ha? Yanlış mıydı? Onun izni olmasa bunların hiçbirini yapamazdı. Onun soyadını taşıdığına göre, erkeğin sayılmaz mıydı bir bakıma kadının her yaptığını? Nankör kadın! Kocasına teşekkür edeceği yerde...”³²⁷

Cihan Aktaş'ın “Vip” adlı öyküsünde tarih araştırmacısı bir kadın, anlatıcı konumundadır. Araştırma yaparken geleneksel hayatı yaşayan kadınların yaşam biçimlerini öğrenmek ister. Fakat bahsedilen kadın tipi, tarihin her aşamasında silik kalmıştır. Hayatları yalnızca evlerine hizmetle geçen bu kadınlar, kimse tarafından önemsenmez. Hayatta var olabilmek için yaşamına bir katkısı, bir üretimi olması gerekmektedir. Bu üretime sahip olamamak kadını ‘tarihten siler’.

“Sarı terlikli. Hiç. Süpürürken tarihten süpürülen. Şimdi yaşıyalardı, gazetelerin sıra dışı insanlara ayırdığı sayfalarına konuk olamayacak kadınlar. Toz yüklü ciltlerde varlıkları ancak satır aralarında gizli.”³²⁸

Aktaş'ın “Alnındaki Işığın” adlı öyküsünde de ilk satırlarından itibaren ev hanımlığı ile çalışan kadın arasındaki farktan ev hanımı bir annenin görüşleriyle bahsedilir. Okumayan kadının evleneceği kişinin de toplumsal yerinin düşük konumda olacağı vurgulanır. Bu, kadınlar için bir korku unsuru olur. İyi bir geleceğe sahip olmak için kadının okuması, meslek sahibi olması ve bununla birlikte hayatını birleştireceği

³²⁷ Aytül Uncu Akal, *Beni Bırakma Hayat*, Bilgi Evi Yayınları, Ankara 1999, s.99.

³²⁸ Cihan Aktaş, *Suya Düşen Dantel*, Nehir Yayınları, İstanbul 1999, s.27.

kişinin de kadının bulunduğu konuma uygun bir konumda olması gerekmektedir. Aksi takdirde bir ‘ev kadını’ olması kaçınılmazdır.

“Evdeydim aylardır ve öyle hareketsiz geçiyordu ki günlerim, şişmanlamaktan korkuyordum. Daha doğrusu annemin korkusuydu bu. ‘Ablaların okuyup profesör olacaklar; sen ise şalvarlı bir adamla evlenip ev kadını olursun. Benim gibi şişman bir ev kadını...’ diyerek, ardımda dolaşıyordu. Sesini işitmemek için en içeri odaya kaçıyordum. Olmuyordu. Vücudum hızla yağ bağlıyordu gerçekten de hiçleştiğimi hissediyordum.”³²⁹

Jale Sancar’ın “Öyle Bir Sevdâ ki” adlı öyküsünde Edanaz isimli genç bir kadının eşinin sert tavırlarına katlanma sebeplerine yer verilmiştir. Kadının herhangi bir dayanağı olmaması, onu erkeğin davranışlarını kabullenmeye mecbur kılmıştır. Gidecek bir yerinin olmaması, çalışıp kendi ayakları üzerinde duramıyor oluşu mutsuz bir hayata katlanmasını da beraberinde getirmektedir. Kadının erkeğe her koşulda bağımlı bir hayat sürmesi, onu arzu ettiği birçok şeyden de mahrum bırakmaktadır.

“Uyandığında hiçbir şey olmamışçasına gülümser Edanaz. Sabrından mı?.. Kin tutmaz yüreğinden mi? Yoksa korkusundan mı? Korku?.. Gidecek yeri yok Edanaz’ın. Küsse, kin tutsa, uzatıverse kavgayı, Davut onu kapı dışarı etse ne olacak? Bundan mı alttan alıştı.”³³⁰

Sonuç olarak kadının iş hayatında yer edinmesi, para kazanabiliyor güçte oluşu onu çevresindeki herkese karşı daha sözü dinlenir konuma getirmektedir. Bu da onu mutlu eder. Aksi takdirde; kendisine güvenmeyen, mutsuz bir birey olarak ailesine de huzurlu bir ortam sağlayamamaktadır.

5.2. Eğitimin Yarıda Kesilmesi

Doksanlı yıllarda kadın öykücüler tarafından yazılmış öykülerde rastlanan konulardan biri de kızların eğitimlerinin yarıda kesilmesidir. Bazı öykülerde okula devam eden kızının eğitimini yarıda keserek evlendirme eğiliminde ebeveynlere rastlanırken bazılarında genç kızların kendi kararlarıyla eğitim hayatını sonlandırdıkları görülmektedir. Ailenin isteğiyle eğitimin yarıda kesilmesi genellikle ilköğretim çağında

³²⁹ Cihan Aktaş, *Suya Düşen Dantel*, Nehir Yayınları, İstanbul 1999, s.51.

³³⁰ Jale Sancar, *Hayatın Bu Yakası*, Sel Yayınları, İstanbul 1999, s.10.

olurken genç kızların kendi düşünceleri doğrultusunda okulu bırakmaları üniversite yıllarındadır.

Ailesi tarafından eğitimi sonlandırılan kızlar, bu kararın akabinde yine ailenin uygun gördüğü bir kişiyle evlendirilir. Öykülerde, bu şekilde hayata atılan kızın değer görmediği, ezildiği, bilgisizliği yüzünden kandırıldığı, beden gücünü kullanarak çalıştırıldığı görülmektedir. “... günümüzde hala kızların büyük çoğunluğu erken yaşta evliliğe itilmekte, devamında çocuk sahibi olmakta ve kadınlara eğitimde eşit olanaklar sunulmamaktadır. Dolayısıyla nitelikli eğitim alma imkânı bulamayan kadınlar iş bulmakta güçlük çekmektedirler veya yarı zamanlı, düşük ücretli, sigortasız işçi olarak kötü çalışma koşullarına maruz bırakılmaktadırlar. Ya da bu kadınlar çalışma hayatında kendilerine bir yer bulamamaktadırlar. Bu durum kadının güçlenmesinin önündeki en büyük engel olarak görülmekte ve bu nedenle de çoğu kadınlar ve çocuklar yoksulluğa itilmektedir.”³³¹

Yüksek öğretim kurumunda öğrenimine devam eden genç kızların eğitimlerini sonlandırmaları ise hüsrarla sonuçlanmaktadır. Genç kızlar evlilik hevesiyle, birlikte olduğu erkeğin kendisine sağladığı güvenle meslek sahibi olma şansını kendi elleriyle yok ederler. Evlilik süreçlerinde mutluluğu yakalamayan bu kadınlar, verdikleri karardan ötürü pişman olurlar. Çoğu öyküde yaşı ilerlemiş bu kadınlar için üzülmekten başka yapacak bir şey kalmamaktadır.

Suna Tanaltay’ın “Yürek Paylaşılmıyor” adlı öyküsünde evliliği için okulunu yarıda bırakmış, ekonomik dayanağı olmayan bir kadının aldatılmasına rağmen eşinden ayrılamayışı anlatılır. Kadın çaresizce katlanmaya devam etmek zorunda kalır. Bu çaresizlik onu derin bir pişmanlığın içine sokar. Gençliğinde verilen öğütleri dinlemeyip o anki duygularına göre hareket etmiş olması tüm hayatını olumsuz yönde etkilemiştir. Aldatılmış olmasına rağmen bunu sineye çekerek evliliğine devam etmesi onu psikolojik olarak yaralayıp onurunu kırmaktadır.

“Keşke bir işim, bir uğraşım olsaydı... Hayat, yanlışlarını sokuyor insanın gözüne... Okulu yarıda bırakıp da kaçarsınız kocaya?.. Başın göklere ermiş gibi sevdalanır mısınız?.. ‘Okulunu bitirseydin...’ diyenlere baş kaldırır mısınız?.. Bir

³³¹ Müşerref Küçük, *Çalışma Hayatında Kadınlar Ve Karşılaştıkları Sorunlar: Bir İşverene Bağlı Olarak Çalışan Emekçi Kadınlara İlişkin Bir Araştırma*, Ekonomi Bilimleri Dergisi Cilt 7, No 1, 2015.

*mesleğim, bir işim olsaydı keşke... Kızımı, bebemi kaptığım gibi giderdim... Bu çirkinlik sürüp gitmezdi böyle...*³³²

Cihan Aktaş'ın "Teşekkürü Hak Ettiniz Bay Yargıç" adlı öyküsünde okulunu yarıda bırakıp evlenen kadının yaşadığı hayal kırıklığından bahsetmektedir. Evlenmeden önce büyük aşkla bağlandığı adamdan bir süre sonra nefret etmeye başlar. Bu nefret, onu pişmanlık duygusuna sürüklemiştir. Sevdığı adam için hayatını değiştirecek geri dönülmez kararları gözünü kırpmadan veren kadın, ileride yaşayabileceği olumsuzlukları öngörememiştir. Bu da onun yaşam enerjisini alır ve onu hayata karşı güçsüz düşürür. Daha iyi bir yaşam sürme ihtimalini sevdiği adama güvenerek kendi elleriyle yok etmiştir.

*"Hiç geçmeyen kinleri düşünüyor, hiç bitmeyen nefretleri. Kocasını aklına geliyor; okulunu bırakma kararı verebileceği kadar önem verdiği bir aşkın ve hayranlığın bu kadar dayanıksız ve geçici olabileceğine inanmak istemiyor."*³³³

Zeynep Ankara'nın "Kapıyı Açacak Kimse Yok" adlı öyküsünde anlatıcının ablası olan Naşide, çocukluk ve ilk gençlik döneminde memnun olmadığı durumlara baş kaldıracak bir kızken çok genç yaşta evlendirilir. Okulunu bırakmak zorunda kalır. Ekonomik özgürlüğünü edinememiş biri olarak kocasının olanaklarıyla mutlu olur. Ağır şiddet gördüğü evliliğinde eşinin Naşide'ye para vermesi tüm olumsuzlukları siler. Kadının önemseydiği tek şey para olmuştur. Bu, kadının eğitimsizliğinden ileri gelen bir durum olarak görülür.

"Naşide liseyi bitirmeden evleniyor. Kocasını onu okuldan alıp evinin kadını yapıyor. Art arda çocukları oluyor. Sık sık patlak veren kavgaları, Naşide'nin yüzündeki morarmalarla sonlanıyor. Dayaklar, onun duygularını incitip örselemiyor gibi. Dahası çocukluğundaki asiliği, sessizce esarete dönüştü. Gerçekte kimin esir olduğu da kuşkulu. Ablam mı, kocası mı? Eniştem, daha çok kazanmak için başını soktuğu girdabın sersemliğinden kurtulmak için, eve gelir gelmez kravatını gevşettiği gibi rakı masasına oturuyor. Sonunda ya içli hıçkırıklarla başını Naşide'nin omzuna koyuyor, ya

³³² Suna Tanaltay, *Gül Kokusu*, Tekin Yayınları, İstanbul 1990, s.17.

³³³ Cihan Aktaş, *Üç İhtilal Çocuğu*, Nehir Yayınları, İstanbul 1991, s.16-17.

da onu 'son kez' dövüyor. Naşide yine ağlamıyor. Ertesi gün banka cüzdanındaki rakamlara yenileri eklendikçe, gözleri parlıyor."³³⁴

Neşe Karel'in "Her Şeye Karşın" adlı öyküsünde eğitimi yarıda bırakarak âşık olduğu adamla evlenme kararı alır. Evlilikleri başlangıçta iyi gider fakat bir süre sonra birlikteliklerinde değer verdikleri her şey teker teker kaybolmaya başlar ve kadının aldatılmasıyla yirmi iki yıllık evliliklerini sonlandırırlar. Kadın, eşine güvenerek girdiği yolda yalnız kalmıştır. Herhangi bir garantisi, dayanağı olmadan hayat mücadelesi vermeye çalışır. Yıllar önce eğitimi yarıda bıraktığı için pişmandır.

"Sevdalandığı adamla evlenebilmek için öğrenimini yarıda bırakmıştı. 'Yaptığım en büyük yanlış' derdi...

Yirmi iki yıllık beraberlikten sonra, kocası başka bir kadına tutuldu. Boşandılar... Güvencesiz orta yerde kalmak korkunçtu... Yaşı kırkı geçmişti. Diploması yoktu. İş yerleri, genç, belirli bir eğitimden geçmiş diplomalı eleman arıyorlardı... Kendisine kucak açacak, esirgeyecek bir ailesi de yoktu."³³⁵

Tomris Uyar'ın "Fal" adlı öyküsünde şehir yaşamını benimsemiş üniversiteli bir kızıdan bahsedilir. Kız, evlenmek istediği adam için okulunu yarıda bırakıp bir çiftliğe yerleşir. Çevresindeki herkes bunun iyi bir fikir olmadığını kıza anlatmaya çalışır onu vazgeçirmek için çaba gösterir. Ancak kız ikna olmaz. Sevddiği adamla bir an önce evlenmek, onun vaat ettiklerine kavuşmak istediği için okulunu ve yaşadığı şehri terk etmeyi göze alır. Yıllar sonra evliliği biter ancak kadının kendi ayakları üzerinde durabileceği bir tahsili ve işi yoktur.

"Fakülteden ayrılmaya karar verdiğinde, 'Saçmalamasana!..' diyen bir ses. 'Sen kent insanısın canım, çiftlikte nasıl yaşarsın?' diyen başka biri."³³⁶

Buket Uzuner'in "Otuz Yedi Yaş" adlı öyküsünde kadın kahraman üniversite öğrencisiyken evlenmek için okulunu bırakmış ve üç çocuk sahibi olmuştur. Maddi açıdan problemi olmayan kadın mutlu değildir. Hayatın yalnızca maddi kaygılardan ibaret olmadığına ayarına varmıştır. Bir kadının meslek sahibi olmasının onun hem çevresindeki insanlara hem de kendisine göre daha değerli alanda yer aldığına değinilir.

³³⁴ Zeynep Ankara, *Kanatsız Düşüşler*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1991, s.184.

³³⁵ Neşe Karel, *Sokak Kedisi*, Akdeniz Sanatevi, Antalya 1992, s.25.

³³⁶ Tomris Uyar, *Otuzların Kadını*, Can Yayınları, İstanbul 1992, s.51.

Arkadaşı Tomris gibi kariyer yapamayan kadın, içten içe arkadaşına özenir. Onun bulunduğu konum kadının artık sahip olamayacağı bir hayalden ibarettir.

*“Okulu bırakıp evlenmen fazlaca duygusal bir karar. Adam kaçmıyor ya! Seni seviyorsa iki yıl daha beklesin. Bir kadının en zengin çeyizi mesleğidir.”*³³⁷

Buket Uzuner’in “Ninenin Ninnisi” adlı öyküsünde Nevbahar Hanım’ın liseyi bitirir bitirmez üniversiteye başlamak yerine evlenmesinden bahsedilmektedir. Yabancı asıllı bir gence âşıkken başka biriyle evlendirilmiştir. Annesi bu durumdan hoşnutken, babası kızının okumamasını doğru bulmamaktadır. Güzel okullarda iyi bir eğitim almasını umduğu kızının karakteri dahi değişmeye başlar. Eğitiminin yarıda kesilmiş oluşu onu çevresinde okumayan diğer kızların davranışlarına büründürür. Nevbahar Hanım, lise yıllarında çok sosyal bir kızken evlendikten sonra durağan bir hayata adım atmıştır. Evliliği anne babasının evliliğine benzemektedir.

*“Liseyi bitirdiği yıl, bazılarının kalbini parçalayarak, çabucak evlendi. O zamanlar, liseye giden kızların çoğu, erkenden evlenip, hemen anne olmayı doğanın kesin bir kuralı sanmakta kararlıydılar sanki... Kuralları insanların koyup, kaldırdığını bilecek denli akılcı, ancak kızıyla yakın bir dostluk kurma cesaretinden yoksun kalacak kadar da tutucu olan babası, en büyük düşünüyü; Nevbahar’ı Viyana’da bir yüksekokulda okutma imgesini tamamen yitirdi. Oysa kızının kendi istediği biriyle ‘mürüvvet’ini gören annesi sevinçten uçuyordu.”*³³⁸

Emine Işın’su’nun “İki Kadın” adlı öyküsünde çocuk beklediği için fakülteyi bırakan bir kadın ve onun evine gündelikçi olarak gelen başka bir kadın konu edilir. Kadın, okulunu yarıda bıraktığı için ilk zamanlar bu durumdan rahatsız olmaz. Kendisinin gündelikçi kadınla bir olmadığından, kocasının sunduğu imkânlar sayesinde kendisinin ev işi yapmadığından bahseder. Ancak eşinden gelen maddi olanakların karşılığında okulunu bıraktığını ifade ettiğinde gerçeklerle yüzleşir. Evliliğinin ilk yıllarında mesleki olgunluğunun olup olmaması kadın için problem teşkil etmezken zamanla fikirleri değişime uğrar. Geri dönüşü olmayan kararları için kendini suçlar.

³³⁷ Buket Uzuner, *Karayel Hüznü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993, s.31.

³³⁸ Buket Uzuner, *Şairler Şehri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1994, s.75.

“Can’a hamile kalınca, bıraktırdı fakülteyi; ne yalan söyleyeyim kolayıma geldi benim de, keyiflendim. ‘Bir mesleğim’ olması fazla bir şey söylemiyordu, hiçbir şey söylemiyordu.

Kocamdan para istemeye utanır oldum. Desem ki, bu para, bana bıraktırdığın fakülte için. Cevabı hazır: ‘Sen de yatkın olmasaydın, hiç bırakır mıydın?’ Yaa! Yapıp ettiklerimin suçu günahı yalnız benim. Ben... Ben... Sonuçlar yüzüme tokat gibi çarpsa da, ben, ‘ben’i bulamıyorum...”³³⁹

Şükran Yücel’in “Kafes” adlı öyküsünde kızların okutulmasının sakıncalı bulunmasından bahsedilmektedir. Kızın bulunması gereken yer evdir ve ona uygun bir hayat yaşamak zorundadır. Çevresinde bulunan tüm karşı cinsler kadın için tehlike arz etmektedir. Korumacı bir tavrı benimsediklerini düşünenlere göre kadın için en güvenli yer evdir. Ayrıca okutulsa dahi bunun herhangi bir işe yaramayacağı ifade edilir. Öykünün devamında okutulmayan kızın genç yaşta evlendirilmesine değinilir. Kadınların varoluş nedeninin bir adam tarafından eş olarak seçilip ona çocuk doğurmak olduğu vurgulanır. Bu, kadını alçaltıcı bir durumdur.

“İlkokulu bitirdiğinde babası artık okula gitmeyeceğini söylemişti. Genç kız olduğu için ortaokula gitmesi sakıncalıydı. Keşke büyüüp serpilmeseydi, ufak tefek, kara kuru bir kız olsaydı, belki de babasının gözüne bu kadar batmayacaktı. Okul yolunda karşılaşacağı açgözlü erkeklerin bakışlarından onu kim koruyacaktı? Hem erkek öğretmenlere de güven olmazdı. Allah muhafaza! Onlar bu yaşa kadar neler duymuşlardı neler! Erkek milleti değil mi? Korumasız, zavallı bir kızın yeri eviydi. Okuyup da âlim olacak değildi ya!”³⁴⁰

Yücel’in “Seçim” adlı öyküsünde ise, evlilik birliği içerisinde tahsilini sürdürmeye çalışan bir kadından bahsedilmektedir. Evlilik için okulunun bitmesini beklememiştir. Kadın, her ne kadar bu iki durumu da dengeli bir şekilde devam ettireceğini düşünse de sonuç farklı olur. Ev işleri kadın için asli görev olarak görülmektedir ve kadın okuma istediğine ket vurmak zorunda kalır. Evin sorumluluğu üstlenmek her şeyden daha önemlidir.

³³⁹ Emine Işın, *Bir Gece Yıldızlarla*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1994, s.50-51.

³⁴⁰ Şükran Yücel, *Düş Gölgesi*, Afa Yayınları, İstanbul 1995, s.38.

“Bu tuzağa düşmeyeceğinden o kadar emindi ki. Onun evliliği başka olacaktı. Hem okuyabilir, hem de evliliğini sürdürebilirdi. Oysa kutsal evlilik, kadın kurbanlara doymayan bir volkandı. Sönmüş bile olsa, bir gün aniden lav püskürtebilir ve birkaç kurban almadan asla sakinleşmezdi.”³⁴¹

Zeynep Aliye'nin “Bir Savaşın Haritası” adlı öyküsünde henüz evlenmeden müstakbel eşinin çalışmasına karşı olan bir erkekten bahsedilmektedir. Adam, nişanlısının okulunu bitirmesini gereksiz bulur çünkü gelecekte kadının çalışmasına gerek yoktur. Ev sorumluluğunu yüklenip çocuk büyütmele görevli olacak bir kadın için eğitim de çalışma hayatına atılmak da adama göre boş uğraşlardır. Kadın, duydukları karşısında incinir fakat nişanlısına herhangi bir karşı çıkışta bulunamaz.

“Birkaç ay içinde okulum bitiyor. Daha fazla uzatmak istemiyoruz nişanlılığımızı... Erhan'a kalsa okulu bitirmeme de gerek yok ya!.. ‘Zaten benim için, doğacak çocuklarımız için evde yeterince çalışacaksın...’ deyişi içimde burukluk yaratmıyor değil... Bastırmaya çalışıyorum.”³⁴²

Ferda İzbudak Akıncı'nın “Gizli Resimler” adlı öyküsünde Işık Hanım, hastalığına rağmen hayattan kopmayan bir kadındır. Anlatıcının bir tesadüf eseri karşılaştığı bu kadının hayatı öyküye konu olur. Gençlik yıllarından bahsedilirken Işık Hanım'ın evliliği için okulu yarıda bırakmasından bahsedilir. Toplumda yadırganmayan bu duruma kadının ailesi tarafından da bir karşı çıkış görülmemiştir. Aradan yıllar geçer ancak kadın ne kadar istese de bu süreçte okulunu bitirmemiştir.

“Evlendiklerinde henüz ikinci sınıftaymış Işık. Terzi olan annesinin çeyiz işini en başından sıkı tutmakla ne denli isabetli bir iş yaptığı da ortaya çıkmış böylece. Okulu bitirmemesine karşın, hiçbir karşı çıkmamış evlenmelerine. Grafik bölümünü isteyerek seçmiş ama, okul nedense hala bitmemiş. Kendini bağışlatmak ister gibi üçüncü sınıfta takılıp kaldığını, ama bir gün mutlaka mezun olacağını söylüyordu.”³⁴³

Lütfiye Aydın'ın “Kanama” adlı öyküsünde maddi yetersizlikler yüzünden eğitimini yarıda kesmek zorunda kalan genç bir kızdan bahsedilmektedir. Annesi, kızı çok küçük yaşından beri tek başına büyütmektedir. Okuması için yıllarca çabalayan

³⁴¹ Şükran Yücel, *Düş Gölgesi*, Afa Yayınları, İstanbul 1995, s.60.

³⁴² Zeynep Aliye, *Dolunay Vardı*, Altın Kitaplar, İstanbul 1995, s.10.

³⁴³ Ferda İzbudak Akıncı, *Gizli Resimler*, Halkevleri Yayınları, Ankara 1998, s.94

anne, bir süre sonra gücünün bittiğini, artık destek olamayacağını ifade eder. Kızın artık okulu bırakıp çalışması gerekmektedir. Genç kız bu durum karşısında herhangi bir şey yapamaz ve hayatı boyunca okuyamamış oluşunun sıkıntısını yaşar.

“En çok acıtanı sevdiğim film artistinin evlenmesi sanıyordum, değilmiş. Lise ikide okulu bırakma zorunluluğuymuş meğer.

‘Tamam kızım, benden buraya kadar’ dedi annem.

Okul yardımını kabullenmeyecek denli onurluyduk. Öğrenimi bıraktım, artık gözleri iyi görmeyen annemin işini ben omuzladım. Almanya’ya gidene dek sürdü terziliğim.”³⁴⁴

Ayfer Coşkun’un “Başkasının Nişanlısına Mektuplar” adlı öyküsünde çocuk yaşta gelin olan kadınlara yer verilir. Okula gönderilmeyen kızlar evlerinde çeyizlerini yapmak zorundadır. Okumayan, küçük yaştaki kızın evleneceği kişiye de kuşkusuz aile büyükleri karar verir. Hayata ‘şanssız’ olarak başlayan bu kızlar için herhangi bir özgürlük alanı olmadığı gibi mutlu olup olmadıkları da çevreleri tarafından düşünülmez. Önemli olan alışılmış düzenin devamıdır.

“Öngörüler doğru çıkmış, genç nişanlı derhal okuldan alınmıştı. Oturup çeyiz yapacaktı. Zaten nişanlı bir kız okula gidemezdi.”³⁴⁵

Fatma Murat’ın “Ağlayan Kırmızı” adlı öyküsünde kızların okutulmamasından bahsedilir. Eğitimi yarıda kesilmiş olan kız bunun sebebini ve yaşadıklarını üzüntüyle ifade eder. Bir yanlış anlaşılma sonucunda okuldan alındığını bildirirken aslında bu durumun yaşadıkları bölgede çok da şaşırtıcı bir şey olmadığını da vurgular. Okutulmayan genç kızlar dikiş kursuna gitmektedir fakat öykü kahramanı, affedilmeyecek bir suç işlediğinden evde oturmak zorunda kalmıştır.

“Lise birdeydim. Babam beni yolda bir oğlanla gördü. Okuldan çıkardı. Oysa babamın düşündüğü gibi değildi. Sınıftan bir kızla o oğlan arasında arabuluculuk yapıyordum. Mahallemizdeki okumayan öteki kızların gittiği dikiş kursuna bile yollamadılar. Evde oturdum.”³⁴⁶

³⁴⁴ Lütfiye Aydın, *Tsunami*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1998, s.41.

³⁴⁵ Ayfer Coşkun, *Duran Zaman*, Belge Yayınları, İstanbul 1999, s.82.

³⁴⁶ Fatma Murat, *Korkuyor Aşk*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999, s.60.

Sonuç olarak, her ne sebeple olursa olsun eğitimini tamamlayamamış kadınlar hayat boyu hem maddi hem manevi açıdan sıkıntı yaşarlar. Toplumda iyi bir konumda yer almadıkları gibi sömürdükleri iş alanlarında çalıştırılırlar. Eğitim seviyesi kadınların yaşam standartlarını doğrudan etkilemektedir.

5.3. Eğitim Almama

Eğitim seviyesi, bir bireyin toplumdaki yerini belirleyen en önemli unsurlardan biridir. Ekonomik açıdan konforlu bir hayat sürme, etkileşim içinde olunan kişilerden saygı görme, aile bireylerinin yaşantılarına maddi ve manevi katkıda bulunabilme alınan eğitim sayesinde mümkündür. Bu bağlamda bakıldığında bir kadının eğitim alıp almaması onun hayatının tümünü etkileyecek bir adımdır.

Doksanlı yıllarda kadın öykücüler tarafından yazılmış öykülerde genç kızların okutulmadığına, okutulmaya değer bireyler olmadıklarına yer verilmiştir. Aile büyükleri kızların okumasını birçok yönden sakıncalı bulmaktadır. Sosyal ortama girerek göz önünde olmasının bir kız için ayıplanacak durum olduğuna inanan ebeveynler kızların okusalar dahi bir yarar elde edemeyeceklerine de inanmaktadırlar. Böylece bu genç kızlar okuma yazma dahi bilmeden ömür tüketmek zorunda kalmaktadırlar.

Dilber Saka'nın "Bir Kız Vardı" adlı öyküsünde bir kızın yakınları tarafından okumasına müsaade edilmediğinden bahsedilmektedir. Kız kitap okumayı çok sever, okula gidenlere özenir. Kendisini sürekli onların yerine koyarak hayaller kurar. Ne yaparsa yapsın çevresindekileri okula gönderilmesi konusunda ikna edemez. Kendi geleceği başkalarının elindedir. Kızların okumasını gereksiz gören bir ailede büyümüştür. Elde edemediği bu tahsil, hayat boyu içinde kalır.

"İlkokulda beraber okuduğu arkadaşları, kızlı-erkekli geçip gittiler, evlerinin önünden, eğrilerek geçen sokaktan. Ortaokullara, belki liselere gidiyorlardı şimdi. Belki üniversitelere bile gideceklerdi. O da okumak istemişti. Karşı çıkmıştı birileri. Birileri karşı çıkmıştı:

*'Kız kısmı okuyup da ne olacak.'"*³⁴⁷

Didem Uslu'nun "Kış Ortasında Bir Sevda Boy Verdi" adlı öyküsünde kız çocuklarının okutulmamasına yer verilmiştir. Okuma yazma bilmeyen kadınların sosyal

³⁴⁷ Dilber Saka, *Sesim Değdi Yağmurlara*, Kerem Yayınları, İstanbul 1991, s.26.

hayatta yaşadıkları sıkıntılar vurgulanmıştır. Kadın, kendisine gelen bir mektubu dahi okumaya muktedir değildir. Erkeklerle aynı ortamda eğitim alınmasını doğru bulmayan ailelerce büyütülmüş olan bu kadınlar için toplumda yer edinebilmek hayli zordur. Etrafındaki kişilerin yönlendirmeleriyle hayatlarını sürdürürler.

“- Sen okuma yazma bilmiyor musun?

- Bilemem. Okula gitmemişem ki. Köy yeri bizimki. Bubam, ‘eksik etek evde oturur, okul mokul ni demekmiş’ deyincek. Heriflerle diz dize oturmak ney günahmış.”³⁴⁸

Sevgi Özel’in “Roman Yaşamın, İkinci Cildi” adlı öyküsünde Nalân daha önce tanımadığı bir yayıncıya hayatını anlatmak ister. Okuyamadığını üzümlere anlatır. Okuyamamış, ekonomik özgürlüğünü eline alamamış kadının hayatı büyük zorluk ve acılarla geçmiştir. Yaşamının büyük bir bölümü başkalarına özenirken diğer taraftan kendisine üzümlere geçmiştir. Bu yüzden bir süre sonra psikolojisi de bozulur ve bu konuda profesyonel yardım almaya başlar.

“Siz hep yazılanları okuyorsunuz. Çok isterdim böyle bir işim olmasını. Olmadı, okuyamadım. İlkokulu bile bitiremedim ben. Sonradan, doktorumun verdiği gayretle dışarıdan girip diploma aldım.”³⁴⁹

Semiha Uçuk’un “Cimri” adlı öyküsünde kadına değer vermeyen bir ailenin düşüncelerine yer verilir. Onlara göre kızların okutulması gereksizdir. Erkeklerle kızların bir olamayacağı vurgulanırken aradaki eşitsizlik net olarak görülmektedir. Erkeklerin okutulması gurur verici bir olay olarak görülür ancak mevzu kızların okutulması olduğunda durum tersine döner. Öykü kahramanına göre; kızları okuturken yapılan harcamalar, nihayetinde hiçbir şey elde edilemeyecek boş bir uğraştır.

“Masraf, masraf diyorsun, o zaman çocukları mektepten al, erkek mi bunlar, ne olacak bu kadar okuyup da?

Yerden göğe kadar haklı elbet, rahmetli Hanımefendi ‘Erkeğin çok okumuşu kadı, kadının çok okumuşu cadı olur’ derdi, ne doğru sözmüş meğerse...”³⁵⁰

³⁴⁸ Didem Uslu, *Tutkulu Bir İstanbul Üçlemesi*, Simavi Yayınları, İstanbul 1992, s.50.

³⁴⁹ Sevgi Özel, *Devrimciler Aşık Olamaz(Dı)*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1994, s.80-81.

³⁵⁰ Semiha Uçuk, *Martısız Deniz*, İnsancıl Yayınları, İstanbul 1995, s.23.

Semra Özdamar'ın “Uyumsuzlar” adlı öyküsünde okumamış bir kadının çocuğunun öğretmeniyle olan konuşmasına yer verilir. Çocuğun okumasını sonuna kadar destekleyen anneye göre okumamak toplum içinde önemsiz bir konumda görülmeye sebep olur. Bu düşüncesini öğretmen ile kendisini karşılaştırarak verir. Kendisinin eğitim alamamış oluşu hayatında birçok sıkıntıya neden olmuştur. Toplumun onu bir birey olarak dahi görmüyor oluşu, fikirlerinin önemsenmemesi kadını derinden sarsan bir durumdur. Çocuklarının da aynı duruma düşmesini engellemeye çalışır.

“Okuyacak o! Sen benim ne hissettiğimi nereden anlıycan hocanım? Sana yalan, bana gerçek. Bak, okumuşsun diye seni sayıp buraya yollamışlar. Bir de bana bak. Otuz beş yaşındayım ama sabahın köründen akşamın karanlığına dek pis işlerde çalışmaktan insanlıktan çıktım, kocamış karılara döndüm. Kimse de adam yerine koymuyor. Ne için bunca kahır peki? Elbet, çocuklarım okusun, adam olsunlar diye.”³⁵¹

Suzan Samancı'nın “Dağların Koynunda Bahar” adlı öyküsünde Güneydoğu'da kızların okutulmasına karşı çıkıldığından bahsedilir. Anlatıcı, buna maruz kalmış bir kadındır. Okutulmanın gereksizliğine inanan babası tarafından çok küçük yaşta evlendirilmeye çalışılır. Babasına göre kız evladın okuması ileriye dönük herhangi bir fayda sağlamayacaktır. Evlilik düşüncesi kız için daha doğru bir karar olacaktır. Köydeki öğretmen duruma şahit olur ve kızın babasını ikna etmek için elinden geleni yapar. Kız, o öğretmen sayesinde okula yazdırılır.

“Anama ‘Kızını okut,’ diyor öğretmen. Babam, ‘Okuyup da ne yapsın eksik etek. Kocaya varsın,’ diyor. Ağlıyorum. Samanlıktan çıkmıyorum. İmamı aracı ediyor öğretmen. Anamla Diyarbakır’a geliyoruz. Kaydımı yaptırıyor dayım.”³⁵²

Sevgi Özel'in “Görünmeyen Konuğun Gidişi” adlı öyküsünde kızların okutulmasına karşı olan bir aile büyüğünün düşüncelerine yer verilir. Gelecekle ilgili kararlar alan ebeveynler erkeklerin okuyup iyi yerlere gelmesini planlarken kızların okumasına gerek olmadığına kanaat getirmiştir. Kadınların hayat temelleri, bu şekilde düşünen aile büyükleri yüzünden doğru atılamamıştır.

³⁵¹ Semra Özdamar, *Hayat Bizi Yaşar*, Kibele Yayınları, İstanbul 1995, s.172-173.

³⁵² Suzan Samancı, *Kıraç Dağlar Kar Tuttu*, Can Yayınları, İstanbul 1996, s.28.

“Kızlar okumasa da olur, oğlanlar mutlaka büyük adam olmalılar... Haydar’ın aklından geçen de buydu.”³⁵³

Sonuç olarak; genç kızların eğitim almalarını, almakta oldukları eğitimi tamamlamalarını ve nihayetinde bir meslek icra edebilecek liyakate sahip olmalarını sağlayacak aile büyüklerinin varlığı bir kadının yaşamını derinden etkilemektedir. Doksanlı yıllarda kadın öykücüler tarafından yazılmış öykülerde bu desteğin sağlanmadığı genç kızların, hayatları boyunca mücadele etmek zorunda kaldıkları sıkıntılara sıklıkla yer verilmiştir.

6. KADIN- DİN VE SİYASET

6.1. Başörtüsü Sorunu ve Tesettür

Doksanlı yıllarda kadınların yaşamış olduğu toplumsal sorunların başında başörtüsü problemi gelmektedir. Dini hassasiyetleri gereği başörtüsü kullanmayı tercih eden kadınlara çeşitli yasaklar getirilmiştir. Kamusal alanda başörtülü kadınların çalıştırılmaması birçok kadını sosyal ve ekonomik açıdan mağdur etmiştir. Başörtüsü kullandıkları için kabiliyetlerini ortaya koyamayan, mesleğini icra edemeyen kadınlar, öğrencilik yıllarında da aynı problemle mücadele etmek zorunda kalmışlardır.

Sosyal hayat içerisinde de başörtülü kadınların ezildiği, hakir görüldüğü, bilgisine değer verilmediği doksanlı yıllarda kadın öykücüler tarafından yazılmış öykülerde vurgulanmaktadır. Bu problemi; dini hassasiyetleri siyasi faktörlerin içine hapsedmeye çalışan, insanların en çok değer verdikleri konuların üzerine giderek güç sağlamaya çabalayan zihinleri ortaya çıkarmıştır. Dönem içerisinde birçok kadın bundan ötürü psikolojik anlamda hırpalanmıştır.

“Başörtüsü ve başörtülü kadınlar, Türkiye’deki siyasal kutuplaşmanın bir sembolü haline gelmişlerdir. Çözümün mümkün olması için, eşitliğin kurumsal olarak daha güçlü bir şekilde tanımlanması ve her tür ayrımcılığa karşı sağlam hukuki ve kurumsal güvenceler getirilmesi gerekmektedir. Bu güvenceler sağlandığı durumda, başörtüsü gibi pek çok konuda doğrudan (örneğin yeni anayasada yer alarak) veya

³⁵³ Sevgi Özel, *Bir Yanım Bahar Bir Yanım Kış*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1997, s.122.

dolaylı (toplumsal ve siyasi zihniyet değişimi yoluyla) iyileştirmeler mümkün olacak.”³⁵⁴

Cihan Aktaş’ın “Süleymaniye’den Sonra Bir Toplantı” adlı öyküsünde başörtüsü yüzünden okulda azar işiten genç bir kıza yer verilmektedir. Kız ile aynı düşünce yapısına sahip olan arkadaşlarının desteğiyle anlık olarak durumdan kurtulur. Öykü kahramanı öğretmen, başörtülü öğrenciye sürekli olarak psikolojik şiddet uygulamaya devam etmektedir. Genç kız her şeye rağmen başörtüsünden vazgeçmek istemez, mücadele vermeyi sürdürmektedir.

*“Başörtüsü yüzünden sanat tarihi hocası geçen gün ağzına geleni söyleyip dersten atmak istedi. Bunun üzerine Müslüman gençlerden birkaçı ayağa kalkıp itiraz ettiler. Başkalarının katılmasıyla tartışma büyüyünce hoca söylediklerinin yanlış anlaşıldığını söylemek zorunda kaldı ama gözlüklerinin altından kinle süzdü Ayşe’yi.”*³⁵⁵

Aynı öyküde Demet adında bir başka kızdan da bahsedilmektedir. Kız, başörtüsü problemi yüzünden diplomasını alamamış ve bu yüzden de hasta olup hayatını kaybetmiştir. Tüm emeklerinin tek bir dayatma yüzünden yok olup gidecek olması bir bireyin kaldırabileceği bir yük değildir. Demet’in hayatı, yaşamak istediği özgürlük yüzünden bitmiştir.

*“Demet kaç sene okumuş, yine de öğretmen olamamıştı. Başörtüsü fotoğraf veremediği için diplomasını alamadan öldü. Mezarının başında annesi, kızının okulda çektiği sıkıntılar yüzünden o amansız hastalığa yakalandığını söyleyip ağladı. Hocaları, okul yöneticilerini, yönetmelikleri suçladı.”*³⁵⁶

Cihan Aktaş’ın “Teşekkürü Hak Ettiniz Bay Yargıç” adlı öyküsünde sokaktan geçen başörtülü bir kadının çevredekiler tarafından rahatsız edilmesinden bahsedilmektedir. Kadın önce yapılan hakaretlerin kendisine olup olmadığına emin olmaz. Ardından kendisine yöneltilmiş bakışları da fark edince ne yapacağını bilemez.

³⁵⁴ Özge Genç, Ebru İlhan, *Başörtüsü Yasağına İlişkin Değerlendirme ve Öneriler*, TESEV Yayınları, Nisan 2012, s. 8.

³⁵⁵ Cihan Aktaş, *Üç İhtilal Çocuğu*, Nehir Yayınları, İstanbul 1991, s.92-93.

³⁵⁶ Cihan Aktaş, *Üç İhtilal Çocuğu*, Nehir Yayınları, İstanbul 1991, s.102.

Çaresizlik ve telaş içerisinde bir an önce evine dönmek ister. Bu olay, kadının kalabalıklar içindeki yalnızlığının bir ifadesi olarak görülebilir.

“ ‘Şu hale bak, şu rezalete bak,’ diyor, buz gibi sesiyle homurdanarak. ‘Mantar gibi de ha babam bitiyorlar. Nereden çıkıyorlar, nereden geliyorlar? Kim arka çıkıyor bunlara? Bu caddeye kadar çıkacak cesaretleri de var. Ne böyle her yerde her zaman karşımda... İçimi karartıyorsunuz yahu. Daha kurutulamadı mı kökünüz, ha?’ ”³⁵⁷

Perihan Akçay’ın “Bu Nasıl Müslümanlık” adlı öyküsünde sokakta yürürken rahatsız edilen türbanlı kızların isyanına yer verilmiştir. Gittikleri hemen her yerde çeşitli şekillerde can sıkıcı hareketlere maruz kalan kızlar hak etmedikleri bu davranışlara artık susamazlar. Üstelik kadınların yaşadıklarına şahit olan hiç kimse onlara destek verecek şekilde davranmaz. Aksine türbanlı kişilerin sokakta dolaşmamaları gerektiğini söyleyecek kadar da dar görüşlü olduklarını belli ederler. Öyküde, sokak örneği verilerek aslında türbanlı kadınların dönem içinde bulundukları ortamlarda neler yaşadıklarına ışık tutmaya çalışılmıştır.

“Merhametiniz yok mu? İnançlarımızı yaşıyoruz diye bizleri okullardan kovuyorsunuz. Hiç olmazsa sokaklarda peşimizi bırakın. Bu ülkede Müslüman kalmadı mı?”³⁵⁸

Perihan Akçay’ın “Kimlik” adlı öyküsünde de başörtüsü sorununa yer verilmiştir. Doksanlı yıllarda tesettürlü kişilerin okullarda, iş yerlerinde istedikleri giyinme şeklini gerçekleştiremediklerine vurgu yapılır. Başka bir ülkede tesettürlü bir Türk vatandaşın haklarının korunup aynı şeyin kendi ülkesinde yapılamıyor oluşu öykü kahramanını üzmektedir.

“İsviçre’deki bir firmanın, başörtülü Türk işçisini işten çıkarmasıyla ilgili. Bunun üzerine Bölge mahkemesi, dini özgürlükleri garanti eden hükümler gereği, firmayı para cezasına çarptırmıştı. Haberi, ülkesindeki gazete sütunlarında da görmeyi ne kadar isterdi.”³⁵⁹

³⁵⁷ Cihan Aktaş, *Üç İhtilal Çocuğu*, Nehir Yayınları, İstanbul 1991, s.12.

³⁵⁸ Perihan Akçay, *Kardelen Çiçeği*, Gözyaşı Yayınları, Konya 1991, s.71.

³⁵⁹ Perihan Akçay, *Kardelen Çiçeği*, Gözyaşı Yayınları, Konya 1991, s.116.

Yeşim Dorman Müderrisoğlu'nun "İflas Etmedik" adlı öyküsünde başörtülü kadınları aşığılama söz konudur. Bir genelleme yapılarak başörtülü kadınların bilgi düzeylerinin düşük olduğu vurgulanmaktadır. Sosyal hayatta bir yer edinebilmelerinin zor olduğunu, üretim yapamayacak olup yaşamları boyunca dış dünyada aktif bir yaşam sürdüremeyecekleri ima edilmektedir.

*"Para diye yanıp tutuşan şu toplumda, iki ile ikiyi zor toplayan başörtülü kadınların tahvillere, borsa oyunlarına, yatırım fonlarına kısa zamanda gösterdikleri uyumu gördükçe, senin gibi döviz kurlarının gazetelerin hangi sayfasında olduğunu bilmemekte, görmemekte direnen birine şaşıyorum, seni onlara yeğliyorum."*³⁶⁰

Buket Uzuner'in "Ninenin Ninnisi" adlı öyküsünde Nevbahar Hanım ve Albert Bey'in aşkları anlatılır. Nevbahar Hanım'ın annesi dini sebepleri öne sürerek bu evliliği onaylamaz. İkisi de başka insanlarla evlenirler. Farklı dinlere mensup olmayı bir engel olarak gören düşünce yapısı yüzünden birbirini seven iki insanın evlenemedikleri görülür. Kadının yaşadıklarının nihayetinde bu duruma karşı çıkamamış oluşu ömür boyu mutsuzluğu da beraberinde getirmiştir.

*"Bizim meseleyi taa o vakitler gönlünün derinliklerine gömdü. Madem rahmetli Süheyla Teyze: 'tek kızımı bir müseviye verirsiniz, kıyarım canıma!' demişti ve madem Nevbahar, annesini ikna edecek kadar direnememişti..."*³⁶¹

Sevgi Özel'in "Türbe Yeşillerine Taşınıyoruz" adlı öyküsünde yaşlı bir kadının örtünme şeklini yorumlayan zihniyete yer verilir. Çevrenin kadına bu konuda bazı mecburiyetleri iğneleyici bir şekilde aktararak baskı kurduğu vurgulanır. Bu yorumlamalara karşı kadının söylenenlere cevap veremeyişi, topluluk içinde rencide oluşu kadına yapılan büyük bir psikolojik şiddettir.

"Teyze bu yaşında böyle gezme; hem günah, hem ayıp. Sen kendine bir çekidüzen ver ki, kızın gelinlerin de aklını başına toplasın' demiş mevlitte, herkesin içinde."

*Kendimi bildiğimden beri başı örtük olan annem, nerde ayıp, nerde günah işlediğini sormuş, bu tazeye."*³⁶²

³⁶⁰ Yeşim Dorman Müderrisoğlu, *Merdivenaltı*, İletişim Yayınları, İstanbul 1991, s.36.

³⁶¹ Buket Uzuner, *Şairler Şehri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1994, s.91.

Özel'in "Belli Mi Olur?" adlı öyküsünde ise, milletvekili olan Bedri Bey, eşi Kamile Hanım'la birlikte Ankara'ya yerleşir. Önceden 'arılı parti'den olan Bedri Bey, parti değişikliği yapar. Bu değişiklikle birlikte Kamile Hanım ve kızlarının yaşam şekli de değişir. Örtünürler. İçinde bulundukları politik düzen, dini hassasiyetlerini de değiştirmiştir. Elbette bu hassasiyet göstermelik bir davranış şeklidir. Siyasi partinin önem verdiği hususlarla uyum içinde olmaya çalışmışlardır.

*"Uzak hısım Suzan'sa, bu şık şıkırdım giysilerde gözü kalan kadınla kızlarının, nasıl olup da böyle tepeden tırnağa örtündüklerini gide gele öğrendi. Hatta kırk yaşına dek hiç ilgisini çekmeyen politikayı da bu anayla kızlardan adam akıllı öyle bir öğrendi ki, öğretir oldu."*³⁶³

Cihan Aktaş'ın "Bal Festivali" adlı öyküsünde başörtüsü sorununun yıprattığı bir öğretmen mesleğini bırakmasından bahsedilir. Meslektaşları tarafından eleştirilen, alçaltıcı sözlere maruz kalan kadının çalışma hayatındaki başarısı önemsizdir. Yalnızca başörtüsü odaklı değerlendirilir ve bu da onu psikolojik açıdan sıkıntılara sevk eder. Üstelik eşi de ona destek olmaz, öğretmenliği bırakmazsa boşanacağını söyler. Kadın istifa etmek zorunda kalır. Yıllar sonra bir arkadaşıyla konuşmasında kocasından boşanmış olduğu ve bir hastanede danışma memuru olarak çalıştığını ifade eder. Bir kadının mesleki hayatı, işiyle hiç alakası olmayan sebeplerle sonlandırılmıştır.

*" 'İsteyerek bırakmadım' dedi. Aklına o müfettiş gelmişti. 'Bu ilköğretim camiasında senin gibilere yer yok' diye, sınıfta öğrencilerin yanında üzerine yürümüştü. Nezihe'ye ardı arkası kesilmeyen kovuşturmaları, okuldan atılması için kendini bahçe kapısı önünde müfettişleri bekleyen müdürleri, ilköğretime ispiyonlayan öğretmen arkadaşlarını, bütün bunları öne sürerek istifa etmesini isteyen, evliliklerinin sürmesi için istifasını şart koşan kocasını anlatmalıydı ama canı konuşmak istemiyordu ki. Sadece eliyle başörtüsü işaret etti."*³⁶⁴

Cihan Aktaş'ın "Virginia Woolf Mutsuzluğu" adlı öyküsünde kadın dini inançları ve gördüğü terbiyeye bağlı olarak alkol tüketilen masaya hizmet etmek istemez. Kocasının mecbur bırakmasıyla hizmet eden kadının durumdan rahatsızlığı

³⁶² Sevgi Özel, *Devrimciler Aşık Olamaz(Dı)*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1994, s.67.

³⁶³ Sevgi Özel, *Devrimciler Aşık Olamaz(Dı)*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1994, s.110.

³⁶⁴ Cihan Aktaş, *Son Büyülü Günler*, Nehir Yayınları, İstanbul 1995, s.55.

vurgulanır. Kadının değer yargılarına yapılan saygısızlık, onu psikolojik olarak sıkıntıya sokmuştur. Eşinin hassasiyetlerine, dini değerlerine önem vermeyen erkek bunu eşine sürekli olarak yaşatmaya devam etmektedir.

*“Baba evinde aldığı terbiyenin gereğince içki içen insanlara hiçbir şekilde hizmet etmemesi gerektiğini düşünüyordu. Ancak aynı terbiyenin gereğince özellikle misafirlerinin yanında kocasına karşı çıkamıyor, misafire karşı hoşnutsuzluğunu belli edemiyordu da. Ama babasının ayıplayan gözleri onu izliyordu sanki, öylesine zor katlanıyordu hizmet ederken.”*³⁶⁵

Cihan Aktaş’ın “Acı Çekmiş Yüzünde” adlı öyküsünde kadın kahramanın dini inançları gereği kullandığı başörtüsü yüzünden önüne çeşitli engeller konur. Kadın ise her şeye rağmen başörtüsünden de vazgeçmeden amacına ulaşmak için çabalamaktadır. Değer yargılarını çiğnetmemek adına elinden gelen her şeyi yapmaya çalışmaktadır. Önüne koyulan dayatmalara karşı tüm kadınlar adına savaş vermektedir. Başörtüsü ile de belirli noktalara gelinebileceğini, ‘modern’ olmayı başörtüsüyle ilişkilendiren zihniyetlere kanıtlamaya çabalar.

*“Başörtü yüzünden geri çekilmek istemiyordu, bir adım daha ilerlemek ilerleyebileceği kadar ilerlemek için istiyordu başörtüsünü. İnsanlığın acılarını çoğaltırken sıradanlaştıran, acıya kıymet vermeyen emperyalistlere karşı bir mesajdı başörtüsü. ‘Sen şöyle modern olacaksın’ diyenlere, modacılar, politikacılar karşı bir tavır aynı zamanda.”*³⁶⁶

Cihan Aktaş’ın “Sihirli Karanfiller” adlı öyküsünde türbanlı kadınların çalışma hayatına atılmasına toplumun bakış açısı verilmiştir. Türbanlı kadını iş hayatına yakıştırmayan toplum, bunun üzerine birçok sebep sunarak kadına baskı yapar. Doksanlı yıllarda başörtülü olmak, toplumun büyük bir kısmının tedirgin olmasına sebep olmaktadır. Bireyin özgürlüğünü kısıtlayarak, onu dışlamaya çalışarak kendisini bir çeşit güvene almaya çalışır. Her an başörtülü kadınlara şüpheyile yaklaşan kişiler, onların davranışlarında sürekli bir tutarsızlık arayışındadırlar.

³⁶⁵ Cihan Aktaş, *Son Büyülü Günler*, Nehir Yayınları, İstanbul 1995, s.67.

³⁶⁶ Cihan Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, Nehir Yayınları, İstanbul 1996, s.22-23.

“Başınızı örtüyorsanız niye çalışıyorsunuz diye soran mı olmamıştı; başörtülü bir kadın olarak burada çalışmanız günah olmuyor mu diye çıkışanlar mı olmamıştı. Bazen ‘Ne işiniz var burada?’ diyen, küçümseyici, kimileyin kuşkulu, iş birliğine güvenemeyen bakışlar dikilirdi üstüne.”³⁶⁷

Perihan Akçay’ın “Bosna’nın Hasret Kaldığı” adlı öyküsünde tesettürlü kadınların şahitliğine başvuru mahkemesinde hâkimin kadınların başörtülerini zorla açtırdığına değinilmektedir. Kadınların dini hassasiyetleri gereği başörtüsü kullanmaları, onların vatandaşlık haklarını da elinden almaktadır. Bunun yanı sıra kadınlara gösterilen bu muamele kendilerini değersiz hissetmelerine sebep olmaktadır. Sosyal hayat içerisinde karşı karşıya kaldıkları bu davranış biçimi, onların toplumdan ayırıştırılmaya çalışıldığının da bir göstergesidir.

“Havva korktu. Başını zorla açtılar. İki komşunun kavgasına tanık olup, soğuk bir mart günü şahitlik için mahkemeye gelen diğerleri de başını açtı. Yetmiş beşindeki Sıdika Nine bile... Bir zalimin fitne dolu şerrinden korkmuşlardı.”³⁶⁸

Adalet Ağaoğlu’nun “Rabia’nın Dönüşü” adlı öyküsünde farklı bir dine mensup biriyle evlenen Rabia’dan bahsedilmektedir. Bu durum, çevre için çok normal karşılanmamaktadır. Daha önce örneğine rastlanmayan bir evlilik örneği olduğundan herkes Rabia üzerinde yoğunlaşır. Bu, bir kadının her şeyi göze alarak tabuları yıkmaya çalışmasının ifadesidir.

“Medeni hallerdeki genel görünüme bakınca, Rabia ve onun dönüşüyle neden o kadar ilgilendiklerini anlamak bir bakıma pek güç değil. Rabia, Doğu ile Batı gibi iki ayrı toplumdan, özellikle de iki ayrı dinden kadınla erkeğin önlerindeki birleşme engelinde bir gedik açmıştı. Hem de onunki gibi kapalı bir aile, kapalı bir çevre önünde.”³⁶⁹

Sonuç olarak, dini bir yaptırım olan başörtüsünün siyasi düzen içine girmiş olması ve amacının dışında anlamlar yüklenmesi bir dönemin en büyük sorunlarından biri olmuştur. Başörtüsünün siyasi anlamda edindiği misyonun bilincinde olan kadınlar

³⁶⁷ Cihan Aktaş, *Acı Çekmiş Yüzünde*, Nehir Yayınları, İstanbul 1996, s.214.

³⁶⁸ Perihan Akçay, *Doğ Diye Haykırdı Güneşe*, Gözyaşı Yayınları, Konya 1996, s.42.

³⁶⁹ Adalet Ağaoğlu, *Hayatı Savunma Biçimleri*, Oğlak Yayınları, İstanbul 1997, s.13

da yalnızca dini vecibelerini yerine getirmek amacıyla başörtüsü kullanmayı tercih edenler de bu dönem içerisinde yara almıştır.

6.2. Kadın ve İdeolojik Bakış

Kadınların sosyal hayatta yer edinmeye çalışmaları, eğitimlerini tamamlayıp bilinçli bireyler haline gelmeye çaba göstermeleri cumhuriyetle birlikte kadınlara sağlanan haklarla baş göstermeye başlamıştır. Kadının kendisini keşfedip ortaya çıkarabilmesi ve erkeğin yapabildiği her şeyi başarabilme gücü olduğunu göstermesi yıllar içerisinde daha fazla belirginleşmiştir.

Siyasi düşüncelerini ortaya koyan kadınlar, hayatın hemen her alanında olduğu gibi toplum tarafından yadırganmıştır. Canları pahasına fikirlerini sunan bu kadınlar ailelerince dışlanmış, kabul görmemiş hatta reddedilmişlerdir. Bununla birlikte erkeklerin maruz kaldığı tüm sıkıntılara da maruz bırakılmış, cinsiyet ayrımını her daim yapmaktan çekinmeyen kişiler tarafından herhangi bir pozitif ayrıcalığa sahip olamamışlardır. Siyasi yapılara doğrudan girmenin cezasını sonuna kadar çekmişlerdir. Bununla birlikte kadının yapmakla yükümlü olduğu işleri aksattıkları için eleştirilmişlerdir. “12 Eylül rejimi, kadın kollarının kapanması, siyaset yapmaya kararlı kadınlarca, yeni bir kapının açılışı oldu. Bu, kadınları erkekçe siyaset yapmaya teşvik anlamındaydı. Şüphesiz, dünyada ve ülkemizde gündeme gelen “kadın hareketleri” de, bunun ateşlemesini yapmıştı. 1980 sonrasında, eğitim görmüş, orta sınıf kadınlar arasında bile büyük ölçüde kabul edilen “fedakâr anne, iyi eş” imajı, medyada yaygın olarak tartışılmaya başlamıştır.”³⁷⁰

Siyasi yapılanmaların kadınların üzerinde dolaylı etki yarattığından da söz edilebilir. Belirli bir ideolojinin içinde olan erkeklerin yakınları da aynı sıkıntılara göğüs germek zorunda kalmışlardır. Yaşanan olaylar ve zorlu süreçler en çok bu kişilerin eş ve çocuklarını etkilemektedir. Söz konusu öykülerde bunun örneklerini çeşitli bakış açılarıyla görmek mümkündür.

Berrin Kırımlıoğlu’nun “Karıncanın Bir Yazı” adlı öyküsünde siyasi suçlardan aranan bir adamın ailesine yer verilir. Öykü anlatıcısı, söz konusu adamın çocuğudur. Kadın, yakalanmamak için çocuğunu da alarak kaçır. Düzenini bozar, tedirgin bir

³⁷⁰ Prof. Dr. Meltem Onay, *Kadınların Siyaseti Siyasetin Kadınları*, Organizasyon Ve Yönetim Bilimleri Dergisi Cilt 5, Sayı 1, 2013, S.102.

şekilde yaşar. Kocasını sonunda yakalanır. Kadın ise çocuğunu yalnız büyütme zorunda kalır. Her durumda kadın mağdur konumdadır.

“Uzun yıllar aynı kentte yaşadık. Babam bir kez daha özgür kalmadı. Ne tütün kokusunu içime doldurabildim, ne de terli yanağına dokundum. Annem bir gün eski bir gazete gösterdi bana. Uzun süredir saklıyormuş. Üzerindeki tarih, karıncalarla birlikte geçirdiğim yazı gösteriyordu. İlk başlık babamla ilgiliydi. Yakalanışı sevindirici bir haber olarak verilmişti. O yasadışı bir adamdı. Arandığı sürece onu görebilmek için biz de saklanmıştık.”³⁷¹

Feride Çiçekoğlu’nun “Radyatör Davası” adlı öyküsünde siyasi suçlardan ötürü hapis olan bir kadının uğradığı işkenceden bahsedilir. İşkence izlerinden dolayı mahkûm, cezaevi görevlileri tarafından saklanır. Kadının tüm yaşananlar nihayetinde cezasını çekerken maruz kaldığı fiziksel şiddet dönem öykülerinde sıklıkla karşımıza çıkan durumlardan biridir. Kadınların mağduriyeti en üst derecededir.

“Hücrede tutmuşlar bir haftadır, yanağındaki şiş insin diye olmalı. Mahkemeye götürülmediği için ailesi, avukatları bin bir yere başvurmuşlar, öldürüldüğünden kuşkulu. Sayımda disiplinsizlik yaptığı için hücre cezası aldığı söylenmiş onlara. Sonunda hakkında dava açıldığını bildirip çıkarmışlar Seval’i hücreden, yanağında hafif bir morluk.”³⁷²

Füsun Erbulak’ın “Aşk Anarşisttir” adlı öyküsünde erkek kahraman, savunduğu ‘dava’ uğruna kendi çocuğunu istemez. Eşi hamiledir ve kadını, bebeğini aldırması için zorlar. Siyasi düşüncelerini doğacak bebeğinden ve sevdiği kadından daha çok önemser. Sonrasında da sorumluluktan kaçtığı görülmektedir. Olaylar sırasında kadın kendisini adamın dediğini yapmak zorunda hisseder ve çocuğunu kaybeder. Bu, kadın ruhu için çok büyük bir yıkımdır. Siyasi meseleler yüzünden düzenini kuramadığı gibi çocuğunu kendi elleriyle öldürmüş oluşu ağır bir yük olarak omuzlarına yüklenir. Hayatını pişmanlık ve üzüntüyle geçirmek mecburiyetinde bırakılmıştır.

³⁷¹ Berrin Kırımlıoğlu, *Elsa’nın Sevdiği Biri*, Cem Yayınevi, İstanbul 1990, s.55.

³⁷² Feride Çiçekoğlu, *Sizin Hiç Babanız Öldü Mü?*, Can Yayınları, İstanbul 1990, s.72.

“Yani bu çocuğu derhal aldırmanı istiyorum. Sırası değil. Belki döndüğümde tutuklarlar beni. Bir çocuk, çocuk oynuncağı değildir. Kendi veletimizi bahane edip, davamıza sırt çeviremeyiz.”³⁷³

Nazife Öztok’un “Yürek Elleyen Kızlar” adlı öyküsünde sağ- sol çatışmasının hâkim olduğu dönemde olaylara karışan kadınların yaşadıklarına değinilmiştir. Savundukları düşünce yüzünden cezalandırılan kadınlar şiddet de görmektedir. Polisler tarafından türlü işkencelere maruz kalan kadınlar kimseye seslerini duyuramazlar. Yaşananlar yıllar sonra kötü hatıralar olarak zihinlerde kalır.

“Öğrenci yürüyüşlerinin en tehlikeli yerinde hep onu bulurdu polisler. Kaç kez, kaç kez gözaltına alındı. Birinde polisler, yapmadıklarını...”³⁷⁴

Tomris Uyar’ın “Fal” adlı öyküsünde kadınların ‘savaş’ olgusundan olumsuz yönde etkilenmeleri üzerinde durulmuştur. Savaşı engellemeye yönelik yaptıkları hiçbir atılım olumlu sonuç vermemiştir, bunun da kadınları katı bir umutsuzluk ve karamsarlığa düşürdüğü öyküde ifade edilmektedir. Bununla birlikte kadınların siyasi olaylara karıştıklarında yaşadıkları durumlara, erkeklerden farklı olarak bu olaylara katkılarına da yer verilmiştir. Nihayetinde bir kadın olarak siyasi olayların içinde yer almak bir kat daha zorlayıcı ve kısıtlayıcı olmuştur.

“Gelgelelim protesto geleneğinin yerleşmediği ülkemizde bu tepkimiz, teşhircilikle yorumlanabilirdi. Kadın olmamız bu olasılığı arttırıyordu.”³⁷⁵

“İyi ki tam o sırada, çocuklarımızın bizleri ‘ne de olsa eski solcular’olarak niteleyecekleri, karşı çıkışımızı fazla genç işi ve romantik bulacakları gündeme geldi de düş gücü zorlamalarından ötürü iyice uçuklaşmaya başlayan protesto önerilerine ara verdik bir süre; durulduk.”³⁷⁶

Meltem Bal’ın “Orkide Cepli Kadınlar” adlı öyküsünde her avukatın kabul etmediği darbe sonrası devrimci grupların davasını gönüllü olarak alan kadın avukattan bahsedilmektedir. Kadının darbe döneminde siyasi olaylara karıştığı görülmektedir.

³⁷³ Füsün Erbulak, *Aşk Anarşisttir*, Cep Anlatı Yayınları, İstanbul 1990, s.35.

³⁷⁴ Nazife Öztok, *Yürek Elleyen Kızlar*, Kerem Yayınları, İstanbul 1990, s.11.

³⁷⁵ Tomris Uyar, *Otuzların Kadını*, Can Yayınları, İstanbul 1992, s.58.

³⁷⁶ Tomris Uyar, *Otuzların Kadını*, Can Yayınları, İstanbul 1992, s.59.

Kendisinin yıllar önce içinde bulunduğu siyasal yapının yansımaları yıllar sonra müvekkillerinin yüzlerinde görülmektedir. Yüksek empati duygusuyla yaklaşan kadın avukat öykü içerisinde sıklıkla eski günlerini hatırlar.

“Yetmişli yılların en cıvıvli günleriydi. Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de öğrenci hareketleri baş göstermişti. Hem halk, hem de ordu içten bir sempatiyle destekliyordu bizi. Öyle yoğun bir coşku ve inançla yüklüydük ki, her şeyi yapabileceğimize, her şeyi başarabileceğimize inanıyorduk. Gerçekçi olun, imkânsız isteyin gibi... Sadece çiçek çocuklar değildik bizler, ülkemizin çıkarları için de koşturup duruyor, anlamlı mücadeleler veriyorduk.”³⁷⁷

Şebnem İşigüzel’in “Ayrıntılı Planlarımız Buraya Kadar” adlı öyküsünde hamile bir kadının bebeğiyle konuşmasına yer verilir. Kadın, bebeği için güzel bir dünya dilemektedir. Kadın için güzel bir dünya ise kuşkusuz kendisinin gördüğü sıkıntılı olayların olmadığı bir dünyadır. Bu düşüncelerle birlikte kadının yaşadığı sıkıntılara da yer verilmiş olur. Siyasi bir kavganın hüküm sürdüğü, insanların düşünceleri yüzünden ölüme götürüldüğü, her an diken üstünde bir hayatın devam ettiği bir zaman diliminden bahsedilmektedir. Kadın bu sebepler yüzünden acı çekmiştir ve doğacak çocuğunun da böyle bir dünyaya gelmesinden endişe duymaktadır.

“ ‘Biliyor musun,’ dedi bebeğine, ‘senin ötelerin çocuğu olmanı isterdim. Yaşamın bir kurşun, bir bomba, bir emirle son bulmamalı. Kaygı dolu geceleri, sabaha çıkamama korkusunu yaşamamalısın. Ölüm dolu sokaklar, kanlı meydanlar, idam sehpaları görmemelisin. Sen ötelerin çocuğu olmalısın. Seni gelecek güzel günlerde dünyaya getirebilseydim.’”³⁷⁸

Gülseren Engin’in “Çay Molası” adlı öyküsünde siyasi hayatın özel hayata olan kısıtlamasından bahsedilmiştir. Siyasi hedefleri, (öykülerde ‘dava’ olarak geçer) kişisel yaşamlarından önemli olan kahramanlar yer almaktadır. Özel hayata yönelik atılımlarda bulunmak, savunulan düşünceye hizmet etmeyi engelleyecek adımlar atmak öykü kahramanlarının kendilerini suçlu hissetmelerine neden olmaktadır. Bu da kuşkusuz kadın kahramanların duygu dünyalarında boşluklar oluşmasına dolayısıyla mutsuz olmalarına sebep olmaktadır.

³⁷⁷ Meltem Bal, *Satılık Sevinçler*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1993, s.17.

³⁷⁸ Şebnem İşigüzel, *Hanene Ay Doğacak*, Can Yayınları, İstanbul 1993, s.106.

“Biz kutsal bir savaşın neferleriyiz. Kişisel sorunlarımızı, mutluluklarımızı ve acılarımızı bir kenara itip, dört elle sarılmalıyız davaya... Zaferi geciktirecek, engelleyecek her şeyden uzak durmalıyız. Evlilik, çocuk, yuva kurmak... Bunlar bize göre değil. Tarihi yeniden yazmaya çalıştığımız şu kutsal günlerde, davaya ihanet etmektir bu... Duygularımızdan arınıp, sorunlarımızı akılcı yollarla çözmeliyiz.”³⁷⁹

Sevgi Özel’in “Hadi Bakalım” adlı öyküsünde anlatıcı olan Ayfer yirmi yıl öncesine gider. Öğrenci olduğu zamanlardaki siyasi sorunlar öykünün dikkat çekici kısımlarıdır. Genç kızların siyasi olaylara, yürüyüşlere katılımlarının ne kadar etkin olduğunu vurgulamaktadır. Ailelerinin onay vermeyeceklerini bildikleri olaylara çeşitli yalanlar söyleyerek katılmaya çalışırlar.

“İki kız arkadaşı gelmişti Ayfer’in. Ağlamış gibi, korkmuş gibi bir anlatım vardı yüzlerinde.

‘Evde kim var?’ diye sordu biri fısıldayarak.

‘Annem’ dedi Ayfer.

‘Hemen izin al da çıkalım.’

‘Neden, nereye gideceğiz?’

‘Siyasalda yürüyüş var. ODTÜ ile birlikte bütün okullar katılacakmış. Siyasaldan birini vurmuşlar...’

Yürüyüşü yaptırmamıştı polis. Ama Hukukun bahçesinde türküler, marşlar söyleyerek oturmuşlardı hava kararana dek.”³⁸⁰

Sevgi Özel’in “Devrimciler Âşık Olamaz(Dı)” adlı öyküsünde devrimci bir genç ile genç kızın yaşadıkları aşka yer verilmiştir. ‘Devrim’ yüzünden aşklarını devam ettirememelerinden bahsedilmektedir. Aşk ve dava bir arada gidememektedir. Erkek, devrimcilerin âşık olmamaya koşullandığı bir kuşaktan geldiğini savunarak düşünce yapısını duygularının önüne koymaya çalışır. Kadın ise bu konuda herhangi bir şey yapamaz, erkeği dinlemek mecburiyetinde kalır. Siyasi düşünceler kadının aşkının ve mutluluğunun önüne geçmiştir.

³⁷⁹ Gülseren Engin, *Kaçış Düşleri*, Demet Yayıncılık, İstanbul 1994, s.38.

³⁸⁰ Sevgi Özel, *Devrimciler Âşık Olamaz(Dı)*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1994, s.20.

*“Bir daha incitmem, gücendirmem Zeynebim seni. Ama bizim, senin benim; aşktan sevdadan yüce bir görevimiz var. Halkımıza borcumuz var. Sen de bu coşkuyu duy içinde. Beni de elbet.”*³⁸¹

Sevgi Özel’in “Türbe Yeşillerine Taşınıyoruz” adlı öyküsünde kadın kahraman Fahriye, ailenin tek kız çocuğudur. Çalışan bir kızıdır ve kendisiyle evlilik yapmak amacıyla görüşmek isteyen ‘görücü’lere olumlu bakmaz. İş yerinde hakkını savunan, sendika için çalışan biridir. Öğrencilik yıllarında da siyasi olaylara karıştığından bahsedilir. Bu tavrı hayatının bütününe yansımıştır. Çevresindekiler onun düşüncelerinin tam tersi düşüncelere sahiptir. Etrafında bulunan herkes adeta düşman olmuştur. Öykü sonunda aykırı kişiliğiyle herkesten kendini soğutmuş, aynı şekilde herkesten soğumuş olan kadın, hem işinden ayrılır hem evinden taşınır.

*“Öğrencilik yıllarım geldi usuma. Forumlu, boykotlu yıllarım... Eylemlerde, yürüyüşlerde başı çekenlere hep sevecenlikle yaklaşmış, katılımcı olmuştum. Karar organlarına uzaktım hep.”*³⁸²

Şükran Yücel’in “Buradan Bir Beyaz Atlı Geçti Mi?” adlı öyküsünde devrimci bir sanatçının eşi olmanın zorluklarından bahsedilmektedir. Zorlu bir yaşamlarının oluşu ve buna karşı kadının dik bir duruş sergilemesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Erkek, eşine ne yaşanırsa yaşansın hayata umutla bakabilmeyi, her güçlüğü içinden güzel bir şeyleri çıkarabilme becerisi edinebilmeyi öğretir.

*“Bak kızım, devrimci bir sanatçının karısı dayanıklı ve güçlü olmalı. Hiçbir güçlüğe boyun eğmemeli. Gerektiğinde acıya kavi dayanmalı. Ama yine de gülümseyerek bakmalı dünyaya. Zorlu bir yaşam bekliyor bizi ama aynı zamanda keyifli. Biliyorsun değil mi?”*³⁸³

Feride Çiçekoğlu’nun “Doğmuş Kızıma Mektup” adlı öyküsü bir kadının yeni doğmuş bebeğine yazdığı mektuptan oluşmaktadır. Kadın, geçmişinde siyasi olaylara karışmış ve bu yüzden sıkıntı çekmiştir. Yaşanılan zaman diliminin olumsuz taraflarını kızına anlatır. Böyle bir dünyaya çocuk getirmenin iyi bir fikir olup olmadığını sorgular.

³⁸¹ Sevgi Özel, *Devrimciler Aşık Olamaz(Dı)*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1994, s.49.

³⁸² Sevgi Özel, *Devrimciler Aşık Olamaz(Dı)*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1994, s.60.

³⁸³ Şükran Yücel, *Düş Gölgesi*, Afa Yayınları, İstanbul 1995, s.10.

Bundan dolayı yer yer kendini suçlu hisseder. Kızının da kendisi gibi siyasal düşünce yapıları yüzünden acı çekeceğinden endişe duyar.

“Seni bu dünyaya getirmiş olan ben, dünyanın hemen hemen tümünde sahtekârlığın egemen olduğunu, kendi politik çıkarları için her tür fanatizmi pompalayanların, fanatizm kendilerini tehdit eder hale gelince şaşkına dönüp masum numarası yaptığını, şimdi sana hangi yüzle itiraf edebilirim?

... senin de bir gün işkence görmeyeceğine, yakılmayacağına, yok edilmeyeceğine nasıl güvenebilirim?”³⁸⁴

Sevgi Özel’in “Biriciksin” adlı öyküsünde gençlik dönemlerinde siyasi olaylara karışmış bir kadından bahsedilmiştir. Kadın, söz konusu zamanda hapse de girmiştir. Öykü içerisinde kadının bu dönemde var olan toplum hakkındaki görüşlerine yer verilir. Ötekileştirilmiş olmak, sürekli suçlu konumunda yer almak, eleştirilere maruz kalmak kadını diken üstünde yaşamaya mecbur etmiştir. Bu da elbette beraberinde mutsuzluğu, güvensizliği, yalnızlığı getirmiştir. Kadın yaşadıklarından bahsederken bireysel düşüncelerinden ziyade kendi gibi olan tüm kadınların duygularına değinmiştir. Bir ‘kuşak’ bu şekilde umutsuzluğa sürüklenmiştir.

“Bak bizim kuşağın acısı da budur, hep yanıtsız sorularla, sorgular suallerle kuşatıldık... Hep yargılandık. Senin dışındaki ana babalar, eş dost, amirlerimiz, mahalle bakkalları, dolmuş sürücüler bile, karşımızda savcı, yargı kesildiler. Doyumsuz bir toplum, bir bir ayıkladı bizi. Dolmalık biber gibi oydu, kimimizi astı kuruttu, çoğumuzun içini, önce saçma sapan bir karışımla doldurdu, sonra da yedi. Yenildik biz.”³⁸⁵

Suzan Samancı’nın “Dağların Koynunda Bahar” adlı öyküsünde Güneydoğu’lu bir kadın, anlatıcı olarak öyküye yön vermektedir. Önce yaşadığı bölgeden ve bu bölgenin coğrafi yapısından şiirsel bir dille bahseder. Devamında, siyasi olaylara katılan bu kadına toplumun bakışı verilir. Hem çevresi hem ailesi tarafından siyasi meselelere girmiş olması hoş karşılanmaz ve kadın türlü hakaretlere maruz kalır. Düşünce yapısı yüzünden fiziksel şiddete maruz kalmasının yanı sıra yakın çevresinden gördüğü tepkiler yüzünden psikolojik şiddetle de savaşmak zorunda bırakılır.

³⁸⁴ Feride Çiçekoglu, *Yüz’lük Ülkeden Mektuplar*, Can Yayınları, İstanbul 1996, s.61.

³⁸⁵ Sevgi Özel, *Direncin Kuşları*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1996, s.20.

“İnsanlar yürüyor, aralarına katılıyorum. Joplar iniyor her yanıma. ‘Kahpe!’ diyorlar. Hücrede inliyorum. Burnumda sidik, kan kokusu...

Köye dönüyorum. Anam hep ağlıyor. Babam yüzüme tükürüyor, ‘Rezil rüsva ettin bizi!’ diyor.”³⁸⁶

Suzan Samancı’nın “Barış Kapımızı Çaldı” adlı öyküsünde Güneydoğu’daki terör olayları bir erkek kahramanın ağzından anlatılmaktadır. Siyasi sebeplerle kızların da açlık grevine girdiklerinden bahsedilmektedir. Öyküde kadınların da her daim olayların içinde olduklarına yer verilir.

“Küçük kızın açlık grevlerinden nefesi kokuyor, bir deri bir kemik kaldı.”³⁸⁷

Suzan Samancı’nın “Uzakta” adlı öyküsünde Diyarbakır’da yaşayan genç bir kadın anlatıcı konumundadır. Okul yıllarında siyasi olaylara katılan genç kadının yaşadıkları hakkındaki görüşlerine yer verilmektedir. Zorluklarla geçen yıllar kadının hayatında derin izler bırakmıştır. Dönemin ideolojik yapısı ve kadının bu yapının içinde etkin rol oynaması onu toplum nazarında olumsuz bir konuma itmiştir. Gördüğü fiziki şiddetin yanı sıra kendisine isnat edilenler yüzünden dönemi yoğun bir huzursuzluk içerisinde atlatmaya çalışmıştır.

“Bir eylül sabahı donakaldık. Telsizler, joplar, gıcırdayan çizmeler geçti yüreğimizden, beynimizden... Seslerimiz kör pencereleri, demir kapıları tırmalayıp durdu. Direndik, umut ettik gökyüzünün duru maviliğine bakarken...

Kırıksıklıklara erkence merhaba diyen yüzlerle çıktık. İlk güneşten, kalabalıktan korktuk! Sonra para konuşan beyinlerden. İtilmiş, yalnızdık, kız kurusuyduk belki biraz da kahpe...”³⁸⁸

Samancı’nın “Kaza” adlı öyküsü ise dört kişilik bir ailenin yolculuk yaparken kaza yapmasıyla başlar. Kaza sonrasında, siyasi olaylara katılmış annenin yaralı halde ambulansa bindirilirken zihninde beliren durumlara yer verilmiştir. Siyasi olayların hayatında nelere mal olduğundan bahsedilmektedir. Bir kadının onurunu incitecek, onu yaralayacak sözlere maruz kalmıştır. İçinde bulunmadığı olayları zorla üstlenmek

³⁸⁶ Suzan Samancı, *Kıraç Dağlar Kar Tuttu*, Can Yayınları, İstanbul 1996, s.28.

³⁸⁷ Suzan Samancı, *Kıraç Dağlar Kar Tuttu*, Can Yayınları, İstanbul 1996, s.60.

³⁸⁸ Suzan Samancı, *Kıraç Dağlar Kar Tuttu*, Can Yayınları, İstanbul 1996, s.81.

mecburiyetinde bırakılan kadın yıllar sonra bu olayları bir kriz anında zihninde yeniden yaşar. Öylesine etkilenmiştir ki hayatı boyunca olayların izleri silinmez.

“Anonslar, anonslar... Tanklar geçiyor beyninden... Baba dur yakma o kitaplari, yasak değil! Öbürlerini yok ettim. Merdivenlerde ayak sesleri, telsiz sesleri...

Hiçbir şey bilmiyorum! Yusuf benim arkadaşım. Ben orospu komünist değilim... İnsanım ben, insanım. Su su su lütfen... Hayır! O olaya katılmadım. İmzalamıyorum... Utanıyorum... Ne olur yapmayın! Farelerden çok korkuyorum, farelerden, farelerden...”³⁸⁹

Ayşe Kalaycıoğlu’nun “Anaların Partisi” adlı öyküsünde 1980’lerde çocukları hapishanede olan annelerin sıkıntısından bahsedilir. Kadınlar çaresizlik içinde evlatlarını beklemekte, görüş günlerini kaçırmamaya özen göstermektedirler. Annelerin birçoğu, çocuğunun hapishanede olma sebebini dahi anlayamamakta, sonu belli olmayan bir yolu takip etmektedir.

“Annemle babamı uğurlayışımı hep karanlık ve yağmurla birlikte anımsarım. Annemin dudaklarında buruk, belirsiz bir gülümseme, gözlerinde mahzun bir buğu dolaşırdı. İstanbul otobüsü gözden kaybolup, karanlık önümde sonsuzluk gibi uzanıverince, şu manzara canlanırdı gözlerimde: Başı eşarplı, ayağında kahverengi yün çorapları ve yıllardır hep aynı biçimde aldığı, o yüzden asla eskimediğini düşündüğüm kısa topuklu siyah ayakkabılarıyla kocasının yanına çömelmiş, küçük, beyaz bir kadın.”³⁹⁰

Cihan Aktaş’ın “Portakal Bahçesi Işığı” adlı öyküsünde sürgün edilen bir adamın geride bıraktığı ailesinden bahsedilir. Sürgüne giden, gittiği yer belli olmayan, dönüp dönmeyeceği meçhul insanların eşlerinin de hayatlarının terse döndüğü belirtilir. Eşini beklerken çocuklarının sorumluluğunu tek başına yüklenen, yalnızlıkla baş etmeye çalışan, haber alabilecek güce sahip olmayan kadın, bir mücadele örneği sergilemektedir. Doğrudan içinde bulunmasalar dahi siyasi sorunların kadınların yaşamlarını büyük ölçüde etkilediği görülmektedir.

³⁸⁹ Suzan Samancı, *Kıraç Dağlar Kar Tuttu*, Can Yayınları, İstanbul 1996, s.88.

³⁹⁰ Ayşe Kalaycıoğlu, *Düşlerimizin Gece Valsi*, İlke Yayınları, Ankara 1997, s.66.

*“Gençliğini alıp götürdüler. Trenle götürmüşlerdi; çevresi, kapıları pencereleri demir parmaklıklarla çevrili özel tutuklu treniyle. Karlı ovalardan, dağlardan, çöllerden, ormanlardan, şehirlerden geçirip Bakü’den uzaklara, uzaklara sürmüşlerdi. Ne para ne çamaşır alabilmişti yanına. Sadece gençliğini, gençliğini almıştı, bilmeden, istemeden.”*³⁹¹

Ayşe Kulin’in “Unutmak” adlı öyküsünde bir kaza sonucu ağır yaralı olan bir kadın her şeyi unuttur. Polis ve doktorların sürekli ilgisi ile hatırlamaya zorlar kendini ve bazı şeyleri hatırlamaya başlar. Zamanında siyasi olaylara katılmış olan kadın, bu ilgisinden ötürü ailesiyle karşı karşıya gelmiştir. Hayatını ailesinin istekleri üzerine kurmak zorunda kalmıştır. Amaçladığı hiçbir şeyi gerçekleştiremediği için mutsuzluk içindedir. Öykü sonunda yine her şeyi ‘unutmak’ ister.

*“Siz bana her şeyin en iyisini veriyordunuz, ama sevmediğiniz arkadaşlarımın hiçbir şeyleri yoktu. Her şeyin en kötüsüne bile sahip olmayan insanlarla doluydu çevrem. Buna isyan etmek, bunu insanların kaderi olmaktan çıkarmaya çalışmak mıydı bağışlanmaz suçumuz? Bana mı kalmıştı dünyayı değiştirmek? Meğer kalmamış, ben kendimi bile değiştiremedim.”*³⁹²

Ayşe Kulin’in “Çaya Gelen Konuk” adlı öyküsünde eşi ve çocuğu ile yaşayan Zeynep’in evine bir gün bir adam zorla girer ve bir süre saklanıp gideceğini söyler. Adamın sol kesimden olduğu öykü içinde sezdirilir. Bu sırada Zeynep’in de sağ-sol çatışmalarına bakışı ve bu olaylar sırasında çektiklerine yer verilir. Eve giren adama korku içinde yaşadıklarını, en basit soruları dahi yanıtlayamaz bir zihin yapısına büründüklerini, her akşam sağ olup olmadıklarını öğrenmek adına yakınlarına telefon etmek durumunda kaldıklarını, çocukların boş paketlerden dahi korkar olduklarını ve kimsenin kimseye güven duymadığını eleştirel bir dille anlatır. Siyasi meseleler yüzünden insanların yaşam kalitesi düşmüştür ve Zeynep bu durumun sözcüsü konumundadır.

“Yolda, alışverişte, dolmuşta, sinemada her yerde insanlar birbirine kuşku ile bakıyor, kuşku içinde yaşıyorlar. Hep sizin yüzünüzden. Senin gibilerin yüzünden. Kimsiniz? Nesiniz? Kimler çekiyor iplerinizi? İstekleriniz her ne ise, onlara

³⁹¹ Cihan Aktaş, *Azize’nin Son Günü*, Nehir Yayınları, İstanbul 1997, s.114.

³⁹² Ayşe Kulin, *Foto Sabah Resimleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.76.

*öldürmeden, kırmadan, dökmeden ulaşamaz mısınız? Hepimiz sizin yüzünüzden daha ürkek, daha korkak, daha ikiyüzlü insanlar oluyoruz. Ne yaptığınızın farkında mısınız?”*³⁹³

Şadan Karadeniz’in “Gelgitler” adlı öyküsünde siyasi olayların kişiler arasında yarattığı sıkıntılardan bahsedilir. Bir kadının düşünceleriyle verilen bu sıkıntılar, insanların birbirine olan güvenlerini yitirmelerine, aynı zamanda birlikte hareket etme zorunluluğunu getirmesine sebep olmaktadır. Bu, kişilerin psikolojik anlamda zorluklarla karşı karşıya geldiğinin bir ifadesidir. Zihin kontrolü yapmaya fırsatı kalmayan bireyler zamanla birbirlerine zarar vermeye başlarlar.

*“En masum birliktelikler bile korku içeriyordu. Böylece, birbirlerinden kopunca korkuları daha da büyüyordu, korkularıyla birlikte, umarsızlıkları. Giderek birbirlerinden kuşulanır oluyorlardı. Gözaltına alınmadıysa hain oluyordun; arkadaşlarını ele vermiş oluyordun.”*³⁹⁴

Sonuç olarak, ideolojik düşüncelerin kadınların hayatında etkin bir rol oynadığı açıktır. Siyaset; bir düşüncenin peşinden gidebilen ya da gitmeyi göze almış biriyle hayatını birleştirebilen bir kadın için kuşkusuz zorlu bir süreç ve hayatı boyunca izlerini silemeyeceği yaşanmışlıklardır.

7. TOPLUMSAL HAYATTA KADINA BAKIŞ

7.1. Kadını Küçümseme- Kadına Değer Vermeme

Kadın, yaradılış itibari ile her ne kadar fiziki manada güçsüz olarak kabul edilse de üretici, koruyucu, toparlayıcı, çözüm üretici bir güçtür. Bir canlıyı bedeninde büyütüp dünyaya getirebilen bu güç, hayatı boyunca o canlının tüm ihtiyaçlarını karşılayabilecek zihinsel ve fiziksel olgunluğa da sahiptir. Bu olgunluğu kabul edip ona göre bir yaşam düzeni kuran Türk milleti, yerleşik tarım toplumu haline geldikten sonra kadının konumunda da yeni düzenlemelere adım atmıştır. “Kadın artık ev içinde erkeğin hizmetçisidir. Erkeğin ihtiyaçlarını karşılamakla, keyfini yapmakla, çocuklarını doğurup yetiştirmekle görevlidir. Kırsal kesimde ise, buna ek olarak, tarlada tohumun ekilmesinden ürünün toplanmasına kadar üretimin her aşamasında bilfiil çalışan bir

³⁹³ Ayşe Kulin, *Foto Sabah Resimleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.96.

³⁹⁴ Şadan Karadeniz, *Gelgitler*, Boyut Yayınları, İstanbul 1999, s.61

tarım işçisidir. Mülkiyet ve miras hakkı sınırlandırılmıştır. Evlenme-boşanma konularında söz hakkı yoktur. Kısacası kadın, hiçbir siyasi, medeni, hatta insani hakka sahip olmayan bir meta haline gelmiştir."³⁹⁵

Cumhuriyet'in ilanından sonra kadına birçok yasal hak verilmiş olmasına rağmen zihin kodlarına yazılmış olan bazı alışkanlıklar her şeye rağmen hüküm sürmektedir. Kadının değersiz bir kişilik olarak görülmesi, düşündüklerinin ve söylediklerinin mantık çerçevesinde olmadığına inanılması, erkeğin gerisinde kalması gerektiği, yaptığı her hareketten utanılacak manalar çıkarılması bir kadının doğumundan itibaren karşısına çıkan yıpratıcı düşüncelerden bazılarıdır. Doksanlı yıllarda kadın öykücülerin yazmış olduğu öykülerde bunun örneklerine yer verilmiştir.

Yeşim Dorman Müderrisoğlu'nun "Ahlakı ve Geçmiş Olmayan Batık Bir Gemiye Ulus Kadınlar Hamamına Dairdir" adlı öyküsünde kadınların sosyal hayat içinde 'utanan' rolünü üstlendiklerinden ve sürekli temizlenmek durumunda kaldıklarından bahsedilmektedir. Kadının yüzyıllar boyunca konumu değişmemiş, yalnızca çağa göre şekil değiştirmiştir. Her zaman düşen, aşağılanan, küçük görülen tarafta olmuştur. Buna alışmış olan kadın, ömür boyu mutsuzlukla sınanır.

*"Burada, bu batık gemide, Selçukludan bu yana, yalnız kadınlar yunar ve kadınlar kusalr utançlarını kara kurnalara."*³⁹⁶

Zeynep Ankara'nın "Yağmursuz Bir Gecede Laf Olsun Diye Bir Ölüm" adlı öyküsünde kadınların sosyal hayattaki durumlarına, yaşadıkları haksızlıklara, acılara karşı duruşları değerlendirilmiştir. Kadınların yaşadıkları olaylara karşı bu kadar 'tepkisiz' kalışları eleştirilmektedir. Kendilerine yapılan haksızlıkları yeri gelip canıyla ödeyen, değer verilmeyip sürekli aşağılanan, ezilen taraf oluşuna alışkın olunan, sevgisizlik içinde hayatla mücadele eden kadınlar susmaya mecbur bırakılmışlardır. Ancak yaşanan çağda bu problemlerin büyük bir kısmı belirli mecralarda dile getirilebilecekken kadınlar bu yola başvurmazlar ve aynı düzende devam ederler.

"Bundan böyle, Fedaileri tarafından kurşunlanarak delik deşik edilmiş konsomatrislerin iç parçalayıcı yaşamöykülerini okumayacağım. Hoyrat fırça darbeleriyle şekillendirilmiş üzgün kadınların portrelerini seyretmeyeceğim. Donuk

³⁹⁵ Şirin Tekeli, *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*, Birikim Yayınları, İstanbul, 1982, s.19.

³⁹⁶ Yeşim Dorman Müderrisoğlu, *Merdivenaltı*, İletişim Yayınları, İstanbul 1991, s.30.

tepkiler veren ezilmiş kadınların filmlerini izlemeyeceğim. Dayak yerken bağırmaktan utanan kadınların oyunlarını sahneye koymayacağım... Bugünkü kadınlar, ne kadar tepkisiz. Bunca feministe rağmen!”³⁹⁷

Buket Uzuner’in “Otuz Yedi Yaş” adlı öyküsünde kadın kendi doğum gününe her yıl kendi hazırlık yapar. Kendisine hediye alır, herkesin sevdiği yemekleri yapıp güzel bir sofraya hazırlar, kuaföre gider. Eşi ve çocukları ise her zaman bu günü unuttur. Kadın her yıl hatırlanacağı konusunda umutlansa da hayal kırıklığına uğrar. Ona hayatta en çok kendisi değer verir. Bu durum onu içten içe yaralasa da sevdiklerini üzmemek adına sessiz kalmayı tercih eder.

“Her şey hazır olunca, bitişikteki ucuz kuaföre saçlarını taratır, makyajını tazeler, o güne uygun, pek yeni sayılmayan, en yeni elbisesini giyer, yalnızca özel günlerde kullandığı pahalı parfümünü sürerdi. Bir zehir adıydı parfüme verilen... Zehir!

Öbürleri eve dönünce ayırmsarlardı.

‘Ahh evet! Bugündü tabii...’³⁹⁸

Jale Sancak’ın “Sessiz Oyun” adlı öyküsünde çok küçük yaşta evlendirilen bir kızıdan bahsedilmektedir. Genç kızın sevdiği biri olmasına rağmen yaşananlar yüzünden kız bunu itiraf edememiştir. Kendisine danışılmadan tanımadığı birisiyle evlilik yolunda bulur kendisini. Kız da kıza âşık olan genç de bu durum karşısında hayata küser. Aile büyüklerinin değer vermemesi bir kadının hayatında ömrü boyunca atlatamadığı bir mutsuzluğun sebebi olmuştur.

“Bu yüzden söze dökülmeden içlerinde kapalı kalmıştı aşk. Bu yüzden sessiz bir oyundu hepsi. Sercan’ı ergenlik sancıları başlar başlamaz bir başka erkeğe vermişlerdi.”³⁹⁹

Nursen Karas’ın “Hepi Flovır” adlı öyküsünde kadının erkekle bir kabul edilemeyeceğinden bahsedilmektedir. Kadın evin hizmetçisi rolünde olup son derece değersiz bir konumda yer almaktadır. Erkeğe gösterilen ihtimam kadın için söz konusu

³⁹⁷ Zeynep Ankara, *Kanatsız Düşüşler*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1991, s.120.

³⁹⁸ Buket Uzuner, *Karayel Hüznü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993, s.23.

³⁹⁹ Jale Sancak, *Bahçedeki Tuhaf Adam*, Can Yayınları, İstanbul 1993, s.48.

değildir. Kadın, ancak erkeğin izin verdiği ölçüde ilerleyebilir. Hayatını paylaştığı eşiyle dahi aynı haklara sahip olamadığı gibi her zaman ilgi ve sevgiye muhtaçtır.

*“Kadın çünkü erkek için ya yalnızca bir dişi yaratıktır ya da hizmetçidir bizde. Çok çok bunların ikisi birden olabilir. Ama erkeğine eşit değildir, denk değildir, arkadaş değildir.”*⁴⁰⁰

Emine Işınsu’nun “Havagazı Faturası” adlı öyküsünde evlilik rutinlerinden, kadınların gördüğü muamelelerden rahatsız olan kadının intihar girişiminde bulunmasından bahsedilmektedir. Tüm yaşamı boyunca kadınların düşüldüğü kötü durumları, onlara uygulanan fiziksel ve psikolojik şiddeti, köle konumuna getirilmeye çalışılmalarını, önemsenmemelerini kaldıramaz. Kadın olmak ona göre utanç duyulacak bir duygudur. Kadın olmayı aşağılanmayla eş tutan kadın, bu duyguyla daha fazla yaşamak istemez. Hayatın tüm alanlarına yayılan bu durumdan ancak ölüm ile kurtulması mümkündür.

*“Ne diyordum, kadın olduğum halde... Kadın! Kelime, benim için bir çeşit yüz karası ile eş anlamlı, yüz karası, yahut fena halde eksiklik duygusu.”*⁴⁰¹

Çiğdem Anad’ın “Aklım Nereye Gidiyor Ellerim Nereye” adlı öyküsünde klasik bir kadının eşi için günlük hayatını nasıl düzenlediğinden bahsedilmektedir. Kadının rutin işleri, görevi haline gelmiştir. Erkeğin hep bir adım gerisinde olup onu her konuda desteklemesi her iki taraf için de alışkanlık haline gelmiştir. Değerli olan, hizmet edilen, hürmet gören taraf sürekli erkektir. Kadın bu şartlar altında kendisini değerli değil ancak ‘gerekli’ görebilmektedir.

*“Karı bir adım ileri, üç adım geri seni izleyen. Lavanta kokulu çarşaflar seren ve koynunda soluklarını dinleyen, doymayan midene sigara börekleri saran, yeni ve fazla sözcükleri kaldırmayan aklını gece sessizliğine emanet eden, yüreğinin kor tanesi oğlunun alevini körükleyen, başarılı kocayı kokteyllerde temsil eden.”*⁴⁰²

Semra Özdamar’ın “Dağlarda Toplu Ölüm” adlı öyküsünde kadınların hayattaki rollerinden bahsedilmektedir. Kadına değer verilmediği vurgulanırken, evliliklerin

⁴⁰⁰ Nursen Karas, *Ceviz Sürgünü*, Karas Yayınları, İstanbul 1993, s.73-74.

⁴⁰¹ Emine Işınsu, *Bir Gece Yıldızlarla*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1994, s.13.

⁴⁰² Çiğdem Anad, *Aklım Nereye Gidiyor Ellerim Nereye*, İmge Kitabevi, Ankara 1995, s.36.

ezilen tarafı olan, çalışıp karşılığını dahi alamayan kadının durumu anlatılır. İstese de istemese de çok sayıda çocuk doğurmaya mecbur bırakılan, her durumda kendisinden fayda sağlanmaya çalışılan, konuşmaya ve eleştirmeye asla hakkı olmayan kadının bütün bunları uygulasa dahi eşinin gözünde kıymeti olamamaktadır.

“ ‘Sanki siz çok başkasınız da ...’ diye dikleşti bize, ‘Çoğunuzun kocası gurbete çıkmış, hani dönen var mı? Dönseler de, sizi adam yerine koyan var mı? Ölesiye çay toplarız, parasının bir kuruşunu gören var mı? Altı çocuktan aşağı doğuranınız var mı? Ölene dek karnınızda bir yük, sırtınızda bir yük...’

Böyle sivri dilli bir kızı kim alırdı ki gelin diye? Kadın kısmı dediğin doğurmalı, doyurmalı, dokumalıydı. Vallahi Kör Recep bile iki karısının üstüne almazdı bu kızı karı olarak... ”⁴⁰³

Özdamar’ın “Sessiz Çığlıklar” adlı öyküsünde ise, yaşanan taşra kasabasında kadınlara değer verilmediğini kentten gelen başhekim ifade eder. Kadınların baba evinde de evlendikten sonra da çeşitli sıkıntılara göğüs germeye çalışarak hayatlarını devam ettirdiklerini vurgular. Hastane ortamı kuşkusuz bu sıkıntıların açıkça görüldüğü yerdir. Kadının zihinlerde aldığı yeri ve bunun nihayetinde çektikleri eziyetleri en iyi gözlemleyebilen kişiler sağlık personelleridir. Çünkü kadınların eninde sonunda gelmek zorunda kaldıkları yer hastane olur.

“ ‘Buralara kadınlara daha doğuştan değer verilmez.’ Diye göbeğini sıvazlayarak söze karıştı yine başhekim. ‘Sorduğunuzda, nüfustan saymazlar kızları...’

‘Ve bu kız çocukları, baba baskısından koca dayacağına geçerler büyüdülerinde...’ ”⁴⁰⁴

Nuray Tekin’in “Öç” adlı öyküsünde kadının gayrimeşru bir çocuk dünyaya getirmesinin yaşadığı yerde hoş karşılanmamasından bahsedilmektedir. Kadın, bu durumundan dolayı toplumdan, evinden dışlanmıştır. Yaşadığı hayal kırıklıkları, gelecek kaygısı kadını hâlihazırda zor durumda bırakmışken kendi ailesinin ve arkadaşlarının da ona sırt çeviriyor oluşu psikolojik olarak onu yıpratmaktadır. Yalnızca kendisini ilgilendiren bir hata yapmış olan kadın tüm yakınları, çevresi tarafından değersizleştirilir, uzaklaştırılır, yok sayılır.

⁴⁰³ Semra Özdamar, *Hayat Bizi Yaşar*, Kibele Yayınları, İstanbul 1995, s.37-38.

⁴⁰⁴ Semra Özdamar, *Hayat Bizi Yaşar*, Kibele Yayınları, İstanbul 1995, s.122.

“Ailenin son bireyi olan genç kadın ise kasabada koyu bir tutuculuğun hâkim olduğu yıllarda, gayri meşru bir çocuk dünyaya getirdiği için, büyüculük söylentilerinin de işe karıştığı bir histeriyle kasabadan kovulmuştu.”⁴⁰⁵

Melek Paşalı’nın “Asi” adlı öyküsünde bir kadının erkeğe sığınma ihtiyacından bahsedilir. Kadının, erkek varlığına zorunlu hissediş söz konusudur. Buradaki ‘erkek’ tek bir kişi değildir. İlişki noktalandığı an yeni bir ilişkinin varlığı kadını rahat hissettirir. Bir erkeğin desteği olmaksızın hayatı tedirginlik içinde yaşayan kadın, kendine hiçbir konuda güvenemez. Tek başına hiçbir işi halledemeyeceğine inanmaktadır. Bu, kadının yetiştirilme tarzıyla da alakalı bir durumdur.

“Kırgınlıkları kızgınlığa dönüşünce de erkeklere lanetler yağdırarak rahatlıyorlar. Zeynep hiç konuşmuyor böyle anlarda. Çünkü biliyor, bir erkeğin kanatları olmadan yaşayamaz. Onun rüzgârda savrulan zayıf bir bedeni var, erkekleri ardından getiren iri siyah gözleri. Ahmet’le de yapamazsa bir başkasına sığınacak.”⁴⁰⁶

Sema Kaygusuz’un “Bir Dolmuş Şoförünü Sevmiştim” adlı öyküsünde çalışan bir kadının iş yaşamında karşılaştığı zorluklara değinilir. Sadece bilgi ve yetenekleriyle var olmaları yetmez, güzellik ve bakımlarına da dikkat etmek zorundadırlar. Bu, artık iş yaşamında çok belirleyici bir rol oynamaya başlamıştır. Kadın, bundan rahatsızdır. Sırf işinde başarılı olmak adına bedenini kullanmayı istememektedir. Ancak para kazanabilmesi için bunu yapmak mecburiyetindedir.

“Şu kota belasıyla, iş arkadaşlarımla yarışmak tüketiyor beni. Aslında bu yaşta daha güzel olmam gerekirdi. Şık doğum günü ya da kutlama partilerinde yapmacık sırtımlarla, müşterilerimi çalma olasılıklarını yüzdeleyerek meslektaşlarıma dişlerimi gösteriyorum. Hepimizin içi ezik, düşleri ihtiraslı, dişleri pırıl pırıl, günde üç kez fırçalıyoruz. İmajlarımız var, giyim tarzlarımız, konuşma tavrımız, beden dillerimiz, havamız, mimiklerimiz...”⁴⁰⁷

Aydilge Sarp’ın “Jane’nin Özürü” adlı öyküsünde evlilik planları yapan bir çiftin diyalogu dikkat çekicidir. Kız, sevgilisine karşı yoğun duygular beslemekte ve bunun da karşılıklı olduğunu düşünmektedir. Sevgi dolu bir ilişkinin nihayetinde mutlu

⁴⁰⁵ Nuray Tekin, *Korkunun Yüzleri*, İletişim Yayınları, İstanbul 1996, s.94.

⁴⁰⁶ Melek Paşalı, *Hayal Günlüğü*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 1997, s.19.

⁴⁰⁷ Sema Kaygusuz, *Ortadan Yarısından*, Can Yayınları, İstanbul 1997, s.87.

bir evlilik yapma hayalleri vardır. Fakat sevgilisiyle bazı düşünceleri örtüşmez. Erkek de evlenme niyetindedir fakat bunu kızı sevdiği için değil evliliği gerekli gördüğü için yapmayı düşünmektedir. Evliliği insan hayatında olması gereken bir aşama olarak gören erkek için kadının kim olduğunun önemi yoktur. Böylece kadına değer vermediğinin yalnızca bir gerekliliği yerine getirmek adına kadının kullanıldığı görülmektedir. Bu da kadını incitici bir davranıştır kuşkusuz.

“ ‘Beni seviyor musun?’ diye sordu delikanlıya. ‘Hayır seni sevmiyorum,’ dedi oğlan. Jane, bunun bir şaka olduğunu düşünerek oyunu devam ettirdi. ‘O zaman niye evleniyorsun benimle? Oğlan ‘Hayır’ derken takındığı ciddiyeti bozmadan ‘Çünkü biriyle evlenirsem iyi olacak,’ dedi. ‘Zaten kaçımız aşk evliliği yapıyoruz ki? Belli bir yaşa gelince evlenmek gerekir; bu yedi yaşında okula başlamak, on sekizinde üniversiteye gitmek, yirmi dördünde işe girmek gibi bir şey.’ ”⁴⁰⁸

Ayşe Kulin’in “Foto Sabah Resimleri” adlı öyküsünde eski ve yeni kuşakta kadın-erkek ilişkilerindeki farklara değinilmiştir. Yaşlı bir kadın kendi eşinin davranışlarını örnekleyerek eski ilişkilerdeki incelikleri değerlendirir. Önemsendiğini, eşiyile birlikte kendini çok iyi hissedip mutlu olduğundan bahseder. Öykü kahramanı kadın duydukları karşısında kendi ilişkilerini sorgular. Kendisinin hiçbir zaman bu şekilde değer görmediğini, özlenmediğini ifade eder.

“ ‘Sabahları deden evden ayrılırken, ben uykuda olurdum. Beni uyandırmamak için, ayaklarımdan öperdi usulca. Mendilimi, kokumu gün boyu duymak için hep göğüs cebinde taşırdı.’ ”

Acaba bu yüzden mi nefret etmişim?

Bunca erkek... Bunca sevgili... Kocalar... Benim ne ayaklarımı öpen, ne de gün boyu kokumu duymayı arzu eden kimsem olmadığı için, yoksa sinsi bir kıskançlık mıydı benimki? ”⁴⁰⁹

Ayşe Kulin’in “Taş Duvardır Benim Sevdam” adlı öyküsünde kadının insan yerine dahi konulmadığına, kadına değer verilmediğine yer verilmiştir. Evin ihtiyaçlarını karşılayan, sürekli kendinden ödün veren, üzerine şiddet gören bir konumdadır. Hayatın güzel olan her alanında erkeğin bir adım gerisinde kalan kadın,

⁴⁰⁸ Aydılgil Sarp, *Kalemimin Ucundaki Düşler*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1998, 11-12.

⁴⁰⁹ Ayşe Kulin, *Foto Sabah Resimleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.12.

çalışma ve emek verme noktasında her zaman daha fazla yer almaktadır. Ona yapılan bu haksızlık hayatının mutsuzluk içinde devam etmesine sebep olmaktadır.

“Dünyaya horlanmak, itelenmek, yer silip süpürmek, bulaşık yıkamak, dayak yemek ve zevk aldığından dolayı ölesiye utanmak için gelmiş bile olsa, bir insandı o. Kısa boylu, kara ve kusurlu da olsa bir kadındı. Bunu henüz yüzüne bile bakmadığı Hasso öğretiyordu ona.”⁴¹⁰

Dilber Saka'nın “Dağlar Bahar Kokuyor” adlı öyküsünde toplumun kadına bakış açısına karşı kadının isyanına yer verilmektedir. Kadın, gelenekselleşmiş olan kadını küçültücü, aşağılayıcı alışkanlıklara başkaldırmaya çalışır. Tüm hayatını çevresindekilerin hizmetine adanmış olan, herhangi bir değer görmediği gibi sürekli aşağılanmaya çalışılmaktadır. Bunun yanı sıra kadın, yaptığı her hareketle utanması gereken bir birey konumuna sokulmuştur. Hayattaki en doğal süreçler dahi kadının utanç duyması gereken durumlar arasındadır. Öykü kahramanı ise tüm bunlardan çok sıkılmıştır ve bir gün eleştirel bir dille bu sıkıntısını anlatır.

“Dünyaya geldik utandık Pedika! Konuştuk utandık, konuşmadık utandık. Güldük utandık, ağladık utandık. Göğüslerimiz belirmeye başladı utandık. Ellerimizden, bacaklarımızdan, annemizden, babamızdan utandık. Sevdik, sevildik utandık, sevilmedik, sevmeyi beceremedik utandık. Gelin olduk utandık. Karnımızda taşıdığımız şişlikten utandık. Çocuk yaptık utandık. Yar yoluna baş koymaya, can vermeye utandık. Ağzımızdaki lokmayı çıkarıp başkalarına verdiler, ‘bizimdir’ deyip, almaya utandık. Ektik, biçtik, yıkadık, pişirdik, sofraya getirdik yemeye utandık. Oğlumuzdan, ağabeyimizden, kocamızdan utandık. Doğurup bezlediğimizden, mememizi ağzına verip besleyip büyüüttüğümüzden utandık.”⁴¹¹

Müge İplikçi'nin “Geçmiş Olsun, Tamam” adlı öyküsünde kadın kocasının sunduğu imkânlar için birçok zorluğa katlanmaktadır. Kocasını sevmemesine, ondan şiddet görmesine rağmen para için evliliğini sürdürmektedir. Kendisine ait maddi bir dayanaktan yoksun olması, çalışıp üreten bir kişiliğe sahip olmaması onu böyle bir hayat yaşamaya mecbur bırakmıştır.

⁴¹⁰ Ayşe Kulin, *Foto Sabah Resimleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.35.

⁴¹¹ Dilber Saka, *Dinle Beni*, Turkuaz Yayınları, İstanbul 1998, s.107-108.

Çift, çocuk sahibi olamamaktadır ve kadın problemin kendisinde olduğunu söyler. Bunun sebebi ise toplumun bu duruma bakış açısıdır. Herhangi bir eksiklik ya da kusur varsa bunun kadından kaynaklı olmasını toplum ‘normal’ olarak değerlendirir. Çünkü kadın değersizdir ve problemin kadından kaynaklı olması muhtemeldir.

“Kocas? Kocasından nefret ediyordu, onun gücüne tapıyordu. İğreniyordu ondan, dayak yiyordu, diğer kadınlara göz yumuyor, keyfince para harcıyordu. Çocukları olmuyordu. Doktor etrafa benim çocuğum olmuyor demişti, malum, toplumumuz kaldırmaz.”⁴¹²

Semiha Uçuk’un “Bu Gece Güzel Olacak” adlı öyküsünde kadınların ‘töre’ adı altında yaşadıkları haksızlıklara, maruz kaldıkları şiddete yer verilmiştir. Kadınların canlarının hiçe sayıldığı, kolayca öldürüldükleri ve bu ölümlerin bulunulan yerde normal görülmesi eleştirilmektedir. Kadın değersizleştirilir, erkeğin kararları doğrultusunda adeta bir piyon gibi kullanılır.

“Sudan sebeplerle sokak ortalarında genç kız ve kadınların boğazlandığı, traktörlerle vahşice ezilerek öldürüldüğü, kısacası TÖRE adına yargısız infazlarla yok edildiği bir Orta Anadolu kentinden geldiğini öğrendim.”⁴¹³

Ayda Erbal’ın “Düşlerin Anahtarı-II” adlı öyküsünde küçük yaşta babasını kaybetmiş olan genç kız için görücüler gelmektedir. Saatlerce süslenip taliplerinin karşısına çıkmaya hazırlanan kız, bu taliplerden birinin yaşlı ve kendisinin razı olmayacağı tipte bir adam olduğunu görür. Çevresindekilerin bu adama sıcak baktıklarını fark eder etmez çılgına döner. Karar verme hakkı olmadığını tahmin etmektedir. Evlenmeyi asla istememesine rağmen kendini adamla evlenmiş bulur. Hayatı boyunca mutsuz olacağı bir karar, kendisi tarafından verilmemiştir.

“Mefaret tam dışarı çıkmak istedi o an, tam o an, yokuş aşağı koşup denize taşmak istedi, başına gelecekleri anlayan kurbanlık bir koyun gibi yüksek tondan melemek istedi de, annesi o sıra, hadi kızım, kalk, kalk da efendilere bir kahve getir

⁴¹² Müge İplikçi, *Perende*, İletişim Yayınları, İstanbul 1998, s.40-41.

⁴¹³ Semiha Uçuk, *Öğrenci Otobüsü*, Güldiken Yayınları, Ankara 1998, s.63.

deyiverdi... Mefaret bayıldı gitti... Günler sonra gözlerini açtığında o sümsük dediği herifin yatağında buldu kendini...”⁴¹⁴

Ayfer Coşkun’un “Başkasının Nişanlısına Mektuplar” adlı öyküsünde on beş yaşındaki bir kızın evlendirilmesinden bahsedilmektedir. Kız bunu istememesine rağmen babası onun fikrini önemsemez ve ona sormadan söz keser. Tüm hayatı etkileyebilecek kadar önemli olan evlilik kararının genç kızın rızası dışında gerçekleştirilmesi, hayallerinin ve düşüncelerinin değersiz görülmesi kadına yapılan bir eziyetin yansımasıdır. Ancak bunu değiştirebilecek herhangi bir güç yoktur.

“ ‘Ölürüm de bu adama varmam!’ demişti.

Hem daha yaşı neydi ki? On beşine basalı üç ay bile olmamıştı. Ya ere, ya yere, öyle mi? Başını şiddetle sallamış:

‘Yok! Yere girerim ama asla varmam!’ demişti.

Biliyordu ki tüm karşı koymalar boşunaydı. Her şey bitmişti artık. Kimsenin ona sorduğu yoktu. Soracağı da... Babası çoktan söz kesmişti.”⁴¹⁵

Aytül Uncu Akal’ın “Okalıptüs Ağacı” adlı öyküsünde kadının obje oluşu, sadece bedeniyle erkek için bir şeyler ifade ettiğine yer verilmiştir. Kendi karakteriyle, ruhuyla, hayalleriyle, düşünce dünyasıyla kabul görmek isteyen kadın için bedeninin bu denli ön plana alınmış olması üzücü bir durumdur. Kendisine kıymet vermek yerine bedensel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan erkekler kadının sürekli olarak kendisini kötü hissetmesine sebep olmaktadır.

“...vücudun yalnızca kıvrımlarını değil, kişiliğini de birlikte arzulayacak sevgili yokmuş yaşamımda!”⁴¹⁶

Ulviye Alpay’ın “Ninenin Çorapları” adlı öyküsünde kayınvalidesi tarafından sürekli eleştirilen bir kadından bahsedilmektedir. Kayınvalide, kendisi de bir kadın olmasına rağmen gençliğinde şahit olduğu davranışları içselleştirerek gelinini adeta bir düşman olarak görüp kusur bulmaya çalışmaktadır. Kadının kocası bu eleştirileri sadece dinlemekle kalır, eşini koruyamaz. Kadın ise kayınvalidesine karşı oldukça anlayışlıdır.

⁴¹⁴ Ayda Erbal, *Son Kullanma Tarihi Geçmiş Aşklar*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999, s.31.

⁴¹⁵ Ayfer Coşkun, *Duran Zaman*, Belge Yayınları, İstanbul 1999, s.81.

⁴¹⁶ Aygül Uncu Akal, *Beni Bırakma Hayat*, Bilgi Evi Yayınları, Ankara 1999, s.154.

Yaşlı kadının söylediklerini yerine getirmeye, eşini de rahatlatmaya çalışır. Her durumda fedakârlık yapan taraf kadın olur.

“Yaşlı kadın kendisini topladı, ‘Şükür oğul, şükür de. Bu kadın yemek yapmasını bilmiyor ki...’ Sonra da kulağına eğildi, ‘Yemek yapmıyor, yemekle oynuyor. Bütün gün pencerenin önünden ayrılmadı. Ne varsa dışarıda. Çok savsak, pasaklı...’ Kaşlarını yukarıya kaldıran oğlu, susmakla yetindi.

Gelin tabakları toplarken, ‘Sıkma tatlı canını, bundan böyle senin istediğin gibi pişiririm,’ dedi.”⁴¹⁷

Sonuç olarak; kadının kendisini önemli bir birey olarak görmesini engelleyen tüm faktörler onun mutsuzluğuna zemin oluşturmaktadır. Mutsuz olan kadının kendisine, etkileşimde olduğu topluma ve yetiştireceği çocuklara olumlu anlamda bir katkısı olamayacaktır.

7.2. Ev İşleri

Kadınların sosyal düzen içerisinde yaşadığı problemlerden biri de kendisine biçilen ev içi görev ve sorumluluklardır. Kadının hayatını evin işlerine, eşinin isteklerine, çocukların yetiştirilmesine adanmasını bekleyen zihniyet, evi kadının adeta hapisanesi konumuna getirmiştir. Kadının bedenen yıpranmasının yanı sıra karşılık bulamadığı işlerle uğraşarak oluşu psikolojik açıdan onu çöküntüye uğratmaktadır. Bu kadınlar, hizmetçi olarak görülen, kendisine dayatılan işlerin nihayetinde minnet duygusu duyulmayan bir kişilik olarak varlığını sürdürmeye çalışmaktadır.

“Toplumsal cinsiyete ilişkin bir diğer dikkat edilmesi gereken nokta kültürel olmasıdır. Aynı zamanda toplum tarafından öğrendiğimiz bir takım roller içerisinde de açıklanabilmektedir. Bu roller kadının çalışma hayatından çekilmesine de zemin oluşturabilmektedir. Çünkü bu rollere ve değer yargılarına göre kadın kamusal alanda olmaması gereken birey olarak çizilmiştir. Kadının asli görevi özel alanla sınırlandırılmış ve çocuk bakım sorumluluğuna tabi tutulmuştur.”⁴¹⁸

⁴¹⁷ Ulviye Alpay, *Mavi Bir Merhaba*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 1999, s.94.

⁴¹⁸ Anahit Coşkun, Resmiye Özdilek, *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sağlığa Yansıması ve Kadın Sağlığı Hemşiresinin Rolü*, Hemşirelikte Eğitim Ve Araştırma Dergisi 2012.

Cemile Çakır'ın “Sibel ve Erik Ağacı” adlı öyküsünde büyük bir aşkla evlenen çiftin zaman içerisinde evlilik kurumunun getirdiği alışkanlıklarla yaşadıklarından bahsedilir. Kadın da erkek de çalışmaktadır. Fakat kadın, evin de sorumluluklarını üstlendiği için bu durumdan sıkılır. Kendisi işten döndükten sonra ev işlerini yapmak zorundayken erkeğin istediği herhangi bir şeyi yapabilme fırsatının oluşu kadının isyan sebebidir. Evlilik birliği içerisinde kadının razı olduğu ‘her türlü sorumluluğu paylaşma’ durumu erkek tarafından reddedilmektedir. Bu da güzel başlamış bir ilişkiyi mutsuzluğa götürmek için yeterli bir sebeptir.

“Bir öykü anlatayım sana. Bir varmış, bir yokmuş... Bir Metin’le bir Sibel varmış... Birbirlerini sevmişler. Gökten üç elma düşmüş birini onlar almış, mutlu olmuşlar. Mutlu olduklarını sanmışlar. Oysa mutluluk uçup giden bir kuşmuş, uçup gitmiş, kadına sorumluluklar, ev işleri, adama da üstünlükler kılmış... Kadın bulaşık, çamaşır, temizlik ve mutfak ülkesinin prensesi, adamsa buyruk ülkesinin prensi olmuş...”⁴¹⁹

Nazife Öztok’un “Perdenin Gerisindeki” adlı öyküsünde bir kadının evde eşi ve çocukları için her zaman tetikte olması gerektiğinden bahsedilir. Çalışan bir kadın olmasına rağmen ev işlerini kusursuz bir şekilde halletmek zorundadır. Kendi özel ihtiyaçlarını giderebilmesi dahi onun için bir lüks olarak görülmektedir. Öyküde kadının buna karşı bir isyanı söz konusudur. Kendi evinde hizmetçi konumunda yaşamaktan sıkılmış ve hayli yorulmuştur.

“Hep onu dinleyeceksin. Senin hiçbir durumun önemli değil. Hasta olsan bile hastalığını belli etmeyeceksin bu ikisine. Yalnız koşacaksın ve dipdiri olacaksın, tetik olacaksın karşılarında. Onlar isteyecek, sen yapacaksın. Şöyle rahat rahat bir çiş etmeğe bile hakkın yok senin. Bu evde sanki anne değil, hizmetçisin.”⁴²⁰

Dilber Saka’nın “Mehmet’e Mektup” adlı öyküsünde bir köy kadının sözlerine yer verilmektedir. Kadınların susması gerektiğinden, evin içindeki işleri yapmakla yükümlü olduklarından bahsedilir. Kadın, iş yükünü üstlenmesi için evlendirilir. Bu yüzden okumakta olan oğluna modern bir kadınla evlenmemesi gerektiğini öğütler.

⁴¹⁹ Cemile Çakır, *Gelincikle Uyanmak*, Ekin Yayınları, İstanbul 1990, s.108.

⁴²⁰ Nazife Öztok, *Yürek Elleyen Kızlar*, Kerem Yayınları, İstanbul 1990, s.75.

Hizmet etme göreviyle yetiştirilmiş bir kadınla evlenmek, evliliğin gereklerinin yerine getirilmesi açısından yeterli bir şarttır.

“ ‘Bizim gibilere susmak düşer. Kadınız. Kulağına küpe olsun.’ Dediği anan. Bir de dediği ki:

‘Mehmet’i evlendirmek istediğim zaman, bana karşı çıktı. Daha okuyorum anne, bırak beni, dedi. Ben de, bana bak Mehmet’im, dedim. Bu eve, ahıra inecek, tarlaya gidecek, bana bakacak gelin gerek. Elin boyalı dudaklısına hevesliysen, öylesini yar etmem sana oğlum. Bunu bil de denk al adımını.’”⁴²¹

Buket Uzuner’in “Otuz Yedi Yaş” adlı öyküsünde üç çocuklu bir ev hanımının ‘bakımsız ve çaresiz’ olduğu vurgulanır. Kadının hayattan beklentisinin ne olduğuna dair sorgulamalar yapılır. Kadının yaşadığı hayat ile yaşamak istediği hayatın birbirini ne kadar desteklediği sorgulanır. Evliliğin getirdiği ev sorumlulukları, çocuk bakımı kadının evlilikten beklentisiyle örtüşmemektedir. Kendisine ait olan iç dünyayı zamanla yıkmak zorunda kalarak eşi ve çocukları için yaşamını evine adamıştır.

“Evet, zamanı pek bol sayılmaz. Kendine ayıracak zamanı yani. Kendi isteklerinden, beklentilerinden, düşlerinden birazcık ödün verdiği de düşünülebilir belki... Birazcık. Çok sayılmaz. Biraz.

Hem belki de kendi amacı, ev, çocuk ve koca sahibi olmaktır? Böyle miydi ideali? ‘İdeal Aile’ tek başına bir ideal olabilir mi sahi? Peki bir ideali olmuş muydu acaba? Hiç düşünmüş müydü bunu?

Çaresiz ve bakımsız mı?

Bir insan ‘çaresiz ve bakımsız çıkmazı’na ulaşmak için böyle çok yorulur, bunılır ve çalışır mı hiç?’”⁴²²

Nursen Karas’ın “Kuyruğuna Kuşlar Konan Kara Kediler” adlı öyküsünde evlilik birliği içerisinde kadının ev işleri ve sorumluluklarından ötürü yıprandığından bahsedilmektedir. Erkekler, kadınların sahip olabilecekleri hakları belirlerken çeşitli görevleri de kadına yüklemektedirler. Öyküde kadınların ev işleriyle hemhal olarak zamanla ‘aptallaşmaları’ vurgulanmaktadır. Böylece aptallaştıkça devam ettiği işler onu daha da aptallaştırır ve bir kısır döngüye sokar.

⁴²¹ Dilber Saka, *Sesim Değdi Yağmurlara*, Kerem Yayınları, İstanbul 1991, s.67.

⁴²² Buket Uzuner, *Karayel Hüznü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993, s.23.

*“Baskı... Her türlü baskı. Belli baskılar, belirsiz baskılar, kişilere özgü baskılar, topluma özgü baskılar. Baskının içinde de en çok ev işlerinin, sorumluluğunun payı var. Erkek kadının cüzdanı olmaktan kurtuldu da kadın erkeğin hizmetçiliğinden kurtulamadı.”*⁴²³

Saliha Yadigar’ın “Yağmurlu Bir Öykü” adlı öyküsünde klasik bir ev kadınının rutin işlerinden bahsedilir. Kadın bu durumdan bıkmıştır. Bu rutin işler yüzünden kendine bakamamakta, tüm zamanını evinin sorumluluğu için harcamaktadır. Bu yüzden sürekli mutsuz ve yorgundur.

*“Bütün gün ev içinde dolaşıp dur. Yemek yap, çamaşır yıka, ütüle, ev temizle, akşamları kocanın gelişini bekle, konuk ağırla!”*⁴²⁴

Buket Uzuner’in “Küçük Hasır Sepet” adlı öyküsünde ev hanımlığının kadını ne kadar zorladığından bahsedilmektedir. Bu yorucu rutin yüzünden kadın çok bunalmıştır. Genç yaşta sürekli bu işlerle uğraşmak, ev giderlerini maddi olanaklarına göre ayarlamaya çalışmak, kendine vakit ayırıp hoşlandığı etkinliklere hayatında yer veremiyor olmak kadını psikolojik olarak etkilemektedir. Ruhunu tatmin edememiş olan kadının hayata bakışı da kuşkusuz olumsuz yöndedir.

*“İki küçük çocuğun bakımı, ev işleri, kısıtlı bütçeyle daralan dünya, o sıralar henüz yirmi yedi yaşındaki Güzide’yi fena halde bunaltıyordu.”*⁴²⁵

Emine Işinsu’nun “Havagazı Faturası” adlı öyküsünde kadın ev işleri yapmaktan bıkmıştır. Ev içinde yaptığı tüm rutin işlere isyan etmektedir. Tüm gün eşinin ve çocuklarının ihtiyaçlarını gidermeye çalışan kadın, annelik içgüdülerinin baskınlığına rağmen bir gün bu işlerin hepsinden kendini koparmaya düşünür. Hayattaki mutluluğunu bu yorucu rutin hayat yüzünden kaybettiğini düşündüğü için hayatını yeniden kazanmaya karar verir, kendine başka bir yol çizer.

“Eveet, niçin garip bu, dolma sarmaya devam edemeyeceğim. Yemek yapmaya, ev temizlemeğe.. Kocama bakmaya, çocuklarıma hatta. Çocukları düşünürken içim

⁴²³ Nursen Karas, *Ceviz Sürgünü*, Karas Yayınları, İstanbul 1993, s.114.

⁴²⁴ Saliha Yadigar, *Unutma Beni*, Yazıt Yayıncılık, İstanbul 1993, s.50.

⁴²⁵ Buket Uzuner, *Şairler Şehri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1994, s.30.

titriyor. Hayır bakın, minik kuşlarım, yavru kuşlarım sizleri çok seviyorum, inanın.... Evet, lakin, artık sizler için dolma sarmaya devam edemeyeceğim."⁴²⁶

Lütfiye Aydın'ın "Ölüm Erken Bir Akşamdır" adlı öyküsünde ev sorumlulukları yüzünden kendisine vakit ayıramayan bakımsız bir kadından bahsedilir. Kadın üniversite mezunu olmasına rağmen çalışmamaktadır. Tüm hayatını eşine adamıştır, onun tüm isteklerini yerine getirmeye çalışmak kadın için yaşam gayesi haline gelmiştir. Buna karşılık eşi onu sürekli aldatmakta, en yetkin olduğu alanlarda dahi onun fikrini önemsememektedir. Bu da kadını ömür boyu yaşayacağı hüzne hapsetmiştir.

"Bencileyin kilolu, eklemleri iş yapmaktan şiş içinde, bacakları varis düğümleriyle dolu bir kadına, durmaksızın çalışsa da 'kalıp' denilir. Sana temiz gömlekler, ütülü pantolonlar, beş çayları, sade kahveler yapmaktan; bulaşıkçılığı, temizlikçiliği, aşçılığı sızıldanmadan yapmaktan, aynalara göz atmaya bile fırsatım olmadı. Fakülte diplomamı bile unutturan soylu bir tutsaklığı yaşadım Ziya Bey."⁴²⁷

Muhterem Yüceyılmaz'ın "Dünyanın Çivisi" adlı öyküsünde kadının suskunluğu ön plandadır. Kadın, evde sadece kendisine verilmiş görevleri yerine getiren, olaylar karşısında hesap sorucu durumda olamayan biridir. Kendisine ters gelen durumlarla karşı karşıya kalsa dahi tepki veremeyen, kavga edemeyen konumdadır. Kendisini yalnızca evin sorumluluklarını yerine getirmeye adamıştır. Hayattaki sınırlarını ev içinde çizmiştir. Böyle yetiştirilmiş, bu şekilde olması gerektiğine inandırılmıştır. Yıllardır değişmeyen bu düzen, kocasının düşünceleri üzerinden verilir.

"İçinde ince bir sızlama duydu karısı için. Suskun, sorusuz karısı için. O, hiç mi hiç sitem edenlerden olmamıştı. Olanla yetinmek gibi bir çarpıklığı vardı karısı Fazilet'in. Aralarında bir çekişme, bir münakaşa, bir ödeşme söz konusu değildi. Fazilet evin kadınıydı ve erkeğine hizmetten başka bir şey düşünmezdi."⁴²⁸

Neşe Cehiz'in "Fasulyeden Aşklar" adlı öyküsünde klasik bir ev kadının yaptığı işlerden bahsedilmektedir. Kadının kızı, annesinin yaşadığı hayatı kısa ve net cümlelerle özetler. Tüm gün evin işleriyle uğraşan kadının yaşadığı yer kıza göre bir kibrit

⁴²⁶ Emine Işın, *Bir Gece Yıldızlarla*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1994, s.12.

⁴²⁷ Lütfiye Aydın, *Ölüm Erken Bir Akşamdır*, Simavi Yayınları, İstanbul 1994, s.77.

⁴²⁸ Muhterem Yüceyılmaz, *Çeşmibülbül Mevsimi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1996, s.14-15.

kutusudur. Hayatları, kurdukları hayaller kadar büyük değildir. Ancak kadının monotonlaşmış bu hayat düzeni sadece uzaktan bir göz olarak bakabilen kızını rahatsız eder.

*“Evden pek dışarı çıkmaz, gün boyu yıkar, ütüler, pişirir, akşamları da örerdi. O da babasıyla gitmiş sonra da kibrit kutusuna girmişti. Akşam yemeğinde zeytinyağlı fasulye vardı.”*⁴²⁹

Sevgi Özel’in “Ölen O Muymuş?” adlı öyküsünde kadının, evin ihtiyaçlarını karşılayıp çocuk büyütme görevini üstlenmesinin normalliğine inandırıldığı görülür. Evin sorumluluğunu yerine getirmek öykü kahramanının bulunduğu çevreye göre asli bir görevdir. Kadın da bu doğrultuda yetiştirilmiştir. Kadının kocası ölünce kadın bazı şeylerin fakına varır, aslında o güne kadar kendisine dayatılmış olan hayat düzeninin yanlış olduğunu görür. Çalışmaya başlar, kendi ayaklarının üstünde durmaya çalışır.

*“Kocam ölmeseymiş, mutlu mesut yaşam bu deyip yaşlanacakmışım. Kadınım ben, helal süt emmiş biriyle evlenip çocuk doğurup evimi işimi bilerek yaşamalıydım. Öyle de yapıyordum zaten.”*⁴³⁰

Feryal Orhan Basık’ın “Kayıp” adlı öyküsünde eve maddi destek sağlamak üzere çalışan bir kadından bahsedilmektedir. Kadının çalışması evin geçimi için gereklidir. Hem dışarıda çalışıp hem ev işlerini eksiksiz bir şekilde yapmasını talep eden eşi, bu konuda kadına yardımcı olmaz. Kadın beden gücünü sonuna kadar kullanıp aile bireylerinin ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdür. Dinlenmesine veya kendi zevkleri doğrultusunda vakit geçirebilmesine ortam sağlanamamaktadır.

*“Geçimlerinde kendi kazandığı paranın vazgeçilmez önemini bildiği halde kocası; evdeki işlerin, onun çalışması nedeniyle aksamasına hiç hoşgörü ile bakmazdı.”*⁴³¹

Feyza Hepçilingirler’in “Karanlığa Kuş Uçuşu” adlı öyküsünde bir kadının sadece evdeki görevlerini yerine getirmesiyle var olduğunu hissetmesine değinilir. Kadın, anne olarak da eş olarak da evin içinde sadece ‘ihtiyaçlar’ noktasında

⁴²⁹ Neşe Cehiz, *Fasulyeden Aşklar*, Varlık Yayınları, İstanbul 1996, s.10.

⁴³⁰ Sevgi Özel, *Direncin Kuşları*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1996, s.28.

⁴³¹ Feryal Orhan Basık, *Armağan*, Avcıol Basım Yayın, İstanbul 1998, s.43.

önemsendiğini düşünür. Manevi anlamda aile üyelerinin ona derin bir sevgiyle bağlı olmadığına kanaat getirmiştir. Kendisinin yoğun bir ilgi ve sevgiyle kucakladığı ailesinin aynı davranışı kendisine de uygulamalarını beklemektedir. Bu beklentisi sonuç vermediğinde öfke ve hayal kırıklığıyla tepki verir. Kendisini sadece ev işlerini halleden bir güç olmaktan çıkarmaya çalışır, ancak bu şekilde mutlu bir kadın olabilecektir.

*“Çok seviyoruz seni anne, babam da ben de sen olmazsan yaşayamayız. Elbette yaşayamazsınız, kim ütüleyecek konser giysilerini Önder’in; Atıl’ın okul dönüşü kahvaltısını kim hazırlayacak? Ona böyle gündelik gereksinimlerle değil, önlenemez birliktelik isteğiyle bağlı olmalarını, yanlarında bulunmadığı zaman özlemiyle yüreklerinin daralmasını, varlığından bir serinlik, bir bahar esintisi, bir limon çiçeği kokusu, bir sevgi sıcaklığı duymalarını istiyor; pişmiş kurabiye tadı, yeni yıkanmış çamaşır serinliği, ütü kokusu değil...”*⁴³²

Zeynep Aliye’nin “Fotoğrafa Bir Yüz” adlı öyküsünde bir kadının kuaförde gördüğü başka bir kadın hakkında düşüncelerini aktardığı görülmektedir. Anlatıcı kadın, dikkatini çeken kadın için fikir yürütürken ev hanımlığını ‘hizmetçilik’ olarak görür. Ev hanımlarının hayatta zevk aldıkları her şeyden vazgeçmiş olduklarını, kendilerine özen göstermediklerini, hayallerini gerçekleştirmek için harekete geçmediklerini, mutsuz olduklarını vurgulamıştır. Ona göre bu kadınların içinde bulundukları hal, acımasıdır.

*“Çoğu kadın gibi ölü bir balığın gözlerine benziyor gözleri. Sevinçlerini, düşlerini bahşış niyetine bile değil, başkaları öyle istedi diye dağıtmıştır bu da. Çoğu kadın gibi hizmetçiliği seçmiş bir ev kadınıdır; arada bir de külkediliğinden sıyrılmaya özlemi duyup buralara geliyordur!”*⁴³³

Nilüfer Açıkalın’ın “Ziyafet” adlı öyküsünde ev hanımlığı ve annelik görevleri alışılmış tutsaklık olarak görülür. Bunun, kadınların kaderi olduğu, artık alıştıkları için de bunu bir yük olarak görmedikleri vurgulanır. Bir kadının hayattaki tek amacı çocuk doğurup onları güzel bir şekilde yetiştirmek olmalıdır. Bununla birlikte evin düzenini sağlamak, çocukların bakım sürecini iyi yönetebilmek, elinde bulunan maddi olanakları doğru kullanabilmek kadın için ön planda olmalıdır.

⁴³² Feyza Hepçilingirler, *Kırlangıcsız Geçti Yaz*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s.10.

⁴³³ Zeynep Aliye, *Raylardaki Merdivenler*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1998, s.104.

*“Çok tuhaf belki ama ‘Kaderleri bu’ dedirtecek arabesk bir devinim sürecinde, yalnız anne olmak veya olmaya çalışmaktı görevleri ve bunu onurla sindirmişlerdi. Tüm diğer olanaksızlıklara karşı direnip, ne olursa olsun akşama çocuklarını doyuracak bir tencere yemeği masalarına koyacaklardı.”*⁴³⁴

Sonuç olarak, kadına yüklenen ev işçisi misyonu onun sosyal ve kültürel açıdan ilerleyememesine, kendini geliştirememesine, mutsuz olmasına sebep olmaktadır. Zihinsel kabiliyetlerini ortaya çıkaramıyor oluşu onu gittikçe köreltmekte ve yaşam boyu huzursuz olmasına yol açmaktadır. Söz konusu öykülerde kadın gözüyle hayatın bir de bu yönüne bakış söz konusudur.

7.3. Özgürlük Arayışı

Özgürlük bir birey için yaşam kalitesinin sağlanması açısından en önemli unsurlardan biridir. Kendi olurunun verdiği düşünceler doğrultusunda hareket edebilmek, önünde bir tabu olmaksızın fikir üretebilmek, içinde korku beslemeden yaşayabilmek özellikle bir kadın için yaşamsal gerekliliktir. “Toplumda bulunan ‘Kız evlat baba evinden gelinliğiyle çıkar, kefeniyle girer.’ mantığı doğrultusunda kurduğu yuvadan ve eşinden başka gidecek bir kapısı olmayan kadın, bastırılmaya mahkûm olmuştur. Bu açılardan bakıldığında kadının toplumdaki yeri ve kimliği gerek devlet eliyle gerekse entelektüel cenah tarafından değiştirilmeye çalışılsa da, kadın eşine ve yuvasına bağımlı kalmaya zorunlu bırakılmıştır.”⁴³⁵

Alışlagelmiş yaşam biçimleri, erkek ile kadın arasındaki eşitsizlik, evliliğin kadını engelleyici kurallarının olması kadına mutsuzluk getiren unsurlardandır. Kadının içinde olan özgür kalma isteği toplumsal açıdan çoğu zaman sakıncalı görülmektedir. Kendini koruyamayacak oluşunun verdiği endişeyle birlikte kadının eve kapanması özgürlüğe açılan kapıları da kilitlemektedir.

Doksanlı yıllarda kadın öykücüler tarafından yazılmış öykülerde kadınların özgürlük arayışına girdiklerine yer verilmektedir. Bu öykülerin birçoğunda evliliğin kişi üzerindeki engelleyici faktörlerine vurgu yapılmıştır.

⁴³⁴ Nilüfer Açıkalın, *Bıçak Sırtı*, Gendaş Yayıncılık, İstanbul 1999, s.16.

⁴³⁵ Büşranur Bekman, Ebrar Refika Dereli, *Türk Toplumunda Kadın Olarak Yok Olmak*, <https://www.academia.edu/>, Aralık 2015.

Tomris Uyar'ın "Kişisel Sorgulamalar" adlı öyküsünde bir kadının evliliği 'erkeğe kölelik' olarak görmesinden bahsedilmiştir. Yaşanılan çağda ilişki durumlarını yorumlayan kadın; evliliğin olmadığı, kendi isteklerini yapabildiği bir dünya kurmak istemektedir. Kendi elleriyle kendini mutsuz etmemek adına bir ilişkinin gerçekleşmesinden uzak durmaya çalışmaktadır. Yalnızca kendine ait bir ev kurup kendi kararlarıyla yaşabildiği bir hayata adım atar.

*"Ben hayır, hiç. Bir erkeğe köle olamam. Değişen bir çağda yaşıyoruz. İlişkiler bozuluyor, üstüne ne kadar titreseniz de. Hem benim mutfağım var, kitaplarım var, yetiyor. Evimin kadınıyım."*⁴³⁶

Uyar'ın "Dondurma" adlı öyküsünde ise, kadının sosyal hayat içerisinde pasif olmasının gerekliliğine eleştirel bir dille yer verilmiştir. Aksi takdirde başına istenmeyen olayların gelmesinin normal olabileceği vurgulanmaktadır. Kadınlar, rahat bir hayat yaşamak istiyorlarsa özgürlüklerinden feragat etmeleri gerekmektedir. Aileleriyle birlikte, sürekli ev içinde vakit geçirerek, herhangi bir sosyal etkinliğe katılmadan durağan bir hayat yaşamak zorundadırlar.

*"...her gün, gazetelerde yalnız yaşayan kadınların başlarına neler geldiğini okuyoruz. Kurallara uymamanın bedelini ödüyorlar zavallılar. Yine de insanlık gereği, onlara acıyoruz, onlar adına hicap duyuyoruz. Oysa evlerinde uslu otursalar, başlarına hiçbir şey gelmeyecek. Benim geliyor mu?"*⁴³⁷

Uyar'ın "Gelgit" adlı öyküsünde de özgür kadının özelliklerinden bahsedilir. Güçlü olmanın bir kadın için ne kadar önem arz ettiği vurgulanır. Öyküde çizilen kadın modeli çevresindeki erkeklerin davranışları yüzünden kendisini sıkıntıya sokmaz. Kendini mutlu etmek adına ne gerekiyorsa yapar. Kendi karakterini oluşturmuş, bu karakter özelliklerine yakışır hareketler sergilemektedir. Kendini erkeğe de paraya da ezdirmemek için dik durur.

"Lakin özgür, modern kadın, ufak tefek para hesaplarıyla uğraşmazdı ki. Özgür kadın, erkeklere –ister babası, ister kocası, ister aşığı olsunlar- kendisi gibi bir dişiyle bir daha karşılaşmayacaklarını mütemadiyen hatırlatırdı. Para vız gelirdi öyle bir

⁴³⁶ Tomris Uyar, *Sekizinci Günah*, Can Yayınları, İstanbul 1990, s.8.

⁴³⁷ Tomris Uyar, *Sekizinci Günah*, Can Yayınları, İstanbul 1990, s.18.

kadına. Kocasıyla babasının arasını yumuşatmak için harabolacağına şahsiyetini koyardı ortaya.”⁴³⁸

Saliha Yadigar’ın “Bir Gecede” adlı öyküsünde yanlış tercihler yapmış ablası gibi olmamayı amaçlayan bir kızdan bahsedilmektedir. Rahat bir hayat yaşamak kız için önceliklidir ve ilişkilerindeki kıstas da budur. Bu uğurda ailesince kabullenmeyecek şeyler yapmayı göze alır. Yaşamındaki olumsuz örnekler onu özgür bir hayat yaşamamanın gerekliliğine inandırmıştır.

*“Ablam gibi aptal mıyım ben? Evli bir adamın dostu olur muyum hiç? Hayatımın sonuna kadar kapıcı kızı olarak kalır mıyım?..”*⁴³⁹

Tansu Bele’nin “Pakize” adlı öyküsünde genç bir kızın evlilik hakkındaki görüşlerine yer verilmektedir. Genç kıza göre evlilik gerçekleştiği andan itibaren kadının özgürlüğü kısıtlanacak, karar verme yetisi elinden alınacaktır. Son kararın her zaman erkeğin elinde olduğunu vurgulayan kız, kadının kendisini geliştirmek adına verdiği uğraşların gereksizliğine değinir. Öykünün devamında genç kızın aile yaşantısından bahsedildiğinde bu düşüncelerin temeline varılmış olur. Kızın babası da erkek kardeşleri de kadınları himaye altında tutmaya çalışan karakterde kişilerdir.

*“‘Kadınların fazla düşünmesi ve doğruyu, yanlış kendi başına araştırması doğru mu sizce?’ dedi: ‘Eninde sonunda bir erkeğin yönetimine boyun eğdikten sonra... Düşünmüşsün, düşünmemişsin ne yarar? Onun, yani erkeğin düşünceleri var ya. Hem seninkini kabul eder mi ki?’”*⁴⁴⁰

Lütfiye Aydın’ın “Cennetlik Bir Kadın Yazar” adlı öyküsünde birden fazla evlilik yapmış ancak mutluluğu yakalayamamış bir yazardan bahsedilmektedir. Yazara göre bir kadının erkeğe bağımlılığının olmaması gerekmektedir. Bir bağımlılık olduğu takdirde kadının önünde var olan tabular artacak ve kadının düşünce dünyası ortaya çıkamayacaktır. Çevresindeki tüm dayatmalardan arınmış, yalnızca kendi oluruyla bir hayat yaşayan kadın için mutluluk söz konusu olabilmektedir.

⁴³⁸ Tomris Uyar, *Otuzların Kadını*, Can Yayınları, İstanbul 1992, s.76-77.

⁴³⁹ Saliha Yadigar, *Unutma Beni*, Yazıt Yayıncılık, İstanbul 1993, s.25.

⁴⁴⁰ Tansu Bele, *Ay Geceye Yalnız Doğar*, Demet Yayıncılık, İstanbul 1993, s.43.

“Ne baba adı, ne kocalarınki... Bence kadının soyadı olmamalı. Yalnızca ad... Yalnız, yalın, özgür...”⁴⁴¹

Mucize Özunal’ın “Tek Boynuzlu Tay” adlı öyküsünde başkahraman olan kadının çalışma bahanesiyle kendisinden boşanıp ülkeyi terk eden eşine yer verilmektedir. Adam, eşini bir başka kadınla aldatmaktan da geri durmaz. Kadının tüm bunlara bakış açısı ise hayli ilgi çekicidir. Eşini uğurlarken vaktin bir an önce geçmesini dileyen kadın için, özgürlük zamanı gelmiştir. Kendisine yalan söyleyen eşinin bu tutumu kadını rahatsız etmemektedir. Eşi gittikten sonraki özgürlüğü kadın için daha değerlidir.

“Kadın başörtüsünü sıkıladi, çantasını aldı. İşte bitmişti. Bir hafiflik, bir başkalık duyuyordu. Doğduğundan beri ilk kez bir başınaydı. Başını göğe kaldırdı. Zakkumlar oradaydı.”⁴⁴²

Çiğdem Anad’ın “Aklım Nereye Gidiyor Ellerim Nereye” adlı öyküsünde, evlenmenin kişinin özgürlüğüne kısıtlama getirmesinden bahsedilir. Evliliğin gerçekleşmesi durumunda artık kadının kendi isteklerini yerine getirmeye gücü olmadığı vurgulanır. Evlenerek kendi söz hakkını, karar verebilme kudretini kaybetmiştir. Gönüllü olarak girilen bu yolda her iki taraf da zorlanır. Karşılıklı verilmiş kararların, mutlu olma amacıyla birlikte olmanın bir süre sonra bir hayalden ibaret olduğuna yer verilir.

“Aklına eseni yapma rahatlığını bir güvenceye değiştik; biz, hepimiz.

Yani gittik, evlendik.

Seçtiğimiz güvence evliliğimiz, savaş halini gerekli ve sürekli kılıyor. Yara aldıkça daha çok başımızı gömüyoruz çatı altımıza.”⁴⁴³

“Canımın bir yarısına, sana rastladım diye diğer yarısını bırakamam. ‘Başımı alıp giderim’ özgürlüğünü kaybettim. Başını alıp gitmek, her ne pahasına olursa olsun özgürlüğü. Bedelini ödeyen alıp başını giden.”⁴⁴⁴

⁴⁴¹ Lütfiye Aydın, *Ölüm Erken Bir Akşamdır*, Simavi Yayınları, İstanbul 1994, s.19.

⁴⁴² Mucize Özunal, *Park Öyküleri*, Karşı Yayınları, Ankara 1994, s.50.

⁴⁴³ Çiğdem Anad, *Aklım Nereye Gidiyor Ellerim Nereye*, İmge Kitabevi, Ankara 1995, s.21.

⁴⁴⁴ Çiğdem Anad, *Aklım Nereye Gidiyor Ellerim Nereye*, İmge Kitabevi, Ankara 1995, s.39.

Peride Celal'in "Kaçak" adlı öyküsünde bir kız çocuğunun anne babasından kaçma eğiliminde olduğu görülmektedir. Mutsuz bir evden uzaklaşmak çocuk için 'özgürlük' olarak algılanır. Kavganın olduğu yer ona göre yaşanılabilir değildir. Bunu erken yaştan itibaren dert etmeye başlayan bir birey için özgürlüğünü kaybetme korkusu ömür boyu devam eder. Kadın sürekli bunu korumaya çalışır.

*"Anasından, babasından, kavga dolu, mutsuz evden uzak... 'Bana ne, bana ne!' diyor. Omuz silkiyor. Babası, görmeden hep öyle omuz siler, 'Bana ne bana ne!' diye. Kendi başıma, özgür..."*⁴⁴⁵

Zeynep Aliye'nin "Paslı Demir ve Sardunya" adlı öyküsünde kendini bulmaya çalışan bir kadın ve bunu hayatı boyunca başaramamış bir başka kadından bahsedilmektedir. Haklarını, kişisel isteklerini, özgürlük alanlarını kullanmak isteyen kadın hayat karşısında daha güçlü durmayı hedeflemektedir. Kadınlar için böyle kararlar verebilmek ve uygulama aşamasına geçebilmek hayli zor görülmektedir. Ancak mutlu ve güçlü bir yaşamın tek yolu budur.

*" 'Oysa artık farklı bakıyorum: Seçme özgürlüğüne sahibim! Kişisel sorumluluklarım var, ben varım; varlığım yani!' Bütün ikilemlerinden kurtulmuş, kendini bulmuş bir insan havasıyla söylediği bu sözlerden etkileniyorum, alkış yağmuruna tutuyorum. Benim başaramadığımı o başarsın, istiyorum."*⁴⁴⁶

Sevinç Çokum'un "Kadınca" adlı öyküsünde kocasından boşanan bir kadının sözlerine yer verilmiştir. Boşanmak için birçok sebep vardır. Kadın, kocası tarafından aldatılır. Birçok kadın için evliliğin bitmesi için yeterli sebep olan aldatma hususu kadın için çok da dert edilecek bir konu değildir. Ancak kocasının ailesinin davranışları boşanmak için yeterli sebeplerden biridir. Aile içinde alışılmış davranışlar, kısıtlamalar kadının kaldırabileceği şeyler değildir. Bu yüzden boşanmaya karar verir. Boşanma sonrası ise kadın için 'özgürlük' olarak ifade edilir.

"On yıl gibi uzun bir dönem geçti. Heyecanımızı yitirdik. Evliliğimiz, kuru ve anlamsız bir biçim kazandı. Kocamın başka kadınlarla ilişki kurmasını engellemedim."

⁴⁴⁵ Peride Celal, *Mektup*, Can Yayınları, İstanbul 1995, s.137.

⁴⁴⁶ Zeynep Aliye, *Dolunay Vardı*, Altın Kitaplar, İstanbul 1995, s.85.

Ama, kocamın ailesinin töresel tutumları, benim özgürlüğümü kısıtladı. Ayrıldık. Şimdi özgürüm tabii.”⁴⁴⁷

Ferda İzbudak Akıncı’nın “Aynalı Etek” adlı öyküsünde yeni evli genç bir kadının tek başına dışarı çıkmaması gerektiğinden bahsedilir. Kadın, pazara gitmek için daha ya kocasını beklemek zorundadır ya da yanına yaşlı bir kadını alıp çıkmalıdır. Toplumun kadını adeta bir mahkûm konumuna sokması, korunmasız olduğunu sürekli bir şekilde vurgulaması kadının dış dünya ile ilişkisini kesmesine sebep olmaktadır. Böylece kadın sosyal hayatta yer edinemez ve yalnızlaşmaya başlar.

“Bir yılın bile dolmadı daha. Öyle bir başına pazara mı gidilirmiş? Söylersin Ahmet’e bir gün; ya birlikte gidersiniz, ya da mahalleden bir yaşlı kadın alırsın yanına, gidersin.”⁴⁴⁸

Nezihe Meriç’in “Ünlemleri Kökertmek” adlı öyküsünde kadının tek başına bir düzen kurmak istediğinden bahsedilmektedir. Kendi seçimleriyle, kendisini mutlu edecek önceliklerle bir hayat yaşamak istemektedir. Hayatına bir erkeği sokarak özgürlüğüne darbe vurmak istememektedir. Bu karara, geçmişteki tecrübelerine dayanarak varmış olan birey, hayatın bir kez yaşanacağını ve bağımlı bir şekilde olduğu sürece mutsuzlukla sonuçlanacağını bilmektedir.

“Bir ev istiyor. Kendi evini istiyor. Kapısını kendi anahtarıyla açıp gireceği, istemediği, usandığı ona tekdüzeliğin boğuntularını getiren her şeyi dışarıda bırakarak, kapısını örteceği bir ev.

Kendi seçtiği evinin ışıklarını yakarak, girdisini, çıktısını sevdiği, ‘oh evim, güzel evim’ dediği evinin sofrasını kurarak, kendinin olan zamanı, istediği gibi kullanarak, dingin bir yaşam.

Bir erkek?

Hayır!

Eskidendi o.”⁴⁴⁹

Sevinç Çokum’un “Naime’yle Son Buluşma” adlı öyküsünde evliliğin aşkı yok edip bir alışkanlık yumağı haline getirdiğini savunan bir kadının görüşlerine yer verilir.

⁴⁴⁷ Sevinç Çokum, *Evlerinin Önü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1997 s.69.

⁴⁴⁸ Ferda İzbudak Akıncı, *Gizli Resimler*, Halkevleri Yayınları, Ankara 1998, s.52.

⁴⁴⁹ Nezihe Meriç, *Yandırma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s.94.

Kadına göre evlilik gerçekleştikten sonra kadının etrafına duvarlar örerek sürekli kendisinden bir şeyler beklenen, fedakârlık yapması istenen biri kişi haline gelmektedir. Çağdaş kadın için bu olgular kabul edilebilir değildir. Özgürlükleri elinden alınan kadın mutsuz olmaya mahkûm edilmiştir.

*“Evlilik her şeyi kutsallaştırma çabasında. Düşün bir defa, insan zamanla saygısını bile yitiriyor, demiştin. İnsan birtakım kuralların kendisini yönetmesine izin vermemeli.”*⁴⁵⁰

Zerrin Koç’un “Aşkın Selamı Var” adlı öyküsünde dul kadının yeni bir ilişkiye girmesi konu edilmektedir. Bu durum normal karşılanmaz; sürekli irdelenir, eleştirilir, olumsuz sonuçları noktasında yorumlar yapılır. Bu da kadının mutsuz olmasına sebep olmaktadır. Toplum sürekli onu baskı altında tutar. Özgürlük alanının kısıtlandığını hisseden kadın için çaresizlik de başlamış olur. Etrafındaki kişiler onun mutsuz olmasından endişe duyarken aslında daha derin bir uçuruma sürüklemektedirler. İkilemde kalan kadın, psikolojik açıdan yıkıma uğrar, hayata umut dolu bakamaz. Yeni bir hayata başlayabilme gücü toplum tarafından elinden alınır.

*“Dulum ya, kaygılanıyor. Üstüne üstlük bir de çocuk. Huzursuzluğu bundan. Eee... Mert benden on iki yaş küçük, korkusu bundan. Doğrusu bu bir dizi duygulanımlar, Sıla’nın kendi düşüncelerinin bir ürünü değil. Uzak-yakın tanıdıklar, içinde yaşadığı toplumun üstüne yüklediği baskının sonucu... Korku...”*⁴⁵¹

Zerrin Koç’un “Aşkın Selamı Var” adlı öyküsünde kendi kararlarını veren, hayatına yön verirken kocasının düşünceleriyle değil kendi doğrularıyla yaşayan bir kadından bahsedilmektedir. Bu durum yüzünden kocasıyla saygı çerçevesinde ayrılmış olan kadın, toplumun ‘doğru eş’in nasıl olması gerektiği yargısını eleştirmektedir. Birine eş olabilmek için bireyin kendi hayatına sınır koyması gerektiği düşüncesini vurgular. Hayatta zevk aldığı birçok şeyden vazgeçmesi gerektiğini, tüm özgürlük alanlarını kocasının ellerine vererek iyi bir eş olmayı başarabileceğini dile getirir.

“İyi bir eş böyle olmamalıydı besbelli. Kocasının çizdiği sınırlarda dolaşmalıydı. Evi yolgeçen hanı gibi, yediden yetmişe herkese açık olmamalıydı. Vakitli

⁴⁵⁰ Sevinç Çokum, *Beyaz Bir Kıyı*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1998, s.104.

⁴⁵¹ Zerrin Koç, *Aşkın Selamı Var*, Can Yayınları, İstanbul 1999, s.14.

vakitsiz telefonları çalmamalıydı. Uzak dostlarına, yemekleri yakmak pahasına oturup umut mektupları yazmamalıydı. Bir gezgin hiç olmamalıydı. Örnek bir eş salt kendi ayakları üzerinde durmamalıydı. Kendinden emin güvenli olmamalıydı. Adı üstündeydi: Eş!’’⁴⁵²

Zerrin Koç’un “Bir Kadeh Yalnızlık” adlı öyküsünde kendi kararlarını veren, bu uğurda çevresindekilerin düşüncelerini önemsemeyen kadınlara toplum kötü gözle bakar. Aileleri dâhil olmak üzere kadının bu davranışları herkesçe eleştirilir. Ailesinin istekleri doğrultusunda bir hayat yaşamayıp hayat karşından yalnızca kendi olurlarıyla var olan güçlü kadın, kendi hemcinsleri tarafından dahi desteklenmez. Çünkü onun yapabildiği bu başkaldırı herkesin hayal ettiği ancak asla cesaret edemeyeceği türdendir. Bu yüzden türlü hakaretlere de maruz kalır.

“Halam her fotoğrafta en önde durur, gülümseyerek bakardı. Halamı incelemesdim. Onu tanıyordum çünkü. Nasıl biri olduğunu biliyordum. Bütün ailesine başkaldırmış, nişanlısından ayrılarak uzaklara gitmişti. Babama göre, uçar, sorumsuzdu. Anneme göre, kaltağın tekiydi.

Benim içinse bir kahramandı.’’⁴⁵³

Sonuç olarak, özgür kalabilen bir zihin daha rahat düşünebildiği için daha mutlu bir hayat yaşamaktadır. Her ne kadar bu kişiler sosyal yaşamlarında kabul görülen, örnek kişilikler haline gelemeseler de hayatlarını pişman olmayacakları bir biçimde sürdürerek huzurlu bir yaşam geçirirler.

7.4. Kadın-Erkek Eşitsizliği

Kadınların yaşadıkları problemlerin başında erkek ile kadının eşit şekilde değerlendirilmemesi gelmektedir. Erkeğin doğduğu andan itibaren kadından daha değerli görülmesiyle başlayan süreç hayatın sonuna kadar devam etmektedir. Kadın, yaşamı boyunca toplumsal önyargıları kırmak adına yapabileceklerini ispata çalışmak zorunda kalmaktadır. Erkeğin bilgi ve becerilerini kendine hedef olarak koyan kadın için ona ulaşabilmek toplumsal bir zafer niteliğindedir.

⁴⁵² Zerrin Koç, *Aşkın Selamı Var*, Can Yayınları, İstanbul 1999, s.23.

⁴⁵³ Zerrin Koç, *Aşkın Selamı Var*, Can Yayınları, İstanbul 1999, s.66-67.

Kendini ispat mücadelesine girmeyen kadın için ise daha zorlu bir süreçten bahsedilebilir. Erkeğin toplumca ilan edilmiş üstünlüğünü kabullenip bunun altında ezilmeye razı olmuş kadınlar, yaşamın her alanında bu yükü taşımak zorunda kalmışlardır. Kendi kararlarını kendileri veremeyip erkeğin kararlarını uygulamakla görevli bir işçi konumunda yaşarlar.

“Toplumsal cinsiyet eşitsizliği farklı boyutlardaki iktidar ilişkilerinin sonucu olarak toplumun kadın ve erkeğe ilişkin algısından kaynağını almaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kadınların politik, ekonomik, sosyal, kültürel ve medeni alanlardaki insan hakları ve temel özgürlüklerinin tanınmasını, kullanılmasını ve bunlardan yararlanılmasını engelleyen veya ortadan kaldıran veya bunu amaçlayan ve cinsiyete bağlı olarak yapılan herhangi bir ayırım, mahrumiyet veya kısıtlama anlamına gelmektedir.”⁴⁵⁴

Füsun Erbulak’ın “Aşk Anarşisttir” adlı öyküsünde kadın ile erkek arasındaki farkın toplum tarafından oluşturulduğundan bahsedilmektedir. Psikologa gitme örneği ile verilen bu durum kadın açısından daha olumlu sonuçlanır. Güçlü yetiştirilen erkeğin bu gücünü korumak adına çaba göstermesi ve yardım almak istememesi onu yıpratırken; kadının ‘bağımlı’ yetiştirilmesi, psikologa gitme konusunda kadını özgür kılar, böylece yaşadıkları yüzünden daha fazla yıpratmaz.

*“Baştan şartlıyoruz; insan değil kadın ve erkek olarak yetiştiriyoruz. Ve erkek bundan çok yara alıyor. Dolayısıyla bir psikologa, yardım istemek amacıyla gelirse, kendini aşağılanmış, güçsüz hissediyor. Kadın ise bağımlılığına tutsak olarak gelip, yardımı içtenlikle kabul ettiği, bundan yüksünmediği için, özgür kişiliğine kavuşabiliyor.”*⁴⁵⁵

Nurten Baltacı’nın “Minibüs” adlı öyküsünde kadın kahraman bindiği toplu taşıma aracındaki erkeklerden rahatsız olur. Uygunsuz oturuşları, saygısız tavırları kadını sinirlendirir. Öyle ki kadın erkekleri kendiyile aynı cinsten bir canlı olarak dahi görmek istemez. Kadına göre bunun sorumlusu, toplumdur. Toplumun bazen kabullendiği, bazen görmezden geldiği bir durum olan erkeklerin rahat davranışları

⁴⁵⁴ Meltem Demirgöz Bal, *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış*, KASHED, 2014, s.16.

⁴⁵⁵ Füsun Erbulak, *Aşk Anarşisttir*, Cep Anlatı Yayınları, İstanbul 1990, s.55.

kadını isyan etme noktasına getirmiştir. Erkeklerin kuşattığı bir dünyada kadın, edinebildiği konfora razı olup susabilmeyi öğrenmelidir.

“Bu toplumun bir ferdi olarak iki dakikadır yaşadığı olumluluk (oturabilmiş olmak) neyine yetmiyordu. Birileri inse de oraya geçsem diye düşündü. Sonra kızdı kendine. Neden dönüp daha derli toplu oturması için uyarmıyordu onu.

‘Onlar ve ben’ durumu hâkimdi arabada. Nasıl da düşman geliyordu ona hepsi, nasıl da yabancıydılar bir yaratılmışçasına. Oysa onlar onu bütünleyen öteki yarıydılar hani. Yok yok bu toplumda, asla aynı düzlemde olmayı başaramayacaklardı.”⁴⁵⁶

Dilber Saka’nın “Bağırsana” adlı öyküsünde öykü kahramanının yaşadığı yerde kadının kendini sakınması gerektiğinden bahsedilir. Kadın hal ve davranışlarına dikkat etmeli, kendini sürekli bazı tabuların arkasında tutmalıdır. Bunu yapmadığı takdirde yaşayacaklarından sorumlu olduğu hissettirilir. Ancak durum erkek için aynı değildir. Toplum, erkeğe her şeyi yapabilme, takındığı tavır ne olursa olsun bunun karşılığında cezalandırılmama hakkı vermiştir. Yanlış davranışlara girişen taraf erkek dahi olsa kadın kendini korumalıdır fikri ön plandadır.

“Sakın kendini. Kadın sakınmalı kendini der, benim törem. Kendini idare etmesini bilecek der. Eli eteğinde olmalı hep. Yanında, yöresinde oynaşmamalı gözleri. Oyarlar o gözleri sonra, milim milim kazırlar. Kadın kısmı gülüşmemelidir de. Hele sokakta. Yoksa, el adamı bırakmaz peşini. Mimler onu. Hah der, var bunda bir oynaklık. Eti koklan kedi kesilir, miyavlar durur etrafında. Onun için, korumalıdır kadın kısmı kendini. Sütü bozuk dedirtmemelidir. Erkek erkektir hep. Bir şeycikler olmaz ona.”⁴⁵⁷

Öyküde toplu taşıma aracında seyahat eden bir kadının maruz kaldığı durumdan da bahsedilmektedir. Erkeklerin rahat davranışları karşısında kadın zor anlar yaşar ve herkes için bu durum normaldir. Kadın ve erkeğin sosyal hayattaki durumu bu örnekle birlikte yeniden vurgulanmıştır.

⁴⁵⁶ Nurten Baltacı, *Zamane Ağıtları*, Ayyıldız Yayınları, Ankara 1999, s.64-65.

⁴⁵⁷ Dilber Saka, *Sesim Değdi Yağmurlara*, Kerem Yayınları, İstanbul 1991, s.38.

*“Muavinin olduğu yere bir kız tutunmuş. Büzüşe büzüşe bir avuç olmuş, oracıkta. Yanakları al al. Erkekler gene rahat. Şu kız gibi değil biri. Böyle buracığa büzüşeni yok. Sere serpe tutunmuşlar. Yerinden ırganan yok.”*⁴⁵⁸

Didem Uslu’nun “Kış Ortasında Bir Sevda Boy Verdi” adlı öyküsünde kızının erkek arkadaşı olduğunu öğrenen bir babanın tepkisine yer verilir. Okul ortamında masumane bir şekilde arkadaşlık eden gençler ailelerce yanlış anlaşılmışlardır. Kızın babası, bir erkek ile bir kızın aynı şekilde düşünölemeyeceğini sert bir dille ifade eder. Karşılıklı ilişkide kadın ile erkek eşit konumda değildir. Kadın için utanılacak bir olay, erkek için önemsiz görölebilmektedir.

*“Ulan ele güne maskara olduk be! Bacak kadar boyunla! Aşkmış, meşkmış... Ulan erkeğin elinin kiri, kadının alnının kiri be! Namusumuzu iki paralık ettin.”*⁴⁵⁹

Neşe Karel’in “Babalar ve Kocalar” adlı öyküsünde bir kadının çocukluk anılarına yer verilir. Kadının babası kız çocuklarıyla erkek çocuklarına eşit davranmamaktadır. Erkek çocuklarına değer verirken, kızına karşı ilgisizdir. Kadınlar, çocukluk dönemlerinden itibaren ezilmişlik, mutsuzluk, eşitsizlik ile büyürler. Sevgisizlik ile başlayan hayatlar aynı düzlemde devam eder.

*“Gazozdan hiç tat alamazdım. İstemedem hazırda konmak çekici gelmezdi. Ama isteyemezdim ki... Babam kardeşlerimle yaptığı tatlı pazarlıklara benimle oturmazdı ki. Daha ağzımı açarken, azarlayarak sustururdu. Kız çocuğu olduğum için, kardeşlerimi sevdiği gibi beni sevmediğini düşünürdüm...”*⁴⁶⁰

Jale Sencak’ın “Sonrasında Saklı” adlı öyküsünde ilk çocuğun erkek olmaması sebebiyle hayal kırıklığına uğrayan bir aileden bahsedilmektedir. Aile, bu yüzden kız çocuğa erkek ismi vermişlerdir. Reha ismini yıllar boyunca sorgulayan kadın, çocukluk çağlarından itibaren kendini suçlamıştır. Bu da kuşkusuz bir insanın hayatı boyunca psikolojik olarak bir gerilim içerisinde olduğunu göstermektedir. Kadın, doğduğu andan itibaren eşitsizliğin kısıncına girer.

⁴⁵⁸ Dilber Saka, *Sesim Değdi Yağmurlara*, Kerem Yayınları, İstanbul 1991, s.42.

⁴⁵⁹ Didem Uslu, *Tutkulu Bir İstanbul Üçlemesi*, Simavi Yayınları, İstanbul 1992, s.53.

⁴⁶⁰ Neşe Karel, *Sokak Kedisi*, Akdeniz Sanatevi, Antalya 1992, s.57.

“Yüreği sıkıştı, soluklanamadı. Niçin erkek adı verdiler bana?.. Erkek olması beklenen, olmayınca da anasıyla babasına büyük düş kırıklığı duyuran bir ilk çocuk olduğum için mi?.. Bu yüzden asla kurtulamayacağı bir suçluluk duygusu bağışlamışlardı ona.”⁴⁶¹

Nursen Karas’ın “Çöplükten Gelen Çocuk” adlı öyküsünde erkek çocuklarına verilen değerin kız çocuklarına verilmediğinden bahsedilmektedir. Bu, kız çocuk için bir travma sebebi olmaktadır. Kendisini gereksiz ve kıymetsiz hissetmektedir. Çocukluktan itibaren dayatılan bu ayrımcı tutum bireyin tüm hayatını etkilemektedir. Kendisine yeterince sevgi duyulmadığını hissederek günden güne çevresindeki insanlardan kendisini geri çekmeye başlar. Kişinin sevgiyi en yoğun biçimde hissetmesi gereken yer olan aile ortamında bu eksikliğin olması kuşkusuz derin bir mutsuzluğa yol açar.

“Oysa bir erkek çocuğu ne kadar da beklemişlerdi. Yedi tane erkek çocuk doğurmuştu annesi, hepsi de ölmüştü; babasına inat hepsi de ölmüştü ve ‘gereksiz kız çocuğu’ olarak kendisi yaşıyordu.”⁴⁶²

Karas’ın “Yasak Danslar” adlı öyküsünde de kadın-erkek ilişkilerinden bahsedilmektedir. Doğru olmayan ikili ilişkilerde tüm sorumluluğun kadına yüklenmesi söz konusudur. Bu eleştirel bir dille ifade edilmektedir. Kadın için çekinilecek ve hayatı boyunca kurtulamayacağı bir utanç olan olay erkek için anlık bir heves olarak değerlendirilir. Erkek için herhangi bir sorumluluk durumu olmadığı gibi zihninde tutacak kadar dahi kayda değer bir olay değildir.

“...eşin duyacağı sevgi, eğilim onaylanıyor, evlenmemiş bir kadının kınanıyor. Erkekler için? O da söz mü, kadının alnının karası erkeğin elinin kınası.”⁴⁶³

Özden Serak Selenge’nin “Gelinonarıcı Hatice” adlı öyküsünde kadın-erkek eşitsizliğine sıkça yer verilmiştir. Kadınların her zaman erkeklere göre bir adım geride durmasını öğütleyen ifadelerle, öykünün geçtiği bölgede kadın-erkek eşitsizliğinin hâkim olduğu gelenekleştirilmiş davranışlara rastlanmaktadır. Erkek her zaman

⁴⁶¹ Jale Sancar, *Bahçedeki Tuhaf Adam*, Can Yayınları, İstanbul 1993, s.48.

⁴⁶² Nursen Karas, *Ceviz Sürgünü*, Karas Yayınları, İstanbul 1993, s.9.

⁴⁶³ Nursen Karas, *Ceviz Sürgünü*, Karas Yayınları, İstanbul 1993, s.32.

üstündür ve hayat kişilerin tarzları da buna oluşturulmak zorundadır. Öyle ki kadının yeme içme alışkanlıkları dahi erkeğin gerisinde olmalıdır.

*“Önceleri kahve içmeye çekiniyorlardı ‘Bizim köyde kadınların gave içmesi ayıptır, içen de gizlin içer, gaveyi erkekler içer’ dedi.”*⁴⁶⁴

Suzan Samancı’nın “Dönüş” adlı öyküsünde Güneydoğu’da yaşayan Kürt bir aileden bahsedilmektedir. Ailenin babası kız çocuklarını önemsemezken, erkek çocuğunu görünce gururlanmaktadır. Bu eşitsizlik öyle bir hale gelmiştir ki kız çocukları, bakımsızlık içinde yaşamaktadır. Böylece eşitsizliği çok küçük yaştan itibaren tadıp bunun farkında olarak bir hayat sürdürürler. Bu da kuşkusuz eşitsizlik içinde büyümüş, eşitsizliği içselleştirmiş bir kadının herhangi bir şey talep ederken dahi bir adım geri durmaya çalışmasına sebep olmaktadır.

*“Yerde yan yana dizili kardeşlerime bakıyorum: yanakları kabuk bağlamış, saçları diken diken kız kardeşlerim. Beşikteğini gösterip, ‘Bu erkek,’ derken, kırılmış bıyıklarını okşayarak gururlanıyor babam.”*⁴⁶⁵

Suzan Samancı’nın “Ölüm Öncesi” adlı öyküsünde Güneydoğu’da yaşayan bir başka aileden bahsedilmektedir. Kadın kız bebek doğurunca, bu olaya ebenin tepkisi dahi toplumun kız çocuğuna önem vermediğini, onu bir talihsizlik olarak gördüğünü anlatır. Erkek egemen bir zihniyetin hâkim olduğu ortamda bir kadının kız evlat doğurması eşinin tepkisinden korkması için de bir sebeptir. Böylece hem doğan hem doğuran bu zihniyet yüzünden mağdur durumdadır.

*“Sobayı yakıyor babam, anam kız kardeşimi doğuruyor. Ebe mahcup: ‘Kız, ne yazık ki kız!’ diyor.”*⁴⁶⁶

Emine Işın’su’nun “Havagazı Faturası” adlı öyküsünde öykü kahramanı kadın; erkek- kadın arasındaki eşitsizlikten bahseder. Bu eşitsizlik zamanla kadınları girdikleri ortamlara göre de ayırtırmaya başlamaktadır. Ahlak ilkesinin kadın ile erkeğe aynı olanakları sunmadığı açıktır. Bunu içselleştirmiş aile büyükleri çocuklarını bu düsturla yetiştirmektedir. Kadın, gençliğinde annesiyle geçen diyalogu vererek bunu vurgular.

⁴⁶⁴ Özden Serak Selenge, *Fincandaki Kraliçe*, Galeri Kültür Yayınları, İstanbul 1993, s.38.

⁴⁶⁵ Suzan Samancı, *Reçine Kokuyordu Helin*, Can Yayınları, İstanbul 1993, s.45-46.

⁴⁶⁶ Suzan Samancı, *Reçine Kokuyordu Helin*, Can Yayınları, İstanbul 1993, s.125.

“Tek dünya var, o da erkeklerin. Annem onu, gök kuşağına sarıp sarmalayıp, zafer marşları ile ağabeyime sunmadı mı?/ Tabii ağabeyin gidecek diskolara,o, erkek!// O erkektir.. elinin erdiği, keyfinin istediği her şeyi yapabilir./ Anne, diskoda kızlar da var!// O kızlar başka!//”⁴⁶⁷

Aynı öykü içerisinde metalaştırılan kadın tipine de yer verilmektedir. Eğlence sektöründe çalışan kadınların bu ‘eğlence’den keyif almadıkları, bulundukları ortamda vakit geçirmeyi istemedikleri halde hayatlarını idame ettirebilmek için çevresindekilerle eğlenmek zorunda bırakıldıkları vurgulanmaktadır. Bu sektörün oluşmasına ve devam etmesine katkı sağlayanlar ise kızları için ahlaki hassasiyetleri olup erkek evlatlarına her şeyi mubah gören ailelerdir.

“Göğüslerine ilaç zerk edilmiş olan kadın, başını salladı: Bendim diskoda olan, dedi... Bacaklarım ağrıyınca kadar dans ettim, çünkü dans etmemi istediler... Ağabeyin istedi, diğerleri istedi. Bacaklarım ağrıdı, hala ağrıyor, çok ağrıyor.”⁴⁶⁸

Hülya Özel’in “Dua Çiçeği” adlı öyküsünde geleneksel hayat kuralları içinde kadın-erkek rollerine yer verilir. Erkeğin fikirlerine karşı çıkılmayacağını öğütleyen annenin erkeği kadından daha üst konuma yerleştirdiği aşikârdır. Alınacak kararlar kiminle ilgili olursa olsun evin erkeğinin zihin süzgecinden geçmek zorundadır. Bu da kuşkusuz kadının değersizliğine yapılan bir vurgudur.

“Annesi, erkeğine karşı gelen bir kadının öbür dünyada hesap vereceğini söylerdi hep. Babasının her söylediğini yapardı Ayşe. Babaya karşı gelinmezdi. Erkeğe karşı gelinmezdi...”⁴⁶⁹

Zerrin Koç’un “Ben Sizi Çok Aradım Şükrü Bey” adlı öyküsünde kadınların duygusal hallerini, konuşmalarını istedikleri gibi düzenleyemediklerine yer verilir. Kadınların önünde her zaman bazı tabular vardır ve bunları yıkmak kadını toplum içerisinde kötü bir duruma sokmaktadır. Erkek için geçerli olmayan bu kurallar, kadının çocuklarına olan davranışlarını dahi kısıtlar. Duygu ve düşüncelerini çevresindekilere aktaramayan birey için psikolojik anlamda olumsuz durumlar oluşturmaktadır.

⁴⁶⁷ Emine Işın, *Bir Gece Yıldızlarla*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1994, s.14.

⁴⁶⁸ Emine Işın, *Bir Gece Yıldızlarla*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1994, s.14.

⁴⁶⁹ Hülya Özel, *Yağmurla Geldim Sana*, Başak Yayınları, Ankara 1994, s.61.

“Kadının çokça konuşması, gülmesi, düşündüğünü söylemesi ayıptı. Anne olsa bile. Sevincini göstermesi çok ayıptı. Acıya izin vardı ancak. Onu gizlemesi gerekmezdi.”⁴⁷⁰

Yeşim Dorman Müderrisoğlu’nun “Biz Ki Sessizlik ve Huzur Düşlememeyi Öğrendik Seninle” adlı öyküsünde kızların küçük yaşta bazı kurallarla büyütüldüğüne dair cümleler mevcuttur. Kızların kılık kıyafet ve davranışları hususunda çeşitli alışkanlıklar söz konusudur. Kız çocuklarıyla erkek çocuklarının yetiştirilme tarzları aynı değildir. Erkek çocukları tamamen özgür bir biçimde güvende hissederken, kız çocukları her an bir uyarının gölgesinde ve kaygı içinde büyütülmektedir. Bu toplumun alıştığı bir düzendir. Öykü kahramanı bu çizginin dışında büyütülmüştür.

“Evinde ‘eteğini ört kızım’ sözünü işitmeden büyüyen Mimu ilk kez Hüseyin’in karşısında eteğini çekiştirip durdu.”⁴⁷¹

Muhterem Yüceyılmaz’ın “Pilot” adlı öyküsünde kadının evlendikten sonra hayatındaki her şeyi kocasının kontrolüne vermesinden bahsedilir. O zamana dek manevi anlamda elde ettiği her şeyden, özgürlüğünden feragat etmiştir. Bu yüzden ikisinin de hayatında zamanla bazı değerler kaybolur. Kadın-erkek arasındaki sevgi bağı da dâhil olmak üzere her şey kopma noktasına gelir. Kadın ile erkeğin hayatı eşit düzende paylaşmamaları hayatlarına yalnızca mutsuzluk getirmiştir.

“Sonra... Sonra kocasıyla tanıştı. Her şeyini onun ellerine bıraktı, tıpkı kendini anne babasının güvenli ellerine bıraktığı gibi. Kendisini, sevgisini, işini, hatta kararlarını bile. Bu bırakış önceleri kocasının çok hoşuna gitmişti. Ama zamanla onun ellerine bıraktığı ne varsa hızla değerini yitirdiler. Tenhalaşan akşam yemekleri, gelemiyorum-işim çıktı’lı telefonlar, giderek seyreden telefonlar...”⁴⁷²

Sevgi Özel’in “Ne Çok Varmış...” adlı öyküsünde erkek çocuk isteyen bir adamdan bahsedilmektedir. Adama göre onun varlığını sürdürecektir kişi ancak kendi oğlu olabilir. Çocuk kız olur ve babası oğlu olduğunda koymayı hayal ettiği bir erkek ismini kızına verir. Kadın hayatı boyunca bu ismin gerektirdiği gibi yaşar; hep güçlü

⁴⁷⁰ Zerrin Koç, *Ben Sizi Çok Aradım*, Kavram Yayınları, İstanbul 1994, s.36.

⁴⁷¹ Yeşim Dorman Müderrisoğlu, *Harran’da Dolunay*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995, s.34

⁴⁷² Muhterem Yüceyılmaz, *Çeşmibülbül Mevsimi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1996, s.62.

olmaya, işleri üstlenmeye çalışır. Kadın-erkek eşitsizliğindeki uçurumun derinliğini bu şekilde kapatmaya çabalamaktadır.

*“Bir çocuğum daha olacak, mutlaka erkek olacak, mutlaka adı Kahraman olacak... Onun adında benim kahramanlığım kuşaktan geçerek yaşayacak...”*⁴⁷³

Fatma Murat’ın “Kimi Zaman Horozlar Öterken Başlar Öyküler” adlı öyküsünde erkek kardeşin kız kardeşlerine uyguladığı baskından bahsedilmektedir. Ebeveynler erkek çocuğa, kız kardeşlerine kendi tasarrufuyla davranabilme özgürlüğü tanımışlardır. Söz konusu eşitsizlik, kız kardeşlerin mağduriyet yaşamalarına sebep olmaktadır. Henüz yetişkinlik seviyesine gelmemiş erkeğin ölçsüz istek ve davranışlarına maruz kalarak bunlara boyun eğmek zorunda kalmışlardır.

*“Şimdi bile içim titriyor o sıra on yedi, on sekiz yaşlarını süren Zeynep’le Songül’ün aynı evde Serdar’ın boyunduruğunda yaşadıklarını düşünüp. Ağacın sürgününü yaramaz bir çocuğun çat koparması, dalgıcın vurgun yemesi gibi hazırlıksız yakalandıkları baskıcı şiddeti düşünüp.”*⁴⁷⁴

Sevgi Özel’in “Adına Yaraşırcasına” adlı öyküsü bebek bekleyen bir çiftin kendilerini erkek bebek olacağına inandırılmalarıyla başlar. Kadın; bebeğin tüm kıyafetlerini erkeğe uygun bir biçimde düzenler, bebeğe ad koymak için sürekli erkek isimleri düşünür. Bebek kız doğunca anne de baba da büyük bir hayal kırıklığı yaşarlar. Kız evladın gereksizliğine dair vurgu yapılır. Öyle ki bebeğe isim dahi düşünmek istemeyen çift bu haklarını ebeye devrederler, bebeğin adı Bereket olur.

*“ ‘Oğlan olmadıktan sonra ha Bereket, ha felaket’ diye düşündü genç baba.”*⁴⁷⁵

Tansu Bele’nin “Kalabalıkların Dilinden” adlı öyküsünde kadın-erkek eşitsizliği bir kadının bunu pazar yerinde dile getirmesiyle vurgulanır. Küçük bir örnekle genelleme yapılarak bu eşitsizliğin hayatın her alanına yayıldığı belirtilir. Kadının her zaman emek veren tarafta olduğu ancak bunun yok sayılıp erkeğin üstün konumda yer aldığından bahsedilir. Öyküdeki kadın kahraman bu konuda artık isyan etme boyutuna varmıştır. Bu eşitsizliğin sürekliliği kadının yoğun tepki vermesine sebep olmuştur.

⁴⁷³ Sevgi Özel, *Direncin Kuşları*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1996, s.52-53.

⁴⁷⁴ Fatma Murat, *Hiç Değilse Ölüm Var*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1997, s.59-60.

⁴⁷⁵ Sevgi Özel, *Bir Yanım Bahar Bir Yanım Kış*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1997, s.72.

“Kadın: ‘Hayır efendim. Sıra benim. Bu domuzun değil. Erkeksiniz diye hep birbirinizi kollayın bakalım. Kadınlara hiç hak hukuk yok değil mi? Kadınlar gebersin. Ölsünler bu memlekette. Biz adam değiliz çünkü. Erkek milletin her bir yükünü biz taşıyoruz, yine de hiç biriniz insandan saymazsınız bizi!’”⁴⁷⁶

Lütfiye Aydın’ın “Bülbülün Kanadı” adlı öyküsünde kız çocuklarının değersizliğine yer verilmiştir. Kız çocukları da onları doğuran kadınlar da değersizdir. Hasta kadın doktora götürülecek kadar dahi değerli değildir. Ayrıca öyküde erkeklerin üstünlüğüne, değerine, ulaşılmazlığına da yer verilir. Erkek çocuklarının varlığı aile için birçok şeyden önemlidir ve herkes hayatına ona göre yön vermektedir.

“Herkesin bildiği herkesçe önemli bir gerçek vardı. Eltin kısırdı, sen erkek çocukları doğar doğmaz ölen ya da ölü doğan, hastalığının nedeni bilinmeyen bir kadındın. Oysa doktora götürmediler seni, yalnızca suçladılar sessizce. Altın perçemli oğlanlar durmuyor, yere giresi kızlar arsızca yaşıyordu üstelik.”⁴⁷⁷

Aytül Uncu Akal’ın “Karpuz Çekirdeği” adlı öyküsünde yaşanan çağda kadın-erkek ilişkilerinin nasıl olduğuna, aralarında eşitlik olup olmadığına, zamanla karakteristik özelliklerini nasıl değiştirdiklerine yer verilmiştir. Erkeğin desteği olmadan kadının hayatını sürdüremeyeceğini düşünen bir erkeğin sözlerine karşı, bir kadının düşünceleri aktarılmıştır. Kadınların kendilerini ispat etme ihtiyacı duymaları ve bunu yaparken de değer verdikleri birçok şeyi kaybettikleri vurgulanır. Yaşam boyu zaten olmasını gerekli gördükleri eşitliği savaşıarak almak zorunda kalmak kadın olmanın kaderidir. Bu kaderi kabullenerek yeni bir hayat düzeni oluştururlar.

“Ne diyor bu adam? Erkeklerin çağdaşlaşma adına ne büyük ödünler verdiklerini kadınlarının eksik beyinlerine dübelsiz vida gibi burgularken ve yeryüzünde kendisinin de yaşıyor olduğunu hatırlatmak zorunda olan kadınların gösterdikleri direnci bir yandan her fırsatta aşağılarken, hayatı paylaşmak, eşitlik meşitlik numarası altında bir yandan da kadın rolüne sığınıp ömür uzattıklarını, kadınların ise zaman içinde iyice dolduruşa getirilip aslında hiç de birer sarışın aptal olmadıklarını

⁴⁷⁶ Tansu Bele, *Bir Yaz Boyu Akçay’da*, Kariye Yayınları, İstanbul 1997, s.101.

⁴⁷⁷ Lütfiye Aydın, *Tsunami*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1998, s.99-100.

*kanıtlamak uğruna her işe burunlarını sokarak sonunda erkekleşmek zorunda kaldıklarını bilmiyor mu? Bilmiyor.*⁴⁷⁸

Füruzan'ın "Sevda Dolu Bir Yaz" adlı öyküsünde görücü usulü evliliğe yer verilmiştir. Kadın, görücüler tarafından 'beğenildikten' sonra müstakbel eşini görür. Beğenir fakat beğenmese de bunun sonucu değiştiremeyeceği vurgulanır. Önemli olan kadının başkaları tarafından kabullenilmiş olmasıdır. Karşısındaki kişinin kadın tarafından kabul görüp görmemesinin hiçbir önemli yoktur. Değerli olan erkektir, erkeğin düşünceleri her şeyin üstündedir. Birlikte kurulacak bir hayat, eş olacak kadın ve erkeğin eşitsizliği gölgesinde başlar.

"Boyu boyuma göre uzun, çenesi güzel bir adam. Denizgediklisi.

'Olur efendim,' dedim. Ne diyecektim ki...

*Evlendik.*⁴⁷⁹

Güliz Elal'in "Dolaptaki Son İskeleti de Çıkarmanın Zamanıydı" adlı öyküsünde kız çocuklarının erkek kardeşleri tarafından boyunduruk altına alınmasından bahsedilmiştir. Aile büyükleri erkek çocukların ev içerisindeki haklarını sınırsızlaştırıp yaptıklarına göz yummaktadır. Erkek kardeşinin zorlayıcı davranışlarına maruz kalan kızlar ise anne ve babalarını destek sağlayıcı kişiler olarak göremediklerinden yapılanlara sessiz kalmak zorunda kalırlar.

*"Çocukluk ve ergenlik yaşlarında ağabeyinin şiddetine hedef olmuştu; en son üniversitedeyken hastanelik olacak şekilde dövülmüştü. Dudağının üstündeki yara izi de bu dayak olayının ürünüydü. Ailesi, evin erkek çocuğunun bu şiddet gösterilerine göz yummuş, annesi her zaman, her konuda ağabeyine arka çıkmıştı.*⁴⁸⁰

İnci Gürbüzatik'in "İki Çırpı Kiraz Kız" adlı öyküsünde iki kız çocuk doğuran bir kadının, eşi tarafından baskı gördüğüne yer verilir. Erkek çocuk doğuramamış olmak kadın için utanç kaynağı olur. Bu doğumlardan sonra kadın tekrar hamile kalır ve erkek çocuk doğurur. Eşi için artık aile olmanın gerekleri yerine getirilmiştir. Erkek evlat ile birlikte tüm eksiklik giderilmiştir. Erkek, eşine değer vermediği gibi kız evlatlarına da 'gereksiz' gözüyle bakar.

⁴⁷⁸ Aytül Uncu Akal, *Beni Bırakma Hayat*, Bilgi Evi Yayınları, Ankara 1999, s.41.

⁴⁷⁹ Füruzan, *Sevda Dolu Bir Yaz*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999, s.36.

⁴⁸⁰ Güliz Elal, *Dünde Saklı Yarınlar*, Altın Kitaplar, İstanbul 1999, s.16.

“Annem loğusa yatağında kocasını sözlerine pek alınmış. Babama erkek evlat verememenin ezikliği ve utancıyla, hemen, hem de hemen hamile kalmış.

Babamın hayatının en mutlu günlerinden biriydi o gün. İki kızın ardından doğan erkek çocukla artık gerçek bir ailesi olduğunu fark ediyordu, kendisini de gerçek bir erkek.”⁴⁸¹

Nurten Baltacı’nın “Yaşam Yaşayamadıklarımızdaydı” adlı öyküsünde kadın kahraman, sosyal düzenin kadının davranışları noktasındaki dayatmasından yakınmaktadır. Normalde erkeğin sürekli olarak yaptığı ve etrafındaki insanlarca kötü karşılanmayan davranışları kadın yapamamaktadır. Yaptığı takdirde ayıplanacak, dışlanacak, çeşitli tepkilerle karşılaşacak, şiddet görecektir ve tüm bunlar karşısında sesini çıkaramayacaktır. Öykü kahramanına göre kadın bu zinciri kırabilirse yaşanılan hayat düzeni değişir ve dolayısıyla bu bir ‘devrim’ olur.

“Yıllardır çevresindekilerin ona dayattığı binlerce olmazı, ayıbı, elinin tersiyle itip başkalarının ne düşündüğüne aldırmadan gönlünce yaşamak, örneğin bu akşamki adama gülümsemek, yüzüne çekincesizce bakabilmek, ondan hoşlandığını belli etmek, bundan utanmamak, belki de ilk adımı atıp merhaba demek...”

Tüm bunlar, onun için bir devrim sayılırdı. Devrimler de öyle ‘ha’ deyince olmazdı.”⁴⁸²

Sevgi Özel’in “Bir Kadın, Birçok Kadın” adlı öyküsünde erkek çocuklarının kız çocuklarına tercih edildiği bir yerde yaşayan kadından bahsedilmektedir. Orada çok erken yaşta evlilikler söz konusudur. On yedi yaşında anne olan bir kadın için bu yaş da geç sayılmaktadır. Hayatı boyunca kendi kararını kendisi vermemiş, çocukluğunu yaşayamamış, erkeklerin yaşam düzenine özenmiş bir kadındır. Yaşam şartları onun için her daim zor olmuştur.

“Git git yolu bitmeyen, iklimi, coğrafyası gibi insanları da zor bir yörenin kızıydı Zeynep. Erkek evlatlarının kızlara yeğlendiği köyünün özlemini çekerti hep.

⁴⁸¹ İnci Gürbüzatık, *İki Çırpı Kiraz Kız*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1999, s.5-6.

⁴⁸² Nurten Baltacı, *Zamane Ağrıları*, Ayyıldız Yayınları, Ankara 1999, s.57-58.

Akraba, komşu kızlarının tersine geç evlendiğini düşündürdü. On yedisine girdiğinde ana olmuştu oysa.”⁴⁸³

Özel’in “Bir Çocuğun Gökkuşağı” adlı öyküsünde ise, bir kız çocuğunun erkek olmaya özenmesinden bahsedilmektedir. Sürekli erkek çocuklarına ayrıcalıklı davranılması, kendi hareketlerinin ise kız olduğu için sınırlandırılmaya çalışılması çocuğu ‘kız’ olmaktan nefret ettirir. Erkek kardeşlerine yapılan muamele onu zaman zaman derinden yaralamaktadır. Psikolojik olarak çocuk yaşta yıpranmaya başlayan birey için yetişkinlik döneminde de durum değişmez.

“Babam ara sıra iki abimle birlikte götürdüğü çarşıdaki köftecide, ‘Bunlar benim aslanlar,’ derken, ben de aslanların yanında dikilecektim.”⁴⁸⁴

“Annem ne diyecekti bakalım; bıkmıştım onun sıkılamalarından. ‘Kız başınla...’ deyişinden nefret ediyordum. Kaç kez aynaya bakmıştım, kız başımın ayrımını anlamak için.”⁴⁸⁵

“O yasak bu yasak, şu ayıp bu günah denildikçe, erkek kardeşlerime özenmeyi sürdürdüm. Kız olduğum için sevilmediğime inanmıştım bir kez.”⁴⁸⁶

Sonuç olarak; kadının değersizleştirilerek ihtiyaçları gideren kişi konumuna getiren zihniyetin üstün güç olarak erkeği seçmiş olması inkâr edilemez bir gerçektir. Yaşamın her alanına yansıyan bu eşitsizlik hali kadını hayat karşısında daha çok yormakta ve sürekli bir yarış halinin korunmaya çalışılmasına sebep olmaktadır.

⁴⁸³ Sevgi Özel, *Bir Bulut Ayağıma Dolandı*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999, s.70.

⁴⁸⁴ Sevgi Özel, *Bir Bulut Ayağıma Dolandı*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999, s.96.

⁴⁸⁵ Sevgi Özel, *Bir Bulut Ayağıma Dolandı*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999, s.97.

⁴⁸⁶ Sevgi Özel, *Bir Bulut Ayağıma Dolandı*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999, s.100.

SONUÇ

Doksanlı yıllarda yazmış kadın öykücülerin kadın kahramanları ele alış biçimleri, kadınların maruz kalıp mücadele etmek zorunda kaldığı problemler birçok yönüyle birbirine benzerdir. Hayatın içerisinde var olan bu gerçekler karşısında kadınların duruşları toplumsal yapıyı etkileyen unsurlardan biridir.

Aile kurumunun yapı taşı olarak kabul edilen, gelecek nesilleri bilgi ve görgüsüyle yetiştirmekle sorumlu olan kadın; gerek kendisine layık görülen davranışlarla gerek bu davranışlar üzerine verdiği yanıtlarla önemli bir konumda durmaktadır. Toplumun olumlu yönde ilerleyebilmesi adına kadının bulunduğu her alana hassasiyetle yaklaşılması gerekmektedir. Aile kurumu içerisinde görülen normalleştirilmiş davranış biçimlerinin, kadına yüklenen rolün nesilden nesile aktarıldığı, küçük çocuklarda dahi yansımalarının görüldüğü öykülerde sıkça yer almaktadır.

Kadına dayatılan tüm görevleri bir tarafa bırakarak ona yalnızca bir birey olarak yaklaşmanın gerekliliği öykülerde öne çıkmaktadır. Erkek ile kadın arasındaki eşitsizlik birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Gerek eğitim alanında gerek siyasal düzen içerisinde gerekse toplumun en küçük parçası olarak kabul edilen aile kurumunda kadının aşağılandığı, değersizleştirildiği görülmektedir.

Erkek karşısında düşüncelerini dile getirebilme ve karar verebilme noktasında güçsüz sayılırken iş yükünün daima kadına verilmesi ve maddi manevi sömürülmeye çalışılması da önde gelen sorunlardan biridir. Üstelik bu sorunun üstesinden gelmeye çalışan kadının şiddetin çeşitli yönleriyle de karşı karşıya kaldığı saptanmaktadır.

Ortaya çıkan tüm sorunların temeline inildiğinde ortak bir zihin yapısından bahsetmek mümkündür. Alışılmışı devam ettirme düşüncesi erkeğe konfor alanı sağlarken kadının yaşadığı problemleri büyütmektedir. Yalnızca doksanlı yıllarla sınırlı kalmayan bu problemler değişik formlarda varlığını sürdürmektedir.

Kadını değerli görerek, erkekte herhangi bir eksiği olmadığını kabullenerek, kadının gücüne ve zekâsına güvenerek toplumun yenilenmesini, olumlu anlamda değişmesini sağlamak mümkündür. Bu da yalnızca çocuklarını bu düsturla yetiştiren ebeveynlerin elinde olan bir güçtür.

KAYNAKÇA

İncelenen Öykü Kitapları

- Abus Semerci, Gül, *Canım Kocacım*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1993.
- Açıkalin, Nilüfer, *Bıçak Sırtı*, Gendaş Yayıncılık, İstanbul 1999.
- Ağaoğlu, Adalet, *Hayatı Savunma Biçimleri*, Oğlak Yayınları, İstanbul 1997.
- Akçay, Perihan, *Doğ Diye Haykırdı Güneşe*, Gözyaşı Yayınları, Konya 1996.
- Akçay, Perihan, *Kardelen Çiçeği*, Gözyaşı Yayınları, Konya 1991.
- Akgöl, Nalan, *Yıl İsa'dan Sonra Bin Dokuz Yüz Doksan*, Altın Kitaplar, İstanbul 1995.
- Aktaş, Cihan, *Acı Çekmiş Yüzünde*, Nehir Yayınları, İstanbul 1996.
- Aktaş, Cihan, *Azize'nin Son Günü*, Nehir Yayınları, İstanbul 1997.
- Aktaş, Cihan, *Son Büyülü Günler*, Nehir Yayınları, İstanbul 1995.
- Aktaş, Cihan, *Suya Düşen Dantel*, Nehir Yayınları, İstanbul 1999.
- Aktaş, Cihan, *Üç İhtilal Çocuğu*, Nehir Yayınları, İstanbul 1991.
- Aliye, Zeynep, *Aliye'nin Öyküleri*, Cem Yayınevi, İstanbul 1992.
- Aliye, Zeynep, *Diş İzleri*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1998.
- Aliye, Zeynep, *Dolunay Vardı*, Altın Kitaplar, İstanbul 1995.
- Aliye, Zeynep, *Raylardaki Merdivenler*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1998.
- Alpay, Ulviye, *Mavi Bir Merhaba*, Cumhuriyet Kitapları, İstanbul 1999.
- Anad, Çiğdem, *Aklım Nereye Gidiyor Ellerim Nereye*, İmge Kitabevi, Ankara 1995.
- Ankara, Zeynep, *Kanatsız Düşüşler*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1991.
- Arıcı, Tülay, *Madalya*, Saküder Kültür Yayınları, İstanbul 1991.
- Asena, Duygu, *Kahramanlar Hep Erkek*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1992.
- Atasü, Erendiz, *Onunla Güzeldim*, Afa Yayınları, İstanbul 1992.
- Atasü, Erendiz, *Taş Üstüne Gül Oyması*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1997.
- Avcı, Zeynep, *Ahşap Köşkün Hanımefendisi*, Can Yayınları, İstanbul 1991.
- Avcı, Zeynep, *Aşk Meleğinin İşleri*, İletişim Yayınları, İstanbul 1997.
- Aydın, Lütfiye, *Cemre*, Can Yayınları, Ankara 1990.
- Aydın, Lütfiye, *Ölüm Erken Bir Akşamdır*, Simavi Yayınları, İstanbul 1994.
- Aydın, Lütfiye, *Sengisemai Bir Ölüm*, İnsancıl Yayınları, İstanbul 1992.
- Aydın, Lütfiye, *Tsunami*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1998.
- Bal, Meltem, *Satılık Sevinçler*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1993.

- Baltacı, Nurten, *Zamane Ağıtları*, Ayyıldız Yayınları, Ankara 1999.
- Baran, Selçuk, *Arjantin Tangoları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1992.
- Barbarosoğlu, Nalan, *Ne Kadar da Güzeldir Gitmek*, Can Yayınları, İstanbul 1996.
- Baydar, Oya, *Elveda Alyoşa*, Can Yayınları, İstanbul 1991.
- Bedir, Dursaliye, *Londra'dan Bir Kadın Döndü*, Halkevleri Yayınları, Ankara 1998.
- Bele, Tansu, *Ah Benim Bir Başıma İstanbul Kadınlığım*, Edebiyat Gazetesi Yayınları, İstanbul 1990.
- Bele, Tansu, *Ay Geceye Yalnız Doğar*, Demet Yayıncılık, İstanbul 1993.
- Bele, Tansu, *Bir Yaz Boyu Akçay'da*, Kariye Yayınları, İstanbul 1997.
- Bele, Tansu, *Yazdan Kalan*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1999.
- Beşergil, Nurdan, *Rüzgâr Çıktı*, Çağdaş Yayınları, İstanbul 1996.
- Bilen, Hatice, *Ayın Uysal Işığı*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1992.
- Bilgin, Sibel, *Bana Bir Harf Söyle*, Can Yayınları, İstanbul 1993.
- Bölek, Gürel, Fatma, *Bir Yaz Gecesi*, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1994.
- Bucak, Nevra, *Beyoğlu'nun Eski Ustaları*, Cem Yayınevi, İstanbul 1994.
- Cehiz, Neşe, *Evlilik Cüzdanını Buruşturan Öyküler*, Varlık Yayınları, İstanbul 1992.
- Cehiz, Neşe, *Fasulyeden Aşklar*, Varlık Yayınları, İstanbul 1996.
- Celal, Peride, *Mektup*, Can Yayınları, İstanbul 1995.
- Coşkun, Ayfer, *Duran Zaman*, Belge Yayınları, İstanbul 1999.
- Çakır, Cemile, *Gelincikle Uyanmak*, Ekin Yayınları, İstanbul 1990.
- Çiçekoğlu, Feride, *Sizin Hiç Babanız Öldü Mü?*, Can Yayınları, İstanbul 1990.
- Çiçekoğlu, Feride, *Yüz'lük Ülkeden Mektuplar*, Can Yayınları, İstanbul 1996.
- Çokum, Sevinç, *Beyaz Bir Kıyı*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1998.
- Çokum, Sevinç, *Evlerinin Önü*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1997.
- Dilber, Fatoş, *Suçlu Sızsınız*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1990.
- Dorman Müderrisoğlu, Yeşim, *Harran'da Dolunay*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1995.
- Dorman Müderrisoğlu, Yeşim, *Merdivenaltı*, İletişim Yayınları, İstanbul 1991.
- Dorman Müderrisoğlu, Yeşim, *Mimu'nun Hayat Kitabı*, İmge Kitabevi, Ankara 1996.
- Duruel, Nursel, *Yazılı Kaya*, Telos Yayıncılık, İstanbul 1992.
- Elal, Güliz, *Düнде Saklı Yarınlar*, Altın Kitaplar, İstanbul 1999.

- Engin, Gülseren, *Kaçış Düşleri*, Demet Yayıncılık, İstanbul 1994.
- Eray, Nazlı, *Kuş Kafesindeki Tenor*, Can Yayınları, İstanbul 1991.
- Erbal, Ayda, *Son Kullanma Tarihi Geçmiş Aşklar*, İletişim Yayınları, İstanbul 1999.
- Erbulak, Füsün, *Aşk Anarşisttir*, Cep Anlatı Yayınları, İstanbul 1990.
- Erkal, Mustafa, *Sosyoloji*, Der Yayınları, İstanbul 1987.
- Erkök Yılmaz, Şiir, *Enayi Bir Aşk*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997.
- Eyüboğlu, Yeşim, *Geleceğini Biliyordum*, İnkılap Yayınevi, İstanbul 1998.
- Fındıklı, Selma, *Ankara İstasyonu*, Sel Yayıncılık, İstanbul 1998.
- Fındıklı, Selma, *Loş Sokağın Kadınları*, Sel Yayıncılık, İstanbul 1995.
- Füruzan, *Sevda Dolu Bir Yaz*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999.
- Güngörmüş, Nilüfer, *Büyük A*, Patika Yol Yayıncılık, İstanbul 1999.
- Gürbüzatık, İnci, *İki Çırpı Kiraz Kız*, Kültür Bakanlığı, Ankara 1999.
- Gürel, Ferzan, *Umutlanmanın İzdüşümü*, Toplum Yayınları, Ankara 1995.
- Hançerci, Müzeyyen, *Mutluluk Şarkısı*, Nesli Ofset, İstanbul 1993.
- Hepçilingirler, Feyza, *Kırlangıçsız Geçti Yaz*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998.
- Hepçilingirler, Feyza, *Savrulmalar*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998.
- Işınsu, Emine, *Bir Gece Yıldızlarla*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1994.
- İnal, Mecbure, *Yalnızlığın Rengi*, Timaş Yayınları, İstanbul 1996.
- İplikçi, Müge, *Perende*, İletişim Yayınları, İstanbul 1998.
- İşigüzel, Şebnem, *Hanene Ay Doğacak*, Can Yayınları, İstanbul 1993.
- İşigüzel, Şebnem, *Öykümü Kim Anlatacak*, Can Yayınları, İstanbul 1994.
- İzbudak Akıncı, Ferda, *Düş Sarmıcı*, Sone Yayınları, İzmir 1996.
- İzbudak Akıncı, Ferda, *Gizli Resimler*, Halkevleri Yayınları, Ankara 1998.
- Kalaycıoğlu, Ayşe, *Düşlerimizin Gece Valsi*, İlke Yayınları, Ankara 1997.
- Karabıyık Barbarosoğlu, Fatma, *Acı Deniz*, İz Yayıncılık, İstanbul 1996.
- Karadeniz, Şadan, *Gelgitler*, Boyut Yayınları, İstanbul 1999.
- Karakaşlı, Karin, *Başka Dillerin Şarkısı*, Varlık Yayınları, İstanbul 1999.
- Karas, Nursen, *Ceviz Sürgünü*, Karas Yayınları, İstanbul 1993.
- Karel, Neşe, *Erkekler de Sever*, Akdeniz Sanatevi, Antalya 1994.
- Karel, Neşe, *Sokak Kedisi*, Akdeniz Sanatevi, Antalya 1992.
- Kaygusuz, Sema, *Ortadan Yarısından*, Can Yayınları, İstanbul 1997.
- Kırımlıoğlu, Berrin, *Elsa'nın Sevddiği Biri*, Cem Yayınevi, İstanbul 1990.
- Kilimci, Ayşe, *Yeni Moda Aşklar Destanı*, Papirüs Yayınları, İstanbul 1997.

- Koç, Zerrin, *Aşkın Selamı Var*, Can Yayınları, İstanbul 1999.
- Koç, Zerrin, *Ben Sizi Çok Aradım*, Kavram Yayınları, İstanbul 1994.
- Koç, Zerrin, *Bir Ara Uğra Sevgin Kalmış Bende*, Ekin Yayınları, İstanbul 1991.
- Kulin, Ayşe, *Foto Sabah Resimleri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998.
- Kulin, Ayşe, *Geniş Zamanlar*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998.
- Kutlu, Ayla, *Mekruh Kadınlar Mezarlığı*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1995.
- Kutlu, Ayla, *Sen De Gitme Triyandafilis*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1994.
- Kuzgun, Hatice Oya, *Güllük'te Akşam*, Serik Ofset, Antalya 1994.
- Meriç, Nezihe, *Yandırma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998.
- Murat, Fatma, *Hiç Değilse Ölüm Var*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1997.
- Murat, Fatma, *Korkuyor Aşk*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999.
- Orhan Basık, Feryal, *Armağan*, Avcıol Basım Yayın, İstanbul 1998.
- Özdamar, Semra, *Hayat Bizi Yaşar*, Kibele Yayınları, İstanbul 1995.
- Özel, Hülya, *Yağmurla Geldim Sana*, Başak Yayınları, Ankara 1994.
- Özel, Sevgi, *Aşk Bir Boncuktur*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1995.
- Özel, Sevgi, *Bir Bulut Ayağıma Dolandı*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1999.
- Özel, Sevgi, *Bir Yanım Bahar Bir Yanım Kış*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1997.
- Özel, Sevgi, *Devrimciler Âşık Olamaz(Dı)*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1994.
- Özel, Sevgi, *Direncin Kuşları*, Ümit Yayıncılık, Ankara 1996.
- Özgentürk, Işıl, *Yuvadan Bir Kuş Uçtu*, Gendaş Yayınları, İstanbul 1992.
- Öztok, Nazife, *Karasevda Çiçeği*, Suteni Yayıncılık, İstanbul 1995.
- Öztok, Nazife, *Yürek Elleyen Kızlar*, Kerem Yayınları, İstanbul 1990.
- Özünal, Mucize, *Gün Tutulması Öyküleri*, Kaynak Yayınları, İstanbul 1997.
- Özünal, Mucize, *Kızkovalayan Öyküler*, Karşı Yayınları, Ankara 1991.
- Özünal, Mucize, *Park Öyküleri*, Karşı Yayınları, Ankara 1994.
- Paşalı, Melek, *Hayal Günlüğü*, Kaknüs Yayınları, İstanbul 1997.
- Polikar, Tanseli, *Deccal: Karanlık Öyküler*, Gökkuşluğu Yayınları, İstanbul 1997.
- Polikar, Tanseli, *Yarının Tarihi*, Vıdaş Basın Yayın, İstanbul 1995.
- Saka, Dilber, *Dinle Beni*, Turkuaz Yayınları, İstanbul 1998.
- Saka, Dilber, *Sesim Değdi Yağmurlara*, Kerem Yayınları, İstanbul 1991.
- Samancı, Suzan, *Kıraç Dağlar Kar Tuttu*, Can Yayınları, İstanbul 1996.
- Samancı, Suzan, *Reçine Kokuyordu Helin*, Can Yayınları, İstanbul 1993.
- Sancak, Jale, *Aynadaki Yüzler*, Can Yayınları, İstanbul 1991.

- Sancak, Jale, *Bahçedeki Tuhaf Adam*, Can Yayınları, İstanbul 1993.
- Sancak, Jale, *Hayatın Bu Yakası*, Sel Yayınları, İstanbul 1999.
- Sarp, Aydilge, *Kalemimin Ucundaki Düşler*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul 1998.
- Serak Selenge, Özden, *Fincandaki Kraliçe*, Galeri Kültür Yayınları, İstanbul 1993.
- Tanaltay, Suna, *Gül Kokusu*, Tekin Yayınları, İstanbul 1990.
- Tekin, Nuray, *Korkunun Yüzleri*, İletişim Yayınları, İstanbul 1996.
- Tekin, Nuray, *Tek Kişilik Ölüm*, İletişim Yayınları, İstanbul 1991.
- Toprak, Füzûzan, *Haykırmak*, Gerçek Sanat Yayınları, İstanbul 1991.
- Toros, Halime, *Sahurla Gelen Erkekler*, Vadi Yayınları, Ankara 1994.
- Toros, Halime, *Tanımsız*, Damla Neşriyat, İstanbul 1990.
- Tosunoğlu, Aytuna, *Başımı Yastığa Koyduğumda*, Real Yayıncılık, İstanbul 1993.
- Tunç, Ayfer, *Mağara Arkadaşları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.
- Uçuk, Semiha, *Martısız Deniz*, İnsancıl Yayınları, İstanbul 1995.
- Uçuk, Semiha, *Öğrenci Otobüsü*, Güldiken Yayınları, Ankara 1998.
- Uncu Akal, Aytül, *Beni Bırakma Hayat*, Bilgi Evi Yayınları, Ankara 1999.
- Uslu, Didem, *Geçip Gitti Göçmen Kuşlar*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1997.
- Uslu, Didem, *Tutkulu Bir İstanbul Üçlemesi*, Simavi Yayınları, İstanbul 1992.
- Uyar, Tomris, *Aramızdaki Şey*, Can Yayınları, İstanbul 1997.
- Uyar, Tomris, *Otuzların Kadını*, Can Yayınları, İstanbul 1992.
- Uyar, Tomris, *Sekizinci Günah*, Can Yayınları, İstanbul 1990.
- Uzuner, Buket, *Karayel Hüznü*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993.
- Uzuner, Buket, *Şairler Şehri*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1994.
- Ünüvar, Zehra, *Cilveli Kahve*, Bilgi Yayınevi, Ankara 1998.
- Yadigar, Saliha, *Unutma Beni*, Yazıt Yayıncılık, İstanbul 1993.
- Yücel, Şükran, *Düş Gölgesi*, Afa Yayınları, İstanbul 1995.
- Yüceyilmaz, Muhterem, *Çeşmibülbül Mevsimi*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1996.
- Yüceyilmaz, Muhterem, *Haliç Hikâyeleri*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1997.

Yararlanılan Diğer Kaynaklar

- Adler, Alfred, *Psikolojik Aktivite*, Çev. Belkıs Çorakçı, 3. Baskı, Say Yayınları, İstanbul 1997.
- Aksoy, Süreyya Elif, *Nezihe Meriç'in Öykülerinde Mutluluğa ve Umuda Açılan Yollar: İlişkiler, Gündelik İşler, Bedensel Sağlık*, Monograf Edebiyat Eleştirisi Dergisi, Aralık 2019.
- Aliye, Zeynep, *Öykünün Penceresinden- Ankara Öykü Günleri*, Haz. Özcan Karabulut, Era Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 135.
- Balı, Mazhar; Sever, Aysan, *Tabulaştırılan/Tabulaşan Kurumun (Ailenin) Kurbanlıklar Edinme Pratiği: Levirat Ve Sororat*, Aile Ve Toplum, 2005, S: 9-21.
- Başkaya, Zafer; Ünal, Abdullah: “Türkiye’de Evlenme Ve Boşanma Oranlarının İller Düzeyinde Zamansal Değişimi (2001-2015)”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 10, Sayı: 53, 2017, s. 338-358.
- Bekman, Büşranur; Dereli, Ebrar Refika, *Türk Toplumunda Kadın Olarak Yok Olmak*, <https://www.academia.edu/>, Aralık 2015.
- Blow, A. J., *Facing it head on: Helping couples move through the painful and pernicious effects of infidelity*. Journal of Couple & Relationship Therapy: Innovations in Clinical and Educational Interventions, 2005, 4 (2-3), 91-102..
- Burç, Pınar Ezgi, *Popüler Kültür Ve Annelik: Anneliğin Farklı Görünümleri*, <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/Pinar-Ezgi-Burc-14Eylul2015.pdf>
- Cindoğlu, Dilek, *Başörtüsü Yasağı ve Ayrımcılık: İş Hayatında Meslek Sahibi Başörtülü Kadınlar*, TESEV Yayınları, İstanbul 2010, s. 82-83.
- Coşkun, Anahit; Özdilek, Resmiye, *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği: Sağlığa Yansıması ve Kadın Sağlığı Hemşiresinin Rolü*, Hemşirelikte Eğitim Ve Araştırma Dergisi 2012.
- Coşkun, Betül, *Adalet Ağaoğlu'nun Hikâyelerinde Bir Eleştiri Vasıtası Olarak İroni*, A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [Taed] 49, Erzurum 2013, s.145-170.
- Çağ, Pınar; Yıldırım, İbrahim, *Evlilik Doyumunu Yordayan İlişkisel Ve Kişisel Değişkenler*, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 2013, 4(39), 13.
- Çakır, Özlem, *Türkiye’de Kadının Çalışma Yaşamından Dışlanması*, Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 2008, (31), 25–47.
- Çifter, İsmail, *Psikiyatrik Klinik Psikiyatri*, Şenal Basım, Ankara 1986.

- Demirgöz Bal, Meltem, *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış*, KASHED, 2014, s.16.
- Dündar, Leyla Burcu, *Edebiyat Sosyolojisi Açısından 90'larda Türk Öyküsü*, Hece Yayınları, Ankara 2016, s.16.
- Ekizceleroğlu, Rengül; Zeyrekli, Sedef, “*Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetin Nedenleri ve Sonuçları*”, Kadın Çalışmaları Dergisi 2007, Cilt:2 Sayı:4 s.63-75.
- Erdal, Derviş, *Cihan Aktaş’ın Hikayelerinde Ötekileştirilmiş Başörtülü Kadınlar*, C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi 2012, Cilt: XVI, Sayı: 2 Sayfa: 573-594.
- Ergöl, Şule; Koç, Gülten; Eroğlu, Kafiye; Taşkın, Lale, *Türkiye’de Kadın Araştırma Görevlilerinin Ev ve İş Yaşamlarında Karşılaştıkları Güçlükler*, Yükseköğretim ve Bilim Dergisi 2012, 2(1), s. 43-49.
- Fitzpatrick, Mary Anne, *Marital Interaction: What Do We Know? Between Husbands and Wives: Communication in Marriage*, Beverly Hills 1988, CA: Sage.
- Genç, Özge; İlhan, Ebru, *Başörtüsü Yasağına İlişkin Değerlendirme ve Öneriler*, TESEV Yayınları, Nisan 2012, s. 8.
- Gücük, Sebahat; Günher Arıca, Seçil; Akan, Zafer; Arıca, Vefik; Alkan, Servet, *Van İlindeki Çok Eşlilik Oranları Ve Etkileyen Faktörler: Kesitsel Çalışma*, Kartal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Tıp Dergisi, 2010, 21:127-133.
- Hepçilingirler, Feyza, *Öykünün Penceresinden- Ankara Öykü Günleri*, Haz. Özcan Karabulut, Era Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 105.
- Korkmaz, Adem; Korkut, Gülsüm, “*Türkiye’de Kadının İşgücüne Katılımının Belirleyicileri*”, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi 2012, 2(17), s. 41-65.
- Küçük, Müşerref, *Çalışma Hayatında Kadınlar Ve Karşılaştıkları Sorunlar: Bir İşverene Bağlı Olarak Çalışan Emekçi Kadınlara İlişkin Bir Araştırma*, Ekonomi Bilimleri Dergisi Cilt 7, No 1, 2015.
- Onay, Meltem, *Kadınların Siyaseti Siyasetin Kadınları*, Organizasyon Ve Yönetim Bilimleri Dergisi Cilt 5, Sayı 1, 2013, S.102.
- Önder, Alev, “*Doğmuş Kızıma Mektup*” *Öyküsünde Kadın Dünyası*, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 72, Haziran 2018, s. 339-348.
- Örgen, Ertan, *2000’li Yıllarda Kadın Öykücülerin Dili Üzerine Tespitler*, Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi, Sayı:67, 2014, s. 63-85.

Özaydınlık, Kevser, *Toplumsal Cinsiyet Temelinde Türkiye’de Kadın ve Eğitim. Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi* 2014, 14(33), 93-12.

<https://doi.org/10.21560/spcd.03093>

Özel, Sevgi, *Öykünün Penceresinden- Ankara Öykü Günleri*, Haz. Özcan Karabulut, Era Yayıncılık, İstanbul 1998, s. 20-21.

Sezen, Lütfi, *Türkiye’de Evlenme Biçimleri*, A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, Sayı 27, Erzurum 2005, S.185.

Slonim-Nevo V, Al-Krenawi A, Yuval-Shani B, *Polygynous marriage in the Middle East: stories of success and failures*, *Ethnology*, 2008, 47:195–208.

Tekeli, Şirin, *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat*, Birikim Yayınları, İstanbul, 1982.

Uslu, Ahmet, “1980 Sonrası Türk Hikâyeciliğinde Karakter Tipolojisi / *Typology of Characters In Turkish Short Stories After 1980s*”, *Turkish Studies -International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic-*, ISSN: 1308-2140, (Prof. Dr. Kamil Veli Nerimanoğlu Armağanı) Volume 11/15 Summer 2016, Ankara, s. 577-608.

Uyar, Tomris, (İlgın Sönmez ile Söyleşi), “*Verdiğim Özgürlükten Kendime de İsterim*”, *Milliyet Sanat*, Haziran 2002.

World Health Organization (2002) *World Report on Violence and Health*. Geneva:

WHO, http://www.who.int/violence_injury_prevention/download.cfm?id=000000058

Yıldırım, Neşide, *Türkiye’de Boşanma ve Sebepleri*, Bilig, Kış / 2004, sayı 28, s. 60.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Cansu TAKUR
Doğum Yeri ve Tarihi	Erzurum/1991
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	-
İş Deneyimi	
Stajlar	-
Projeler	-
Çalıştığı Kurumlar	-Yakutiye Halk Eğitim Merkezi -Erzurum Doğru Cevap Özel Öğretim Kurumu
İletişim	
E-Posta Adresi	cansutakur1@gmail.com
Tarih	27/07/2020